

วาทกรรมการเดินทางในกวีนิพนธ์สื่อราชวงศ์ช่ง

นางสาวภูริวรรณ วรรณสาสน์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2555
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

TRAVEL DISCOURSES IN CI POETRY OF THE SONG DYNASTY

Miss Puriwan Waranusast

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy Program in Literature and Comparative Literature

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2012

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

โดย

สาขาวิชา

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

วาทกรรมการเดินทางในกวีนิพนธ์นโรรางวงศ์ช่วง

นางสาวภูริวรรณ วรรณุศาสตร์

วรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ

รองศาสตราจารย์ ดร.ตรีศิลป์ บุญขจร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรีย์ ชุณหะวัณ

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาคุณวุฒิปรัชญา

..... คณบดีคณะอักษรศาสตร์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประพนธ์ อธิภาส)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ประพนธ์ มโนมัยวิบูลย์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(รองศาสตราจารย์ ดร.ตรีศิลป์ บุญขจร)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรีย์ ชุณหะวัณ)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.พัชณี ตั้งยี่นียง)

..... กรรมการ

(อาจารย์ ดร.ทองแสง เขียวสุติ)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.ปกรณ์ ติเมปบุตร)

ภูริวรรณ วรรณสาสน์ : วาทกรรมการเดินทางในกวีนิพนธ์ฉือราชวงศ์ซ่ง (TRAVEL DISCOURSES IN CI POETRY OF THE SONG DYNASTY) อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
หลัก : รศ.ดร.ตรีศิลป์ บุญขจร, อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม : ผศ.ดร.สุรีย์ ชุณหเรืองเดช,
228 หน้า.

การศึกษานี้มีจุดประสงค์เพื่อ รวบรวมและวิเคราะห์วาทกรรมการเดินทางในกวีนิพนธ์ฉือราชวงศ์ซ่ง และศึกษาบริบททางสังคม วัฒนธรรมและความเชื่อสมัยราชวงศ์ซ่ง

ในวัฒนธรรมจีน การเดินทางเป็นกิจกรรมซึ่งถือเป็นกระบวนการหนึ่งของการดำเนินชีวิต และเป็นรูปแบบการจำลองการดำเนินชีวิตมนุษย์ จุดหมายปลายทางของการเดินทางคือเป้าหมายสูงสุดของชีวิต ในกวีนิพนธ์ฉือราชวงศ์ซ่งพบว่า การเดินทางประกอบไปด้วยวาทกรรมหลัก 3 ชุด ได้แก่ วาทกรรมการเดินทางคือวิถีสู่อุดมการณ์ชีวิต วาทกรรมการเดินทางคือการกลับคืนสู่ธรรมชาติ และการเดินทางคือการหลุดพ้น

วาทกรรมการเดินทางคือวิถีสู่อุดมการณ์ชีวิต เป็นวาทกรรมที่สัมพันธ์กับแนวคิดปรัชญาขงจื้อที่สร้างขึ้นเพื่อรับใช้อุดมการณ์ทางการเมืองและการจัดระเบียบสังคม โดยมีเป้าหมายสูงสุดในการเป็นจริยบุคคลและความสงบสันติในสังคมภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ขณะที่วาทกรรมการเดินทางคือการกลับคืนสู่ธรรมชาติสร้างขึ้นเพื่อตอบโต้วาทกรรมชุดแรก เป็นวาทกรรมที่สัมพันธ์กับแนวคิดปรัชญาเต๋า ให้ความสำคัญต่อการกลมกลืนกับธรรมชาติและการใช้ชีวิตเรียบง่าย โดยเฉพาะการให้คุณค่าต่อความเป็นปัจเจกบุคคลและอิสรภาพแห่งการดำเนินชีวิต เป้าหมายสูงสุดคือการเป็นจริยบุคคลและการรวมเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ ส่วนวาทกรรมการเดินทางคือการหลุดพ้นเป็นวาทกรรมทางเลือกที่สัมพันธ์กับพุทธปรัชญา ไม่ได้มุ่งเน้นการเดินทางทางกายภาพ หากแต่ให้ความสำคัญกับการฝึกจิตให้เป็นผู้ตื่นจากอวิชชาเพื่อไปสู่การเป็นพุทธะ โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการดับทุกข์และการเบิกบานแจ่มชื่นในทุกที่ กล่าวได้ว่าเมื่อหลุดพ้นจากความทุกข์แล้วก็คือการยุติการเดินทาง

อย่างไรก็ตาม จากบริบททางสังคมสมัยราชวงศ์ซ่งที่มีการนำปรัชญาขงจื้อ เต๋าและพุทธมาหลอมรวมก่อกำเนิดเป็นแนวคิดใหม่คือขงจื้อใหม่ ทำให้วาทกรรมที่ปรากฏในกวีนิพนธ์ฉือมีทั้งการตอบโต้และผสมผสานของวาทกรรมชุดต่างๆ ได้อย่างลงตัว เป็นเอกลักษณ์สำคัญของกวีนิพนธ์และวรรณคดีสมัยราชวงศ์ซ่งและยังส่งอิทธิพลต่อวรรณกรรมยุคต่อมาของจีนจนถึงปัจจุบัน

สาขาวิชา วรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ ลายมือชื่อนิติศ.....

ปีการศึกษา 2555.....

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม.....

5180521222 : MAJOR LITERATURE AND COMPARATIVE LITERATURE

KEYWORDS : TRAVEL DISCOURSES / CI POETRY / SONG DYNASTY

PURIWAN WARANUSAST: TRAVEL DISCOURSES IN CI POETRY OF THE SONG DYNASTY. ADVISOR: ASSOC. PROF. TRISILPA BOONKHACHORN, Ph.D., CO-ADVISOR: ASST. PROF. SUREE CHOONHARUANGDEJ, Ph.D., 228 pp.

The purposes of this research are to collect and analyze the travel discourses found in Ci poetry of Song Dynasty and to study the socio-cultural context and beliefs during Song Dynasty related to the Ci poetry.

In Chinese culture, travel is a process of living. It is also considered that travel is a life simulation and the destination is the ultimate goal of life. The results revealed that travel discourses in Ci poetry of the Song Dynasty could be categorized into 3 groups: travel is the way to the ideology of life, travel is the way back to nature and travel is the way leading to the cessation of suffering.

Travel is the way to the ideology of life is a discourse related to Confucius thought to serve political ideology and social organization. The ultimate goal of this idea is to be a moral person and to harmonize society. While the idea of travel as the way back to nature is a discourse against the former discourse. This idea is related to Daoism thought emphasizing on the harmony between human and nature, especially the value of individuation and freedom of life. The ultimate goals of this idea are to become a civilized person and to harmonize with nature. Finally, travel is the way to free from suffering is an alternative discourse related to Buddhism. This idea doesn't focus on a practical travel but on practicing mind for awaking from ignorance. The ultimate goal of this idea is the cessation of suffering and joyfulness happened in everywhere and every time. When one reaches the cessation of suffering, it means that that person reaches the travel destination. Consequently, the travel is terminated.

In conclusion, the social context during Song dynasty integrated with the basic elements of Confucian, Daoist and Buddhist thoughts has formed the Neo-Confucianism. Therefore, discourses found in Ci poetry harmoniously presents counter discourses and concordant discourses. This is the crucial identity of poetry and literature during Song dynasty which has consistently influenced on Chinese literature until present.

Field of Study: Literature and Comparative Literature Student's Signature.....

Academic Year: 2012..... Advisor's Signature.....

Co-advisor's Signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ ด้วยความเมตตาจากรองศาสตราจารย์ ดร. ตรีศิลป์ บุญขจร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุรีย์ ชุณหะเรืองเดช อาจารย์ที่ปรึกษา ร่วมวิทยานิพนธ์ ซึ่งท่านทั้งสองได้ทุ่มเทแรงกายและแรงใจ ในการให้คำปรึกษา ชี้แนะแนวทาง และตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ออกมาเสร็จสมบูรณ์

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. ประพิน มโนมัยวิบูลย์ ประธานกรรมการ สอบวิทยานิพนธ์และอาจารย์ผู้เมตตาคอยให้ความช่วยเหลือในทุกด้านๆ ทั้งทางวิชาการและ กำลังใจยามท้อขณะเขียนวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร. พัทธนี ตั้งยืนยง อาจารย์ผู้คอยชี้แนะ แนวทางในการเขียนวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร. ปกรณ์ ลิมปบุตรณ์ ผู้ชี้แจงสว่างในการ เดินไปบนเส้นทางแห่งปรัชญาจีนและไขข้อปัญหาที่แก้ไม่ตกในวิทยานิพนธ์ และอาจารย์ ดร. ทอแสง เชาว์ชุตี ที่ไม่ย่อท้อคอยตรวจตราแก้ไขวิทยานิพนธ์มาโดยตลอด

ขอขอบพระคุณ Prof. Hsin Shih-Chang แห่ง National Taiwan Normal University ที่คอย ให้ความช่วยเหลือและดูแลตลอดเวลาที่ไปค้นคว้าหาข้อมูลที่กรุงไทเป สาธารณรัฐไต้หวัน Prof. Pan Li-Chu แห่ง National Taiwan Normal University ศาสตราจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านกวีนิพนธ์คือที่ ได้อนุเคราะห์ข้อมูลและหนังสือที่มีประโยชน์จำนวนมาก รวมถึงการแนะนำและให้ความรู้ด้านกวี นิพนธ์คือ Prof. Huang Yi-Jen แห่ง National Taiwan University ศาสตราจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้าน วรรณกรรมและกวีนิพนธ์สมัยราชวงศ์ซ่ง ที่ได้เสียสละเวลาให้คำปรึกษาและชี้แนะแนวทางในการ เขียนวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวกับกวีนิพนธ์สมัยราชวงศ์ซ่ง

ขอขอบคุณ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาและมหาวิทยาลัยนเรศวร พิษณุโลก ที่ ให้ความอนุเคราะห์ด้านทุนการศึกษาตลอดหลักสูตร และ Ministry of Education, Republic of China (Taiwan) ที่ได้มอบทุนวิจัย Taiwan Research Scholar Research Grant program ในการไป หาข้อมูลที่ได้ไต้หวันและช่วยเป็นธุระในการประสานพูดคุยกับศาสตราจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านกวี นิพนธ์คือในไต้หวัน

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุวัฒน์ และนางนิษวัน วรานุสาสน์ คุณพ่อ และคุณแม่ผู้เป็นที่รัก ซึ่งนอกจากจะคอยเป็นกำลังใจในการเรียนและการใช้ชีวิตตลอดเรื่อยมาแล้ว ยังช่วยตรวจทานวิทยานิพนธ์และเป็นที่ปรึกษาในยามที่ท้อแท้หมดกำลังใจ ขอขอบคุณนายสุรพงษ์ มีทูน เพื่อนคู่ชีวิตที่เสียสละคอยดูแลทุกข์สุข ตลอดจนกำลังใจที่มีให้กันเสมอ และขอบคุณ เด็กหญิงปณชวี มีทูน สำหรับรอยยิ้มและอ้อมกอดเล็กๆ โดยเฉพาะคำว่า “สู้ๆ” ที่ทำให้มีแรงเขียน วิทยานิพนธ์นี้ได้จนสำเร็จ

ขอบคุณเพื่อนๆ พี่น้องทุกคนสำหรับรอยยิ้มและกำลังใจ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ที่มาและความสำคัญ.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
1.3 สมมุติฐานของการวิจัย.....	5
1.4 ขอบเขตการวิจัย.....	5
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย.....	8
1.6 ผลที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
1.7 ข้อตกลงเบื้องต้น.....	9
1.8 วาทกรรมกับการวิเคราะห์วาทกรรม.....	17
1.9 ภาษากับอำนาจ ความรู้และความจริง ในปรัชญาจีน โบราณ.....	19
1.10 กวีนิพนธ์โบราณของจีน.....	23
บทที่ 2 กวีนิพนธ์ฉือราชวงศ์ซ่งกับการเดินทาง.....	30
2.1. กวีนิพนธ์ฉือ.....	30
2.1.1 กำเนิดกวีนิพนธ์ฉือ.....	30
2.1.2 ประเภทของกวีนิพนธ์ฉือ.....	31
2.1.3 ชื่อเรียกของกวีนิพนธ์ฉือหรือฉือไผ.....	32
2.2. กวีนิพนธ์ฉือราชวงศ์ซ่ง.....	33
2.2.1 การศึกษาและทฤษฎีกวีนิพนธ์ฉือราชวงศ์ซ่ง.....	35
2.2.2 สำนักกวีนิพนธ์ฉือในสมัยราชวงศ์ซ่ง.....	37
2.2.3 บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกวีนิพนธ์ฉือสมัยราชวงศ์ซ่ง.....	40
2.3. วรรณกรรมและกวีนิพนธ์ว่าด้วยการเดินทาง.....	41

2.3.1	กำหนดวาระกรรมการเดินทาง.....	42
2.3.2	ประเภทของการเดินทาง.....	45
2.3.3	กวีนิพนธ์นี้ว่าด้วยการเดินทางสมัยราชวงศ์ซ่ง.....	48
2.3.4	การเดินทางกับความเชื่อหลักสมัยราชวงศ์ซ่ง.....	49
2.3.4.1	การเดินทางกับลัทธิขงจื้อ.....	49
2.3.4.2	การเดินทางกับลัทธิเต๋า.....	52
2.3.4.3	การเดินทางกับพุทธศาสนา.....	56
2.3.5	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางในศาสนาและ ลัทธิความเชื่อของจีน.....	58
2.4.	บริบททางประวัติศาสตร์และความเชื่อหลักในสมัยราชวงศ์ซ่ง.....	59
2.4.1.	บริบททางประวัติศาสตร์ในสมัยราชวงศ์ซ่ง.....	59
2.4.2	ศาสนา ลัทธิและความเชื่อในสมัยราชวงศ์ซ่ง.....	60
บทที่ 3	การเดินทางคือวิถีสู่อุดมการณ์แห่งชีวิต: วาทกรรมการเดินทางกระแสหลัก.....	63
3.1	เป้าหมายกับการตั้งปณิธานในชีวิต.....	64
3.2	วาทกรรมเรียนรู้จากอดีต.....	66
3.2.1	การรำลึกถึงอัจฉริยบุคคล.....	69
3.2.2	การรำพึงถึงแผ่นดินที่ล่มสลาย.....	80
3.2	วาทกรรมสู่เส้นทางความเป็นขุนนาง.....	90
3.3.1	ความยากลำบากขณะเดินทาง.....	92
3.3.2	ผลสำเร็จของการสอบ.....	97
3.3.3	การพลาดหวังจากการสอบ.....	104
3.4	วาทกรรมสานดีไต่หล้า.....	111
3.4.1	แนวคิดธรรมภิบาล.....	111
3.4.2	แนวคิดไต่หล้าเพื่อส่วนรวม.....	116
3.5	วาทกรรมการเดินทางกระแสหลัก: อิทธิพลปรัชญาขงจื้อ.....	124
บทที่ 4	การเดินทางคือการกลับคืนสู่ธรรมชาติ: วาทกรรมโต้กลับกระแสหลัก.....	128
4.1	วาทกรรมเรียนรู้จากธรรมชาติ.....	129
4.1.1	จิตสำนึกแห่งชีวิต.....	131

4.1.2	ความเป็นอนิจจังแห่งสรรพสิ่ง.....	140
4.2	วาทกรรมกลับคืนสู่สามัญ.....	145
4.2.1	การลาออกจากราชการ.....	147
4.2.2	ชีวิตเรียบง่ายในชนบท.....	153
4.3	วาทกรรมฟ้าคนรวมเป็นหนึ่ง.....	156
4.4	วาทกรรมโต้กลับกระแสหลัก: อิทธิพลปรัชญาเต๋า.....	163
บทที่ 5	การเดินทางคือการหลุดพ้น: วาทกรรมทางเลือก.....	166
5.1	การเดินทางคือความทุกข์.....	167
5.1.1	ทุกข์จากการพลัดพรากบ้านเกิดเมืองนอน.....	168
5.1.2	ทุกข์จากการพลัดพรากจากบิดามารดา.....	175
5.1.3	ทุกข์จากการพลัดพรากจากคนรัก.....	179
5.2	การเดินทางคือการยุติการเดินทาง.....	187
5.2.1	การรู้แจ้งในตนและการตื่นจากฝัน.....	187
5.2.2	การเบิกบานในความทุกข์.....	194
5.3	วาทกรรมทางเลือก: อิทธิพลพุทธศาสนา.....	201
บทที่ 6	สรุปและอภิปราย.....	204
	รายการอ้างอิง.....	219
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	228

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

人生如逆旅，我亦是行人

苏轼

ชีวิตมนุษย์เปรียบได้กับที่พักแรม และข้าก็คือผู้เดินทาง

ซูสี

คนทั่วโลกไม่ว่าจะเชื่อชาติใดหรือศาสนาใดล้วนแต่ให้ความสำคัญกับการเดินทางแทบทั้งสิ้น ศาสนาคริสต์เห็นว่า การเดินทางเป็นสัญลักษณ์ของชีวิต (Peter Hulme and Tim Youngs, 2002: 2) โดยเชื่อว่า การเดินทางหรือการจาริกแสวงบุญคือการขัดเกลาจิตใจของมนุษย์ หนังสือที่มีชื่อเสียงที่กล่าวถึงความสำคัญของการเดินทางแสวงบุญคือ เรื่อง The Pilgrim's Progress (1678) ของ John Bunyan และเรื่อง Canterbury Tales ของ Chaucer นอกจากความคิดของชาวคริสต์แล้ว พุทธศาสนาเชื่อว่า จิตของมนุษย์ล้วนแต่กำลังเดินทาง แต่เป็นการเดินทางที่ท่องเที่ยวไปในวัฏสงสาร คือ การเวียนว่ายตายเกิด จุดหมายของการเดินทางคือการหลุดพ้นจากวัฏสงสารหรือนิพพาน นอกจากนี้ การออกเดินทางหรือการออกธุดงค์ก็จัดเป็นการฝึกฝนจิตใจของพระสงฆ์ เพราะการเดินทางแต่ละครั้ง จำเป็นต้องฟันฝ่าอุปสรรคนานัปการ ต้องอดทนต่อความยากลำบาก ต้องอดทนต่อจิตใจที่เต็มไปด้วยกิเลสตัณหาคือความอยากต่างๆ ดังนั้นสำหรับพุทธศาสนาแล้ว การออกธุดงค์ก็คือการชำระจิตใจวิธีหนึ่งเช่นกัน

วรรณคดีหรือวรรณกรรมทั้งในโลกตะวันออกและโลกตะวันตกส่วนใหญ่ล้วนเกี่ยวข้องกับ การเดินทาง เช่น มหาकाพย์อีเลียด โอดิสซีย์ ที่กล่าวถึงการผจญภัยของ โอดิสสิอุส (Odysseus) ภายหลังจากการกำชัยชนะในศึกเมืองทรอย กลับต้องถูกเทพโปเซดอนสาปไม่ให้เดินทางกลับบ้านเมืองและต้องระหกระเหินอยู่นานถึง 10 ปี ระหว่างทางโอดิสสิอุสต้องเผชิญกับอุปสรรคมากมาย สุดท้ายก็สามารถเดินทางกลับเมืองได้อย่างยิ่งใหญ่เยี่ยงวีรบุรุษ หรือมหากาพย์ทางโลกตะวันออกอย่าง มหาภารตะและรามายณะ ที่ทั้งสองเรื่อง ตัวเอกคือ อรชุน และ พระราม ต้องเดินทางรอนแรมกลางป่า

ตลอดเส้นทางก็ต้องพบเจอกับภัยอันตรายต่างๆ สุดท้ายก็สามารถเดินทางกลับเมืองได้อย่างยิ่งใหญ่ มหาภาพยทั้งสี่เรื่อง แสดงให้เห็นถึงความเชื่อของมนุษย์เราที่ว่า การเดินทางคือการฝึกฝนชีวิต เพราะการเดินทางทุกครั้งมนุษย์จำเป็นต้องเผชิญกับอุปสรรคนานัปการ ทั้งยากและง่าย ทั้งทางร่างกายและจิตใจ และหากมนุษย์สามารถฟันฝ่าอุปสรรคเหล่านั้นได้ สิ่งที่ได้ตอบแทนมาก็คือความสำเร็จ อาจกล่าวได้ว่า การเดินทางคือการจำลองชีวิตของมนุษย์ อุปสรรคมากมายที่มนุษย์ต้องประสบ ก็คือปัญหาที่มนุษย์ต้องแก้ไขและพยายามเอาชนะให้ได้ ทุกขั้นตอนของการเดินทาง มนุษย์จะมีการเติบโตขึ้นทางความคิด เมื่อมนุษย์ไปถึงจุดหมาย ก็คือการที่มนุษย์เติบโตเป็นผู้ใหญ่โดยสมบูรณ์

ในวัฒนธรรมจีนที่มีอายุกว่าห้าพันปี ได้ให้ความสำคัญกับการเดินทางเช่นเดียวกันกับวัฒนธรรมอื่นๆทั่วโลก กล่าวคือ ชาวจีนเชื่อว่า การเดินทางคือการแสวงหาความรู้ ดังคำกล่าวที่ว่า *อ่านหนังสือหมื่นเล่ม ออกเดินทางหมื่นลี้* 读万卷书, 行万里路 หมายความว่า หากต้องการความรู้ ก็ต้องอ่านหนังสือตำรามากมาย แต่การอ่านหนังสือเพียงอย่างเดียวนั้น ไม่เพียงพอ บัณฑิตทั้งหลายต้องออกเดินทาง เพราะการออกเดินทางคือการที่เราสามารถลงมือปฏิบัติและสัมผัสได้จริง ก่อให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่เรียกว่า *การเดินทางเพื่อเรียนรู้* หรือ *โหยวเสวีย* 游学 ขึ้น ดังนั้น ในระหว่างการออกเดินทางเพื่อการเรียนรู้ เหล่านักปราชญ์และบัณฑิตทั้งหลายจะรังสรรค์วรรณกรรมและบทกวีขึ้นเพื่อใช้บันทึกการเดินทางที่ตนได้ประสบเห็น รวมไปถึงบันทึกความคิดความรู้สึกของกวีในช่วงเวลานั้น

วรรณกรรมและวรรณคดีโบราณของจีนที่เกี่ยวข้องกับการเดินทาง ล้วนสัมพันธ์กับปรัชญาความเชื่อหลัก 3 ประการ ได้แก่ พุทธศาสนา ลัทธิขงจื้อ 儒家 และลัทธิเต๋า 道家 โดยลัทธิขงจื้อได้กล่าวเกี่ยวกับการเดินทางไว้ว่า การเดินทางคือการออกไปเพื่อแสวงหาความรู้และความถูกต้อง เพราะการอ่านเพียงตำรา ไม่สามารถทำให้เราเกิดปัญญาได้ แต่การได้ออกเดินทางไปในสถานที่จริง ได้รับรู้ผ่านประสาททั้งห้าของตน คือการได้รับความรู้ที่แท้จริง อีกทั้ง การเดินทางยังเป็นการฝึกฝนชีวิตและจิตใจให้มีความแข็งแกร่ง ขณะเดียวกันธรรมชาติจะสั่งสอนให้มนุษย์กลายเป็นคนที่อ่อนโยน ดังที่สุวินจื่อ 荀子 นักปราชญ์สำคัญในลัทธิขงจื้อได้กล่าวไว้ว่า *ไม่เคยได้ยินเปรียบไม่ได้กับได้ยิน ได้ยินเปรียบไม่ได้กับได้เห็น ได้เห็นเปรียบไม่ได้กับได้รู้ ได้รู้เปรียบไม่ได้กับได้ปฏิบัติ เมื่อเรียนรู้และปฏิบัติ สิ้นแล้วจึงยุติ*¹ หมายความว่า การได้ยิน ได้เห็น ได้รู้ เปรียบไม่ได้กับการลงมือทำ การออกเดินทางคือ

¹不闻不若闻之，闻之不若见之，见之不若知之，知之不若行之，学至于行而止矣。《荀子·儒效篇》

หนทางหนึ่งของการลงมือปฏิบัติจริง ส่วนพุทธศาสนาและลัทธิเต๋า เชื่อว่าการเดินทางนั้นคือการแสวงหาการหลุดพ้นและสัจธรรมหรือความจริงของชีวิต กล่าวคือ ลัทธิเต๋าเชื่อว่า การเดินทางคือการหลบหนีออกจากชีวิตโลกที่วุ่นวายที่เต็มไปด้วยความปรารถนาแห่งชื่อเสียงลาภยศอันเป็นสิ่งที่แน่นอนทางเดียวที่จะบรรลุถึงมรรควิธีหรือเต๋า มนุษย์พึงเดินทางกลับเข้าสู่ธรรมชาติเพื่อหล่อหลอมรวมกันให้เป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ 天人合一 เพราะลัทธิเต๋าเชื่อว่า มนุษย์เป็นเพียงส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ดังคำกล่าวที่ว่า มนุษย์ปฏิบัติตามดิน ดินปฏิบัติตามฟ้า ฟ้าปฏิบัติตามเต๋า เต๋าปฏิบัติตามธรรมชาติ² ส่วนพุทธศาสนาเชื่อว่า มนุษย์ล้วนเดินทางอยู่ในห้วงวัฏสงสารคือการเวียนว่ายตายเกิด ต้องทนทุกข์ทรมานในกิเลสตัณหาไม่สิ้นสุด ดังนั้น เพื่อหลุดพ้นจากความทุกข์เหล่านั้น มนุษย์จำเป็นต้องยุติการเดินทาง ดังพุทธวจนะในพระไตรปิฎกที่ว่า เพราะไม่เห็นอริยสัจ 4 ตามเป็นจริง เราและพวกเธอจึงท่องเที่ยวไปในชาตินั้นๆ สิ้นกาลนาน เราได้เห็นอริยสัจ 4 เหล่านั้นแล้วเราอดค้นหาอันจะนำไปสู่ภพเสียได้แล้ว มูลแห่งทุกข์เราตัดได้ขาดแล้ว บัดนี้ ภพใหม่ไม่มี ดังนี้ฯ (พระไตรปิฎก เล่มที่ 10 พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 2 ทีฆนิกาย มหาวรรค: 95) จุดหมายของการเดินทางคือการละทิ้งความวุ่นวายในโลกมนุษย์ที่เต็มไปด้วยกิเลสตัณหา มนุษย์ควรจะต้องฝึกฝนจิตใจขณะเดินทางในวงวัฏฏะ เพื่อที่สุดท้ายมนุษย์จะสามารถละทิ้งกิเลสตัณหาและก้าวเข้าสู่ดินแดนสุขาวดี 淨土 หรือพระนิพพาน

สมัยราชวงศ์ซ่ง (ค.ศ. 960 - 1279) อันเป็นยุคสมัยที่ได้รับการยกย่องให้เป็นยุคแห่งการฟื้นฟูศิลปวิทยาการของจีน ก็ได้ให้ความสำคัญกับการเดินทางเช่นเดียวกับยุคสมัยอื่นๆ โดยเฉพาะการสร้างแหล่งท่องเที่ยวตามเมืองต่างๆ จึงเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนหันมาให้ความสำคัญกับการเดินทางท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น แต่ขณะเดียวกัน ราชวงศ์ซ่งเองก็ต้องเผชิญกับทั้งสงครามภายในและสงครามจากชนกลุ่มน้อยทางเหนืออยู่ตลอดเวลา จนถึงกับต้องถอยร่นย้ายเมืองหลวงหนีกการรุกรานของชาวจีน จากเมืองหลวงไคเฟิง (ค.ศ.960-1127) แห่งราชวงศ์ซ่งเหนือ สู่มืองหลวงหังโจว (ค.ศ. 1127-1129) แห่งราชวงศ์ซ่งใต้ ทำให้ต้องมีการเกณฑ์ประชาชนเดินทางไปปรบอยู่ตลอดเวลา ประชาชนจึงต้องประสบกับปัญหาบ้านแตกสาแหรกขาด ตกทุกข์ได้ยาก ก่อให้เกิดความไม่พอใจและผิดหวังในตัวราชสำนักและปรารถนาจะเห็นแผ่นดินสงบสุข นอกจากนี้ หลังจากที่ชาวจีนต้องสูญเสียแผ่นดินให้แก่ชนกลุ่มน้อย ทำให้ประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มปัญญาชน ได้เกิดกระแสรักชาติอย่างรุนแรงพยายามทุกวิถีทางที่จะกอบกู้แผ่นดินคืนมา ไม่ว่าจะเป็นการร่วมรบ การเขียนหนังสือฎีกา ไม่น้อยที่ผิดหวังท้อแท้ หลบหนีหนีหายไปซ่อนตัวอยู่ในชนบทและป่าเขา ดังนั้น วรรณกรรมในสมัยราชวงศ์ซ่ง

² 人法地，地法天，天法道，道法自然。《道德经·二十五章》

ส่วนใหญ่จึงแสดงให้เห็นถึงการเดินทาง ไม่ว่าจะเป็นการเดินทางที่สะท้อนให้เห็นถึงความเจริญสวยงามของบ้านเมือง การเดินทางเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความยากลำบากและความกั๊กแค้นของประชาชนที่มีต่อสงคราม การเดินทางเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงปณิธานอันยิ่งใหญ่ รวมไปถึงการเดินทางที่สะท้อนถึงความปรารถนาที่จะหลุดพ้นจากความทุกข์

กวีนิพนธ์ฉือ (Ci poem) กวีนิพนธ์ที่เกิดขึ้นมาจากเพลงพื้นบ้าน ผ่านการพัฒนาเรื่อยมาตั้งแต่ยุคราชวงศ์สุย (ค.ศ. 581 - 618) เริ่มวางรากฐานในสมัยปลายราชวงศ์ถัง (ประมาณปี ค.ศ. 826 - 907) และยุคห้าราชวงศ์ (ค.ศ. 907 - 960) จนกระทั่งได้รับความนิยมสูงสุดในสมัยราชวงศ์ซ่ง ไม่ว่าจะป็นชนชั้นปกครอง ชนชั้นปัญญาชนหรือแม้แต่ชนชั้นชาวเมืองอันเป็นส่วนใหญ่ของประเทศ ล้วนชื่นชอบและชื่นชมในกวีนิพนธ์ชนิดนี้เป็นอย่างมาก สาเหตุที่ทำให้กวีนิพนธ์ฉือในสมัยราชวงศ์ซ่งเจริญรุ่งเรืองและเป็นที่นิยม เนื่องมาจากความเจริญทางด้านเศรษฐกิจและความเข้มแข็งของชนชั้นชาวเมือง อีกทั้งได้รับการสนับสนุนจากชนชั้นปกครองและกลุ่มชนชั้นสูง ก่อให้เกิดผลงานมากมายและก่อให้เกิดกระแสนิยมกวีนิพนธ์ฉือขึ้นในสังคม ทำให้กวีนิพนธ์ฉือกลายเป็นสิ่งที่สร้างความบันเทิงใจให้แก่ประชาชนและกลายเป็นเครื่องมือหนึ่งในการแสดงอารมณ์ความรู้สึก การแสดงความคิดเห็นหรือการวิพากษ์วิจารณ์ของประชาชนที่มีต่อประเทศชาติและราชสำนักในเวลาดังกล่าว ซึ่งจากหนังสือ *ชุมนุมกวีนิพนธ์ฉือแห่งราชวงศ์ซ่ง* 全宋词 ของ ถึงกุยจาง 唐圭璋 และ *ชุมนุมกวีนิพนธ์ฉือแห่งราชวงศ์ซ่งฉบับเรียบเรียงเพิ่มเติม* 全宋词补辑 ของ ช่งฝ่าหนี่ 孔凡礼 พบว่า ในสมัยราชวงศ์ซ่งมีกวีทั้งสิ้น 1,493 คน มีบทกวีนิพนธ์ฉือทั้งสิ้น 21,055 บท และยังมีการรวบรวมกวีนิพนธ์ฉือเป็นหนังสือออกมามากอีกด้วย ซึ่งจากจำนวนดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ในสมัยราชวงศ์ซ่ง มีคนให้ความสนใจกับกวีนิพนธ์ฉือกันอย่างมาก ดังนั้น การศึกษากวีนิพนธ์ฉือสมัยราชวงศ์ซ่ง จึงเป็นการศึกษาบริบททางสังคม วัฒนธรรม แนวคิด ความเชื่อและชุดวาทกรรมต่างๆที่มีอิทธิพลในสังคม ณ ช่วงเวลาดังกล่าว ส่วนการศึกษาวาทกรรมการเดินทางในกวีนิพนธ์ฉือ เป็นการศึกษาแนวคิด ความเชื่อและมุมมองของคนในสมัยราชวงศ์ซ่งที่สัมพันธ์กับการเดินทางลักษณะต่างๆในกวีนิพนธ์ฉือ

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อ

1. รวบรวมและวิเคราะห์วาทกรรมการเดินทางในกวีนิพนธ์นือสมัยราชวงศ์ซ่ง
2. ศึกษาบริบททางสังคม วัฒนธรรมและความเชื่อในสมัยราชวงศ์ซ่งที่สัมพันธ์กับกวีนิพนธ์ดังกล่าว

1.3 สมมุติฐานของการวิจัย

กวีนิพนธ์นือราชวงศ์ซ่งที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเดินทาง นำเสนอวาทกรรมการเดินทางขึ้น 3 ชุด ได้แก่ การเดินทางคือการแสวงหาความรู้อันยิ่งใหญ่ การเดินทางคือการหลอมรวมเป็นหนึ่งกับธรรมชาติ และการเดินทางคือการยุติการเดินทางซึ่งหมายถึงการหลุดพ้น วาทกรรมการเดินทางทั้ง 3 ชุดนี้สัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับความเชื่อหลักของสังคมจีน ได้แก่ ลัทธิขงจื้อ ลัทธิเต๋า และพุทธศาสนา ซึ่งเป็นชุดความเชื่อดั้งเดิมของจีนและลัทธิขงจื้อใหม่อันเป็นแนวคิดใหม่ที่เกิดขึ้นในสมัยราชวงศ์ซ่ง

1.4 ขอบเขตการวิจัย

วิเคราะห์วาทกรรมการเดินทางในกวีนิพนธ์นือ 詞 ในสมัยราชวงศ์ซ่ง (ค.ศ. 960 - 1279) กวีนิพนธ์นือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ รวบรวมมาจากหนังสือ *ซุนนุ่กวีนิพนธ์นือแห่งราชวงศ์ซ่ง* ของ ถังกุยจาง โดยมีกวีนิพนธ์นือราชวงศ์ซ่งที่นำมาใช้ศึกษาทั้งสิ้น 64 บท ได้แก่

เขียนหนูเจียว (ความงามของหญิงคนรัก) 念奴娇 · 大江东去, *ห้วนซีซา (พัดทรายลำธาร)* 浣溪沙 · 照日深红暖见鱼 5 บท, *ห้วนซีซา 浣溪沙 · 山下兰芽短浸溪, ลู่เตี้ยวเกอโถว (โหมโรงบทเพลงแห่งสายน้ำ)* 水调歌头 · 明月几时有, *ห้วนซีซา 浣溪沙 · 西塞山边白鹭飞, ซีเจียงเยว่ (ฉันทราแห่งซีเจียง)* 西江月 · 照野弥弥浅浪 ของ ชุนี๋ 苏轼

หย่งอู่วีเล่อ (हरรยานิรันดร์) 永遇乐 · 千古江山, *หนันเซียงจื่อ (ชนบททางใต้)* 南乡子 · 何处望神州, *ฝู่ซาหมาน (พระโพธิสัตว์)* 菩萨蛮 · 郁孤台下清江水, *ซีเจียงเยว่ 西江月 · 明月别枝惊鹊, ซิงผิงเยว่ (บทเพลงแห่งบริสุทธิ์สันติ)* 清平乐 · 茅檐低小 ของ ซินซีจี้ 辛弃疾

จีนหยวนชุน (ใบไม้ผลิแห่งสวนจีนหยวน) 沁园春 · 为子死孝 ของ เหวินเทียนเสียง 文天祥

ปาเซ็งกันโจว (กันโจวแปดเสียง) 八声甘州 · 渺空烟四远 ของ อู๋เหวินอิง 吴文英

ก๊วยจื่อเซียง (หอมกิ่งก๊วย) 桂枝香 · 登临送目 , หนันเซียงจื่อ 南乡子 · 自古帝王州 , หยูเจียอ้าว (ตระนงแห่งชาวประมง) 渔家傲 · 平岸小桥千嶂抱 , เซียนชีวซุ่ยอิน (บทเพลงพันปีแห่งฤดูใบไม้ร่วง) 千秋岁引 · 别馆寒砧 ของ หวังอันฉือ 王安石

หลี่ตึงเยียน (นางแ่อนจากศาลา) 离亭燕 · 一带江山如画 ของ จางเปียน 张弁
หยางโจวม่าน (บทเพลงแห่งหยางโจว) 扬州慢 · 淮左名都 ของ เจียงชยุ 姜夔
หม่านเจียงหง (แม่น้ำสีชาด) 满江红 · 遥望中原, หม่านเจียงหง 满江红 · 怒发冲冠, เลี้ยวฉงชาน (เนินเขาสลับซับซ้อน) 小重山 · 昨夜寒蛩不住鸣 ของ เยว่เฟย 岳飞

เจ้อตันกุกุย (หักตันกุกุย) 折丹桂 · 照人何处双瞳碧 3 บท ของ หวังจื่อเต้า 王之道

เตียนเจียงฉุน (ริมฝีปากแต้มชาด) 点绛唇 · 小驻征骖 ของ เจิงเสี่ย 曾协

ฉีเทียนเล่อ (हरษาทั่วสากล) 齐天乐 · 几年槐市槐花冷 ของ จางเทียน 张炎

หงชวงจยุ่ง (หน้าต่างสีชาดที่ห่างกัน) 红窗迥 · 春闺期近也 ของ เฉาปิ่น 曹邕

รู่เอ้อเซียน (เซียนนกกระสามงคล) 瑞鹤仙 · 春闺期近也 ของ อู๋เห่เหลียง 俞良

ชิงอู๋อ้าน (ออกหยกเขียว) 青玉案 · 钉鞋踏破祥符路 ของ นิรนาม 无名氏

หลิวชาชิง (เขียวยอดหลิว) 柳梢青 · 满腹文章 ของ ต่งเต้อหยวน 董德元

เอ้อชงเทียน (กระสาทะยานฟ้า) 鹤冲天 · 黄金榜上 , ปาเซ็งกันโจว 八声甘州 · 对潇潇暮雨洒江天, อู๋หลินหลิง (ระฆังกลางสายฝน) 雨霖铃 · 寒蝉凄

切, กุยเฉยฮวน (พรรษากลับคืนสู่ราชสำนัก) 归朝欢 • 别岸扁舟三两只 ของ หลิวหย่ง 柳永

เจียงเฉิงจื่อ (เมืองริมน้ำ) 江城子 • 秀才落得甚干忙 ของ อี้หมิ่น 逸民

หฺยู่เจียอ้าว 渔家傲 • 塞下秋来风景异, ซุ่มู่เจอ 苏幕遮 • 碧云天 ของ ฟานจิ่งเยิน 范仲淹

เชียงเจี้ยนฮวน (พรรษายามพบกัน) 相见欢 • 金陵城上西楼 ของ จูตุนหฺรู 朱敦儒

ท่าซาลิง (เข้าไปบนทางหญ้า) 踏莎行 • 小径红稀, พั่วซิ่นจื่อ (ฝ่าขบวนรบ) 破陈子 • 湖上西风斜日 ของ เยียนชู่ 宴殊

ปู้ส่วนจื่อ (นักพยากรณ์) 卜算子 • 驿外断桥边, ซุ่จงลิ่ง (กล่าวความในใจ) 诉衷情 • 当年万里觅封候 ของ ลู่โหฺยว 陆游

อีเจี้ยนเหมย (กิ่งดอกเหมย) 一剪梅 • 一片春愁待酒浇 ของ เจียงเจีย 蒋捷

เนี่ยนหนูเจียว 念奴娇 • 扁舟夜泛 ของ หวังจื่อจง 王自中

หม่านตึงฟาง (หอมทั่วลาน) 满庭芳 • 天与疏慵 ของ ฉานตวนหลี่ 晁端礼

ห้วนซีซา 浣溪沙 • 一副纶竿一只船 ของ กวีนิรนาม 无名氏

ฮว่าตางชุน (ใบไม้ผลิแห่งโถงจิตรกรรม) 画堂春 • 外湖莲子长参差 ของ จางเชียน 张先

ฉ่ายซางจื่อ (เก็บใบหม่อน) 采桑子 • 轻舟短棹西湖好, ฉ่ายซางจื่อ 采桑子 • 画船载酒西湖好 ของ โอวหยางชิว 欧阳修

ท่าซาลิง 踏莎行 • 雾失楼台 ของ ฉินกวาน 秦观

ว่างหฺย่วนหาง (มองทางแสนไกล) 望远行 • 城头初鼓, ซื่อวีซุนหม่าน (บทเพลงอาวรณ์ปลายฤดูใบไม้ผลิ) 惜余春慢 • 阑葺疏芦 ของ เฉินเต๋ออู่ 陈德武

เจ้อกุเทียน (นกเจ้ากুবนฟากฟ้า) 鹧鸪天 • 重过阊门万事非 ของ เหล่อจู่ 贺铸

ปู่สวนจื่อ 卜算子 • 我住长江头 ของ หลี่จื่ออี 李之仪

สิงเซียงจื่อ (บทเพลงแห่งกำยาน) 行香子 • 满洞苔钱 ของ เก้อฉางเกิง 葛长庚

หนันเซียงจื่อ 南乡子 • 人有几何般 ของ หนันชื้อจง 韩世忠

ซีเจียงเยว่ 西江月 • 问讯湖边春色, เนียนหนูเจียว 念奴娇 • 洞庭青草 ของ
จางเซี่ยวเสียง 张孝祥

หย่งอู่ลี่เอ่ 永遇乐 • 桃李繁华 ของ ฉื่อห่าว 史浩

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

ใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิจากหนังสือ ชุมนุกวินิพนธ์ฉือราชวงศ์ซ่ง (Quan Song Ci) ของ
ถังกุยจาง (Tang Guizhang)

2. รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากบทความ บทวิเคราะห์วิจารณ์จากห้องสมุดมหาวิทยาลัย
ต่างๆและจากอินเทอร์เน็ต

3. ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเป็นองค์ความรู้ในการศึกษาวิจัย

4. วิเคราะห์ข้อมูล

5. สรุปและเสนอผลการวิจัย

1.6 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. เข้าใจวาทกรรมการเดินทางในกวีนิพนธ์สื่อราชวงศ์ซ่ง
2. เป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์วาทกรรมการเดินทางในวรรณกรรมประเภทอื่นๆต่อไป
3. เป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์บริบททางสังคม วัฒนธรรม และความเชื่อที่สัมพันธ์กับกวีนิพนธ์ในเชิงวาทกรรมการเดินทาง

1.7 ข้อตกลงเบื้องต้น

1.7.1 ในการวิจัยนี้ จะใช้การถอดเสียงตัวอักษรภาษาจีนโดยวิธีการทับศัพท์ โดยใช้หลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาจีน ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2550 มาใช้ในการถอดเสียงภาษาจีนให้เป็นภาษาไทยได้อย่างถูกต้องตามอักขระการออกเสียงภาษาไทยและใกล้เคียงกับการออกเสียงในภาษาจีน ซึ่งหลักเกณฑ์การถอดเสียงมีรายละเอียดดังนี้

1. หลักเกณฑ์นี้ใช้สำหรับเขียนทับศัพท์คำภาษาจีนที่เขียนด้วยอักษรโรมันระบบพินอิน (Pinyin System) แต่เพื่อความสะดวกแก่การเขียนทับศัพท์ภาษาจีนที่ใช้ระบบอื่น ได้แก่ ระบบเวด-ไจลส์ (Wade-Giles System) ระบบเยล (Yale System) และระบบจู้ฮั่น (Zhùyīnfúhào System) ซึ่งยังมีปรากฏในหนังสือต่าง ๆ อยู่มาก จึงได้เทียบเสียงของระบบดังกล่าวไว้ด้วย

2. การเทียบเสียงสระและพยัญชนะ ให้ถือตามตารางการเทียบเสียงสระและพยัญชนะภาษาจีน และตัวอักษรในตารางแทนอักษรโรมันทั้งตัวตาม (ตัวเล็ก) และตัวนำ (ตัวใหญ่)

3. เครื่องหมายกำกับเสียงวรรณยุกต์ในระบบพินอิน ระบบจู้ฮั่น ผู้ฮ่าว และระบบเวด-ไจลส์ใช้ - ' ˊ ˋ ส่วนในระบบเวด-ไจลส์ใช้ 1 2 3 4 เทียบได้กับเสียงวรรณยุกต์ไทยได้ดังนี้

เสียงหนึ่ง - หรือ 1 เทียบเท่าเสียงสามัญ*

เสียงสอง ' หรือ 2 เทียบเท่าเสียงจัตวา

เสียงสาม ˊ หรือ 3 เทียบเท่าเสียงเอก** (ยกเว้นเมื่ออยู่หน้าพยางค์ที่มีเสียงสาม ˊ ให้ออกเสียงเป็นเสียงสอง ' โดยคงเครื่องหมายเสียงสาม ˊ เช่น Kōng zǐ = โกงจื่อ หรือ ช่งจื่อ ให้ออกเสียงว่า "โขงจื่อ" หรือ "ขงจื่อ")

เสียงสี่ หรือ 4 เทียบเท่าเสียงโท

คำที่ออกเสียงเบาจะไม่มีเครื่องหมายวรรณยุกต์กำกับ

4. เสียงสระในภาษาจีน ไม่มีความแตกต่างระหว่างเสียงสั้นกับเสียงยาวเหมือนในภาษาไทย โดยปรกติพยางค์ที่มีเสียงวรรณยุกต์เป็นเสียงหนึ่ง เสียงสอง และเสียงสาม จะออกเป็นเสียงสั้นหรือเสียงยาวก็ได้ ยกเว้นเสียงสี่ จะออกเสียงสั้นเสมอ

5. เครื่องหมายพินทุที่อยู่ใต้ตัวพยัญชนะแสดงว่าพยัญชนะตัวนั้น ๆ ออกเสียงควบกล้ำกับตัวที่ตามมา ยกเว้นตัว ห ที่มีเครื่องหมายพินทุกำกับจะออกเสียงควบกล้ำและเป็นอักษรนำด้วย เช่น Huá= หว่า huái = ไหว/ห่วย

6. เสียงพยัญชนะจีนซึ่งเทียบได้กับพยัญชนะไทยที่มีอักษรคู่ (อักษรสูงมีเสียงคู่กับอักษรต่ำ) ได้ให้ไว้ทั้ง 2 ตัว เช่น ฉ ช ฝ ฟ ให้เลือกใช้ตามหลักการผันเสียงวรรณยุกต์ของไทย เช่น ฉา ชื่อ เฟิน พัน

ในกรณีที่เป็นอักษรเดี่ยว ซึ่งในการผันวรรณยุกต์ต้องใช้ ห นำ ถ้าอักษรเดี่ยวนั้นเป็นตัวควบกล้ำให้แทรกตัว ห ไว้ระหว่างตัวควบกล้ำเพื่อให้อ่านได้สะดวก เช่น yúh = ยุหวิน

7. เสียงสระผสมในภาษาจีนบางเสียง เมื่อถอดเป็นอักษรไทยแล้วจะมีเสียงพยัญชนะ ย หรือ ว อยู่ด้วย ให้ใส่เครื่องหมายพินทุใต้ตัวพยัญชนะต้นซึ่งผสมกับสระนั้น เช่น jiǒng = จยุ่ง yuè = เยว่

8. พยัญชนะที่มีเครื่องหมายทัณฑฆาตกำกับในคำทับศัพท์ให้ออกเสียงด้วย เช่น érzǐ = เออร์จี้ fēi = เฟย์

9. ในการเขียนทับศัพท์ภาษาจีน การแยกคำให้ยึดตามต้นฉบับ ยกเว้นคำที่ใช้ในภาษาไทยจนเป็นที่ยอมรับแล้ว เช่น Kǒng zǐ = ขงจื่อ (ขงจื้อ)

*เสียงหนึ่งในภาษาจีนกลางใกล้เคียงกับเสียงสามัญในภาษาไทย

** เสียงสามในภาษาจีนกลางใกล้เคียงกับเสียงเอก+เสียงจัตวาในภาษาไทย

ตารางเทียบเสียงสระภาษาจีน

เสียงสระภาษาจีน				ใช้	ตัวอย่าง	ความหมาย
ระบบ พินอิน	ระบบ เวดและไจลส์	ระบบเขล	ระบบ จู๋ยิ่น ฝูฮ่าว			
a	a	a	ㄚ	-ะ (เสียงเบา) -า	ma [หมะ] mā [มา]	'ไหม/หรือ แม่
ai	ai	ai	ㄞ	-ไ -าย	tài [ไ่ไท่] mǎi [ไ่หม่าย]	เกินไป ซื้อ
an	an	an	ㄢ	-ั่น -าน	kàn [คั่น] lǎn [หลั่น, หลาน]	ดู, มอง, อ่าน สิ้นน้ำเงิน
ang	ang	ang	ㄤ	-ั่ง -าง	chàng [ชั่ง] cháng [ฉั่ง, ฉาง]	ร้องเพลง บ่อย ๆ
ao	ao	au	ㄠ	-เา -าว	bào [เป้า] gāo [เกา, กาว]	อุ้ม สูง
e	o, oh	e	ㄜ	-เอ	lè [เล่อ]	สนุก, ยินดี
ê	ไม่ปรากฏสระ นี้ในระบบเวด และไจลส์และ ระบบเขล	ㄝ	เ	é [เอ็]	(คำอุทาน)	โใบไม้
ei	ei	ei	ㄟ	-เอ็	fēi [เฟย์]	บิน
en	en	en	ㄣ	-เ็น	běn [เบิ่น]	เล่ม (ลักษณะนาม)
eng	eng	eng	ㄥ	-เิ่ง	děng [เต็ง]	คอย
er (ไม่ผสมกับ พยัญชนะ ต้น)	erh	er	儿	-เอร์	èr [เออ์]	สอง

เสียงสระภาษาจีน				ใช้	ตัวอย่าง	ความหมาย
ระบบพินอิน	ระบบเวคและไจลส์	ระบบเยล	ระบบจูยีน ฝูฮ่าว			
i	i	i	—	一	nǐ [หนี]	เธอ
i (เมื่อตามหลัง c, ch, r, s, sh, z และ zh)	ih (เมื่อตามหลัง tz และ sz ใช้ u, ū)	—r (เมื่อตามหลัง ts และ s ใช้ z)	ไม่ปรากฏรูป	二 (เสียงเบา) 二 二	érzi [เออร์จี] shǐ [ชือ]	ลูกชาย ใช้
ia*	ia	ya	一 丫	一 二	jiā [เจีย]	บ้าน
ian	ien	yan	一 马	一 二	tiān [เทียน]	ฟ้า
iang	iang	yang	一 尤	一 二	niáng [เหนียง]	ผู้หญิง
iao	iao	you	一 幺	一 二	biāo [เปี้ยว]	นาฬิกา
ie*	ieh	ye	一 世	一 二	jiè [เจีย]	ยิ้ม
in	in	in	一 ㄣ	一 二	lín [หลิน]	ป่าไม้
ing	ing	ing	一 ㄥ	一 二	dīng [ดิง]	ตะปู
iong (ใช้เฉพาะกับ j, q, x)	iung	yung	ㄩ ㄥ	— 二	xiōng [ซุง] xióng [ซุง] qióng [ลุง] jiōng [จุง]	คู่มือ หมี ซากงน เก็บเงิน, ทำให้เงิน
iu	iu	you	一 又	一 二	niú [หนิว]	วัว

*สระ ia และ ie เป็นหน่วยเสียงที่คล้ายกับเสียงสระเอียในภาษาไทย ดังนั้นจึงทับศัพท์สระ ia และ ie ด้วยสระเอีย เช่น jiā [เจีย] = บ้าน jiē [เจีย] = ถนน

เสียงสระภาษาจีน				ใช้	ตัวอย่าง	ความหมาย
ระบบพินอิน	ระบบเวดและไจลส์	ระบบเยล	ระบบจู๋ยิ่น ผู้ฮ่าว			
o (เมื่อตามหลัง b, f, m, p, w ออกเสียง uo)	o	wo	ㄛ	ㄛˊ	mō [มัว]	คลำ
o	o	o	ㄛ	ㄛˊ	ōyō [โอโย]	(คำอุทาน)
ong	ung	ung	ㄨㄥ	ㄨㄥˊ	lóng [หลง]	มังกร
ou	ou	ou	ㄨ	ㄨˊ	lóu [โหลว]	ตึกสูง
u	u	u	ㄨ	ㄨˊ	bù [บู]	ไม่
ü (เมื่อตามหลัง j, q, x, y เขียนลดรูปเป็น u แต่เมื่อตามหลัง n, l ให้คงรูปเดิมคือ ü)	ü	yu	ㄩ	ㄩˊ	yú [ยู่หวิ] nǚ [นู่หวิ]	ปลา ผู้หญิง
ua	ua	wa	ㄨㄚˊ	ㄨㄚˊ	guā [กวา]	แตง
uai	uai	wai	ㄨㄞˊ	ㄨㄞˊ ㄨㄞˊ	guāi [ไกว/กวาย]	ว่านอนสอนง่าย
uan	uan	wan	ㄨㄢˊ	ㄨㄢˊ ㄨㄢˊ	duàn [ตุ๋น/ตุ๋วาน]	ผ้าตุ๋น

เสียงสระภาษาจีน				ใช้	ตัวอย่าง	ความหมาย
ระบบ พินอิน	ระบบ เวดและไจลส์	ระบบเยล	ระบบ จู๋ยิ่น ผู้ฮ่าว			
üan (เมื่อ ตามหลัง j, q, x, y เขียนลดรูป เป็น uan)	üan	ywan	ㄩㄢ	-เวียน	quàn [เซวี่ยน]	ชักชวน, ตักเตือน
uang	uang	wang	ㄨㄤ	-วัง -วาง	guāng [กวง/ กวาง]	แสง
üe (เมื่อตามหลัง j, q, x, y เขียนลดรูป เป็น ue แต่ เมื่อตามหลัง n, l ให้คงรูป เดิมคือ üe)	ueh	ywe	ㄩㄝ	-เว	yuè [เยว่] nüè [เนว่]	เดือน, พระจันทร์ ไข้จับสั้น
ui	ui	wei	ㄨㄟ	-ย	huí [หุย]	กลับ
un (uen)	un	wun	ㄨㄣ	-น	dùn [ตุน]	ที่
ün (เมื่อตามหลัง j, q, x, y เขียนลดรูป เป็น un)	un	yun	ㄩㄣ	-วิน	yún [ยฺหวิน]	เมฆ
uo	uo, o	wo	ㄨㄛ	-ว	guó [กัว]	ประเทศ

ตารางเทียบเสียงพยัญชนะภาษาจีน

เสียงพยัญชนะภาษาจีน				ใช้	ตัวอย่าง	ความหมาย
ระบบ พินอิน	ระบบ เวดและไจลส์	ระบบเยล	ระบบ จู๋ยิ่น ฝูฮ่าว			
b	p	b	ㄅ	ป	bā [ปา]	แปด
c	ts', tz'	ts	ㄘ	ฉ, ช	cán [ฉัน/ฉาน] cāng [ฉัง/ชาง]	ข้าวใหม่ ฉางข้าว
ch*	ch	ch	ㄑ	ฉ, ช	chá [ฉา] chī [ชือ]	ชา กิน

*เป็นเสียงกักเสียดแทรก (affricate) เวลาออกเสียงปลายลิ้นต้องงอขึ้นไปแตะที่เพดานแข็ง

เสียงพยัญชนะภาษาจีน				ใช้	ตัวอย่าง	ความหมาย
ระบบ พินอิน	ระบบ เวดและไจลส์	ระบบเยล	ระบบ จู๋ยิ่น ฝูฮ่าว			
d	t	d	ㄉ	ต	dà [ต้า]	ใหญ่
f	f	f	ㄈ	ฝ, ฟ	fén [เฟิ่น] fàn [ฟั้น/ฟ่าน]	เผา ข้าว, อาหาร
g	k	g	ㄍ	ก	gē [เกอ]	พี่ชาย
h	h	h	ㄏ	ห, ฮ	hǎo [เห่า, ห่าว] hē [เฮอ]	ดี ดื่ม
j	ch (j)	j (y)	ㄐ	จ	jiāng [เจียง]	แม่น้ำ
k	k'	k	ㄎ	ข, ค	kuí [ซูย] kàn [คั่น]	หัวหน้า, ตัวการ ดู, มอง, อ่าน
l	l	l	ㄌ	ล	lái [ไหล/หลาย]	มา

เสียงพยัญชนะภาษาจีน				ใช้	ตัวอย่าง	ความหมาย
ระบบ พินอิน	ระบบ เวคและไจลส์	ระบบเยล	ระบบ จู๋ยีน ผู้่อ่ว			
m	m	m	ㄇ	ม	mā [มา]	แม่
n	n	n	ㄋ	น	nán [หนั้น/ หนาน]	ผู้ชาย
p	p'	p	ㄆ	ผ, พ	pá [ผา] pō [พั่ว]	กลาน เนิน, เนินเขา
q	ch' (i)	ch (y)	ㄑ	ฉ, ช	qián [เจียน] qiāng [เจียง]	เงินใช้สอย ปิ่น
r	j'	r	ㄖ	ร	rén [เหริน]	คน
s	s, ss, sz	s	ㄙ	ซ, ส	sān [ซัน/ซาน] sǎo [เส้า/ส้าว]	สาม กวาด, ปัดกวาด
sh*	sh	sh	ㄕ	ฉ, ช	shéng [เจิง]	เชือก
t	t'	t	ㄊ	ถ, ท	Táng [ถั่ง/ถาง] tā [ทา]	ชื่อราชวงศ์ เขา (สรรพนาม)
w	w	w	ไม่ปรากฏรูป	ว	wàn [วัน/วาน]	หมื่น
					wǒ [หวั่ว]	ฉัน
w (เมื่อตามด้วย สระ u จะไม่ออก เสียง)	w	w	ไม่ปรากฏรูป	-	wǔ [อู่]	ห้า
x	hs	sy	ㄒ	ซ, ส	xiāng [เจียง] xié [เสี่ย]	หอม รองเท้า

*เป็นเสียงเสียดแทรก (fricative) เวลาออกเสียงปลายลิ้นงอขึ้นไปใกล้เพดานแข็ง แต่ต้องไม่แตะเพดานแข็ง

เสียงพยัญชนะภาษาจีน				ใช้	ตัวอย่าง	ความหมาย
ระบบ พินอิน	ระบบ เวดและไจลส์	ระบบเฮล	ระบบ จู้ยีน ผู้่อว			
y	y	y	ไม่ปรากฏรูป	ย	yín [หยิน]	แร่เงิน
y (เมื่อตามด้วย สระ i และไม่มี ตัวสะกด จะไม่ออก เสียง)	yi	y	ไม่ปรากฏรูป	-	yī [อี]	หนึ่ง

1.7.2 ในการวิจัยนี้ จะถอดเสียงภาษาจีนเป็นภาษาไทย โดยใช้การออกเสียงตามตารางที่กล่าวมาข้างต้น โดยจะถอดเสียงเป็นภาษาไทยโดยมีภาษาจีนกำกับไว้ครั้งแรกเท่านั้น

1.8 วาทกรรมกับการวิเคราะห์วาทกรรม

Discourse หรือ วาทกรรม เป็นคำที่สามารถพบเห็นและใช้ได้หลากหลายสาขาวิชา ไม่ว่าจะเป็น ทฤษฎีการวิจารณ์ สังคมวิทยา ภาษาศาสตร์ ปรัชญา จิตวิทยาสังคม เป็นต้น ขณะเดียวกันก็เป็นคำที่มีความหมายกว้าง ยกตัวอย่างเช่น หมายถึงการสื่อสารด้วยภาษา การสนทนา หน่วยของตัวบทที่นักภาษาศาสตร์ใช้วิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางภาษาที่มีขอบเขตเกินกว่าประโยคเดียว ฯลฯ เราจึงไม่สามารถนิยามคำว่า วาทกรรม ให้มีเพียงความหมายเดียวได้

นักวิชาการคนสำคัญและมีบทบาทมากที่สุดในการนำเสนอแนวคิดเรื่องวาทกรรมคือมีเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) นักคิด นักเขียนและนักปรัชญาชาวฝรั่งเศส ได้กล่าวถึง วาทกรรมไว้ในงานของเขา ซึ่ง ไชยรัตน์ เจริญศิลป์ โอฟาร ในหนังสือชื่อ *วาทกรรมการพัฒนา อำนาจ ความรู้ ความจริงและความเป็นอื่น* ได้กล่าวถึงวาทกรรมว่า หมายถึง ระบบและกระบวนการในการสร้าง/ผลิต (constitute) เอกลักษณ์ (identity) และความหมาย (significance) ให้กับสรรพสิ่งต่าง ๆ ในสังคม

ที่ห่อหุ้มเราอยู่ ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความจริง อำนาจ หรือตัวตนของเราเอง... ขณะเดียวกัน วาทกรรมก็ทำหน้าที่เก็บกด/ปิดกั้นมิให้เอกลักษณ์และความหมายของบางอย่างเกิดขึ้น(subjugate) หรือไม่ก็ทำให้เอกลักษณ์และความหมายบางอย่างที่ดำรงอยู่แล้วในสังคม เลื่อนหายไปพร้อมกันด้วย(displace) วาทกรรมจึงเป็นผู้สร้าง/ผลิตสิ่งต่างๆ ขึ้นมาในสังคมภายใต้กฎเกณฑ์ที่ชัดเจนชุดหนึ่ง และกฎเกณฑ์นี้ก็จะเป็นตัวกำหนดการดำรงอยู่ การเปลี่ยนแปลง หรือการเลื่อนหายไปของสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น (2549: 19-20) วาทกรรมเป็นกระบวนการหนึ่งของสังคมที่เกี่ยวกับการให้ความหมายต่อสิ่งต่างๆ เชื่อมโยงกับเรื่องสำคัญ 3 เรื่อง ได้แก่ อำนาจ (power) ความรู้ (knowledge) และความจริง (truth) กล่าวคือ วาทกรรมเป็นการสร้าง/ผลิต “ความรู้” หรือการนิยามความรู้บางอย่างขึ้นมาเพื่อให้มี “อำนาจ” ในการกำหนด “ความจริง” (truth production as a function of power) ดังนั้น ความจริงในสังคมจึงมิได้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการรับรู้ของสมองต่อสิ่งแวดล้อมภายนอกเหมือนเช่นภาพสะท้อนที่เกิดขึ้นในกระจก แต่ความจริงเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นและนำเสนอต่อสาธารณชน โดยผ่านระบบภาษา (ชเนศ วงศ์ยานนาวา, 2529: 146) ความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจและความรู้นั้น อำนาจจะเป็นผู้สร้างความรู้ โดยความรู้ที่ถูกสร้างขึ้นมาจะเข้าไปทำหน้าที่รับรองอำนาจในชุดเดียวกันให้สามารถยึดครองพื้นที่ เบียดไล่ และ/หรือแย่งชิงพื้นที่จากอำนาจในชุดอื่นที่แตกต่างไปจากตน โดยมีวาทกรรมเข้ามาเชื่อมต่อระหว่างอำนาจและความรู้ อย่างไรก็ตาม อำนาจไม่ได้มีเฉพาะแต่ในแง่มุมมองด้านลบหรือในรูปแบบของการกดขี่ปราบปราม (repress) เท่านั้น อำนาจยังมีแง่มุมด้านบวกหรือในรูปแบบที่สร้างสรรค์ ซึ่งอำนาจในแง่บวกหรือสร้างสรรค์นี้เองที่วาทกรรมเข้ามามีบทบาทอย่างมาก เพราะวาทกรรมจะเข้าไปประกอบสร้างความจริง (the production of truth) ขึ้นมาในรูปลักษณะของชุดความรู้ซึ่งการต่อสู้ขัดแย้งจะค่อนข้างต่ำหรืออาจจะเกิดการยินยอมโดยคุณวุฒิ กล่าวได้ว่า เมื่ออำนาจเข้ามาควบคุมมนุษย์ผ่านความจริงในรูปลักษณะของความรู้ ได้อย่างครอบคลุมและแนบเนียน จนไม่อาจรู้สึกได้ถึงอำนาจที่แฝงอยู่ภายใต้การเคลือบคลุมของความรู้ มนุษย์ในสังคมจึงยินยอมและพยายามจัดการกับตัวเองตามความจริง(ที่ถูกสร้างขึ้น)ในสังคม โดยมีได้มีอำนาจใดเข้ามาบังคับ(อย่างชัดเจน) การสยบยอมและยินดีจัดการกับตัวเองด้วยตนเองนี้มิได้เกิดขึ้นเพียงแต่เฉพาะในเรื่องที่แสดงออกมาเป็นรูปธรรมเท่านั้น หากได้แผ่ขยายครอบคลุมไปถึงความรู้สึกและความปรารถนาที่เป็นนามธรรมภายในจิตใจอีกด้วย (จักษ์ พันธุ์ชูเพชร อ้างถึง Foucault, 1984b: 39 - 42) การศึกษาวาทกรรมจึงไม่ได้เป็นเพียงแค่การวิเคราะห์คำพูดหรือถ้อยแถลง หากแต่เป็นการศึกษาจากระบบและกระบวนการสร้าง หรือผลิตเอกลักษณ์และความหมาย การมองสิ่งต่างๆ รอบตัว เช่น ความรู้ ความจริง อำนาจ รวมถึงความเป็นตัวตน วาทกรรมยังทำหน้าที่ตรึงสิ่งที่สร้างขึ้นให้คงอยู่และเป็นที่ยอมรับในสังคม โดยไม่ทำให้

เอกลักษณ์ ความหมายบางอย่างในสังคมเลื่อนหายไป และเพราะวาทกรรมเป็นตัวกำหนดกฎเกณฑ์ และเงื่อนไขและกลไกต่างๆ ในการพูดและเขียน วาทกรรมจึงเป็นมากกว่าเรื่องภาษาหรือคำพูดที่มี ภาคปฏิบัติการณ์จริงของวาทกรรมที่รวมเอาจารีตปฏิบัติ ความคิด ความเชื่อ คุณค่าและสถาบันต่างๆ ใน สังคมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น อันเกิดจากการถูกสร้างขึ้น ระหว่างความแตกต่างของสิ่งสองสิ่ง ภายใต้อ กฎเกณฑ์อย่างหนึ่ง (ไชยรัตน์ เจริญศิลป์โอฬาร, 2549: 19-20)

สรุปได้ว่า วาทกรรม เป็นชุดความคิดที่ได้รับการสังเคราะห์ขึ้นมาอย่างเป็นระบบในการ สร้างความหมายและอัตลักษณ์ให้กับสรรพสิ่งในสังคม โดยเชื่อมโยงกับอำนาจ (power) ความรู้ (knowledge) และความจริง (truth) วาทกรรมจึงเป็นมากกว่าเรื่องของภาษาหรือคำพูด แต่มี ภาคปฏิบัติการณ์จริงของวาทกรรม (discursive practices) อันรวมถึงจารีตปฏิบัติ ความคิดความเชื่อ คุณค่าและบริบททางสังคมในขณะนั้นด้วย

1.9 ภาษา กับ อำนาจ ความรู้และความจริง ในปรัชญาจีนโบราณ

สำหรับปรัชญาจีนโบราณ ก็ได้มีการกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษา กับอำนาจ ความรู้และความจริงเช่นเดียวกับแนวคิดตามแบบตะวันตก โดยเฉพาะในปรัชญาของลัทธิขงจื้อและ ปรัชญาเต๋า ที่มีการศึกษาและให้คุณค่าต่อความสัมพันธ์ของภาษากับความจริง

ขงจื้อ กับ การทำนามให้เที่ยง (正名 Rectification of Names)

ขงจื้อเป็นนักปราชญ์ท่านแรกที่ยึดถือความสำคัญของภาษาในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของวิถีที่แท้ แล้วนำมาเป็นประเด็นในการสอนที่มุ่งเน้นไปที่การ ปฏิบัติตามจารีตและการขัดเกลา คุณธรรม ขงจื้อมีท่าทีต่อภาษาและความจริงโดยสะท้อนออกมาในแนวคิด การทำนามให้เที่ยง (ศรัญญา อรุณขจรศักดิ์, 2547: 440) ขงจื้อกล่าวว่า หากนามไม่เที่ยง วากาก็ไม่ราบรื่น หากวาจาไม่ รราบรื่น กิจก็ไม่สำเร็จ³ (สุวรรณ สถาอานันท์, 2551: 250) หมายความว่า หากว่านามไม่ได้รับการแก้ไข ภาษาก็จะไม่ตรงกับความเป็นจริง หากภาษาไม่ตรงกับความเป็นจริง การงานทั้งหลายก็ไม่อาจกระทำ ให้ลุล่วงได้ (สุวรรณ สถาอานันท์, 2543: 48) เป็นการแสดงให้เห็นถึงความพยายามที่จะเข้าไปจัด ระเบียบภาษาให้ตรงกับความเป็นจริงของขงจื้อ สำหรับปรัชญาจีนแล้ว คำว่า นาม 名 (Names) นั้นมี

³名不正，则言不顺；言不顺，则事不成。《论语·子路》

2 หน้าที คือ ประการแรก มีหน้าที่พรรณนา 描述性功能 (descriptive function) ดังที่สวีจื่อ กล่าว ว่า สร้างนามเพื่อชี้ความจริง 指名以指示 และ กำหนดนามเพื่อแยกแยะความจริง 定名而实辨 (Wang Xianqian, 1988: 414-415) ประการที่สอง นามมีหน้าที่ในการตกลงและประเมินค่า 规约性和 评价性功能 (prescriptive and evaluative function) เพียงเมื่อนามได้รับการใช้อย่างถูกต้องแน่นอน มนุษย์ไม่เพียงแต่สามารถแบ่งแยกสรรพสิ่งต่างๆ ได้เท่านั้น หากแต่ยังสามารถกำหนดคุณค่าและชี้ นำ พฤติกรรมของมนุษย์ได้เช่นกัน (Wang Linghao, Lawrence B. Solum, 2011: 83)

สำหรับแนวคิดเรื่องการทำนามให้เที่ยงหรือการแก้ไขนามให้ถูกต้องของขงจื้อนี้ การ เสนอภาพ ความเที่ยงของนาม ขงจื้อได้แสดงออกมาในชุดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคม กล่าวคือ การกำหนดประเภทของความสัมพันธ์ คือ ความสัมพันธ์ทั้งห้า 五伦 อันประกอบด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับขุนนาง บิดากับบุตร พี่ชายกับน้องชาย สามีกับภรรยา และเพื่อน กับเพื่อน 君臣、父子、兄弟、夫妇、朋友 จากนั้น ขงจื้อก็จะนิยามความสัมพันธ์เหล่านั้น พร้อมทั้งกำหนดคุณธรรมกำกับ ความเที่ยงระดับแรกเกิดจากการกำหนดสถานภาพของผู้นั้นในชุด ความสัมพันธ์หลักแห่งชีวิต ความเที่ยงระดับที่สองได้แก่การกำหนดคุณธรรมเป็นหลักปฏิบัติกำกับ ความสัมพันธ์เชิงสถานภาพที่กำหนดไว้ในระดับแรก จากนั้นก็จะเสนอวิธีขัดเกลา ชักจูง ให้มนุษย์เห็น ดีเห็นงามกับการกล่อมเกลาผู้นั้นตามสถานภาพต่างๆ ให้มีคุณธรรมตามข้อกำหนดตามสถานภาพ และ เมื่อนั้นความเที่ยงก็จะพัฒนาขึ้นจนเป็นความจริงแห่งชีวิตได้(สุวรรณ สถาอาพันธ์, 2551: 85) จาก แนวคิดดังกล่าวเป็นการตอกย้ำให้เห็นถึงความสำคัญของภาษาว่านอกจากภาษาจะเป็นแหล่งรวม ความรู้แล้ว ภาษายังเป็นเครื่องมือสำคัญในการรู้จักมนุษย์ อันเป็นความรู้ที่แท้ในปรัชญาแห่งจารีตแบบ ขงจื้อ อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือสำหรับผู้ปกครองในการปกครองประชาชนอีกด้วย (ศรีบุญญา อรุณขจร ศักดิ์, 2547: 440-441)

ภาษากับปรัชญาเต๋า

ภาษาเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่อาจจะเข้าไปจัดการหรือทำอะไรบางอย่าง ที่ตัวของมนุษย์สามารถเข้าไปกระทำหรือก้าวท้าวควบคุม จัดการ ความเป็นธรรมชาติ อีกทั้งยังมีพลัง หรือ “อำนาจ” ที่จะเข้าไปจำกัดความคิดและพฤติกรรมของมนุษย์ หากมนุษย์หลงลืมหรือไม่รู้ “ความ จริง” หรือ “สัจจะ” แห่งธรรมชาติ ก็อาจจะนำภาษาเข้าไปกำหนดจารีตและกฎเกณฑ์ต่างๆ เพื่อเป็น เครื่องมือควบคุมมนุษย์โดยการขัดหรือก้าวท้าววิถีแห่งธรรมชาติ

แต่ต่อจึง กับ ภาษา การไม่กระทำและความไม่รู้

เหล่าจอมองว่า ภาษาไม่สามารถเป็นกระจกสะท้อนความจริงได้ แต่ไม่ได้หมายความว่า ภาษาไม่สามารถเป็นเครื่องมือนำไปสู่ความรู้และวิถีที่แท้ได้เลย เราสามารถกำหนดภาษาเพื่อสื่อความรู้ และความจริงได้ แต่การใช้ภาษานั้นจะต้องสอดคล้องกลมกลืนกับวิถีชีวิตตามธรรมชาติของผู้คนใน สังคม (ศรีบุญญา อรุณขจรศักดิ์, 2547: 437)

ภาษากับการไม่กระทำ

เหล่าจื่อเห็นว่า เมื่อมนุษย์ประเมินค่าและกำหนดคุณค่าให้กับสรรพสิ่ง ด้วยการใช้ภาษา ปฏิบัติตามข้อกำหนดของนาม ซึ่งก็คือการกำหนดจารีตปฏิบัติให้เป็นบรรทัดฐานของสังคม ถือว่า มนุษย์กำลังก้าวล่วงวิถีแห่งธรรมชาติ และก้าวถ่างความเป็นปัจเจกบุคคล ดังคำกล่าวของเหล่าจื่อที่ว่า เมื่อเต่าเลื่อม โทรม จึงเกิดคุณธรรมและมนุษยธรรม เมื่อเกิดปัญญาเฉลียวฉลาด จึงเกิดความจอมปลอม เมื่อสัมพันธ์ญาติทั้งหกไม่กลมเกลียว จึงเกิดกตัญญูและปราณี เมื่อชาติบ้านเมืองวุ่นวาย จึงเกิดขุนนาง ภักดี⁴ แสดงให้เห็นถึงการไม่เป็นไปตามธรรมชาติ เพราะเมื่อมีการใช้ภาษากำหนดคุณธรรมของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นคำว่า คุณธรรม มนุษยธรรม ปัญญา เฉลียวฉลาด กตัญญู เมตตา ปราณี ล้วนคือการกำหนด คุณค่ามนุษย์ทั้งสิ้น เหล่าจื่อเห็นว่า เมื่อมนุษย์ใช้ภาษาตามข้อกำหนดของนาม ซึ่งก็คือ การกำหนดจารีต ปฏิบัติให้เป็นบรรทัดฐานของสังคม ถือเป็นการก้าวล่วงความเป็นปัจเจกบุคคลและสรรพสิ่งใน ธรรมชาติ การใช้ภาษาจึงควรกลมกลืนกับธรรมชาติ ซึ่งแนวทางสำคัญก็คือ การไม่กระทำหรืออยู่เฉย 无为 ซึ่งไม่ได้หมายถึง ไม่ให้กระทำ หากแต่หมายถึง การไม่กระทำอะไรที่ขัดกับธรรมชาติ

ภาษากับความไม่รู้

ขงจื่อให้ความสำคัญกับ “ความรู้” ขณะที่เต่ากลับพยายามเสนอแนวคิดเรื่อง “ความไม่ รู้” ขึ้น ในที่นี้ไม่ได้หมายความว่า เต่าปฏิเสธความรู้ทั้งหมด แต่เต่าปฏิเสธความรู้ที่ถูกกำหนดขึ้น โดย มนุษย์ เพราะเหล่าจื่อทราบดีว่า ความรู้ที่ผ่านภาษาของมนุษย์นั้นล้วนก้าวถ่างวิถีแห่งธรรมชาติ ดังที่ เหล่าจื่อกล่าวไว้ว่า ประชาปกครองยาก ก็เพราะมีปัญญาความรู้ การใช้ปัญญาความรู้ปกครองบ้านเมือง บ้านเมืองย่อมเป็นภัย ไม่ใช่ปัญญาความรู้ปกครองบ้านเมือง บ้านเมืองย่อมเจริญรุ่งเรือง⁵ จากคำกล่าว ข้างต้น ไม่ได้หมายความว่า สนับสนุนให้ประชาชนโง่เขลา หากแต่สนับสนุนให้ดำเนินกิจกรรมตาม

⁴大道废，有仁义；智慧出，有大伪；六亲不和，有孝慈；国家昏乱，有忠臣。《道德经·六十五章》

⁵民之难治，以其智多。故以智治国，国之贼；不以智治国，国之福。《道德经·六十五章》

แบบแนวคิดไม่กระทำ คือการไม่ไปก้าวก่ายประชาชน ไม่สร้างความรู้ไปจำกัดประชาชน เพราะการกำหนดความรู้คือการก้าวก่ายความเป็นปัจเจกบุคคล เพราะเมื่อใดที่มนุษย์เจตliyฉลาดและมีความรู้จากการก้าวก่ายธรรมชาติและความเป็นปัจเจกบุคคลเท่าใด มนุษย์ก็จะเห็นแก่ตัวและทำลายธรรมชาติ และมนุษย์ด้วยกันมากขึ้นเท่านั้น ดังคำกล่าวที่ว่า มนุษย์ยังมีอาวุธมาก บ้านเมืองยิ่งวุ่นวาย มนุษย์มีวิทยาการมาก เรื่องวิปริตยิ่งเพิ่มพูน⁶

จงจื่อ กับ ภาษาคือ “อาคันตุกะ” แห่งสัจภาวะ

สำหรับจงจื่อแล้วเห็นว่า ภาษาของมนุษย์นั้นมีข้อจำกัด และเสนอให้ปรับเปลี่ยนการมองเห็นที่ของภาษาและแนวทางในการใช้ภาษาใหม่ เพื่อให้มนุษย์สามารถใช้ภาษาได้อย่างอิสระโดยไม่ติดอยู่กับกบฏคักของภาษา (ศรีบุญญา อรุณขจรศักดิ์, 2547: 475) จงจื่อกล่าวว่า *อันถ้อยคำมิใช่เป็นเพียงลมปาก เพราะผู้เอ่ยถ้อยย่อมมีสิ่งที่ต้องการจะกล่าว แต่หากสิ่งที่เอ่ยออกมา ยังมีได้กำหนดให้แน่ จะถือว่าเป็นถ้อยคำได้หรือ หรือจะถือว่ายังมีได้เป็นถ้อยคำ...เหตุไฉนแต่จึงถูกบิดเบือน จนเกิดแบ่งแยกเป็นสัจจะและมายาได้เล่า เหตุไฉนถ้อยวาจาทั้งหลายจึงถูกปรุงแต่ง จนเกิดแบ่งแยกเป็นผิดเป็นถูกได้เล่า เค้าไฉนจึงคู่เชื่อมไปจนคู่ตั้งไม่ปรากฏว่ามีอยู่ ถ้อยวาจาไฉนจึงดำรงอยู่โดยไม่เป็นที่ยอมรับ ทั้งนี้ทั้งนั้น เป็นเพราะเค้าถูกบดบังไว้โดยปราชญ์กำมะลอ และถ้อยวาจาก็ถูกโหวทออันเสนาะปิดงำสาระไว้นั่นเอง*⁷ (ปกรณ์ ลิ้มปนุสรณ์, 2548: 27-28) จากคำกล่าวของจงจื่อแสดงให้เราเห็นว่า มนุษย์ให้ความสำคัญกับภาษา มนุษย์เชื่อว่าภาษาแสดงความจริงแต่ในความเป็นจริง ภาษาไม่ได้มีความแน่นอนตายตัว ภาษาสามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ตลอดเวลา เหตุใดมนุษย์จึงยึดติดกับภาษา อีกทั้งภาษาก็ไม่ได้สะท้อนให้เห็นภาพหรือเข้าใจความจริงบางอย่างได้อย่างแท้จริง เพราะภาษามักถูกบิดเบือนหรือปิดทับด้วยเหตุผลบางประการ เพื่อสนองตอบผลประโยชน์ของคนบางกลุ่ม

⁶人多利器，国家滋昏；人多伎巧，奇物滋起。《道德经·五十七章》

⁷夫言非吹也，言者有言。其所言者特未定也。果有言邪？其未尝有言邪？…道恶乎隐而有真伪？言恶乎隐而有是非？道恶乎往而不存？言恶乎存而不可？道隐于小成，言隐于荣华。《庄子·内篇·齐物论》

1.10 กวีนิพนธ์โบราณของจีน

1.10.1 ประเภทของกวีนิพนธ์โบราณของจีน

จากบทความ *ประเภทของเนื้อหาในกวีนิพนธ์* 诗歌内容分类 เขียนโดย พานจื่อหมิน 潘志敏 และในหนังสือ *กวีศาสตร์จีน* 中国诗学 เขียนโดย เย่เหวยเหลียน 叶维廉 สามารถสรุปได้ว่าการแบ่งประเภทของกวีนิพนธ์โบราณของจีนนั้น สามารถแบ่งได้สองแบบ โดยแบ่งตามลักษณะและกลวิธีการประพันธ์และแบ่งตามเนื้อหาของกวีนิพนธ์

หากแบ่งตามลักษณะและกลวิธีการประพันธ์ สามารถแบ่งได้เป็น

ก. กูถี้ชื่อ 古体诗 มีลักษณะเป็นโคลงโบราณ หมายถึง โคลงที่เขียนขึ้นก่อนสมัยราชวงศ์ถัง โดยจำนวนคำนั้นยังไม่มีกำหนดตายตัว ซึ่งบาทหนึ่งอาจมีสี่คำบ้าง ห้าคำบ้าง หกคำบ้าง หรือเจ็ดคำบ้าง กูถี้ชื่อนี้ ครอบคลุมไปถึง กูถี้ชื่อ 楚辞 และ เยว่ฝู่ 乐府

กูถี้ชื่อ เป็น โคลงที่เริ่มปรากฏครั้งแรกในสมัยยุครัฐสงคราม หรือ สมัยจ้านกั๋ว 战国 (475-221 ปีก่อนค.ศ.) โดยกวีชาวแคว้นฉู่ชื่อว่า ชวีหยวน 屈原 ลักษณะพิเศษของ กูถี้ชื่อ คือมีการใช้ภาษาถิ่นของแคว้นฉู่ รวมไปถึงการแสดงถึงภูมิประเทศของแคว้นฉู่อย่างสวยงาม

เยว่ฝู่ แต่เดิมเป็นคำเรียกสำนักควบคุมดนตรีในราชสำนัก ในสมัยราชวงศ์ฮั่น 汉代 (202 ปีก่อนค.ศ. – ค.ศ. 220) มีหน้าที่รวบรวมบทเพลงพื้นเมืองต่างๆทั่วประเทศ แล้วจึงนำมาประกอบเป็นเพลงขึ้นใหม่ ต่อมาเปลี่ยนเป็นคำเรียกลักษณะบทประพันธ์แทน โดยการประพันธ์แบบเยว่ฝู่จะมีลักษณะเป็นเพลงชาวบ้าน มีการใส่ท่วงทำนองลงไป

ข. จินถี้ชื่อ 近体诗 คือ โคลงกลอนลีลาแบบสมัยปัจจุบัน ดังนั้นจึงเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า จินถี้ชื่อ 今体诗 เป็น โคลงกลอนที่คิดค้นขึ้นในสมัยราชวงศ์ถัง 唐朝 (ค.ศ. 618–907) มีการกำหนดรูปแบบออกมาตายตัว ไม่ว่าจะเป็นจำนวนคำ การบังคับสัมผัสและเสียงวรรณยุกต์ สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

เจ่วจู่วี 绝句 คือ กลอนที่แต่ละบทมีสี่บาท แต่ละบาทมีห้าคำหรือเจ็ดคำ ถ้ามีห้าคำเรียกว่า อู่เจ่ว 五绝 ถ้าเจ็ดคำเรียกว่า ซิเจ่ว 七绝

ลู่ฉื่อ 律诗 คือ กลอนที่แต่ละบทมีแปดบาท แต่ละบาทมีห้าหรือเจ็ดคำ ถ้ามีห้าคำเรียกว่า อู่ลู่วี 五律 ถ้ามีเจ็ดคำ เรียกว่า ซิลู่ฉื่อ 七律

ค. ถื่อ 词 คือรูปโคลงที่นิยมขับร้องพร้อมกับเสียงดนตรี นิยมกันมากในสมัยราชวงศ์ถังและราชวงศ์ซ่ง 宋朝 (ค.ศ. 960–1279) เป็นการดัดแปลงมาจากโคลง 7 คำ โคลง 5 คำ และเพลงพื้นเมือง ลักษณะสำคัญคือมีการกำหนดท่วงทำนอง จำนวนคำและเสียงของคำ นิยมแบ่งประเภทของถื่อด้วยความยาวของจำนวนคำ ถ้าจำนวนคำมากกว่า 91 คำ เรียกว่า ฉางเตี้ยว 长调 ถ้ามีจำนวนคำระหว่าง 59-90 คำ เรียกว่า จงเตี้ยว 中调 และถ้ามีจำนวนคำไม่เกิน 58 คำ เรียกว่า เสี่ยวลิ่ง 小令

ง. จูว์ 曲 เป็นชื่อคำร้อยกรองที่เกิดขึ้นในสมัยราชวงศ์ซ่งใต้ แต่มาได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในสมัยราชวงศ์หยวน 元朝 (ค.ศ. 1271–1368) มีลักษณะคล้ายกับถื่อ แต่ยืดหยุ่นได้มากกว่า ส่วนมากจะเป็นภาษาพูดและนิยมนำมาขับร้อง สามารถนำเอาบทร้อยกรองหลายๆบทมารวมกันกลายเป็นบทละครได้ จูว์นี้ครอบคลุมไปถึง ซานจูว์ 散曲 มีลักษณะเป็นบทขับร้องและ จ่าจูว์ 杂剧 มีลักษณะเป็นบทร้องของอุปรากรหรือจิว

การแบ่งประเภทของกวีนิพนธ์โบราณโดยเนื้อหาและอารมณ์ของกวีนิพนธ์ สามารถแบ่งได้เป็น

ก. กวีนิพนธ์รัก 爱情诗 ครอบคลุมถึงการอาลัยรักของภรรยาหรือหญิงคนรักต่อการจากไปของสามีหรือชายอันเป็นที่รัก รวมทั้งการรอคอยการกลับมาของชายคนรักอีกด้วย เป็นกวีนิพนธ์ที่พรรณนาถึงความรักระหว่างหนุ่มสาว หรือการพรรณนาถึงการคิดถึงอาลัยอาวรณ์ระหว่างกันยามที่ต้องอยู่เพียงโดดเดี่ยว

ข. กวีนิพนธ์เสียดสี 讽刺诗 เป็นกวีนิพนธ์ที่ใช้กลวิธีการประพันธ์ในเชิงเสียดสีหรือการเปรียบเทียบ เพื่อเปิดโปงความดำมืดของสังคม ความไม่แน่นอนของโลก และความไม่มั่นคงในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ เป็นกวีนิพนธ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงเสียงของราษฎร บางครั้งเรียกกวีนิพนธ์ชนิดนี้ว่า กวีนิพนธ์เสียดสีการปกครอง 政治讽刺诗

ค. กวีนิพนธ์เชิงปรัชญา 哲理诗 เป็นกวีนิพนธ์ที่นำเราสิ่งต่างๆที่เป็นรูปธรรมในธรรมชาติมาพรรณนา บรรยายหรือเปรียบเทียบให้คนอ่านได้คิดหรือใช้อธิบายปรัชญาต่างๆ บางครั้งกวีไม่ได้มีจุดประสงค์เพื่ออธิบายปรัชญา แต่มีการยกปรัชญามาไว้ในบทกวีนิพนธ์ก็ได้เช่นกัน

ง. กวีนิพนธ์อำลา 送别诗 เป็นกวีนิพนธ์ที่เก่าแก่และพบเห็นได้มากที่สุดประเภทหนึ่ง เนื่องจากในสมัยก่อนการเดินทางไม่ค่อยสะดวกสบายนัก อีกทั้งหนทางยังเต็มไปด้วยภัยอันตราย ดังนั้นการอำลาจากกันระหว่างเพื่อนฝูงจึงเป็นเรื่องที่ค่อนข้างเศร้า เนื้อหาหลักเพื่อเป็นการพรรณนา

อารมณ์โศกเศร้ายามต้องอำลาจากเพื่อนฝูงญาติมิตร แต่บางครั้งก็แสดงอารมณ์ปลอบโยนหรือปลอบใจทั้งแก่ตนเองและเพื่อนผู้กำลังจะจากไป เพื่อให้การลาจากกันนั้นไม่โศกเศร้าจนเกินไปที่น่าสนใจในกวีนิพนธ์ประเภทนี้ก็คือ จะเป็นกวีนิพนธ์ที่แสดงให้เห็นถึงมิตรภาพอันแน่นแฟ้นระหว่างเพื่อนซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญอย่างหนึ่งของกวีนิพนธ์โบราณของจีน กวีนิพนธ์ประเภทนี้ส่วนใหญ่แล้วมักจะเกี่ยวข้องกับภูเขาหรือสายน้ำ เพราะเป็นเส้นทางสัญจรหลักของชาวจีนในสมัยโบราณ

จ. กวีนิพนธ์การเดินทาง 行旅诗 หรือ กวีนิพนธ์บันทึกการเดินทาง 记行诗、记游诗 เป็นกวีนิพนธ์ที่ใช้บรรยายหรือพรรณนาอารมณ์ความรู้สึกของผู้เดินทาง ไม่ว่าจะเป็นการเดินทางไปศึกษาหาความรู้ การไปสอบจอหงวน การเดินทางไปร่วมกองทัพ การต้องถูกเนรเทศหรือแม้แต่การเดินทางท่องเที่ยวเอง กวีมักจะพรรณนาถึงความรู้สึกคิดถึงและอาลัยอาวรณ์ต่อคนรัก เพื่อนฝูงญาติพี่น้อง ตลอดจนบ้านเกิดเมืองนอน ขณะเดียวกันก็จะมีการพรรณนาถึงทิวทัศน์ขณะเดินทางอีกด้วย

ฉ. กวีนิพนธ์ชายแดน 边塞诗 เป็นกวีนิพนธ์ที่พรรณนาและบรรยายถึงสภาพทิวทัศน์ของชายแดน ลักษณะของกองทัพ การเดินทางเพื่อไปยังชายแดน สะท้อนให้เห็นถึงการดำรงชีวิตของทหารที่ประจำอยู่ชายแดน รวมไปถึงความยากลำบากและความเสี่ยงเป็นเสี่ยงตายของทหารเหล่านั้น โดยเฉพาะอารมณ์สิ้นหวังของเหล่าทหารที่ไม่สามารถกลับไปพบหน้าคนที่รักที่บ้าน บางครั้งมีการสะท้อนความคิดและอารมณ์รักชาติของกวีเข้าไปด้วย

ช. กวีนิพนธ์ประวัติศาสตร์ 咏史诗 เป็นกวีนิพนธ์ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการเล่าเรื่องหรือวิจารณ์เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ รวมไปถึงบุคคลที่มีบทบาทในประวัติศาสตร์ กวีนิพนธ์มักจะแฝงอารมณ์ของกวีที่มีต่อเหตุการณ์เหล่านั้น ไม่ว่าจะเป็นการเสียดสี ความรู้สึกเสียดาย หรือความคิดเห็นที่มีต่อเรื่องนั้นๆ บางครั้งกวีก็ไม่ได้มีการเพิ่มเติมมุมมองใดเข้าไป หากแต่เพื่อเล่าเรื่องราวให้ทราบเท่านั้น

ซ. กวีนิพนธ์พรรณนาสรรพสิ่ง 咏物诗 เป็นกวีนิพนธ์ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการพรรณนาสิ่งต่างๆ ในธรรมชาติหรือในสังคมแล้วนำมาแสดงอารมณ์หรือความคิดของกวี กวีนิยมใช้โวหารชนิดต่างๆ และสัญลักษณ์เพื่อมาอธิบายอารมณ์ต่างๆ ส่วนใหญ่กวีจะเริ่มจากการพรรณนาสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จากนั้นจึงนำมาเปรียบกับคน หรือบางครั้งมีการใส่ความคิดของตนลงไปในเปรียบเทียบนั้นด้วย

ฉ. กวีนิพนธ์พรรณนาความคิด 咏怀诗 เป็นกวีนิพนธ์ที่พรรณนาถึงเป้าหมาย แรงบันดาลใจของคน โดยเฉพาะกวี มักจะสะท้อนสังคมหรือมีลักษณะเชิงเสียดสีสังคม ดังนั้นกลวิธีที่กวีนิพนธ์นำมาใช้ก็คือ การใช้โวหารภาพพจน์ การใช้สัญลักษณ์ต่างๆ กวีแนวนี้มักจะเป็นกวีแนวรักชาติ

ญ. กวีนิพนธ์รำลึกถึงเรื่องครั้งโบราณ 怀古诗 เป็นกวีนิพนธ์ที่กวีไปพบเห็น โบราณสถานหรือสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ จากนั้นก็เกิดความคิดต่อมา ก่อให้เกิดแรงบันดาลใจหรือเป้าหมายอื่น กวีนิพนธ์นำความรู้สึกเสียดสยต่อโบราณสถานที่ได้พบเห็น จากนั้นจึงนำมาเสียดสีสภาพสังคมในขณะนั้นของกวี บางครั้งมีการนำเสนอหรือสะท้อนความเหลวแหลกของราชสำนัก หรือความฟอนเฟะในระบอบราชการรวมไปถึงความยากลำบากของชนชั้นล่างหรือราษฎรทั่วไป กวีนิพนธ์ประเภทนี้ต่างจากกวีนิพนธ์ประวัติศาสตร์ตรงที่ กวีนิพนธ์ประวัติศาสตร์ไม่จำเป็นต้องพบเห็นโบราณสถานหรือสถานที่ใดๆ เพียงแค่กล่าวถึงเรื่องราวในประวัติศาสตร์ แต่กวีนิพนธ์ประเภทรำลึกถึงเรื่องครั้งโบราณนี้ จำเป็นต้องมีการเดินทางไปพบเห็นสถานที่จริง จากนั้นจึงมีการพาดพิงไปถึงเรื่องราวอื่นๆ

ฎ. กวีนิพนธ์ภูเขาและสายน้ำ 山水诗 บางครั้งก็เรียกว่า กวีนิพนธ์ภูเขาสายน้ำและชนบท 山水田园诗 เป็นกวีนิพนธ์ที่มุ่งเน้นบรรยายและพรรณนาความงามในธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นภูเขา สายน้ำ ต้นไม้ใบหญ้า เรือกสวนไร่นา ทิวทัศน์นอกเมืองและในชนบท โดยกวีจะสอดแทรกอารมณ์ของตนไว้ขณะที่กำลังบรรยายหรือพรรณนาธรรมชาติ บางครั้งปรากฏอารมณ์รักชาติของกวีผ่านทางความรู้สึกภูมิใจและชื่นชมกับธรรมชาติของประเทศของตน

เฟิงยฺหวิน 冯耘 จากบทความ การวิเคราะห์ประเภทกวีนิพนธ์โบราณ 古典诗歌的分类讲析 ได้แบ่งประเภทกวีนิพนธ์โบราณตามเนื้อหาไว้เป็น 6 ประเภท ได้แก่

ก. กวีนิพนธ์รำลึกถึงเรื่องครั้งโบราณ 怀古诗 หรือกวีนิพนธ์รำลึกถึงอดีต 咏怀诗 เป็นกวีนิพนธ์ที่มีจุดประสงค์เพื่อแสดงอารมณ์ของกวีที่มีต่อสังคมอันฟอนเฟะ การเข้าอกเข้าใจชนชั้นล่างที่ถูกชนชั้นปกครองกดขี่ข่มเหง โดยมีลักษณะอารมณ์แบบ อาลัยอดีตเสียดสีปัจจุบัน 惜古讽今

ข. กวีนิพนธ์พรรณนาสรรพสิ่ง 咏物诗 เป็นกวีนิพนธ์ที่กวีนำเอาสิ่งต่างๆ ในธรรมชาติมาพรรณนาเพื่อเปรียบเทียบกับความคิดหรือปรัชญาที่กวีต้องการถ่ายทอดออกมา กวีนิพนธ์ประเภทนี้นิยมใช้โวหารภาพพจน์ต่างๆ

ค. กวีนิพนธ์บรรยายทิวทัศน์ 写景诗 เป็นกวีนิพนธ์ที่พรรณนาหรือบรรยายสภาพธรรมชาติ ภูเขาและสายน้ำ การบรรยายสภาพในชนบท จากนั้นนำมาสะท้อนอารมณ์ของกวี ที่เบียดเบียนกับชีวิตในราชสำนัก และหันกลับออกมาสู่ธรรมชาติที่กระตือรือร้นจิตใจให้สูงส่งกว่า

ง. กวีนิพนธ์สงคราม 战争诗 เป็นกวีนิพนธ์ที่บรรยายถึงชีวิตของคนที่อยู่ตามชายแดน ความยากลำบากจากการใช้ชีวิตในช่วงสงคราม ความทุกข์ทรมานของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากสงครามที่ไม่มีวันสิ้นสุด ความโศกเศร้าเสียใจของคนรักที่จากไปสงครามและความสิ้นหวังที่จะได้กลับไปพร้อมหน้าพร้อมตากันอีกครั้ง รวมไปถึงอารมณ์รักชาติของกวี

จ. กวีนิพนธ์การเดินทางและกวีนิพนธ์ความคับแค้นใจ 行旅诗和闺怨诗 กวีนิพนธ์การเดินทาง ประพันธ์ขึ้นเพื่อแสดงอารมณ์ความรู้สึกของชายชาวจีนหรือกวีที่เดินทางจากบ้านเกิดและคนรัก เพื่อไปแสวงหาความรู้ การไปสอบจอหงวนหรือการไปร่วมรบ ขณะเดียวกัน จะมีการบรรยายถึงการเดินทาง กวีนิพนธ์ใช้สิ่งที่พบเห็นในธรรมชาติมาเปรียบกับอารมณ์อาลัยอาวรณ์และนางอันเป็นที่รัก ส่วนกวีนิพนธ์ความคับแค้นใจ หมายถึง กวีนิพนธ์ที่บรรยายถึงอารมณ์คิดถึงและ โศกเศร้าเสียใจของหญิงที่ชายคนรักหรือสามีต้องเดินทางจากนางไป อารมณ์ที่ถ่ายทอดออกมา จะเป็นอารมณ์อัดอั้นตันใจที่ต้องถูกทิ้งไว้ให้อยู่อย่างเฉิวคาย

ฉ. กวีนิพนธ์อำลา 送别诗 เป็นกวีนิพนธ์ที่บรรยายถึงอารมณ์ของกวียามต้องอำลาจากเพื่อนหรือยามที่ต้องไปส่งเพื่อน แต่เนื่องจากอารมณ์ของกวีแต่ละคนแตกต่างกัน ทำให้กวีนิพนธ์อำลาจึงมีทั้งอารมณ์เศร้าเสียใจที่ต้องจากเพื่อน อารมณ์ปลอบโยนว่าสักวันหนึ่งจึงจะได้พบกันอีกครั้ง บางครั้งมีการเปรียบเทียบการจากลา กับปรัชญาของชาวจีน

นอกจากกวีนิพนธ์ที่ได้กล่าวมา ยังมีกวีนิพนธ์อีกประเภทหนึ่งคือ กวีนิพนธ์ท่องสวรรค์ และกวีนิพนธ์บันทึกความฝัน 游仙诗和记梦诗 เป็นกวีนิพนธ์ที่พบครั้งแรกในสมัยยุคหกราชวงศ์ (ค.ศ. 960-1279) โดยในสมัยนั้น กวีที่เป็นที่นิยมมีสามประเภทได้แก่ กวีนิพนธ์ท่องสวรรค์ กวีนิพนธ์ภูเขาและสายน้ำและกวีนิพนธ์ชนบท หากแต่ต่อมา นักวรรณคดีส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับกวีนิพนธ์ภูเขาและสายน้ำกับกวีนิพนธ์ชนบทมากกว่า ทำให้กวีท่องสวรรค์จึงไม่ค่อยเป็นที่รู้จักนัก (Li Nailong, 1995: 18)

ซูวิหยวนชง (2006: 1-11) ได้แบ่งกวีนิพนธ์นี้ออกเป็นประเภทต่างๆ ได้แก่ นือที่ว่าด้วยการพรรณนาธรรมชาติบรรยายความรู้สึก 写景抒情 นือที่ว่าด้วยการพรรณนาสรรพสิ่ง 咏物奇兴 นือ

ว่าด้วยการอำลาและมิตรภาพ 赠别怀人 ถือว่าด้วยความรักและคิดถึง 情爱相思 ถือว่าด้วยการรำลึกถึงอดีต 咏史怀古 ถือว่าด้วยอารมณ์รักชาติ 爱国豪情 ถือว่าด้วยปณิธานที่ยังไม่บรรลุ 壮志难酬 ถือว่าด้วยชีวิตและประเพณี 风土民俗 ถือว่าด้วยความคิดต่อชีวิต 人生感悟 และถือว่าด้วยลักษณะและอุปนิสัยของกวี 人格境界

เฉาเป่าผิง 曹保平 (1999) ได้แบ่งประเภทกวีนิพนธ์ไว้ได้แก่ กวีนิพนธ์รัก 爱情篇 กวีนิพนธ์อำลามิตร 赠友篇 กวีนิพนธ์รักชาติ 爱国篇 กวีนิพนธ์พรรณนาสรรพสิ่ง 咏物篇 กวีนิพนธ์ปณิธาน 言志篇 กวีนิพนธ์รำลึกอดีต 怀古篇 กวีนิพนธ์เรียกสวนไร่นา 田园篇 กวีนิพนธ์คิดถึงบ้านเกิด 乡情篇 กวีนิพนธ์กรีธาทัพ 军旅篇 และกวีนิพนธ์เสียดสีอุปมา 讽喻篇

จากการแบ่งประเภทกวีนิพนธ์โบราณของจีน ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

ก. กวีนิพนธ์รักและอาลัย เป็นกวีนิพนธ์ที่พูดถึงความรักระหว่างคนรักยามเมื่อต้องพลัดพรากจากกันไป รวมไปถึงการห่วงอาลัยและคิดถึงบุคคลอันเป็นที่รักและบ้านเกิด ยามที่กวีหรือคนรักต้องอยู่ห่างไกลกัน

ข. กวีนิพนธ์อำลา เป็นกวีนิพนธ์ที่เป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของกวีนิพนธ์จีน มีจุดมุ่งหมายเพื่อพรรณนาความรู้สึกยามที่ต้องอำลาจากเพื่อนรักหรือญาติพี่น้องคนที่กวีนับถือ อารมณ์กวีที่สื่อออกมา มีทั้งเศร้าโศกเสียใจที่ต้องอำลาจากกัน แต่บางครั้งก็มีอารมณ์ปลอบโยน มีการยกปรัชญามากมองโลกของกวีเข้ามาใช้เพื่อปลอบใจกัน

ค. กวีนิพนธ์เชิงปรัชญา เป็นกวีนิพนธ์ที่กวีจะนำสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่ได้พบเห็นในธรรมชาติและจักรวาลหรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาพรรณนา จากนั้นนำไปเชื่อมโยงหรือเปรียบเทียบกับสิ่งที่กวีต้องการสื่อ เช่น การเสียดสีสังคมหรือชนชั้นปกครอง ปณิธานหรือความตั้งใจที่อยู่ภายในจิตใจของกวี ปรัชญาคำสอนต่างๆ หรือแม้แต่การนำมาเปรียบเทียบกับความรักของตัวเอง

ง. กวีนิพนธ์บรรยายธรรมชาติ เป็นกวีนิพนธ์ที่กวีมุ่งเน้นการบรรยายธรรมชาติ ดันไม้ไผ่หญ้า เพื่อแสดงให้เห็นความงามของธรรมชาติ บางครั้งมีการบรรยายทิวทัศน์ในแต่ละฤดู กวีที่นิยมกวีนิพนธ์ประเภทนี้ เป็นกวีที่นิยมในปรัชญาเต๋า ที่หลีกเลี่ยงจากสังคมและหันหน้ากลับสู่ธรรมชาติ เพื่อชำระจิตใจให้สะอาดพร้อมทั้งยกระดับจิตใจให้สูงขึ้นด้วย

จ. กวีนิพนธ์ประวัติศาสตร์ เป็นกวีนิพนธ์ที่กล่าวถึงเรื่องราวที่เคยเกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ มีลักษณะของการเล่าเรื่อง ส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวของวีรบุรุษหรือเป็นเหตุการณ์ที่สำคัญต่างๆ บางครั้ง

กวีจะนำมาเปรียบเทียบกับสังคมในปัจจุบัน แล้วสะท้อนอารมณ์หรือแนวคิดของกวีออกมา หรือการเสียดสีเยาะหยัการปกครองของทางราชสำนัก

ซ. กวีนิพนธ์สงคราม เป็นกวีนิพนธ์บอกถึงเรื่องราวชายแดน สถานการณ์การสู้รบ และชีวิตความเป็นอยู่ของเหล่าแม่ทัพและทหารชายแดน กวีมักจะสอดแทรกความรู้สึกรักชาติ การเห็นใจในชะตาชีวิตของเหล่าทหารที่ต้องจากบ้านเกิดเมืองนอน รวมไปถึงความรู้สึกของประชาชนที่ต้องมีชีวิตอยู่ท่ามกลางไฟสงคราม

ฅ. กวีนิพนธ์ท่องเที่ยวและบันทึกความฝัน เป็นกวีนิพนธ์ที่บรรยายถึงสภาพของสวรรค์ในจินตนาการหรือเป็นการบอกเล่าความฝันของกวี เพื่อถ่ายทอดความคิดหรือเปรียบเปรยเสียดสีสภาพสังคม การเมือง รวมไปถึงความต้องการหลีกเลี่ยงหนีจากสังคมที่วุ่นวาย

จากการแบ่งประเภทของกวีนิพนธ์ของจีน ผู้วิจัยเห็นว่า แม้กวีนิพนธ์ของจีนจะมีการแบ่งประเภทเป็นกวีนิพนธ์การเดินทาง หากแต่ยังมีลักษณะการแบ่งที่ซ้อนเหลื่อมทับกัน เช่น กวีนิพนธ์รำลึกอดีต ก็มีการเดินทางของกวีเพื่อไปยังสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์แล้วจึงรำลึกถึงเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นในอดีต กวีนิพนธ์สงครามก็มีลักษณะของการกรีธาทัพ มีการเดินทางไปยังชายแดน กวีนิพนธ์บรรยายธรรมชาติ ก็มีลักษณะของการเดินทางไปยังที่ต่างๆแล้วจึงบรรยายทิวทัศน์หรือธรรมชาติที่ได้พบเห็น กวีนิพนธ์รักและคิดถึงบ้าน ก็มีการเดินทางของคนที่ยากบ้านเกิดหรือการเฝ้ารอคนรักที่ต้องออกเดินทาง หรือแม้แต่กวีนิพนธ์อำลา ก็มีลักษณะของการเป็นจุดเริ่มต้นของการเดินทาง จะเห็นได้ว่า กวีนิพนธ์จีนส่วนใหญ่มีลักษณะของการเดินทางทั้งสิ้น ดังนั้น ในการคัดเลือกกวีนิพนธ์เพื่อนำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงคัดเลือกกวีนิพนธ์ที่มีลักษณะการเดินทาง ซึ่งครอบคลุมทั้งการเดินทางทางกายภาพและการเดินทางทางจิตวิญญาณ

บทที่ 2

กวีนิพนธ์ฉือราชวงศ์ซ่งกับการเดินทาง

สมัยราชวงศ์ซ่ง สมัยที่ได้รับการยกย่องให้เป็นยุคแห่งการฟื้นฟูศิลปะวิทยาการของจีน เป็นยุคที่มีความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ ศิลปะวิทยาการ วรรณคดี และเป็นยุคเฟื่องฟูของสังคมเมืองและชนชั้นกลาง โดยเฉพาะพ่อค้าที่เริ่มเข้ามามีบทบาทในสังคมสมัยราชวงศ์ซ่ง ก่อให้เกิดวัฒนธรรมราษฎรขึ้น 平民文化 ไม่ว่าจะเป็นการเกิดสถานบันเทิงอย่างหอคณิกา การออกเดินทางท่องเที่ยว รวมไปถึงวรรณกรรมที่สร้างขึ้นตามวัฒนธรรมราษฎร กวีนิพนธ์ฉือ กวีนิพนธ์ที่เริ่มจากบทเพลงพื้นบ้านจึงเข้ามามีบทบาทและกลายมาเป็นวรรณกรรมที่สำคัญและเป็นตัวแทนของสมัยราชวงศ์ซ่ง

2.1 กวีนิพนธ์ฉือ

ในหนังสือ *พจนานุกรมกวีนิพนธ์ฉือราชวงศ์ซ่ง 宋词鉴赏辞典* ได้กล่าวถึงกวีนิพนธ์ฉือว่า คือ กวีนิพนธ์ประเภทหนึ่ง ที่นิยมขับร้องพร้อมกันเสียงดนตรี ในสมัยโบราณมีชื่อเรียกแตกต่างกันไป เช่น จูจื่อฉือ 曲子词 เยว่ฝู่ 乐府 ฉางต่วนจิวี่ 长短句 ซืออู๋ 诗余 เป็นต้น

จากการศึกษากวีนิพนธ์ฉือจากหนังสือ *พจนานุกรมกวีนิพนธ์ฉือราชวงศ์ซ่ง 宋词鉴赏辞典* หนังสือ *การศึกษารวบรวมทฤษฎีกวีนิพนธ์ฉือ 词学理论综考* เขียนโดย เหลียงหรงจี 梁荣基 และหนังสือ *ปริทัศน์กวีนิพนธ์ฉือ 词学通论* เขียนโดย อู๋เหมย 吴梅 สามารถสรุปเนื้อหาสาระเกี่ยวกับกวีนิพนธ์ฉือได้ดังนี้

2.1.1 กำเนิดของกวีนิพนธ์ฉือ

2.1.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับต้นกำเนิดของกวีนิพนธ์ฉือ

แนวคิดเกี่ยวกับต้นกำเนิดของฉือนั้นมีหลายกระแสด้วยกัน แต่แนวคิดหลักๆ มีด้วยกัน 3 แนวคิด กล่าวคือ แนวคิดแรกเชื่อว่า ฉือเกิดมาจาก เยว่ฝู่ ในสมัยราชวงศ์ใต้ 南朝 (ค.ศ. 420 - 589) แนวคิดที่สอง เป็นแนวคิดที่แพร่หลายที่สุด โดยเชื่อว่า ฉือเกิดขึ้นในสมัยราชวงศ์สุย 隋朝 (ค.ศ. 581 - 618) เริ่มวางรากฐานในสมัยปลายราชวงศ์ถัง (ประมาณปี ค.ศ. 826 - 907) และเฟื่องฟูที่สุดใน

สมัยราชวงศ์ซ่ง ส่วนแนวคิดที่สามเชื่อว่า ฉื่อนั้นเกิดขึ้นในสมัยราชวงศ์ถัง อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะแนวคิดใด ส่วนแต่กล่าวว่ ฉื่อนั้นมีรากฐานมาจากเพลงพื้นเมือง โดยมีการเปลี่ยนเนื้อหาหรือใช้คำต่าง ๆ มาใส่ลงไปในช่วงทำนองเรียกว่า เทียนฉือ 填词 หรือ อีเชิง 依声 ดังนั้น กวีนิพนธ์ฉือจึงมักอยู่คู่กับช่วงทำนองเพลง

2.1.1.2 กวีนิพนธ์ฉือกับดนตรี

ในสมัยราชวงศ์สุ่ยและราชวงศ์ถัง ระบบของดนตรีจะมีอยู่ด้วยกัน 3 ระบบ ได้แก่ หย่าเยว่ 雅乐 ซิงเยว่ 清乐 และ เยียนเยว่ 晏乐

หย่าเยว่ คือ ดนตรีโบราณที่สืบทอดมาจากซือจิง 诗经

ซิงเยว่ คือ ดนตรีที่สืบทอดมาจากสมัยราชวงศ์ฮั่น ราชวงศ์เว่ยและหกราชวงศ์

เยียนเยว่ คือ ดนตรีที่รวบรวมเอาดนตรีเข้ามาจากทางตะวันตกในสมัยราชวงศ์ถัง หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นดนตรีของชนกลุ่มน้อยที่จะใช้ ฝีผา 琵琶 เป็นตัวหลัก พร้อมทั้งรับเอาความนุ่มนวลอ่อนหวานของดนตรี หย่าเยว่และซิงเยว่และเพิ่มเนื้อเพลงที่เป็น โคลงลงไป ซึ่งฉือก็คือ โคลงที่เกิดจากการแต่งเพื่อให้เข้ากับทำนองดนตรีนั่นเอง

2.1.1.3 ฉือกับโคลงสั้นยาว 长短句

ในการใส่ฉือลงไปในการทำนองเพลง ในช่วงแรกจะใช้กลอนเจ็ด แต่เพราะช่วงทำนองเพลงนั้นมีความซับซ้อนและหลากหลาย จึงเกิดการใส่คำเสียงประสานที่ไม่มีความหมายขึ้น เพื่อให้พอดีกับจังหวะของทำนองเพลง ต่อมาจากคำเสียงประสานที่ไม่มีความหมาย ได้เปลี่ยนเอาคำที่มีความหมายมาใส่แทน ก่อให้เกิดโคลงสั้นยาวขึ้น จูซี 朱熹 ในหนังสือชื่อ ภาษางามแห่งจูจื่อ 朱子语美 กล่าวว่า เยว่ผู้โบราณนั้น ในระหว่างบทกลอนจะใช้เสียงประสานจำนวนมาก เวลาต่อมาคนกลัวที่จะไม่มีเสียงประสานจึงเติมคำที่มีความหมายลงไป ก่อให้เกิดโคลงสั้นยาวขึ้นมา ซึ่งโคลงสั้นยาวจะพบมากในซือจิงและเยว่ผู้

2.1.2 ประเภทของกวีนิพนธ์ฉือ

การแบ่งประเภทและการเรียกชื่อของกวีนิพนธ์ฉือจะแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับว่าจะใช้อะไรเป็นเกณฑ์ในการเรียก โดยทั่วไปสามารถแบ่งได้เป็น

2.1.2.1 แบ่งตามความสั้นยาวของฉือ ถ้าจำนวนคำมากกว่า 91 คำ เรียกว่า ฉางเตี้ยว ถ้ามีจำนวนคำระหว่าง 59-90 คำ เรียกว่า จงเตี้ยว และถ้ามีจำนวนคำไม่เกิน 58 คำ เรียกว่า เสี่ยวลิ่ง

ฉือ 1 บท หากมี 1 ท่อน จะเรียกว่า ตันเตี้ยว 单调 หากมี 2 ท่อน จะเรียกว่า ชวงเตี้ยว 双调 และหากมี 3 ท่อนและ 4 ท่อนจะเรียกว่า ซานเตี้ย 三叠 และ ซื่อเตี้ย 四叠

2.1.2.2 แบ่งตามลักษณะของดนตรี แบ่งออกเป็น 9 ประเภท ได้แก่ ลิ่ง 令 อิ่น 引 ม่าน 慢 ซานไถ 三台 ซุวีจื่อ 序子 ฟาจูวี 法曲 ต้าจูวี 大曲 ฉานลิ่ง 缠令 และ จูกงเตี้ยว 诸宫调

2.1.2.3 แบ่งตามท่วงทำนอง ที่พบเห็นมากที่สุดมี 4 ประเภท ได้แก่ ลิ่ง 令 จังหวะจะตื้นที่สุด อิ่น 引 จังหวะจะยาวกว่าลิ่ง จิ่น 近 จังหวะจะยาวกว่าอิ่น และ ม่าน 慢 จะมีจังหวะยาวที่สุด

2.1.2.4 แบ่งตามรูปแบบการประพันธ์ นิยมแบ่งเป็น 2 แบบ ได้แก่ แบบนุ่มนวลแฝงความคิดลึกซึ้ง 婉约 และแบบกล้าได้กล้าเสีย 豪放

2.1.2.5 แบ่งตามชื่อเรียกของฉือ หรือ ฉือไผ่

2.1.3 ชื่อเรียกของกวีนิพนธ์ฉือ หรือ ฉือไผ่ 词牌

ฉือไผ่ คือ ชื่อเรียกรูปแบบของฉือ สำหรับรูปแบบของกลอนหรือชื่อ 诗 นั้นจะมีเพียง 4 รูปแบบ แต่สำหรับฉือนั้นมีพันกว่ารูปแบบ ซึ่งเรียกว่า ฉือผู่ 词谱 ดังนั้น ชื่อเรียกของฉือจึงไม่สามารถเรียกเป็นรูปแบบที่หนึ่ง รูปแบบที่สอง หรือรูปแบบที่สามได้ จึงต้องเรียกโดยฉือไผ่แทน บางครั้ง มีฉือหลายๆรูปแบบมีฉือไผ่ชื่อเดียวกัน นั่นเป็นเพราะมีต้นกำเนิดมาจากรูปแบบเดียวกัน ขณะเดียวกัน ฉือรูปแบบเดียวอาจจะมีหลายฉือไผ่ นั่นเป็นเพราะกวีแต่ละคนเรียกชื่อฉือของตนไม่เหมือนกัน

ที่มาของฉือไผ่

มาจากชื่อของทำนองเพลง เช่น ผูซ่าหมาน 菩萨蛮 มาจากชื่อท่วงทำนอง ผูซ่าหมาน จูวี 菩萨蛮曲 ในสมัยราชวงศ์ถัง หรือ ซีเจียงเยว่ 西江月 เฟิงรู๋ซง 风入松 และเตี้ยเถียนฮวา 蝶恋花 เป็นชื่อของท่วงทำนองเพลงพื้นบ้าน เป็นต้น

นำเอาส่วนใดส่วนหนึ่งในถ้อยมาตั้งเป็นชื่อ เช่น หรุเม่งลิ่ง 如梦令 มาจากตอนหนึ่งใน อี้เซียนโผว 忆仙婆 ของ จ้วงจง 庄宗 กวีในสมัยราชวงศ์ถัง ที่ว่า *ดั่งฝัน ดั่งฝัน จันทรเสี้ยวบุปผาร่วง หอกควันทนา 如梦, 如梦, 残月落花烟重。*

มาจากชื่อของถ้อยเอง เช่น อุ๋หม่าถ้อย 舞马词 คือ ถ้อยที่ใช้ประกอบระบำม้า อุ๋วีเกอถ้อย 渔歌词 คือ ถ้อยที่ใช้ขับร้องตอนจับปลา เป็นต้น

ใช้ชื่อคนหรือสถานที่มาตั้งเป็นชื่อ เช่น จู้อิ่งไถจิ้น 祝英台近 มาจากตัวละครที่ชื่อจู้อิ่งไถ 祝英台 และเหลียงซานไป 梁山伯

กวีตั้งเอง เช่น อั้นเซียง 暗香, หยางโจวม่าน 杨州慢 ของเจียงชุย 姜夔

2.2 กวีนิพนธ์ถ้อยในสมัยราชวงศ์ซ่ง

กวีนิพนธ์ถ้อยเมื่อถึงในสมัยราชวงศ์ซ่ง ได้รับการพัฒนาจนถึงขีดสุด สาเหตุที่ทำให้กวีนิพนธ์ถ้อยในสมัยราชวงศ์ซ่งเจริญรุ่งเรืองและเป็นที่ยอมรับได้แก่

ประการแรก ความเจริญทางด้านเศรษฐกิจและความเข้มแข็งของชนชั้นชาวนาเมือง โดยกวีนิพนธ์ถ้อยจัดเป็นวรรณกรรมที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนได้เป็นอย่างดี ทำให้ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ประการที่สอง กวีนิพนธ์ถ้อย ได้รับการสนับสนุนจากชนชั้นปกครองและกลุ่มชนชั้นสูง ก่อให้เกิดผลงานมากมายและก่อให้เกิดกระแสนิยมกวีนิพนธ์ถ้อยขึ้นในสังคม

ประการที่สาม กวีนิพนธ์ถ้อยเองได้รับการพัฒนามาตั้งแต่สมัยราชวงศ์ถังตอนปลาย ทำให้เมื่อถึงสมัยราชวงศ์ซ่ง กวีนิพนธ์ถ้อยจึงอยู่ในช่วงที่สุกงอมแล้ว (Zhang Zheng, Ma Shengli and Chen Yuan, 1994: 69)

ตัวบ่งชี้ที่แสดงให้เห็นว่ากวีนิพนธ์ถ้อยในสมัยราชวงศ์ซ่งเจริญถึงขีดสุดคือ

ประการแรก จำนวนกวีและกวีนิพนธ์มีเป็นจำนวนมาก จากหนังสือ *ซุมนุมกวีนิพนธ์ถ้อยราชวงศ์ซ่ง* 全宋词 ของถังกุยจาง และ *เพิ่มเติมซุมนุมกวีนิพนธ์ถ้อยราชวงศ์ซ่ง* 全宋词补辑 ของช่งฝานหลี่ 孔凡礼 พบว่า ในสมัยราชวงศ์ซ่งมีกวีทั้งสิ้น 1,493 คน มีบทกวีนิพนธ์ถ้อยทั้งสิ้น 21,055 บท โดยมีถึง 1,569 บท ไม่มีชื่อผู้ประพันธ์ ซึ่งจากจำนวนดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ในสมัยราชวงศ์ซ่ง

นั้น มีคนให้ความสนใจกับกวีนิพนธ์ถือกันอย่างมาก อีกทั้งในสมัยราชวงศ์ซ่ง ยังมีการรวบรวมกวีนิพนธ์ถือเป็นหนังสือออกมาอีกด้วย

ประการที่สอง มีกวีนิพนธ์ที่มีชื่อเสียงจำนวนมาก โดยมีอยู่ประมาณ 300 คน แต่ที่ได้รับการยกย่องและมีชื่อเสียงมากที่สุดมีทั้งสิ้น 30 คน ได้แก่ ชินซี้จิ 辛弃疾 ชูฉือ 苏轼 โจวปังเยียน 周邦彦 เจียงซุย 姜夔 ฉินก้วน 秦观 หลิวหย่ง 柳永 โอวหยางชิว 欧阳修 อู๋เหวินอิง 吴文英 หลี่ชิงจ้าว 李清照 เยียนจีเต้า 晏几道 เหล้อจู่ 贺铸 จางเหยียน 张炎 ลู่โหว 陆游 หวงถิงเจียน 黄庭坚 จางเซี่ยน 张先 หวางอี้ซุน 王沂孙 โจวมี 周密 ลือต้าจู่ 史达祖 เยียนซุ 晏殊 หลิวเก้อจวง 刘克庄 จางเซี่ยวเสียง 张孝祥 เกากวนกว้อ 高观国 จูตุนหฺรู 朱敦儒 เจียงเจี๋ย 蒋捷 ฉาปู้จื่อ 晁补之 หลิวกว้อ 刘过 จางหยวนกัน 张元干 อู๋อันสือ 王安石 เฉินหฺยี้วี้ 陈与义 และเย่เม็งเต้อ 叶梦得 ซึ่งนอกจากกวีที่มีชื่อเสียงที่กล่าวมาแล้วยังมีกวีที่มาจากชนชั้นต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นจักรพรรดิ ขุนนาง แม่ทัพ นายกอง หรือแม้แต่ประชาชนธรรมดาเรื่อยไปจนถึงหญิงงามเมือง

ประการที่สาม รูปแบบของกวีนิพนธ์ถือได้รับการพัฒนาจนถึงจุดสูงสุดในสมัยราชวงศ์ถังตอนปลาย กวีนิพนธ์ถือค่อนข้างได้รับการพัฒนาอย่างจำกัด เพราะคนส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญและพัฒนาในส่วนของกลอนชื่อมากกว่า แต่พอมาถึงในสมัยราชวงศ์ซ่ง กระแสสังคมจะมุ่งเน้นไปที่วัฒนธรรมดนตรี โดยมีการสร้างและพัฒนาารูปแบบใหม่ๆเพิ่มขึ้น อันเป็นผลมาจากการเจริญเติบโตของวัฒนธรรมเมืองและชนชั้นชาวเมือง รวมไปถึงการพัฒนาทางการศึกษา ทั้งทางด้านภาษาและทางด้านดนตรี ทำให้เกิดรูปแบบของกวีนิพนธ์ถือแบบใหม่ๆขึ้นมามากมาย

กวีนิพนธ์ถือในสมัยราชวงศ์ซ่ง สามารถแบ่งได้เป็น 3 ช่วง ได้แก่

ช่วงที่ 1 กลุ่มของกวีที่ยังสืบทอดขนบการประพันธ์ของสำนักสุวาเจียน 花间派 ในสมัยราชวงศ์ถังตอนปลาย กวีที่สำคัญได้แก่ เยียนซุ จางเซี่ยน โอวหยางชิว เป็นช่วงของการเปลี่ยนถ่ายจากสมัยราชวงศ์ถังสู่สมัยราชวงศ์ซ่ง กวีนิพนธ์ถือส่วนใหญ่ นิยมประพันธ์เป็นแบบเสี้ยวลิ่ง

ช่วงที่ 2 เป็นช่วงที่พัฒนารูปแบบ โครงสร้างและเนื้อหาของกวีนิพนธ์ถือขึ้นมาใหม่ รวมไปถึงการพัฒนาท่วงทำนองหรือ style ของสมัยราชวงศ์ซ่งแบบต่างๆ กวีที่สำคัญได้แก่ หลิวหย่ง ชูฉือ ฉินก้วน เหล้อจู่ เป็นต้น

ช่วงที่ 3 เป็นช่วงของการรวบรวมศิลปะและเทคนิคต่างๆเข้าไว้ด้วยกัน ก่อให้เกิดกวีนิพนธ์ถือที่ลึกซึ้งและสูกงอม กวีที่สำคัญได้แก่ โจวปังเยียน

2.2.1 การศึกษาและทฤษฎีกวีนิพนธ์ฉือราชวงศ์ซ่ง

การให้ฟูเป็นฉือ 以赋为词⁸

คือ ทฤษฎีการให้ฟูของ พูเฉิน 铺陈 มาเขียนเป็นฉือ ของหลิวหย่งและโจวปังเขียน โดยหลิวหย่งได้เปลี่ยนกวีนิพนธ์ฉือที่จากช่วงแรกจะนิยมประพันธ์ฉือเป็นแบบเสี้ยวลิ่ง มาเป็นฉือแทนเป็นการริเริ่ม การทำให้ *พื้นๆกลายเป็นสูงส่ง* 以俗为雅 เพราะฉือแต่เดิมนั้นมีจุดเริ่มต้นมาจากเพลงพื้นบ้าน ดังนั้น หลิวหย่งจึงพยายามทำให้อีกกลายเป็น *ฉือพื้นๆของปัญญาชน* 文人俗词 เป็นการทำให้วัฒนธรรมของชนชั้นสูงลงมาสู่วัฒนธรรมของชนชั้นล่าง ซึ่งสามารถสะท้อนความคิดและอารมณ์ของชนชั้นล่างได้มากขึ้น ลักษณะฉือของหลิวหย่งนั้น มักจะแสดงออกถึงอารมณ์เศร้าโศกเสียใจของหญิงงามเมือง 妓女 ซึ่งเป็นชนชั้นล่างของสังคม โดยใช้ท่วงทำนองอ่อนหวานนุ่มนวลแฝงความคิดลึกซึ้ง (Xun Xuexiao, 2011: 255-257)

การใช้ชื่อเป็นฉือ 以诗为词

คือ ทฤษฎีการให้ชื่อมาเขียนเป็นฉือของซูฉือ ตั้งแต่สมัยห้าราชวงศ์เรื่อยมาจนถึงสมัยของหลิวหย่ง กวีนิพนธ์ฉือจะเน้นที่ท่วงทำนองมากกว่าเนื้อหาของฉือ และคำที่เติมลงไปก็จะต้องให้เข้ากับท่วงทำนองเพลง ดังนั้น เนื้อหาของฉือจะมีลักษณะเน้นที่ความเพลิดเพลิน นุ่มนวลอ่อนหวาน แต่พอมาถึงสมัยของซูฉือ เขาได้เปลี่ยนแปลงตัวเนื้อหาของฉือใหม่ กล่าวคือ ซูฉือเริ่มที่จะไม่รับเอาโครงสร้างที่ถูกควบคุมของฉือ แต่เปลี่ยนให้ฉือกลายเป็นกลอนชื่อลักษณะหนึ่งแทน ซูฉือเห็นว่าเนื้อหาของฉือไม่จำเป็นต้องพูดถึงความรักหรือการพลัดพรากของชายหญิงเพียงอย่างเดียว แต่ไม่ว่าจะอารมณ์ใดที่สามารถแสดงออกผ่านชื่อได้ ก็สามารถนำมาเป็นเนื้อหาของฉือได้เช่นเดียวกัน

นอกจากเนื้อหาที่มีลักษณะเหมือนชื่อแล้ว ซูฉือยังใช้คำที่ปรากฏในการประพันธ์ชื่อมาใช้ในการประพันธ์ฉือ จนกลายเป็นลีลารูปแบบหนึ่งของฉือในสมัยราชวงศ์ซ่งที่ได้รับความนิยมอย่างมาก อาจกล่าวได้ว่า การใช้ชื่อมาเป็นฉือนี้ ก็คือการทำลายกฎของดนตรีที่เข้ามาควบคุมฉือ แต่เป็นการทำให้ฉือกลายเป็นบทกวีรูปแบบหนึ่งที่สามารถใช้บรรยายความรู้สึก และกลายเป็นพื้นฐานที่สำคัญของสำนักกวีแบบเปิดเผยตรงไปตรงมา (Zhuge Yibin, 2011: 71-79)

⁸ ฟู 赋 คือ กวีนิพนธ์ประเภทหนึ่งในสมัยโบราณของจีน โดยเป็นกวีนิพนธ์ที่มีลักษณะคล้ายกับบทความและกลอนชื่อ ไม่สามารถนำมาขับร้องแต่นิยมอ่านร้าย นิยมกันมากในสมัยราชวงศ์ฮั่น

การใช้บทความเป็นฉือ 以文为词

คือ ทฤษฎีการใช้บทความมาเขียนเป็นฉือของซินซีจี โดยได้สืบทอดและพัฒนารูปแบบฉือของสำนักกวีแบบเปิดเผยตรงไปตรงมาของซูฉือ ซินซีจีเชื่อว่า กวีนิพนธ์ฉือ นอกจากจะสามารถถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกและปณิธานต่างๆ ได้แล้ว ฉือยังสามารถนำมาใช้ในการอภิปรายในเรื่องของปรัชญา ความรู้และความจริงต่างๆ ได้ ดังนั้น ฉือจึงกลายมาเป็นตัวเชื่อมระหว่างชีวิตจริงของกวีกับสภาพสังคมจริง ด้วยเหตุนี้ทำให้เทคนิคและความคิดของกวีจึงเริ่มแตกต่างกันมากขึ้น กวีนิพนธ์ฉือจึงไม่ได้มีลักษณะเป็นเพียงกวีนิพนธ์รูปแบบหนึ่ง แต่มีลักษณะคล้ายกับบทความอีกด้วย

การใช้บทความมาเขียนเป็นฉือนี้ นอกจากจะเป็นการปฏิรูประบบของฉือใหม่แล้ว ยังเป็นการปฏิรูปการใช้ภาษาอีกด้วย เพราะฉือในสมัยแรก จะเลือกใช้คำศัพท์ที่ใช้ในการประพันธ์เท่านั้น แต่พอมาในยุคนี้ จะเริ่มใช้คำศัพท์ที่ใช้ในการเขียนความเรียงเข้ามาในฉือ และถึงแม้ซินซีจีจะใช้ลักษณะการประพันธ์แบบบทความในการประพันธ์ฉือ แต่ก็ไม่ละทิ้งกฎข้อบังคับของฉือที่จะต้องสามารถนำมาขบร่องร่วมกับดนตรีได้ (Xu Anqi, 2004: 37-42)

การใช้ฉือเป็นฉือ 以词为词

คือ ทฤษฎีการใช้ฉือเป็นฉือของหลี่ซิงจ้าว ซึ่งตรงข้ามกับการให้ชื่อเป็นฉือของซูฉือ หลี่ซิงจ้าวเห็นว่า ฉือก็คือฉือ ไม่สามารถนำชื่อมาเขียนเป็นฉือได้ โดยได้บ่งข้อแตกต่างระหว่างชื่อกับฉือว่า ต่างกันตรงที่ท่วงทำนอง หลี่ซิงจ้าวคิดว่า แม้ซูฉือจะมีความสามารถทางการประพันธ์และมีความรู้มาก หากแต่ชื่อของซูฉือกลับเป็นเพียงชื่อแบบโคลงสั้นยาว เพราะว่าฉือไม่สอดคล้องกับท่วงทำนอง ซึ่งตัวของหลี่ซิงจ้าวเองให้ความสำคัญกับท่วงทำนอง ขณะเดียวกับตัวเนื้อหาและเลือกเฟ้นคำของฉือก็ต้องสละสลวยสวยงาม แฝงแง่คิด (Liu Haiyan, 2010: 42-43)

2.2.2 สำนักกวีนิพนธ์ฉือในสมัยราชวงศ์ซ่ง (宋词词派)

จางตี้หวิน 张涤云 (1987) ได้แบ่งสำนักหรือสไตล์ของกวีนิพนธ์ฉือในสมัยราชวงศ์ซ่งไว้ 4 สำนัก ได้แก่

2.2.2.1 สำนักอ่อนโยนนุ่มนวล 婉约派

กวีนิพนธ์ฉือจะมีลักษณะที่คงกวีนิพนธ์ฉือแบบดั้งเดิมไว้ นิยมกล่าวถึงความสง่าและงดงาม ภาษาที่ใช้จะเน้นที่ความกลมกลืนและเรียบง่ายของภาษา แต่แฝงไว้ด้วยอารมณ์ความคิดไม่แสดงออกชัดเจน เนื้อหาของกวีนิพนธ์ฉือมักเกี่ยวข้องกับความรักระหว่างหญิงชาย การพลัดพรากสามารถแบ่งออกเป็น

สำนักเจียงซี 江西派 หรือ สำนักอ่อนโยนสง่างาม 婉雅派

กวีนิพนธ์ฉือจะเน้นความอ่อนหวานสง่างาม มักจะบรรยายถึงความงดงามของธรรมชาติ ความนิ่งสงบ ไม่เน้นความเศร้าโศกเสียใจเด่นชัด นิยมประพันธ์เป็นแบบเลี้ยวโค้ง หรือฉือแบบสั้น กวีที่สำคัญในกลุ่มนี้ คือ เยียนซู โอวหยางฉิว เยียนจี้เต๋

สำนักแบบตลาด 市井派 หรือ สำนักแบบพื้น 俚俗派

กวีนิพนธ์ฉือจะใช้รูปแบบภาษาเรียบง่าย เข้าใจง่าย แต่ขณะเดียวกันก็ไพเราะสละสลวย มักบรรยายถึงชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเมือง ความเศร้าโศกเสียใจที่ต้องพลัดพรากจากกัน นิยมประพันธ์เป็นแบบม่านฉือ หรือฉือแบบยาว กวีที่สำคัญในกลุ่มนี้ คือ หลิวหย่ง

สำนักแบบงดงามมหัศจรรย์ 奇艳派

กวีนิพนธ์ฉือจะอยู่ระหว่างแบบสำนักเจียงซีและสำนักแบบตลาด เน้นความสวยงามของบรรยากาศที่มีสีสัน มีการใช้สำนวนและสัญลักษณ์ต่างๆ เพื่อแสดงอารมณ์อัดอั้นตันใจ กวีคนสำคัญได้แก่ จางเซี่ยน เหลอจู่ หวางกวานและหลี่จื่ออี่

สำนักแบบนิกายแท้ 正宗派

กวีนิพนธ์ฉือจะมีลักษณะสืบทอดลักษณะการประพันธ์แบบสำนักเจียงซีคือแบบไพเราะงดงามสละสลวยผสมเข้ากับฉือของหลิวหย่ง คือการใช้ภาษาเรียบง่ายแต่แฝงแง่คิด กวีคนสำคัญได้แก่ ฉินกวานและหลี่ซิงจ้าว

สำนักแบบต้าเซิ่ง 大晟词派

ในที่นี้หมายถึง กวีนิพนธ์ชื่อของโจวปังเขียน เป็นการนำลักษณะเด่นของกวีคนอื่น ๆ มารวมเข้าไว้ด้วยกัน ได้แก่ การนำเอาจิตวิญญาณของกลุ่มสำนักสุวาเจียน ในสมัยราชวงศ์ถัง ตอนปลายและของสำนักเจียงซี นำรูปแบบ โครงสร้างของกวีนิพนธ์ชื่อของหลิวหย่ง ความมั่งคั่ง พิศดารของจางเซี่ยนและเหอจู่ ความอ่อนหวานนุ่มนวลของกวีฉินกวาน แล้วก่อให้เกิดรูปแบบใหม่ที่มีการกำหนดรูปแบบที่แน่นอน รวมทั้งให้ความสำคัญกับท่วงทำนอง ซึ่งมีอิทธิพลต่อสำนักกวีนิพนธ์ชื่อรุ่นต่อมาอย่างมาก

2.2.2.2 สำนักเปิดเผยกล้าได้กล้าเสีย 豪放派

หากมีคนกล่าวว่า กวีนิพนธ์ชื่อแบบสำนักก่อนโยนนุ่มนวลคือชื่อของกวีชื่อ เช่นนั้นกวีนิพนธ์ชื่อของสำนักเปิดเผยกล้าได้กล้าเสีย คือชื่อของกวีชื่อและกวีวีรบุรุษ ลักษณะสำคัญของกวีนิพนธ์ชื่อในกลุ่มนี้จะเน้นที่เนื้อหาของชื่อ ไม่สนใจกับกฎบังคับทางท่วงทำนองดนตรี ภาษาที่ใช้และความกลมกลืนในกวีนิพนธ์ชื่อ สามารถแบ่งเป็น

สำนักซู 苏派

ลักษณะเด่นของกวีนิพนธ์ชื่อคือ จะเน้นไปที่การแสดงออกถึงอุดมการณ์และปณิธานอันยิ่งใหญ่ ความรักชาติ ความโกรธแค้นชิงชังศัตรู ความมั่งคั่งยิ่งใหญ่ของธรรมชาติ ความยิ่งใหญ่เกรียงไกรของเหตุการณ์ในอดีต เพื่อมาอธิบายความรู้สึกของกวี กวีที่สำคัญได้แก่ ชูฉื่อ

สำนักจงซิง 中兴词派

เป็นสำนักที่เกิดขึ้นในช่วงราชวงศ์ซ่งใต้ หลังจากที่จีนต้องสูญเสียแผ่นดินบางส่วนให้แก่ชาวจิน ก่อให้เกิดกระแสรักชาติในหมู่ปัญญาชนและประชาชน ลักษณะเด่นของกวีนิพนธ์ชื่อในกลุ่มนี้คือ จะพูดถึงการฟื้นฟูภาคกลางหรือจงหยวน 中原 ความรักชาติ ความเจ็บช้ำน้ำใจที่ต้องสูญเสียแผ่นดินและความอาฆาตแค้นที่มีต่อศัตรูที่มารุกราน กวีที่สำคัญได้แก่ เยว่เฟย จางเซี่ยวเสียง

สำนักชิน 辛派

หากสำนักจงซิง คือเสียงฟ้าผ่าในฤดูใบไม้ผลิ สำนักชิน คือฟ้าผ่าที่แรงและยาวนานกว่า ลักษณะเด่นของกวีนิพนธ์ฉือในกลุ่มนี้คือ จะเน้นที่การปลุกอารมณ์รักชาติ จดจำและตอกย้ำถึงยุคสมัยที่โหดร้ายและโศคร้าย กวีที่สำคัญในกลุ่มนี้คือ ชินจีจี

2.2.2.3 สำนักรูปแบบ 格律派

ในช่วงกลางและปลายของราชวงศ์ซ่งใต้ ราชสำนักซ่งและราชสำนักจินได้ร่วมลงนามสัญญาสงบศึก โดยทางราชสำนักซ่งได้ยอมจำนนเพื่อรักษาดินแดนเจียงหนานไว้ ในขณะที่กวีฉือบางส่วนนอกจากจะยอมรับกลุ่มสำนักยอมจำนน 投降派 แล้ว บางส่วนกลับยอมรับกวีนิพนธ์ในส่วนของสำนักชินที่สืบทอดอารมณ์รักชาติอย่างรุนแรง แต่ก็มีกวีฉือไม่น้อยที่เลือกกลับไปหลบซ่อนตนเองตามป่าเขาและตามชนบท และบางส่วนหันไปวิพากษ์กวีนิพนธ์ฉืออย่างจริงจัง ในที่สุด จึงเกิดกวีนิพนธ์ฉือที่บริสุทธิ์และสูงส่งขึ้น กวีฉือในกลุ่มนี้ ไม่ชอบความอ่อนหวานนุ่มนวลเคล้าอารมณ์เศร้าของกลุ่มสำนักอ่อนโยนเพราะไม่เข้ากับบรรยากาศของยุคสมัย ขณะเดียวกันก็ไม่ชอบอารมณ์นักเลงปลุกเร้าตรงไปตรงมาและไม่คำนึงถึงท่วงทำนองและโครงสร้างของฉือแบบของกลุ่มสำนักเปิดเผย โดยกลุ่มนี้ จะให้ความสำคัญกับรูปแบบของฉือ ท่วงทำนองดนตรี ลีลาการเขียนเต็มไปด้วยความหมาย ซึ่งจะตรงข้ามกับกลุ่มสำนักอ่อนโยนและกลุ่มสำนักเปิดเผย กวีที่สำคัญได้แก่ เจียงซุช อุ๋หวินอิง

2.2.2.4 สำนักแบบสบายพักผ่อน 闲逸派

อารมณ์ของบทประพันธ์จะแตกต่างจากของสำนักอ่อนโยนและสำนักเปิดเผย อีกทั้งยังไม่ยึดติดที่รูปแบบอย่างของสำนักรูปแบบ เนื้อหาเน้นไปที่การเขียนชื่นชมความงามของทิวทัศน์ อารมณ์สบายพักผ่อนและหลีกเลี่ยงความวุ่นวายจากทางโลก การปลดปล่อยอารมณ์ไปกับธรรมชาติ การขัดเกลาจิตใจหรือการหลบหนีจากบรรดาอุปสรรคหรือชะตากรรมที่โหดร้าย กวีฉือกลุ่มนี้ ได้รับอิทธิพลมาจากสำนักกลอนภูเขาสายน้ำและเรือสวนไรรุ่นในสมัยราชวงศ์จิ้นและราชวงศ์ถัง รวมทั้งรับขนบของเพลงชาวประมง 渔歌子 ในช่วงราชวงศ์ถังตอนกลาง กวีที่สำคัญได้แก่ หลินปู้ พานล่าง จูตุนหู่

2.2.3 บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกวีนิพนธ์หรือสมัยราชวงศ์ซ่ง

การศึกษา กวีนิพนธ์จีนนั้น เริ่มมีการศึกษากันมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์ซ่ง แต่เริ่มมีระบบระเบียบชัดเจนในสมัยราชวงศ์ซิง (ค.ศ.1636-1911)

หวางจ้าว 王灼 เป็นนักคิดนักเขียนในสมัยราชวงศ์ซ่งและเป็นผู้ที่ศึกษาวิจัยเรื่องกวีนิพนธ์จีนอย่างจริงจัง โดยเฉพาะเกี่ยวกับท่วงทำนองของกวีนิพนธ์จีน ในหนังสือ *ปี้จี้มันจื่อ* 碧鸡漫志 ได้มีการตรวจสอบท่วงทำนองต่างๆ และกลายมาเป็นต้นแบบของหัวข้อการศึกษาวิจัยที่มากและต้นกำเนิดท่วงทำนองกวีนิพนธ์จีนแก่คนรุ่นต่อมา

หลงมู่ซุวิน 龙沐勋 ศาสตราจารย์ในสมัยราชวงศ์ซิง เป็นผู้วางรากฐานการศึกษา กวีนิพนธ์จีนห้าด้าน โดยการให้หนังสือ *กฎกวีนิพนธ์จีน* 词律 ของ ว่างซู่ 万树 เป็นตัวแทนของการศึกษาโน้ตเพลง ให้หนังสือ *การศึกษาบทเพลงแห่งเยียน* 燕乐考原 ของ หลิงถึงกัน 凌廷堪 และ *เซียงเหยียนจิวี่ลืออ้าว* 香研居词麈 ของ ฟางเจิงผุย 方成培 เป็นตัวแทนการศึกษาท่วงทำนอง ให้หนังสือ *ทำนองหลักแห่งลือหลิน* 词林正韵 ของ เกอไ้ 戈载 เป็นตัวแทนของการศึกษาสุนทรียศาสตร์ของคำ ให้หนังสือ *บันทึกเรื่องราวแห่งลือหลิน* 词林记事 ของ จางจงมู่เซียว 张宗木 肃 เป็นตัวแทนของการศึกษาประวัติศาสตร์กวีนิพนธ์จีน และให้หนังสือ *สรรนิพนธ์แห่งเฉียงซุน* 彊村丛书 ของ จูเซี่ยวจาง 朱孝臧 เป็นตัวแทนของการศึกษาการตรวจสอบกวีนิพนธ์จีน

งานวิจัยที่เกี่ยวกับกวีนิพนธ์จีนสมัยราชวงศ์ซ่งในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ที่สำคัญได้แก่ บทความของ หลิวจุนหมิง 刘尊明 (1999) ที่กล่าวถึง ที่มาของกวีนิพนธ์จีนว่าเกิดในช่วงสมัยราชวงศ์ซุ่ยและราชวงศ์ถังและเป็นวรรณกรรมที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน เซี่ยเถาฟาง 谢桃坊 (1999) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของคนในสมัยราชวงศ์ซ่งกับการถือกำเนิดของกวีนิพนธ์จีน การอภิปรายถึงที่มาของลือว่า สำหรับชาวซ่งแล้ว ความคิดเห็นต่างๆมักจะใกล้เคียงกับประวัติศาสตร์จริง หวางจ้าวผิง 王兆鹏 (1997) เห็นว่า หลิวหย่งเป็นผู้พัฒนารูปแบบกวีนิพนธ์จีน ชูลือเป็นผู้บุกเบิกเทคนิคการประพันธ์ โจวป๋ิงเยียนให้ความสำคัญกับโครงสร้างและกฎบังคับของกวีนิพนธ์จีนจึงทำให้เกิดการพัฒนาด้านกฎเกณฑ์ขึ้น หลี่จิงจ้าวใช้ภาษาในชีวิตประจำวันเข้ามาประพันธ์เป็นกวีนิพนธ์จีนที่มีความไพเราะ ฉินซ่งจี้เป็นผู้นำกวีนิพนธ์จีนให้กลายมาเป็นหนึ่งในวรรณกรรมที่สำคัญได้และเจียงซุ่ยได้นำบทกลอนชื่อเข้ามาในกวีนิพนธ์จีน ทำให้กวีนิพนธ์จีนสูงส่งงามสง่ายิ่งขึ้น

หลี่หยาง 李扬 (1998) ได้ศึกษาถึงมุมมองของวิวัฒนาการด้านการชมความงามในกวีนิพนธ์ฉือขบขันเสียดสีในสมัยราชวงศ์ซ่ง เห็นว่ากวีนิพนธ์ฉือขบขันเสียดสีเริ่มจากความขบขันของเทคนิคภาษาไปสู่การสร้างความคิดที่ตลกขบขันซ่อนไว้ในกวีนิพนธ์ฉือ จากนั้นจึงกลายเป็นการนำการเสียดสีสังคมและการเมืองเป็นประเด็นในการชมความงาม หลิวจุนหมิง (1998) ศึกษาว่ากวีนิพนธ์ฉืออวยพรวันเกิด ได้ชี้ให้เห็นว่าเนื่องจากในสมัยราชวงศ์ซ่งนั้นอุดมไปด้วยกระแสนิยมการท่องเที่ยวรื่นเริง จิตวิทยาสังคมที่เป็นพิเศษและปรัชญาที่เน้นธรรมเนียมประเพณีของลัทธิขงจื้อใหม่ก่อให้เกิดความนิยมในประเพณีการอวยพรวันเกิดและกลายมาเป็นต้นกำเนิดของกวีนิพนธ์ฉืออวยพรวันเกิด ฉาจื่อผิง 曹治平 (1998) ศึกษาว่ากวีนิพนธ์ฉือเสี่ยวาลัยในด้านการก่อกำเนิดและการพัฒนา วิเคราะห์เนื้อหาอารมณ์ความรู้สึกและจินตภาพในความ โศกเศร้าระหว่างภรรยา สามิ มิตร สนมและคนรักในกวีนิพนธ์ฉือ พบว่า ในกวีนิพนธ์ฉือนิยมใช้คู่ตรงข้ามมาเปรียบเทียบ เช่น อดีตปัจจุบัน เกิดตาย ความจริงความฝัน รุ่งเรืองล่มสลาย เป็นต้น นิยมใช้จินตภาพแนวโศกนาฏกรรมให้เห็นถึงความตั้งใจในขณะนั้นและการขัดแย้งกันอย่างรุนแรงในสังคมจริง

2.3 วรรณกรรมและกวีนิพนธ์การเดินทาง

ชาวจีน เป็นชาติที่นิยมการออกเดินทาง ไม่ว่าจะเพื่อการท่องเที่ยว เพื่อความสำราญใจ เพื่อการแสวงหาความรู้ เพื่อการติดต่อค้าขาย เพื่อการไปรับใช้ชาติ หรือแม้แต่การเดินทางเพราะหลบหนีจากความอึดอัดอันตันใจจากสังคมที่เหลวแหลก นักปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่ชาวจีน ขงจื้อ ได้กล่าวไว้ใน หลุนอวี่ 论语 เกี่ยวกับการเดินทางไว้ว่า ผู้เป็นปราชญ์ชื่นชอบต่อภูผา ผู้เปี่ยมเมตตาชื่นชมกับสายน้ำ หรือ เมิ่งจื่อ 孟子 กล่าวเกี่ยวกับการเดินทางไว้ว่า ขงจื้อชื่นชมตงซานมองเห็นทั่วแคว้นหลู่ ชื่นเขาไท่ซานมองเห็นทั้งใต้หล้า¹⁰ จากคำพูดดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ชาวจีนนั้นชื่นชอบการเดินทางอย่างมาก และการเดินทาง ก็คือสิ่งที่นักปราชญ์และบัณฑิตทั้งหลายนิยมปฏิบัติกัน จนกลายมาเป็นวัฒนธรรมการเดินทาง และทุกครั้งที่มีการออกเดินทาง นักปราชญ์บัณฑิตเหล่านี้ก็จะจดบันทึกการเดินทางเพื่อเป็นการบรรยายสิ่งที่ได้พบเห็น ความประทับใจหรือสะท้อนอารมณ์ต่างๆออกมา และบันทึกการ

⁹ 智者乐水，仁者乐山。《论语·雍也篇》

¹⁰ 孔子登东山而小鲁，登泰山而小天下。《孟子·尽心篇》

เดินทางที่กวีรังสรรค์ขึ้นมาเหล่านี้ จึงกลายมาเป็นวรรณกรรมการเดินทางที่ได้รับการยอมรับมาจนถึงปัจจุบัน

2.3.1 กำเนิดวรรณกรรมการเดินทาง

วรรณกรรมและกวีนิพนธ์การเดินทางของจีนนั้น มีประวัติความเป็นมายาวนานหลายพันปี เจิ้งเหียน 郑焱 (2000) ได้กล่าวเกี่ยวกับวรรณกรรมการเดินทางไว้ว่า วรรณกรรมการเดินทางสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ช่วงเวลา ได้แก่ ช่วงสมัยราชวงศ์ฉิน-ราชวงศ์ฮั่น ช่วงสมัยราชวงศ์เว่ย-ราชวงศ์จิ้นและราชวงศ์เหนือใต้ ช่วงสมัยราชวงศ์สุย-ราชวงศ์ถังและราชวงศ์ซ่ง และช่วงสมัยราชวงศ์หมิง-ราชวงศ์ชิง

ช่วงสมัยราชวงศ์ฉิน-ราชวงศ์ฮั่น เป็นยุคแห่งการเริ่มต้นของวรรณกรรมการเดินทาง ในช่วงเวลาดังกล่าว เป็นช่วงเวลาที่ยุคสามารถรวบรวมประเทศเป็นเอกภาพและมีความเข้มแข็ง โดยการรวมประเทศของจักรพรรดิฉินชื่อหวง 秦始皇帝 และสถาปนาราชวงศ์ฉินเป็นผลสำเร็จ พระองค์ได้มีบัญชาให้แผ่นดินของพระองค์มีเอกภาพในทุกๆด้าน ไม่ว่าจะเป็นภาษาพูดและเขียน มาตราชั่งตวงวัด การก่อสร้างเส้นทางคมนาคมไม่ว่าจะเป็นทางบกหรือทางน้ำ การประดิษฐ์เกวียนและรถม้าที่แข็งแรงทนทาน การก่อสร้างที่พุกตามเส้นทางที่สำคัญ ด้วยเหตุดังกล่าว ทำให้เกิดการติดต่อค้าขายกันอย่างแพร่หลาย และเพราะการเดินทางที่สะดวกสบายมากยิ่งขึ้น ทำให้เกิดการเดินทางของประชาชนยิ่งไปกว่านั้น องค์จักรพรรดิเองก็นิยมขึ้นชอบการเสด็จประพาสท่องเที่ยว เพราะฉะนั้นจักรพรรดิจึงเป็นแบบอย่างในการออกเดินทางท่องเที่ยวให้แก่ประชาชนด้วยเช่นกัน ในยุคสมัยนี้ ลักษณะการประพันธ์ของวรรณกรรมการเดินทาง จะมีลักษณะเป็นแบบบันทึกการเดินทาง บรรยายสิ่งที่ได้พบเห็น เช่น *สายลมแห่งฤดูใบไม้ร่วง* 秋风辞 ของจักรพรรดิฮั่นอู่ตี้ 汉武帝 แห่งราชวงศ์ฮั่น, *สองเมือง* 两都赋 ของ ปันกุ 班固 หรือ *เข้าไพร* 上林赋 ของ ซือหม่าเซียงหู 司马相如 เป็นต้น

ช่วงสมัยราชวงศ์เว่ย-ราชวงศ์จิ้นและราชวงศ์เหนือใต้ เป็นช่วงการเปลี่ยนแปลงของวรรณกรรมการเดินทาง กล่าวคือ ในยุคสมัยนี้ เป็นยุคสมัยที่จีนมีสงครามต่อเนื่อง บ้านเมืองค่อนข้างวุ่นวายสับสน แต่ขณะเดียวกัน แผ่นดินจีนก็ยังคงมีเอกภาพ มีวัฒนธรรมที่เหนียวแน่น รวมทั้งอิทธิพลของลัทธิขงจื้อและลัทธิเต๋าได้แพร่หลายเข้าสู่ประชาชน โดยเฉพาะเหล่านักปราชญ์บัณฑิต เป็นเหตุให้ปรัชญาในลัทธิขงจื้อและลัทธิเต๋าเริ่มเข้ามามีบทบาทในวรรณกรรมของจีนยุคนั้น โดยเฉพาะวรรณกรรมที่หลีกเลี่ยงความวุ่นวายในสังคม โดยการมุ่งกลับคืนสู่ธรรมชาติและชนบท เชื่อว่า

ยศฐาบรรดาศักดิ์ ลากยศสรรเสริญ ล้วนแต่เป็นสิ่งลวงตา เป็นสิ่งที่มาดบังสันดานเดิมของมนุษย์ 本性 หากมนุษย์ละทิ้งลากยศสรรเสริญ ยศฐาบรรดาศักดิ์ มุ่งกลับเข้าสู่ความเป็นจริง ก็จะเป็นการทำให้สันดานที่แท้จริงของมนุษย์กลับคืนมาได้อีกครั้ง ด้วยเหตุนี้บรรดานักปราชญ์นักคิดทั้งหลาย จึงพากันหันหลังให้กับสังคมที่วุ่นวาย ออกเดินทางท่องเที่ยวมุ่งกลับเข้าสู่ธรรมชาติ ทำให้วรรณกรรมการเดินทางในยุคนี้ มักจะสะท้อนให้เห็นถึงความงามและความสงบของธรรมชาติ ซึ่งตรงข้ามกับความวุ่นวายของสังคมเมือง อีกทั้งยังสะท้อนถึงความเบิกบานแห่งจิตใจที่ได้สัมผัสกับความงามในธรรมชาติ อันส่งอิทธิพลต่อวินิพนธ์และภาพวาดฟุกันจิน และมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมและศิลปะจีนในยุคหลัง บทกวีที่มีชื่อเสียงในยุคนี้ได้แก่ *คืนสู่ถิ่นชนบท 归园田居* ของเถาหยวนหมิง 陶渊明 *ขึ้นเกาะน้อยกลางชล 登江中孤岛* ของ เชี๋ยหลิงยฺวี่น 谢灵运 เป็นต้น

ช่วงสมัยราชวงศ์สุย-ราชวงศ์ถังและราชวงศ์ซ่ง เป็นสมัยที่เรียกได้ว่าเป็นยุคทองของวรรณกรรมการเดินทาง เนื่องจากในยุคดังกล่าว แผ่นดินจีนมีอาณาเขตกว้างใหญ่ไพศาล เศรษฐกิจและวัฒนธรรมมีความเจริญรุ่งเรืองถึงขีดสุด และกลายมาเป็นประเทศมหาอำนาจ แผ่ขยายอิทธิพลไปยังประเทศต่างๆ โดยเฉพาะการมีเส้นทางสายไหม อันเป็นเส้นทางเชื่อมจีนสู่ประเทศในตะวันออกกลาง ก่อให้เกิดการเข้ามาของวัฒนธรรมหลายชาติหลากหลายศาสนา นักปราชญ์บัณฑิตต่างๆ จึงนิยมออกเดินทางท่องเที่ยว เพื่อแสวงหาความรู้ เปิดโลกทรรศน์ให้แก่ตนเอง ทุกครั้งที่มีการเดินทางท่องเที่ยว ก็จะมีการบันทึกการเดินทางหรือบรรยายสิ่งที่ได้พบเห็นระหว่างทางหรือระหว่างที่วิหยุดพักอยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่งออกมาเป็นบทประพันธ์ ซึ่งมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น อันเป็นผลมาจากความรุ่งเรืองทางวัฒนธรรมและปรัชญาความรู้ ซึ่งวรรณกรรมการเดินทางในยุคนี้มีความหลากหลายเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นวรรณคดีที่ประพันธ์ขึ้นโดยองค์จักรพรรดิเอง ที่มีชื่อเสียง ได้แก่ จักรพรรดิสุยหยางตี้ 隋炀帝 แห่งราชวงศ์สุย และจักรพรรดิถังเสวียนจง 唐玄宗 แห่งราชวงศ์ถัง ที่โปรดการเสด็จประพาสนอกพระราชวังอย่างมาก วรรณกรรมของผู้จาริกแสวงบุญ ที่ได้รับการกล่าวขานมากที่สุดคือ พระถังซำจั๋ง หรือพระถังซำจั๋ง 唐三藏 ผู้จาริกไปอินเดียเพื่ออัญเชิญพระไตรปิฎกกลับประเทศจีนและพระเจี๊ยนจิน 鉴真 ผู้เดินทางไปเผยแผ่ศาสนาพุทธที่ประเทศญี่ปุ่น วรรณกรรมของกวีนักปราชญ์ต่างๆ ที่มีชื่อเสียง เช่น หลี่ไป่ 李白 ตู้อู๋ 杜甫 เมิ่งหัววราณ 孟浩然 ไป๋จิวอี้ 白居易 และ หวางเหว่ย 王维 เป็นต้น สำหรับสมัยราชวงศ์ซ่ง มีเอกลักษณ์พิเศษอยู่อย่างหนึ่ง คือในสมัยราชวงศ์ซ่ง เริ่มเกิดสถานที่ท่องเที่ยวขึ้น เช่น เมืองไคเฟิง 开封 ซูโจว 苏州 ลั่วหยาง 洛阳 หังโจว 杭州 เป็นต้น ทำให้

วรรณกรรมการเดินทางช่วงนี้ จะนิยมประพันธ์เกี่ยวกับความงดงามของเมืองหรือแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ โดยกวีที่เป็นที่รู้จัก เช่น ชูฉือ หวางอันฉือ 王安石 และ หลี่ชิงจ้าว 李清照

ในช่วงสมัยราชวงศ์หมิงและราชวงศ์ชิง เป็นช่วงที่ประเทศจีนเริ่มมีการติดต่อกับต่างประเทศมากยิ่งขึ้น มีการส่งสำเภาไปสำรวจน่านน้ำ และนักสำรวจที่มีชื่อเสียงที่สุดคือ เจิ้งเหอ 郑和 มหาขันทีในสมัยราชวงศ์หมิงที่ออกสำรวจมหาสมุทรแปซิฟิกและเคยเดินทางมาถึงแผ่นดินสยามของเราเช่นกัน ดังนั้น วรรณกรรมการเดินทางในยุคนี้ จึงมีลักษณะคล้ายเป็นสารคดี บอกเล่าเรื่องราวที่ได้ประสบ ส่วนในสมัยราชวงศ์ชิง ก็ยังนิยมการเดินทางท่องเที่ยวกันอยู่เช่นเดิม โดยเฉพาะจักรพรรดิคังซี 康熙皇帝 และจักรพรรดิเฉิงหลง 乾隆皇帝 ก็โปรดการเสด็จประพาส โดยเฉพาะการเสด็จประพาสทางจินตอนใต้ ทำให้ส่งอิทธิพลต่อวรรณกรรมในสมัยนี้เช่นกัน หากแต่ลักษณะการประพันธ์หรือขนบในการดำเนินเรื่องนั้น ยังคงได้รับอิทธิพลมาจากวรรณกรรมท่องเที่ยวสมัยก่อน ดังนั้น ในการศึกษาวรรณคดีการเดินทาง จึงนิยมศึกษากันในช่วงยุคสมัยราชวงศ์จิน-ราชวงศ์ฮั่น ช่วงสมัยราชวงศ์เว่ย-ราชวงศ์จิ้นและราชวงศ์เหนือใต้และช่วงสมัยราชวงศ์สุย-ราชวงศ์ถังและราชวงศ์ซ่ง

เถียนหงหู 田宏虎(1994) ได้กล่าวเกี่ยวกับพัฒนาการของบันทึกการเดินทางในสมัยโบราณของจีนว่า สามารถแบ่งได้เป็น 4 ช่วง ได้แก่ ช่วงสมัยราชวงศ์เว่ยจิ้น-ราชวงศ์เหนือใต้ อันเป็นยุคเริ่มต้น สมัยราชวงศ์ถังอันเป็นยุคแห่งการกำหนดรูปแบบที่แน่นอนตายตัว สมัยราชวงศ์ซ่งอันเป็นยุคแห่งการเจริญรุ่งเรือง และสมัยราชวงศ์หมิงและราชวงศ์ชิงอันเป็นยุคที่วรรณกรรมประเภทนี้มีจำนวนมาก นอกจากนี้ยังพบว่า ในช่วงสมัยราชวงศ์เว่ยจิ้น-ราชวงศ์เหนือใต้นั้น แม้จะเพิ่งเริ่มมีการประพันธ์เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการเดินทาง แต่ได้มีการใช้เทคนิคการบรรยายสิ่งที่ได้พบเห็นได้อย่างหรรหาลังการมีชีวิตชีวาเหมือนจริง และกลายมาเป็นพื้นฐานให้แก่วรรณกรรมยุคหลังต่อมาอย่างมาก ในสมัยราชวงศ์ถัง เนื่องจากประเทศมีการพัฒนาอย่างมากทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ก่อให้เกิดกลุ่มนักคิดต่างๆขึ้นมา โดยเฉพาะความคิดทางด้านการเมืองในกลุ่มปัญญาชน จึงได้เกิดการใส่ความคิดของตนลงไป ในบทประพันธ์ รวมไปถึงการพัฒนารูปแบบการประพันธ์ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ต่อมาเมื่อถึงสมัยราชวงศ์ซ่ง มีการพัฒนาต่อจากสมัยราชวงศ์ถังและเจริญรุ่งเรืองถึงขีดสุด มีการพัฒนาเทคนิคต่างๆเข้ามาใช้ในการประพันธ์ ผู้ประพันธ์ไม่เพียงแต่บรรยายถึงสภาพทิวทัศน์ เล่าเรื่องราวหรือถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกเท่านั้น หากแต่ยังรวมไปถึงการอภิปรายและพูดถึงปรัชญาความคิดความเชื่อต่างๆอีกด้วย

หวางฝูซัน 王福鑫 (2007) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเดินทางในสมัยราชวงศ์ซ่ง แสดงให้เห็นถึงลักษณะพิเศษและกฎเกณฑ์ของกิจกรรมการเดินทาง ศาสตราจารย์หวางเห็นว่า การเดินทางคือปรากฏการณ์หนึ่งของสังคมที่มีการพัฒนาเรื่อยมา หากมองด้านพัฒนาการด้านการเดินทางของจีน จะเห็นว่าสามารถแบ่งได้เป็น 3 ช่วง คือก่อนสมัยราชวงศ์ซาง เป็นช่วงเวลาของตำนานเทพของประวัติศาสตร์การพัฒนาการเดินทาง ราชวงศ์โจวตะวันตกถึงสมัยราชวงศ์จิ้นตะวันตก เป็นช่วงปรากฏฐานให้แก่ประวัติศาสตร์การพัฒนาการเดินทาง และตั้งแต่สมัยราชวงศ์จิ้นตะวันออกถึงราชวงศ์ซ่งหรือรวมมาถึง ค.ศ. 1920 คือช่วงเวลาของการพัฒนาด้านประวัติศาสตร์การพัฒนาการเดินทาง

สววงเซี่ยนกวาง 熊宪光(1995: 99-102) ได้กล่าวถึงที่มาหรือการกำเนิดของวรรณกรรมการเดินทางของจีนไว้ว่า ผู้ประพันธ์ได้ใช้ภาษาเป็นตัวบันทึก ผ่านรูปแบบการประพันธ์อย่างพจนานุกรมและกวีนิพนธ์เพื่อบันทึกการเดินทาง พรรณนาทิวทัศน์ เล่าขานเรื่องราว ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกหรืออภิปรายเรื่องต่างๆ สววงเซี่ยนกวางกล่าวว่า วรรณกรรมที่เป็นจุดกำเนิดของวรรณกรรมการเดินทางคือบันทึกการเดินทางและกวีนิพนธ์ภูเขาสายน้ำ โดยบันทึกการเดินทางที่เก่าแก่ที่สุดคือ *Feng chan yi ji* 封禅仪记 ของ หม่าตี้ปู้ 马第伯 สมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันออก (ค.ศ. 56) ส่วนกวีนิพนธ์ภูเขาสายน้ำ เกิดมาจากกวีนิพนธ์ภูเขาสายน้ำของ หลิวซ่งซู 刘宋初 สมัยราชวงศ์ซ่งใต้ แต่ที่เรียกว่ามีชื่อเสียงและเป็นผู้บุกเบิกกวีนิพนธ์ประเภทนี้คือ เซี่ยหลิงยูวี่น

หวางเซี่ยวหลุน Wang Xiaolun (2006: 223) กล่าวว่า บันทึกการเดินทางเริ่มจัดเป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่งในสมัยราชวงศ์ถังและเป็นต้นกำเนิดของกวีนิพนธ์ทิวทัศน์ (กวีนิพนธ์ภูเขาสายน้ำ) ซึ่งต่อมาในสมัยยุคหยวนราชวงศ์ ได้กลายมาเป็นวรรณกรรมรูปแบบหนึ่ง

2.3.2 ประเภทของการเดินทาง

จางเหยอิน 张培茵(2004) ได้กล่าวถึงประเภทของการเดินทางของชาวจีนในสมัยโบราณไว้ว่า มีทั้งหมด 7 ประเภท ได้แก่

2.3.2.1. การเดินทางของจักรพรรดิ รวมไปถึงการเดินทางของเหล่าเจ้าผู้ครองแคว้นและเจ้าขุนมูลนายต่างๆ จัดเป็นการพัฒนาอย่างหนึ่งของการเดินทางในยุคสังคมศักดินาของจีน อาจกล่าวได้ว่า การเดินทางของจักรพรรดิคือรูปแบบการเดินทางที่สำคัญอย่างหนึ่งในสมัยนั้น

2.3.2.2. การเดินทางของขุนนางข้าราชการสำนัก ในสมัยโบราณองค์จักรพรรดิจะมีพระบรมราชโองการส่งบรรดาขุนนางและข้าราชการไปทำงานยังที่ต่างๆ ต่างพระเนตรพระกรรณ ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลทางการเมืองการปกครอง การทหารหรือด้านเศรษฐกิจ รวมไปถึงการเดินทางเพราะการถูกลงโทษหรือเนรเทศด้วย

2.3.2.3. การเดินทางของพ่อค้าวานิช เนื่องจากการคมนาคมที่สะดวกสบายทั้งทางบกและทางน้ำ ทำให้เกิดการสัญจรของเหล่าพ่อค้าวานิช เพื่อแลกเปลี่ยนสินค้า สร้างความเจริญให้แก่จีน โดยเฉพาะการเกิดเส้นทางการค้าที่สำคัญขึ้น เช่น เส้นทางสายไหม เส้นทางสายไหมทะเล

2.3.2.4. การเดินทางของเหล่าปัญญาชน ปัญญาชนโบราณของจีนส่วนใหญ่ล้วนผ่านประสบการณ์การเดินทางเพื่อแสวงหาความรู้แทบทั้งสิ้น โดยเหล่าปัญญาชนจะเดินทางไปตามภูเขาแม่น้ำที่สำคัญและมีชื่อเสียง รวมไปถึงสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ต่างๆ โดยเชื่อว่าการเดินทางเช่นนี้จะเป็นการเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ตนเอง

2.3.2.5. การเดินทางแบบเฉพาะเจาะจง เช่น การเดินทางเพื่อไปสำรวจภูมิศาสตร์ภูมิประเทศ การสำรวจแม่น้ำและเส้นทางน้ำ การสำรวจแหล่งน้ำแหล่งทำกิน เป็นต้น

2.3.2.6. การเดินทางเพื่อจาริกแสวงบุญ เชื่อกันว่า การเดินทางก็เพื่อการพัฒนาตนเอง โดยเฉพาะการจาริกของศาสนิกชนในพุทธศาสนาและลัทธิเต๋า

2.3.2.7. การเดินทางตามเทศกาล ชาวจีนจะมีการกำหนดกิจกรรมที่จะทำกันในเทศกาลต่างๆ เช่น การเดินทางไปไหว้วัดและศาลเจ้าในเทศกาลตรุษจีน¹¹ การชมโคมไฟในเทศกาลโคมไฟ¹² การออกไปเที่ยวชมธรรมชาติในเทศกาลชิงหมี¹³ การไปชมเรือมังกรในเทศกาลตวนอู¹⁴ การ

¹¹ เทศกาลตรุษจีน หรือ ชุนเจี๋ย 春节 เป็นเทศกาลฉลองปีใหม่ของชาวจีน ตรงกับวันที่ 1 เดือน 1 ตามปฏิทินจันทรคติจีน

¹² เทศกาลโคมไฟ หรือ หยวนเซียวเจี๋ย 元宵节 หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า เติงเจี๋ย 灯节 ตรงกับวันที่ 15 เดือน 1 ตามปฏิทินจันทรคติจีน ถือเป็นวันสิ้นสุดวันเฉลิมฉลองของเทศกาลปีใหม่ของชาวจีน มีการประดับตกแต่งโคมไฟเป็นรูปต่างๆ มีการเล่นเกมทางปริศนาโคมไฟ ในสมัยราชวงศ์ซ่งเริ่มมีการรับประเพณีชมบัวลอยหรือขนมหยวนเซียว 元宵 ซึ่งปฏิบัติสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

¹³ เทศกาลชิงหมี หรือ ชิงหมีเจี๋ย 清明节 ชาวไทยคุ้นเคยกันในชื่อเทศกาลชิงเม้ง จัดขึ้นในต้นเดือน 3 ตามปฏิทินจันทรคติจีน (ประมาณวันที่ 4-5 เมษายนของทุกปี) เป็นเทศกาลเช่นไหว้และทำความสะอาดสุสานของ

ชมดวงดาวในเทศกาลซี้ซี้¹⁵ การกลับไปพร้อมหน้าครอบครัวและชมจันทร์ในเทศกาลไหว้พระจันทร์¹⁶ หรือการออกไปปีนเขาในเทศกาลงหยาง¹⁷ เป็นต้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเดินทางระยะใกล้และระยะไกลของชาวจีนในสมัยโบราณ

หลีกว้อเสียง 李国祥 (2005: 71-76) กล่าวถึง ความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมการเดินทางกับหลักปรัชญาจีน รวมถึงทรัพยากรการท่องเที่ยวของจีนมีลักษณะพิเศษที่สำคัญอย่างหนึ่งก็คือ มีการหลอมรวมเอาวัฒนธรรมดั้งเดิมเข้าไว้ด้วยกัน เพียงเข้าใจหลักปรัชญา ก็จะสามัคคีกันพบและชื่นชมทิวทัศน์ยามเมื่อออกเดินทางได้ดียิ่งขึ้น เพื่อการเข้าสู่ “ฟ้าและมนุษย์รวมกันเป็นหนึ่ง” อย่างแท้จริง ส่วน หวางหลิน 王林 (2006: 26-27) ได้ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะพิเศษของวรรณกรรมการเดินทางว่ามีรูปแบบที่หลากหลาย เนื้อหาอุดมสมบูรณ์ นักประพันธ์มีกลุ่มและรสนิยมที่หลากหลาย รวมทั้งมีคุณลักษณะด้านสุนทรียศาสตร์

บรรพบุรุษ ในสมัยโบราณหลังจากเซ่นไหว้บรรพบุรุษแล้ว ลูกหลานก็จะออกไปท่องเที่ยวพร้อมหน้ากัน เรียกว่า ทำจิง 踏青

¹⁴ เทศกาลตวนอู หรือ ตวนอูเจี๋ย 端午节 ตรงกับวันที่ 5 เดือน 5 ตามปฏิทินจันทรคติจีน เป็นเทศกาลที่รำลึกถึงกวีรักชาติในสมัยจ้านกั๋วชื่อว่าชวีหิววน ในวันที่ประชาชนจะรับประทานจั้งจี 粽子 หรือขนมบ๊ะจ่างและมีการแข่งพายเรือมังกร 赛龙舟

¹⁵ เทศกาลซี้ซี้ หรือ ซี้ซี้เจี๋ย 七夕节 ตรงกับวันที่ 7 เดือน 7 ตามปฏิทินจันทรคติจีน เป็นเทศกาลแห่งความรักของชาวจีน เกิดจากตำนานเรื่องสาวทอผ้าและหนุ่มเลี้ยงวัวที่จะเจอกันตรงทางช้างเผือกในวันนี้อย่างทุกปี หญิงสาวจะแต่งกายงดงามและออกมาขอพรซี้เจี๋ย 七姐 หรือสาวทอผ้าทั้งเรื่องงานฝีมือและด้านความรัก

¹⁶ เทศกาลไหว้พระจันทร์ หรือ จงชิวเจี๋ย 中秋节 ตรงกับวันที่ 15 เดือน 8 ตามปฏิทินจันทรคติจีน เป็นเทศกาลชมจันทร์ เชื่อกันว่าพระจันทร์ในเทศกาลไหว้พระจันทร์นี้ดังงามที่สุดในปี ประชาชนจะอยู่พร้อมหน้ากันทั้งครอบครัวและรับประทานขนมไหว้พระจันทร์ไปพร้อมกัน รวมทั้งยังเป็นการรำลึกถึง ฉางเอ๋อร์ 嫦娥 เทพธิดาแห่งดวงจันทร์ของจีน

¹⁷ เทศกาลงหยาง หรือ งหยางเจี๋ย 重阳节 ตรงกับวันที่ 9 เดือน 9 ตามปฏิทินจันทรคติจีน ในสมัยโบราณ ชาวจีนจะออกไปท่องเที่ยวตามภูเขา มีการชมดอกเบญจมาศ ดื่มชาเบญจมาศและเหล้าเบญจมาศ (Zhong guo wen hua chang shi, 2002: 21-27)

2.3.3 กวีนิพนธ์ถือว่าด้วยการเดินทางในสมัยราชวงศ์ซ่ง

เป็นกวีนิพนธ์ที่สำคัญรูปแบบหนึ่งในวรรณกรรมการเดินทางสมัยราชวงศ์ซ่ง กวีนิพนธ์ถือการเดินทางในช่วงแรก ส่วนใหญ่จะบรรยายถึงความรู้สึกและสิ่งที่ได้พบเห็นในการเดินทางของกวี นิยมประพันธ์เป็นแบบเสี้ยวถึง คือเป็นกวีนิพนธ์ชื่อขนาดสั้น โดยเขียนบรรยายถึงสภาพทิวทัศน์ที่ได้พบเห็น อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะมีการบรรยายถึงทิวทัศน์ที่งดงาม แต่หัวใจสำคัญของกวีนิพนธ์ถือการเดินทางคือการแสดงความรู้สึกนึกคิด ปณิธานหรือรสนิยมของกวี ถ่ายทอดไปยังทิวทัศน์ที่ได้พบเห็น เพราะอารมณ์คือจุดสำคัญของกวีนิพนธ์ชื่อ เนื่องจากว่ากวีนิพนธ์ชื่อถือกำเนิดคู่มากับท่วงทำนองเพลง

เฉินซิงจง 陈兴中 และเต็งหลิวชิง 邓柳青 (2010: 83-86) ได้ศึกษาลักษณะพิเศษของกวีนิพนธ์และกวีนิพนธ์ถือว่าด้วยการเดินทาง ทั้งในสมัยโบราณและในสมัยปัจจุบัน พบว่าลักษณะพิเศษของกวีนิพนธ์การเดินทางในสมัยโบราณนั้น ได้รับอิทธิพลจาก ภักดี 忠 กตัญญู 孝 มนุษยธรรม 仁 คุณธรรม 义 สัจจะ 信 อันเป็นปรัชญาสำคัญของลัทธิขงจื้ออย่างลึกซึ้ง ทำให้มีผลต่อตัวกวีนิพนธ์ โดยเฉพาะทางด้านการชมความงามและการพักผ่อนหย่อนใจ รวมไปถึงการเดินทางแต่ละครั้ง นอกจากนี้เนื่องจากการเดินทางแต่ละครั้งค่อนข้างยากลำบาก ทำให้เกิดวัฒนธรรมการเดินทางไกลขึ้น ดังนั้น เนื้อหาหรือทิวทัศน์ที่พบในกวีนิพนธ์ จึงนิยมเขียนบรรยายถึงสิ่งที่พบเห็นได้ง่าย เช่น ดอกไม้ ต้นไม้ ดวงจันทร์ ดวงดาว หิมะ สายลม ภูเขา ป่าไม้ วิวทิวทัศน์ ภูเขา ฟ้า ฟ้า ฟ้า เป็นต้น นอกจากนี้ กวีนิพนธ์ในสมัยโบราณมักถูกกำหนดด้วยกฎเกณฑ์ทางฉันทลักษณ์ ซึ่งตรงข้ามกับกวีนิพนธ์การเดินทางสมัยใหม่ในปัจจุบัน เพราะการเดินทางในปัจจุบันสะดวกสบายและรวดเร็ว มีความเป็นตัวเองและอิสระมากกว่า รวมไปถึงการไม่ถูกกำหนดด้วยขนบการประพันธ์ ทำให้กวีนิพนธ์สมัยใหม่ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ง่ายกว่า

เมื่อพูดถึงเนื้อหาของกวีนิพนธ์ถือว่าด้วยการเดินทางในสมัยราชวงศ์ซ่ง ลักษณะขอบเขตค่อนข้างกว้างขวาง ดังเช่นซุนอี้ชิง 孙轶青(2002: 39) ได้กล่าวถึงเนื้อหาสาระของกวีนิพนธ์ถือว่าด้วยการเดินทางไว้ว่า กวีนิพนธ์ที่ประพันธ์ขึ้นระหว่างการเดินทาง ท่องเที่ยว เยี่ยมเยือน กริธาทัพ ย้านถิ่นฐาน ล้วนแต่เรียกได้ว่าเป็นกวีนิพนธ์ว่าด้วยการเดินทาง ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นกวีนิพนธ์ภูเขา สายน้ำ กวีนิพนธ์กริธาทัพ กวีนิพนธ์ชายแดนหรือกวีนิพนธ์รำลึกอดีต ล้วนสามารถรวมเป็นกวีนิพนธ์ว่าด้วยการเดินทางได้ทั้งสิ้น

2.3.4 การเดินทางกับความเชื่อหลักสมัยราชวงศ์ซ่ง

วาทกรรมการเดินทางหรือแนวคิดเกี่ยวกับการเดินทาง เป็นชุดความคิดที่ปรากฏอยู่ในสังคมต่างๆ ทั่วโลกมาแต่ครั้งอดีต สำหรับประเทศจีนเอง ก็มีชุดความคิดที่เกี่ยวกับการเดินทางหลายชุด ซึ่งเป็นชุดความคิดที่มีความสัมพันธ์กับกระแสความเชื่อหลักทั้ง 3 ประการ ได้แก่ ลัทธิขงจื้อ ลัทธิเต๋าและพุทธศาสนา

2.3.4.1 การเดินทางกับลัทธิขงจื้อ

ลัทธิขงจื้อ ให้ความสำคัญกับการเดินทางอย่างมาก เชื่อว่า การเดินทางคือการแสวงหาความรู้ เพื่อเรียนรู้โลกวัฒนธรรมอันแตกต่างหลากหลาย สุวรรณ สดาอนันท์ ใน หลุนอิว: ขงจื้อสนทนา กล่าวว่า การเดินทางคือองค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ของกิจกรรมทางปรัชญาขงจื้อ 2 ประการ คือ 1. การเรียนรู้และการแสวงหาความถูกต้อง 2. การเปลี่ยนแปลงโลก

คำว่า การเดินทาง ในความคิดของขงจื้อนั้น จะแตกต่างจากการเดินทางของเต๋า เนื่องจาก การเดินทาง ของเต๋าจะมีลักษณะของ การเดินทางท่องเที่ยวไร้จุดหมาย 逍遥游 แต่การเดินทางของขงจื้อ คือ การเดินทางเพื่อการเรียนรู้ เพื่อกล่อมเกลาคิดใจให้มีคุณธรรมและมนุษยธรรม

ประเภทของการเดินทาง

ซูวี่จงหยวน 徐宗元 ได้แบ่งกิจกรรมการเดินทางของขงจื้อไว้เป็นการเดินทางเพื่อขอความรู้ การเดินทางเพื่อการเป็นขุนนางและการเดินทางทางวัฒนธรรม (1995: 59-71) ส่วนหลี่เสี่ยวปัว 李小波 ได้แบ่งการเดินทางออกเป็น การเดินทางท่องเที่ยว การเดินทางเล่าเรียนและการเดินทางเพื่อการเป็นขุนนาง (2001: 70-73) แต่ฟาน โหยวเหม็ง 樊友猛 เห็นว่า ลักษณะการแบ่งแบบการเดินทางเพื่อความรู้กับการเดินทางเพื่อการเป็นขุนนาง ใช้วิธีการแบ่งโดยดูจากพฤติกรรมการเดินทาง แต่การนำการเดินทางเพื่อวัฒนธรรมเข้มารวมนั้น ดูเหมือนจะไม่ค่อยเป็นระเบียบและไม่เข้าพวก ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว น่าจะแบ่งเป็นการเดินทางทางวัฒนธรรมกับการเดินทางทางธรรมชาติมากกว่า (2008: 79)

การเดินทางไกลและการเดินทางไกล

ขงจื้อกล่าวว่า บิดามารดาายังอยู่ มิเดินทางไกล เดินทางไกลต้องมีหลักแหล่ง¹⁸ แสดงให้เห็นว่า ขงจื้อให้ความสำคัญกับความกตัญญูมาเป็นอันดับแรก ขงจื้อเคยกล่าวไว้ว่า *ร่างกายเส้นขนมั่งสา ได้รับจากบิดามารดา ไม่กล้าทำให้ได้รับบาดเจ็บ นี่คือความกตัญญู*¹⁹ ในสมัยขงจื้ออันเป็นยุคชนชั้น ชุคแห่งความวุ่นวายและภัยสงคราม การเดินทางจึงเต็มไปด้วยอันตราย ดังนั้นหน้าที่ของบุตรที่ดี เมื่อบิดามารดายังมีชีวิตอยู่ บุตรต้องอยู่เคียงข้างไม่ออกเดินทางไปไหน เพราะหากเดินทางไปก็อาจจะได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิต ซึ่งเป็นเหตุให้กลายเป็นอกตัญญู แต่การห้ามไม่ให้ออกเดินทางไปไหน ก็คือการปิดเส้นทางเพิ่มพูนความรู้ ดังนั้นขงจื้อจึงแก้ปัญหาด้วยการแนะนำให้ *เดินทางใกล้* ขึ้นมา

ขณะเดียวกัน ขงจื้อก็ให้ความสำคัญกับการเดินทางไกลด้วยเช่นเดียวกัน เพราะดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า การเดินทางคือการเรียนรู้ การแสวงหาความถูกต้อง การเจริญเติบโตในหน้าที่การงานและการเปลี่ยนแปลงโลก ขงจื้อกล่าวว่า *วิญญูชนนึกถึงคุณธรรม ชนหยาบนึกถึงบ้าน*²⁰ และ *ปัญญาชนที่นึกถึงถิ่นอาศัย ไม่สมควรเป็นปัญญาชน*²¹ คำกล่าวแรกหมายความว่า วิญญูชนนั้นจิตใจกว้างขวาง นึกถึงแต่คุณธรรม ไม่มัวแต่ห่วงอาศัยกับแผ่นดินเกิดเหมือนกับพวกที่จิตใจหยาบที่หวังแต่ผลประโยชน์จากแผ่นดิน ประโยคที่สองหมายความว่า ปัญญาชนไม่ควรแต่ห่วงพะวงกับบ้านถิ่นอาศัย พะวงแต่ความสุข ควรจะออกเดินทางเพื่อไปแสวงหาความรู้ ดังนั้น เมื่อไม่สามารถหลีกเลี่ยงการเดินทางไกลได้ การเดินทางจึงต้องมีการวางแผนไว้ล่วงหน้า หลี่เจียงกล่าวเกี่ยวกับ *ออกเดินทางต้องมีหลักแหล่ง* ไว้ว่า ขงจื้อให้ความสำคัญกับการเดินทางไกลว่า จะต้องมีการวางแผนให้เห็นชัดเจนมีจุดหมายที่ไปที่แน่ชัด เช่นเดียวกับมนุษย์ที่จำเป็นต้องมีขั้นตอนแบบแผนทางการศึกษา เพื่อพัฒนาตนเองให้มีคุณธรรมและจริยธรรม บ่มเพาะจนเป็นวิญญูชนที่สมบูรณ์

ต่อต้านการท่องเที่ยวไร้จุดหมาย

ขงจื้อเคยกล่าวไว้ว่า *มีความรู้สามประการที่มีประโยชน์ มีความรู้สามประการที่นำสู่ความเสื่อม* *รู้สามประการในการแยกแยะจารีตและคนตรี* *รู้สามประการในความดีของบุคคลแห่งเต๋า*

¹⁸ 父母在，不远游，游必有方。《论语·里仁》

¹⁹ 身体发肤，受之父母，不敢毁伤，孝之始也。《孝经·开宗明义章》

²⁰ 君子怀德，小人怀土。《论语·里仁》

²¹ 士而怀居，不足为士矣。《论语·宪问》

รู้มรรยาต์ในการมีกัลยาณมิตรมากมาย คือมีประโยชน์ รู้มรรยาต์ในความสนุกคะนอง รู้มรรยาต์ในการท่องเที่ยวไร้จุดหมาย รู้มรรยาต์ในการกินดื่ม คือการ ไปสู่ความเสื่อม²² ขงจื๊อเห็นว่า การท่องเที่ยวเรื่อยเปื่อยคือหนทางอันจะนำมนุษย์ไปสู่ความเสื่อม โดยเฉพาะกับผู้ปกครอง เมื่อตนเองเสื่อมแล้ว ก็จะส่งผลกระทบต่อเนื่องไปสู่การเสื่อมของประเทศและการเสื่อมของราษฎร ดังนั้นวิญญูชนจึงไม่ควรท่องเที่ยวเรื่อยเปื่อยไร้จุดหมาย เพราะจะนำมาซึ่งความเสื่อมแห่งตนนั่นเอง

ทฤษฎีปีเต๋อ (ปีเต๋อซัว 比德说)

คำว่า ปี 比 หมายถึง การเปรียบเทียบหรือสัญลักษณ์ ส่วน เต๋อ 德 หมายถึง คุณธรรมหรือความประพฤติกของจิตใจ ดังนั้น ปีเต๋อ 比德 จึงหมายความว่า การนำสรรพสิ่งในธรรมชาติมาเป็นสัญลักษณ์หรือมาเปรียบเทียบกับคุณธรรมหรือพฤติกรรมของมนุษย์ การปรากฏของทฤษฎีปีเต๋อนี้ แสดงให้เห็นถึงความซาบซึ้งหรือความรู้สึกรู้สีกของมนุษย์ที่มีต่อความงามของธรรมชาตินั้น ได้แยกออกจากความรู้สึกที่ใช้จริง เป็นการแสดงให้เห็นถึงความต้องการทางจิตใจ ขณะที่อีกด้านหนึ่ง แสดงให้เห็นถึงการนำการชมความงามเข้ามาสู่การปลูกฝังคุณธรรมของตนเองและเปลี่ยนเป็นความพอใจต่อความรู้สึกด้านคุณธรรม

ทฤษฎีปีเต๋อนี้ ไม่ได้เกิดจากคำกล่าวของขงจื๊อโดยตรง หากแต่เกิดมาจากคำกล่าวของขงจื๊อที่ว่า

知者乐水，仁者乐山；知者动，仁者静；知者乐，仁者寿。

ผู้มีปัญญาชื่นชอบสายน้ำ ผู้มีคุณธรรมชื่นชมภูเขา

ผู้มีปัญญาแก่งกาจเคลื่อนไหว ผู้มีคุณธรรมเลิศล้ำสงบนิ่ง

ผู้มีปัญญาสุขสันต์ ผู้มีคุณธรรมเย็นยง

ขงจื๊อเปรียบผู้มีคุณธรรมกับภูเขาว่า ภูเขานั้นเย็นหยัดมันคงไม่เปลี่ยนแปลง เป็นที่พึ่งพิงแก่สัตว์น้อยใหญ่ ขณะเดียวกันก็เปรียบผู้มีปัญญากับสายน้ำ ที่ถึงแม้จะสวยงาม แต่สายน้ำนั้นมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา บางครั้งไหลเอื่อยนุ่มนวล บางครั้งไหลแรงทำลาย เปรียบกับคนที่มิแต่

²² 益者三乐，损者三乐。乐节礼乐，乐道人之善，乐多贤友，益矣。乐骄乐，乐佚游，乐晏乐，损矣。《论语·季氏》

ปัญญา ที่สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ได้ แต่ก็สามารถเดินทางเข้าสู่ด้านมืดเลวร้ายได้เช่นกัน ตรงข้ามกับผู้มีคุณธรรม ที่ไม่ว่าจะมีสิ่งใดมากระทบ ก็ไม่อาจทำให้จิตใจที่ดั่งลมไหวติงได้จากบทความข้างต้น ทำให้เห็นความคิดหนึ่งว่า แม้ว่ามนุษย์จะมีปัญญาดีเลิศเพียงใด แต่ก็ผู้คนมีคุณธรรมไม่ได้

มีนักวิชาการหลายคนเห็นว่า ความคิดเกี่ยวกับการเดินทางของขงจื๊อมีลักษณะเป็นแบบประโยชน์นิยม (Utilitarianism) โดยด้านหนึ่งดูจากขงจื๊อในหนังสือชื่อ ขงจื๊อ 庄子 ได้กล่าวเกี่ยวกับการเดินทางของขงจื๊อว่ามีลักษณะเป็นแบบประโยชน์นิยม อีกด้านหนึ่งศึกษาจากพฤติกรรมการเดินทางที่เป็นรูปธรรมและที่ตัวความคิดเรื่องปีเตอร์ เพราะไม่ว่าจะเป็นการเดินทางไปตามแคว้นต่างๆ หรือการเดินทางเพื่อการแสวงหาความรู้หรือเพื่อการเป็นขุนนางของขงจื๊อ จุดมุ่งหมายสุดท้ายก็คือเพื่อให้การปกครองด้วยจิตแห่งมนุษยธรรมหรือเหรินเจ็ง 仁政 ปรากฏออกมาเป็นจริง

2.3.4.2 การเดินทางกับลัทธิเต๋า

หากกล่าวว่ลัทธิขงจื๊อให้ความสำคัญกับคุณธรรมและมนุษยธรรม การกล่อมเกลาจิตใจให้สูงส่งมีคุณธรรม ควบคุมตนเองให้อยู่ในสังคมและภายใต้มรรควิธีอย่างเป็นระบบ ลัทธิเต๋ากลับมุ่งไปสู่ธรรมชาติ ความเรียบง่ายและความอิสระเสรีของชีวิต ขงจื๊อแสวงหาความถูกต้องหรือฉิวจิน 求真 เต๋ากลับคืนสู่ความเรียบง่ายหรือกวยจิน 归真 ขงจื๊อเน้นการกระทำหรือโหย่วเหวย 有为 ขณะที่เต๋านับการไม่กระทำหรืออู่เหวย 无为 ขงจื๊อไม่สนับสนุนการท่องเที่ยวอย่างไร้จุดหมาย เต๋าสันับสนุนการท่องเที่ยวอย่างไร้จุดหมายและไร้พันธนาการ

คำว่าเต๋าหรือ เต๋า 道 ใน หนังสือ อธิบายคำศัพท์ 说文解字 ของ สวีเซิ่น 徐慎 ได้อธิบายไว้ว่าหมายถึง วิถีทาง เส้นทาง แต่เมื่อดูที่องค์ประกอบของคำ จะเห็นได้ว่าเป็นการรวมกันของคำว่า ชั่ว 辵 กับ ไชว 首 โดย ชั่ว หมายถึง การเดินไปๆหยุดๆ การเดินไปอย่างอิสระ ส่วน ไชว จะหมายถึง ศิระะ ในที่นี้หมายถึง จุดมุ่งหมายของการกระทำ ดังนั้น คำว่า เต๋า จึงหมายถึง คนที่ระหว่างทางเดินไปอย่างอิสระ

จวงจื่อ 庄子 กล่าวว่า ภูเขาป่าไม้ แผ่นดินริมน้ำ ทำให้ข้าราชการยิ่งนัก²³ จวงจื่อได้ทำให้ร่างกายหล่อหลอมรวมเป็นหนึ่งกับธรรมชาติ ดังคำกล่าวที่ว่า ฟ้าดินกำเนิดเคียงคู่ฟ้า สรรพสิ่งและข้าเป็นหนึ่งเดียว²⁴ แสดงให้เห็นว่า การเดินทางของจวงจื่อจะมีลักษณะที่ปลอดโปร่งสบายใจกว่าการเดินทางของขงจื่อ ที่เน้นไปที่จากจารีตปฏิบัติและการเดินทางเพื่อการเรียนรู้ นอกจากนี้ การเดินทางของเต๋ายังมีลักษณะของมุมมองเรื่องการปกป้องและรักษาธรรมชาติเข้าไว้ด้วย ดังคำกล่าวของจวงจื่อที่ว่า ฟ้าไร้คน²⁵ ซึ่งจวงจื่อเห็นว่า ธรรมชาติจะงดงามได้นั้นต้องไม่มีมนุษย์เข้าไปเกี่ยวข้อง และถ้าธรรมชาติไม่มีมนุษย์เลยนั้นจึงจะเรียกว่าความงามของธรรมชาติที่งดงามที่สุด สมบูรณ์ที่สุด แต่จวงจื่อก็รู้ว่าสิ่งนี้เป็นสิ่งที่ไม่สามารถเกิดขึ้นได้จริง ดังนั้น จึงเกิดการกำหนดมาตรฐานในการวัดค่าความงามของมนุษย์ขึ้น รวมไปถึงเกิดแนวคิดเรื่องการกลับคืนสู่ความเรียบง่าย

ทฤษฎีปีฉิงกวาน 比情观

จากขงจื่อที่เป็นปีเต้อ ในของเต๋าจะตรงข้ามกับทฤษฎีของขงจื่อ นั่นคือ ทฤษฎีปีฉิง หรือทฤษฎีว่าด้วยปีฉิง

คำว่า ปี 比 หมายถึง การเปรียบเทียบหรือสัญลักษณ์ ส่วน ฉิง 情 หมายถึง อารมณ์ความรู้สึก ดังนั้น ปีฉิง 比情 จึงหมายถึง การชมความงามรูปแบบหนึ่ง โดยการนำความรู้สึกถ่ายทอดของคนไปยังสิ่งต่างๆภายใต้สภาพหรือสถานการณ์ที่กำหนดขึ้นเป็นพิเศษ เหลาจื่อ 老子 และจวงจื่อได้เสนอแนวคิดเรื่องธรรมชาตินั้นสมถะขึ้นมา เนื่องจากสภาพสังคมในขณะนั้นเต็มไปด้วยความแตกแยกทางชนชั้น เกิดสงครามรบพุ่งกันอยู่เนืองๆ ราษฎรได้รับความอยุติธรรม ก่อให้เกิดสังคมแบบ ผู้ไม่ละอายมั่งคั่งร่ำรวย ผู้ประจบสอพลอมีชื่อเสียง²⁶ ดังนั้น จวงจื่อจึงต้องการให้จิตใจของมนุษย์ได้รับการปลดปล่อยจากความทุกข์เหล่านั้น

ปีฉิงกวาน เริ่มปรากฏครั้งแรกในเต๋าเต้อจิง 道德经 โดยมีการนำธรรมชาติมารวมเข้าไว้กับมรรควิถี 道 เช่น ในบทที่ 25 ของเต๋าเต้อจิง ได้มีการนำมนุษย์ ดิน ฟ้า เต๋าและธรรมชาติ

²³ 山林与，皋壤与，使我欣欣然而乐焉！《庄子·知北游》

²⁴ 天地与我并生，万物与我同一。《庄子·齐物论》

²⁵ 天而不人《庄子·列御寇》

²⁶ 无耻者富，多信者显。《庄子·盗跖》

มาเปรียบเทียบว่า *มนุษย์ปฏิบัติตามดิน ดินปฏิบัติตามฟ้า ฟ้าปฏิบัติตามเต๋า เต๋าปฏิบัติตามธรรมชาติ*²⁷ ในเต๋าต่อจึงมีการนำสรรพสิ่งในธรรมชาติ การเดินทางและความต้องการธรรมชาติอันสมณะของมนุษย์เชื่อมรวมเข้าไว้ด้วยกัน ความปรารถนาในความงามของธรรมชาติได้ถ่ายทอดลงสู่สรรพสิ่งในธรรมชาติ ดังนั้นสรรพสิ่งในธรรมชาติจึงเต็มไปด้วยอารมณ์และอุปนิสัยของมนุษย์แต่ละบุคคล

จงจื่อกล่าวไว้ว่า *คนหากสามารถท่องเที่ยวอย่างเบิกบาน ที่ใดจะไม่สามารถท่องเที่ยวอย่างเบิกบานเล่า คนหากไม่สามารถท่องเที่ยวอย่างเบิกบาน ที่ใดจะสามารถท่องเที่ยวอย่างเบิกบานเล่า*²⁸ แสดงให้เห็นว่าจงจื่อให้ความสำคัญกับการชื่นชมธรรมชาติ ขณะเดียวกันก็เน้นที่อารมณ์ความรู้สึกของแต่ละบุคคลด้วยเช่นเดียวกัน

อาจกล่าวได้ว่า ปี่จิงกวาน คือ การที่มนุษย์นำความงามที่มนุษย์พึงปรารถนา รวมไปถึงอารมณ์และอุปนิสัยของแต่ละคนส่งมอบให้แก่ธรรมชาติ ทำให้ธรรมชาติมีความรู้สึกและมีอุปนิสัยขึ้นมา ปี่จิง ไม่ใช่ความรู้สึกทางกาย หากแต่คือการให้ตนเอง *รู้สึก* ต่อธรรมชาติ ไม่ใช่เพียงแค่การชื่นชมธรรมชาติ แต่คือการชื่นชมจิตสำนึกหรือศูนย์กลางของตนเอง

การหลบเร้นหลักกายของเต๋า 道家隐士

ในแนวคิดของเต๋าเชื่อว่า ชื่อเสียงลาภยศล้วนแต่ไม่ยั่งยืน มีเพียงความว่างเปล่าเท่านั้นที่ยั่งยืน ดังนั้น มนุษย์จึงควรละทิ้งลาภยศชื่อเสียง หันมาปรารถนาความเรียบง่าย เดินทางเข้าสู่เส้นทางแห่งความสมณะ แผ่เร้นซ่อนกายในธรรมชาติ หล่อหลอมตนเองให้เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ดังนั้น การเดินทางของเต๋าที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การเดินทางกลับเข้าคืนสู่ธรรมชาติ

การเดินทางทางจิต 神游

ลัทธิเต๋าให้ความสำคัญกับการเดินทางทางจิต ในสมัยโบราณการเดินทางทางจิตยังมีชื่อเรียกอื่นอีก เช่น การท่องเที่ยวความฝัน 梦游 การท่องเที่ยวแห่งจิต 心游

การเดินทางทางจิตหรือการท่องเที่ยวแห่งจิตของจงจื่อนี้ คือการเดินทางภายใน 内游 เป็นการใคร่ครวญและครุ่นคิดที่ให้เห็นถึงความอิสระของมนุษย์ที่จะคิดได้อย่างไร้ขีดจำกัด ในคัมภีร์เต๋าของจงจื่อ การใช้คำว่า *ท่องเที่ยว* หรือ *เดินทาง* ก็คือความหมายของการเดินทางภายใน มีไม่น้อยที่

²⁷ 人法地，地法天，天法道，道法自然。《道德经·二十五章》

²⁸ 人有能游，且得不游乎？人而不能游，且得游乎？《庄子·外物篇》

กล่าวถึง การท่องเที่ยวเชิงจิต เช่น *จึงควรปล่อยจิตท่องเที่ยว*²⁹ *ปล่อยจิตให้ท่องเที่ยวไปตามความธรรมดา*³⁰ *ปล่อยจิตให้ท่องเที่ยวในปฐมแห่งสรรพสิ่ง*³¹ *ปล่อยจิตท่องเที่ยวอย่างไร้ขอบเขต*³² บางครั้งก็ไม่ได้พูดออกมาตามตรงหรือเป็นรูปธรรม แต่ใช้ลักษณะแนวคิดเชิงรูปธรรม เช่น

แม้ทุ่งใหญ่ที่มีเพลิงไหม้ก็มีอาจทำให้รู้สึกร้อนได้ มหานทีที่แม่น้ำจับแจ้งจนทั่วธารก็มีอาจส่งให้รู้สึกหนาวเย็นได้ แรงอสุณีบาดที่ผ่าแยกขุนเขา มหาวาโยที่สิ้นสะเทือนท้องสมุทรล้วนมีอาจสร้าง ความหว่นไหวให้ได้ บุคคลเยี่ยงนี้แลที่คั่นเมฆ โคนสารตะวันแลดวงเดือน ท่องเที่ยวไปยังโพ้นทะเล ทั้งสี่ กระทั่งจะตายหรือเป็น ก็มีอาจทำให้ต้องหว่นไหวเปลี่ยนแปลงตัวตนของตน จะกล่าวไปไปถึงแค่ *เรื่องคุณเรื่องโทษ*³³ (ปกรณ์ ธิปนิสูตร, 2548:46)

ลักษณะทางเดินทางจิตของจวงจื้อ มีลักษณะเป็นแบบสมมุติและแบบครุ่นคิด ไล่ครวญ กล่าวคือ เป็นกระบวนการที่ผ่านการคิดสมมุติและการพิจารณาเพื่อก่อให้เกิดความคิดอย่างอิสระและสูงส่ง ศาสตราจารย์เฉินกู่อิง 陈鼓应 (1992) กล่าวว่า ในมุมมองของจวงจื้อ การเดินทางทางจิตคือกิจกรรมอันอิสระของจิตวิญญาณ ความอิสระทางจิตแท้จริงคือชีวิตที่เข้าใจ เต๋า และเป็นลักษณะอันอิสระ ลักษณะอันไร้ขอบเขตและลักษณะอันครบถ้วนของ เต๋า

ในความคิดของจวงจื้อนั้น จวงจื้อเชื่อว่า ชีวิตมนุษย์ควรมีอิสระ ไม่ควรถูกจำกัด ด้วยกฎเกณฑ์ข้อบังคับต่างๆ รวมไปถึงกิเลสตัณหาต่างๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ที่จริงเกิดมาจากตัวมนุษย์เอง

ไม่ออกพ้นเคหาสน์ ก็อาจรู้จักโลกหล้า 不出户，知天下

ในคัมภีร์เต๋าเต๋อจิง บทที่ 47 ได้มีการกล่าวถึงการเดินทางว่า *ไม่ออกพ้นเคหาสน์ ก็อาจรู้จักโลกหล้า ไม่มองออกนอกหน้าต่าง ก็อาจรู้วิถีแห่งฟ้า ยิ่งเดินทางไกล ที่รู้ก็ยิ่งน้อย ดังนี้ นักปราชญ์ ไม่เดินทางก็รู้ ไม่เห็นก็แจ้ง ไม่ทำก็สำเร็จ*³⁴ สามารถอธิบายได้ว่า แม้ไม่ต้องออกไปนอก

²⁹ 乘物以游心 《庄子·人间世》

³⁰ 游心于淡 《庄子·应帝王》

³¹ 游心于物之初 《庄子·田子方》

³² 游心于无穷 《庄子·则阳》

³³ 大泽焚而不能热，河汉沍而不能寒，疾雷破山、飘风振海而不能惊。若然者，乘云气，骑日月，而游乎四海之外，死生无变于己，而况利害之端乎！《庄子·齐物论》

³⁴ 不出户，知天下；不窥牖，见天道。其出弥远，其知弥少。是以圣人不行而知，不见而明，不为而成。《道德经·四十七章》

ประตู่ ก็สามารถรู้เรื่องราวสรรพสิ่งได้ ไม่จำเป็นต้องมองออกไปนอกหน้าต่าง ก็สามารถรู้กฎธรรมชาติของดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์และบรรดาดวงดาวบนฟ้าได้ ยิ่งเดินทางไกลมากเท่าไร ความรู้ความเข้าใจในเหตุผลก็จะยิ่งน้อยลง ดังนั้น นักปราชญ์ที่พร้อมไปด้วย “เต๋า” แม้ไม่ออกเดินทางก็รู้เรื่องราวและเหตุผลต่างๆ ไม่ต้องมองเห็นก็รู้เรื่องราวและวิถีของฟ้า ไม่ต้องทำเรื่องให้วุ่นวายก็สามารถสำเร็จได้

หมายความว่า สรรพสิ่งในโลกนี้ล้วนแต่มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอน ซึ่งกฎเกณฑ์เหล่านี้ไม่ได้อยู่ที่ใด แต่อยู่ที่ใจของเราเอง เพียงแค่เราพอใจในตัวของเรา เรียนรู้ใจของเรา เราก็จะสามารถเข้าถึงและเข้าใจกฎเกณฑ์และวิถีสรรพสิ่งได้ มนุษย์เราเมื่อยิ่งเดินทางไกล ก็จะยิ่งยึดติดและหลงมัวเมาไปกับกิเลสสิ่งขั้วต่างๆ การเปิดใจที่จะเข้าถึงกฎของธรรมชาติก็จะยิ่งน้อยลง หรือหากพินิจลงไปเชิงทางธรรม การที่เราไม่ได้ออกเดินทาง แต่จิตของเราก็สามารถเดินทางไปได้ การที่อายตนะของเราหรือประสาทรับรู้ของเราสามารถรับรู้สัมผัสกับสิ่งในธรรมชาติ เช่น ร้อน หนาว มีด สว่าง ดั่ง เงียบ เราจึงไม่ต้องมองออกนอกหน้าต่างก็สามารถรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติได้ การที่เราออกเดินทางยิ่งไกล ความรู้ที่เรามีก็ยิ่งน้อยลง เพราะ โลกและสรรพสิ่งนั้นกว้างใหญ่มากมาย สิ่งที่เราคิดว่าเรารู้จะยิ่งลดลงและสิ่งที่ไม่รู้จะเพิ่มขึ้น ดังนั้น นักปราชญ์ผู้รู้แจ้งแล้ว ย่อมไปจำเป็นต้องเดินทางไปไหน ก็สามารถเข้าใจถึงสรรพสิ่งและจิตของตนได้ เราจึงจะเห็นได้ว่า แนวคิดดังกล่าวในลัทธิเต๋า สะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับการพิจารณาที่จิตของเราเองมากกว่าการเดินทางเสาะแสวงหาความรู้จากภายนอก

2.3.4.3 การเดินทางกับพุทธศาสนา

สำหรับแนวคิดเรื่องการเดินทางในพุทธศาสนานั้น เชื่อว่า มนุษย์และสรรพสัตว์เดินทางท่องเที่ยวไปในวงวัฏสงสาร ไม่รู้จุดเริ่มต้นไม่รู้จุดสิ้นสุด ตราบใดที่มนุษย์และสรรพสัตว์ยังไม่สามารถละทิ้งกิเลสตัณหาความเป็นตัวตนของตนได้ ก็ยังคงวนเวียนท่องเที่ยวเรื่อยไปไม่รู้จบสิ้น จุดมุ่งหมายสูงสุดของพุทธศาสนาก็คือ การหลุดพ้นจากทุกข์ในวัฏสงสาร ยุติการเดินทางท่องเที่ยวไปในวัฏสงสาร ซึ่งก็คือ การเข้าสู่พระนิพพาน

แนวคิดดังกล่าว ปรากฏในพระไตรปิฎกจำนวนมาก เช่น

เพราะไม่เห็นอริยสัจ 4 ตามเป็นจริง จึงต้องท่องเที่ยวไปในชาตินั้นๆ ตลอดเวลานาน
อริยสัจเหล่านั้นนั้น เราและพวกเธอได้เห็นแล้ว ตัณหาที่จะนำไปเกิดเราและพวกเธอได้ถอนขึ้นแล้ว

รากแห่งทุกข์ เราและพวกเธอก็ได้ตัดขาดแล้ว บัดนี้ ไม่มีการเกิดอีก. (นิคมคณา, พระไตรปิฎก เล่มที่ 5 พระวินัยปิฎก เล่มที่ 5 มหาวรรค ภาค 2, 75)

เพราะไม่เห็นอริยสัจ 4 ตามเป็นจริง เราและพวกเธอจึงท่องเที่ยวไปในชาตินั้นๆ ลี้กกาลนาน เราได้เห็นอริยสัจ 4 เหล่านั้นแล้วเราอนาคิมหาอันจะนำไปสู่ภพเสียได้แล้ว มูลแห่งทุกข์ เราตัดได้ขาดแล้ว บัดนี้ ภพใหม่ไม่มี ดังนี้ ฯ (พระไตรปิฎก เล่มที่ 10 พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 2 ทิฆนิกาย มหาวรรค, 95)

สงสารนี้กำหนดที่สุดเบื้องต้นเบื้องปลายไม่ได้ เมื่อเหล่าสัตว์ผู้มีวิชาเป็นที่ กางกัน มีคัมภีร์เป็นเครื่องประกอบไว้ ท่องเที่ยวไปมาอยู่ ที่สุดเบื้องต้นย่อมไม่ปรากฏ พวกเธอได้ เสวยทุกข์ ความเผ็ดร้อน ความพินาส ได้เพิ่มพูนปรุพีที่เป็นป่าช้า ตลอดกาลนาน เหมือนฉะนั้น ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ก็เหตุเพียงเท่านี้ พอที่เดียวเพื่อจะเบื้อหน่ายในสังขารทั้งปวง พอเพื่อจะคลายกำหนด พอ เพื่อจะหลุดพ้น ดังนี้ ฯ (อนมตคคสังยุตต์ปฐมวรรคที่ 1 คิณกัฏฐสูตร พระไตรปิฎก เล่มที่ 16 พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 8 สังยุตตนิกาย นิตานวรรค, 199)

แนวคิด *ปริตาสู่การเข้าถึงจิต และ จิตพิสุทธิคือพุทธเกษตร*

คำกล่าวที่ว่า *ปริตาสู่การเข้าถึงจิต 兴到神会* และ *จิตพิสุทธิคือพุทธเกษตร 心淨则佛土淨* นั้น เป็นแนวคิดของลัทธิฉาน ลัทธิหนึ่งที่เกิดมาจากพุทธศาสนา โดยคำว่า *ฉาน 禪* มาจากคำว่า *ฉาน* ในภาษาบาลี หมายถึง การนั่งพิจารณาอารมณ์จนแน่วแน่มั่นเป็นสมาธิ ดังนั้น พระหรือนักบวชในลัทธิฉานจึงมุ่งเน้นไปที่การนั่งสมาธิ การพิจารณาอารมณ์และพิจารณาจิต เมื่อนั่งพิจารณาจิตจนถึงความสงบและสะอาดแล้ว ก็จะเกิดพุทธภาวะ เมื่อนั้นก็คือการถึงพระนิพพานหรือพุทธเกษตร

ในลัทธิฉาน ใช้ *ผู้อยู่ในคลองธรรม 理人* และ *ผู้ที่กระทำ 行人* มาใช้ในการบำเพ็ญฉาน กล่าวคือ *ผู้อยู่ในคลองธรรม* มุ่งแสวงหา *การละทิ้งความจอมปลอม 舍伪* ส่วน *ผู้ที่กระทำ* มุ่งการละทิ้งกิเลสตัณหา ให้ความสำคัญกับการบำเพ็ญฉานภายในจิตใจ เพื่อให้ *เกิดพุทธภาวะ 见性成佛* ซึ่งก็คือการรู้แจ้งหรือตรัสรู้

ดังนั้น พระหรือนักบวชทั้งหลายจึงมุ่งเน้นการเดินทางสู่ธรรมชาติ เพื่อหาความสงบ หลีกหนีความวุ่นวาย แฝงเร้นในธรรมชาติ พิจารณาจิตบำเพ็ญฉาน เพื่อการรู้แจ้งและหลุดพ้น ก้าวเข้าสู่พุทธเกษตรหรือดินแดนแห่งสุขาวดี ดังคำกล่าวที่ว่า *ภูเขาสายน้ำ นิพพาน พุทธเกษตร 山水---涅槃---佛土*

2.3.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางในศาสนาและลัทธิความเชื่อของจีน

ฉีกวงลู่ 祁光祿 (2003: 94-97) กล่าวถึงอิทธิพลที่ความคิดความเชื่อในลัทธิขงจื้อเข้าไปมีอิทธิพลต่อกวีนิพนธ์หรือในสมัยราชวงศ์ซ่ง กล่าวคือ ความคิดเรื่อง *ลัทธิรักชาติ* ที่ปกครองได้ห้ล้ามนั้น ส่งผลต่อแนวคิดของกวีกลุ่มเปิดเผยตรงไปตรงมา ส่วนแนวคิด *อ่อนโยนนุ่มนวลใสซื่อ* ได้แทรกซึมแผ่ขยายในรูปแบบรสนิยมในศิลปะการประพันธ์ ซึ่งเหมาะสมกับมุมมองด้านศิลปะการชื่นชมความงามของจีน

ฝานโหย่วเหมิง 樊友猛 จางเสี่ยวหนี่ 张小妮 และหวางเยวเหมย 王曰美 (2008: 77-81) ได้ศึกษาถึงปัญหาที่พบในงานวิจัยเกี่ยวกับมุมมองความคิดของลัทธิขงจื้อที่มีต่อการเดินทาง ซึ่งปัจจุบัน งานวิจัยส่วนใหญ่จะมุ่งศึกษาไปที่กิจกรรมการเดินทางของขงจื้อ เช่น การแบ่งประเภทของการเดินทางเป็นการเดินทางระยะใกล้และระยะไกล จุดประสงค์การเดินทางเพื่อการฟังดนตรีกับการชมพิธีการและการเดินทางเพื่อชื่นชมธรรมชาติ รวมถึงการชี้ให้เห็นว่าลักษณะการเดินทางของขงจื้อมีลักษณะเป็นแบบประ โยชนนิยม ดังนั้น ในบทความดังกล่าว จึงพยายามชี้ให้เห็นถึงปัญหาของการแบ่งประเภทเช่นนี้ รวมไปถึงการให้ความหมายของคำว่าเดินทางและชี้ปัญหาของการเปรียบเทียบแบบ *ปีเตอร์*

จ้วงตงฉวน 庄东泉 (2004: 48-50) ได้ทำการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดลัทธิขงจื้อกับวัฒนธรรมการเดินทาง โดยได้แบ่งออกเป็นด้านต่างๆ คือ อิทธิพลด้านบวกที่แนวคิดลัทธิขงจื้อมีต่อวัฒนธรรมการเดินทาง ได้แก่ การชื่นชมความงามธรรมชาติสะท้อนให้เห็นแนวคิดเรื่อง *มนุษยธรรม 仁* และ *ความรู้ 知* การรื่นเริงกับเหล่าประชาสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิด *การปกครองอย่างมีมนุษยธรรม 仁政* การเอื้ออารีต้อนรับแขกสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดเรื่อง *มิตรภาพ 友善* และ *มารยาท 礼貌* ส่วนอิทธิพลด้านลบ ได้แก่ การคล้อยตามแนวคิดโบราณ แนวคิดเรื่องความกตัญญูและโครงสร้างทางชนชั้น ล้วนแต่เป็นอุปสรรคต่อการออกเดินทางทั้งสิ้น

หลินหลิน 林琳 (2008: 21-23) ได้ศึกษาเปรียบเทียบ ทฤษฎีปีเตอร์ ของลัทธิขงจื้อกับทฤษฎีปีศาจ ของลัทธิเต๋า พบว่า ไม่ว่าจะทฤษฎีใดล้วนแต่สะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาและความก้าวหน้าของทฤษฎีการเดินทางตั้งแต่สมัยก่อนราชวงศ์ฉิน ซึ่งล้วนมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติเป็นการนำคุณธรรม ปรัชญาและอารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์หล่อหลอมรวมเข้ากับความงามของธรรมชาติ

หวางเสี่ยวหลี่ 王晓骊 (2007: 74-78) ได้ศึกษาเรื่องทฤษฎีปีเตอร์ การถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกและการเดินทางสายกลางในกวีนิพนธ์นือกุเขาสายน้ำสมัยราชวงศ์ซ่ง พบว่า ในกวีนิพนธ์นือกุเขาสายน้ำอุดมไปด้วยคุณธรรม ปรัชญา อารมณ์ความรู้สึกและวัฒนธรรมต่างๆ ทางด้านคุณธรรม นักกวีนิพนธ์นือได้สืบทอดขนบปีเตอร์ ของลัทธิขงจื้อ ก่อให้เกิดสัญลักษณ์และจินตภาพแบบใหม่ขึ้น ทางด้านความรู้สึก นักกวีนิพนธ์นือล้วนถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกของแต่ละคนไปสู่ธรรมชาติ ทางด้านปรัชญา นักกวีนิพนธ์นือได้รับอิทธิพลปรัชญาธรรมชาติมาจากลัทธิเต๋า

2.4 บริบททางประวัติศาสตร์และความเชื่อหลักในสมัยราชวงศ์ซ่ง

จากหนังสือ อธิบายราชวงศ์ซ่งอย่างละเอียด 细说宋朝 ของ อู๋วูวินกั๋ว 虞云国 สามารถสรุปบริบททางประวัติศาสตร์และความเชื่อหลักในสมัยราชวงศ์ซ่งพอสังเขปได้ดังนี้

2.4.1 บริบททางประวัติศาสตร์ในสมัยราชวงศ์ซ่ง

ราชวงศ์ซ่ง ปกครองแผ่นดินจีนในช่วง ค.ศ. 960-1279 โดยแบ่งเป็นสองช่วง คือ ราชวงศ์ซ่งเหนือ (ค.ศ. 960-1127) มีเมืองหลวงคือเมือง ไคเฟิง และ ราชวงศ์ซ่งใต้ (ค.ศ. 1127-1129) มีเมืองหลวงคือเมืองหังโจว สาเหตุของการย้ายเมืองหลวงเป็นเพราะ ราชวงศ์ซ่งเหนือได้ถูกชาวจีนที่อยู่ทางเหนือรุกราน โดยในปี ค.ศ. 1127 ชาวจีนได้จับจักรพรรดิซ่งสุยจงและจักรพรรดิซ่งชินจงไป จักรพรรดิซ่งกั๋วจงจึงต้องถอยร่นลงมาทางใต้ของแม่น้ำแยงซีเกียงและได้ประกาศขึ้นครองราชย์ที่เมือง อี้เถียนฝู (ปัจจุบันคือเมืองซังชิว มณฑลเหอหนาน) แล้วย้ายเมืองหลวงไปเมืองหลินอัน (ปัจจุบันคือเมืองหังโจว) และสถาปนาราชวงศ์ซ่งใต้ขึ้น แต่การปกครองของราชวงศ์ซ่งใต้จะปกครองได้แต่ภาคใต้ของจีนเท่านั้น จึงกล่าวได้ว่า ระหว่างที่ราชวงศ์ซ่งเหนือมีอำนาจนั้น เป็นช่วงที่ชนกลุ่มน้อยต่างๆ ได้สถาปนาตนเองขึ้นเป็นราชวงศ์เหลียว ราชวงศ์เซี่ยและราชวงศ์จิน แต่ราชวงศ์ซ่งใต้เป็นช่วงที่ปกครองแต่เพียงภาคใต้ของจีนเพื่อแสวงหาความสงบสุขและค่อยๆ เสื่อมโทรมลง จนกระทั่งปี ค.ศ. 1279 ราชวงศ์ซ่งใต้ก็ถูกชาวมองโกล ที่นำโดยกุบไลข่าน โคนอำนาจลงและสถาปนาราชวงศ์หยวนขึ้นมาปกครองแผ่นดินจงหยวนหรือแผ่นดินจีน

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าราชวงศ์ซ่งจะสูญเสียการควบคุมดินแดนบริเวณแม่น้ำเหลืองหรือแม่น้ำหวงเหอ อันเป็นต้นกำเนิดแห่งอารยธรรมจีน แต่กระนั้น ราชวงศ์ซ่งก็ยังได้รับการยกย่องให้เป็น “ยุคแห่งศิลปวิทยาการของจีน” เนื่องจากในสมัยราชวงศ์ซ่งมีความเจริญก้าวหน้า

ทางด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีอย่างมาก เข็มทิศ แทนพิมพ์ และดินปืนได้รับการพัฒนาจนถึงขีดสุด มีการประดิษฐ์นาฬิกาทางดาราศาสตร์เครื่องแรกของโลก เศรษฐกิจภายในประเทศเฟื่องฟู รวมไปถึงการค้าขายกับต่างประเทศ ประชาชนนิยมการออกเดินทางท่องเที่ยว การเข้าร่วมชมรมต่างๆ มีการฟื้นฟูเทศกาลที่สำคัญต่างๆขึ้นมา เช่น เทศกาลโคมไฟ เทศกาลชิงหมิง เทศกาลไหว้พระจันทร์ เกิดการเรียนการสอนในโรงเรียน ทางด้านวรรณกรรม เกิดนักคิดนักปราชญ์ใหม่ๆขึ้นมาหลายคน มีการฟื้นฟูและชำระวรรณคดีโบราณกลับขึ้นมาใหม่ เกิดการเข้ามาของศาสนาและลัทธิต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นศาสนา พุทธ ลัทธิเต๋า ลัทธิขาน โดยเฉพาะลัทธิขงจื้อใหม่ ที่เกิดขึ้นใหม่ในสมัยราชวงศ์ซ่งนี้

2.4.2 ศาสนา ลัทธิและความเชื่อในสมัยราชวงศ์ซ่ง

พุทธศาสนา (佛教)

พุทธศาสนาเจริญสูงสุดในสมัยราชวงศ์ถัง มีการส่งพระภิกษุไปอัญเชิญพระไตรปิฎกจากประเทศอินเดีย อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนจากราชสำนัก ต่อมาในสมัยราชวงศ์ซ่ง พุทธศาสนาเริ่มเสื่อมลง เนื่องจากสาเหตุหลักๆ ได้แก่

สาเหตุทางเศรษฐกิจ เนื่องจากวัดไม่จำเป็นต้องเสียภาษี พระภิกษุก็ไม่ต้องเสียภาษีและใช้แรงงาน ดังนั้น ทางนาจึงออกไปอนุญาตให้กับวัดและพระภิกษุ ต่อมา มีคนเริ่มหันมาซื้อใบรับรอกันมากขึ้น โดยเฉพาะพวกพ่อค้าหรือพวกคนมีอันจะกิน เพื่อเป็นการเลี่ยงภาษี การกระทำดังกล่าว ทำให้ลดคุณค่าของศาสนาลง อีกทั้งยังทำให้ประชาชนไม่เลื่อมใสในวัดและพระภิกษุ รวมไปถึงการซื้อขายสมณศักดิ์ของพระสงฆ์ ยิ่งทำให้ภาพของพระและพุทธศาสนาหมัวหมองและเสื่อมถอยลงไปมาก

การเฟื่องฟูของลัทธิขงจื้อใหม่ ที่เป็นการนำเอาปัญหาของพุทธศาสนามารวมเข้ากับวัฒนธรรมจีน (ขงจื้อ) เนื้อหาหลักจะมีลักษณะต่อต้านคำสอนของพุทธศาสนา นอกจากนี้ขงจื้อใหม่ยังได้รับการสนับสนุนจากราชสำนักอีกด้วย

การเกิดลัทธิใหม่ๆ ขึ้นมา เช่น ลัทธิขาน 禅宗 ลัทธิสุขาวดี 净土宗 ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่หันไปนับถือเลื่อมใส อีกทั้งทางราชสำนักยังให้การสนับสนุน เพราะราชสำนักต้องการควบคุมพวกพระและวัดต่างๆ

ลัทธิฉาน

ได้อิทธิพลมาจากพุทธศาสนา แต่ไม่นิยมศึกษาพระสูตร แต่จะให้ความสำคัญกับการสนทนากันเพื่อก่อให้เกิดพุทธปัญญา 悟 ดังนั้น ลักษณะการสอนจึงจะเป็นการตั้ง ปุจฉา-วิสัชนา ระหว่างนักบวชหรือระหว่างนักบวชกับฆราวาส รวมถึงการทำสมาธิ ให้ความสำคัญกับการศึกษาธรรม โดยเชื่อว่า ธรรมะเป็นสิ่งที่ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยคำพูด ธรรมะจะอยู่ในธรรมชาติ ต่อมาลัทธิฉานได้เผยแพร่ไปสู่ประเทศญี่ปุ่น เรียกว่า “เซ็น”

ศาสนาเต๋า 道教

ศาสนาเต๋า เป็นศาสนาที่ได้รับการสนับสนุนจากราชสำนักมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์ถังเรื่อยมาจนถึงสมัยราชวงศ์ซ่ง ในปี ค.ศ. 1119 พุทธศาสนากลายเป็นศาสนาต้องห้ามและพระพุทธรูปเจ้าถูกรวมเป็นเชียนองค์หนึ่งเท่านั้น แต่เหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นเพียงช่วงสั้นๆ ทำให้ความเชื่อทางพุทธศาสนาไม่ได้รับผลกระทบมากนัก อย่างไรก็ตาม นักประวัติศาสตร์จีนเชื่อว่า ศาสนาเต๋าคือปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ราชวงศ์ซ่งเหนือถูกทำลาย ดังนั้น ในสมัยราชวงศ์ซ่งใต้ ศาสนาเต๋าจึงไม่ได้เป็นศาสนาประจำชาติและถูกราชสำนักละเลย

ในสมัยราชวงศ์ถัง นักพรตในลัทธิเต๋าวะเน้นไปที่การทดลองยาสมุนไพร การเล่นแร่แปรธาตุ จุดประสงค์เพื่อสุขภาพและความเป็นอมตะหรือแม้กระทั่งการกลายเป็นเชียน แต่สำหรับสมัยราชวงศ์ซ่ง ศาสนาเต๋ากลับเน้นไปที่การฝึกฝนภายใน 内丹 หรือ 内炼 คือการศึกษาหลักธรรมแล้วนำไปปรับเข้าสู่หลักปรัชญาเต๋า โดยเฉพาะความคิดเรื่อง จิต 心 และ สันดาน 性 ของพุทธศาสนา กับข้อบังคับทางศีลธรรมของขงจื้อใหม่ จนมีการเปรียบเทียบว่า พุทธคือร่างกาย ขงจื้อคือชีวิต ส่วนเต๋าคือจิตใจและธรรมชาติ

ตรีศาสน์หรือซานเจียว 三教

คำว่า ตรีศาสน์หรือสามศาสนา มาจากการนำแนวคิดหลักของศาสนาที่สำคัญสามศาสนา ได้แก่ ขงจื้อ เต๋าและพุทธ มาเป็นพื้นฐาน แต่การคัดเลือกแนวคิดของแต่ละศาสนามาใช้ในตรีศาสน์ มักขึ้นอยู่กับ การเปลี่ยนแปลงทางบริบททางสังคมของแต่ละสมัย

ลักษณะสำคัญของตรีศาสตร์ในสมัยราชวงศ์ซ่งคือ แม้ว่าในบริบททางสังคมของราชวงศ์ซ่งเอง แต่ละศาสนา แต่ละปรัชญาจะมีลักษณะที่ค่อนข้างเป็นเอกเทศและมีการช่วงชิงพื้นที่ซึ่งกันและกัน หากแต่ขณะเดียวกัน แนวคิดตรีศาสตร์กลับเฟื่องฟูและมีการหลอมรวมเข้าหากันในหลายสถานการณ์ มีการเลือกใช้คำศัพท์ แนวคิดและวิธีการอธิบายแนวคิดมาใช้ร่วมกัน ซึ่งมีได้ปรากฏเฉพาะในทางศาสนาเท่านั้น หากแต่ยังส่งอิทธิพลไปยังศาสตร์แขนงอื่นๆ เช่น ด้านการแพทย์ รัฐศาสตร์ กฎหมาย ศิลปะ และวรรณกรรม (Yang Jun, 2006: 96)

ในสมัยราชวงศ์ซ่ง แนวคิดเรื่องตรีศาสตร์ได้มีอิทธิพลต่อปรัชญาขงจื้ออย่างมาก อีกทั้งตรีศาสตร์ในสมัยราชวงศ์ซ่งจะมีลักษณะเริ่มหลอมรวมเป็นหนึ่งเดียวกัน ซึ่งปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการหลอมรวมตรีศาสตร์เข้าด้วยกัน ได้แก่ สภาพบริบททางสังคมในสมัยราชวงศ์ซ่ง การพัฒนาด้านวัฒนธรรมและแนวคิดทางสังคม การสนับสนุนจากผู้ปกครองและการสั่งสอนของแต่ละสำนักเอง (Yang Jun, 2006: 96) กล่าวคือ ในสมัยราชวงศ์ซ่งเหนือ สภาพสังคมค่อนข้างมีเอกภาพ เศรษฐกิจและการค้าการผลิตเจริญรุ่งเรือง รวมไปถึงศิลปวัฒนธรรมด้วย ขณะที่ชายแดนกลับต้องเผชิญกับการรุกรานของชนกลุ่มน้อยจากทางเหนือ ดังนั้น เพื่อรักษาความเข้มแข็งของส่วนกลางและการปกครองจึงจำเป็นต้องจัดระเบียบแนวคิดเพื่อสนับสนุนการปกครองแบบระบอบศักดินา ขณะเดียวกัน เนื่องจากการพัฒนาของชนชั้นกลางและสังคมเมือง ทำให้ทางการจำเป็นต้องควบคุมความคิดของประชาชนในสังคม การนำตรีศาสตร์มาใช้จึงเป็นทางเลือกที่งดงามที่สุด (Yang Jun, 2006: 96) กล่าวคือ มีการจัดระเบียบสังคมผ่านทางปรัชญาขงจื้อ และมีการตอบคำถามและอธิบายถึงความหมายของชีวิตมนุษย์ของปรัชญาเต๋าและพุทธปรัชญา ในขณะที่สมัยราชวงศ์ซ่งใต้ กลับถูกรุกรานจากชาวจีนและชาวมองโกล รวมถึงความขัดแย้งระหว่างชนชั้นและชนชาติที่ทวีความรุนแรงและตึงเครียด โดยเฉพาะนโยบายความเสมอภาคของจักรพรรดิซ่งเกาจง 宋高宗 ในปี ค.ศ. 1130 ก่อให้เกิดแนวคิดใหม่ที่เข้ามาจัดการควบคุมระเบียบทางสังคม ซึ่งก็คือ ปรัชญาขงจื้อใหม่หรือหลี่เสวีย 理学 โดยจูซี 朱熹 ได้จัดระบบแนวคิดของตรีศาสตร์ขึ้นใหม่ จนกลายมาเป็นแนวคิดสำคัญในสมัยราชวงศ์ซ่งและมีอิทธิพลต่อราชวงศ์ต่อมาของจีนจนถึงปัจจุบัน ขงจื้อใหม่หรือหลี่เสวียนี้ กลายเป็นปรัชญาสำหรับนักปกครองและขุนนางข้าราชการ ซึ่งสถานะของขงจื้อใหม่ไม่ใช่เพียงแค่นำแนวคิดของทางราชสำนักเท่านั้น หากแต่ยังกลายเป็นแนวทางในการปกครอง กฎหมาย จารีตคุณธรรมหรือแม้แต่ศิลปวัฒนธรรม และวิทยาการแขนงต่างๆ (Yang Jun, 2006: 97) แสดงให้เห็นถึงการแผ่ฝังของแนวคิดตรีศาสตร์เข้าไปในการดำเนินชีวิตของประชาชนในทุกๆด้านไม่ว่าจะรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม

บทที่ 3

การเดินทาง คือวิถีผู้อุดมการณ์แห่งชีวิต: วาทกรรมการเดินทางกระแสหลัก

四方丈夫事，行矣勿咨嗟。

陆游 《鼓楼铺醉歌》

ลูกผู้ชายปณิธานอยู่ทั่วสารทิศ ไปเถิดอย่างมัวพีรีพีไรไร้ประโยชน์

ลู่โหยว จาก ลำนำแห่งจุดพักหอกกลอง

ในวัฒนธรรมจีนที่ให้ความสำคัญกับการออกเดินทางไปหาความรู้ ความก้าวหน้าและอุดมการณ์ในชีวิตและได้ฝืนรากลึกลงไปแม้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน แนวคิดเหล่านี้อยู่ภายใต้วาทกรรมที่สัมพันธ์กับแนวคิดปรัชญาขงจื๊อที่สร้างขึ้นเพื่อรับใช้อุดมการณ์ทางการเมือง โดยมีจุดประสงค์ในการจัดระเบียบทางสังคม ซึ่งการจัดระเบียบทางสังคมนี้ เริ่มต้นจากการจัดระเบียบตนเองก่อน ด้วยการเพิ่มพูนความรู้ คำว่า ความรู้ จะมุ่งเน้นไปที่ความรู้ในหมู่มนุษย์และสังคมมนุษย์ การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ก่อให้เกิดการสร้างวาทกรรมการเรียนรู้จากอดีตขึ้น การเรียนรู้จากอดีตนี้เป็นกระบวนการการศึกษาประวัติศาสตร์ เพื่อดูความสัมพันธ์ระหว่างประวัติศาสตร์และชุมชนของมนุษย์ มุ่งเน้นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และในกระแสความสับสนของประวัติศาสตร์

ความรู้ในแนวคิดปรัชญาขงจื๊อที่เกิดขึ้นจากอำนาจทางการเมือง ได้เข้าไปมีบทบาทกับชนชั้นปัญญาชนเพื่อเข้าสู่กระบวนการสอบเข้าเพื่อรับราชการ เมื่อได้เป็นขุนนางข้าราชการแล้ว ก็จะได้มาซึ่งอำนาจ รวมถึงอำนาจที่จะสร้างความรู้สืบทอดไป วาทกรรมสู่เส้นทางการเป็นขุนนางจึงถูกสร้างขึ้นมารับใช้อำนาจดังกล่าว นอกจากนี้ วาทกรรมสู่เส้นทางการเป็นขุนนางยังเป็นการเดินทางเพื่อก้าวเข้าไปสู่การรับราชการเพื่อดำเนินตามแนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและขุนนางให้ปรากฏและเพื่อดำเนินการให้ถูกต้องตามหลักคุณธรรมและเป็นการฝึกปฏิบัติสิ่งที่ได้ร่ำเรียนมาให้เห็นจริง การสอบเข้ารับราชการคือบันไดก้าวแรกในการเปลี่ยนแปลงยกระดับชนชั้นทางสังคม (social mobility) ของผู้ที่สอบผ่าน ได้เป็นขุนนางอีกด้วย

ในส่วนของวาทกรรมสานติได้ห้ำ เป็นความพยายามของเหล่าขุนนางที่ต้องการดำเนินตามอุดมการณ์ขงจื๊อตามความสัมพันธ์ของผู้ปกครองและขุนนาง ขณะเดียวกันก็อ่อนน้อมถ่อมตนเข้าใจต่อราษฎรที่อยู่ต่ำกว่าตน เป็นการเดินทางเพื่อเรียนรู้และเข้าใจชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนซึ่งปรากฏชัดในสมัยราชวงศ์ซ่งเหนือ หากในสมัยราชวงศ์ซ่งใต้ไปสัมพันธ์กับแนวคิดได้ห้ำเพื่อ

ส่วนรวม และ ได้หล้าคือหน้าที่ของตน ก่อให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบต่อแผ่นดินและราษฎร ความรู้สึกที่ต้องการกอบกู้แผ่นดินและการเห็นอกเห็นใจราษฎรที่ต้องเป็นทุกข์จากสงคราม

3.1 เป้าหมายกับการตั้งปณิธานในชีวิต

ชาวจีนให้ความสำคัญกับการมุ่งมั่นหรือการตั้งปณิธานในชีวิต คำว่า จื่อ 志 ใน พจนานุกรมกฎเกณฑ์ภาษาจีนปัจจุบัน 现代汉语规范词典 หมายถึง ความมุ่งมั่นปรารถนา เจตนาารมณ์ที่เด็ดเดี่ยวแน่วแน่ (Li Xingjian, 2004:1683) พจนานุกรมภาษาจีนโบราณสำหรับนักศึกษา 学生使用古汉语词典 ความหมายที่หนึ่งหมายถึง จิตใจ อันรวมถึง ปณิธาน ความมุ่งมั่น ความเด็ดเดี่ยว และความหมายที่หกหมายถึง จุดมุ่งหมาย (Feng Zheng, 2002:947) ซึ่งปณิธานหรือการมุ่งมั่นปรารถนาในวัฒนธรรมจีนจะมีลักษณะที่ครอบคลุมแนวคิดแตกต่างกัน แต่จะแฝงอารมณ์ทางด้านมนุษยธรรมและคุณธรรมเป็นหลัก (Qi Guanglü, 2003: 95) ปณิธานจึงมุ่งเน้นไปที่ การมุ่งมั่นคุณธรรม 志于道 และ การมุ่งมั่นมนุษยธรรม 志于仁 (Shen Yongyu, 2011) หมายความว่า การตั้งปณิธานจะแตกต่างกันไปตามแต่ละบุคคลและแต่ละบริบททางสังคม หากแต่สิ่งที่เหมือนกันก็คือ ปณิธานนั้นจะต้องมีลักษณะที่เป็นคุณธรรม ไม่ใช่การคิดถึงแต่ประโยชน์ส่วนตนหรือไปในทางมิชอบ สิ่งนั้นจะไม่เรียกว่าปณิธาน ยกตัวอย่างเช่น ขงจื่อเห็นว่า ปณิธานเกิดขึ้นมาจากจิตใจที่เปี่ยมด้วยมนุษยธรรมและการุณยธรรม 仁爱之心 เม็งจื่อเห็นว่า ปณิธานคือการแสวงหาความดีงาม 是求善的意 ส่วน จูซีเห็นว่าปณิธานคือการกระทำดี 是为善的意志 (Shen Yongyu, 2011)

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า ความมุ่งมั่นปรารถนาหรือปณิธานนั้นจะแตกต่างกันไปตามแต่ละบุคคล เช่น ขงจื่อกล่าวว่า เมื่ออายุสิบห้าปี เรามุ่งมาดกับการศึกษา³⁵ คำพูดดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ในที่นี้ ขงจื่อได้จัดให้ปณิธานในวัยต้นของชีวิตคือการศึกษาเล่าเรียน เป็นการเน้นย้ำว่า การศึกษาเล่าเรียนคือจุดเริ่มต้นของการกล่อมเกลาดน เฉินฉุน 陈淳 นักปรัชญาในสมัยราชวงศ์ซ่งได้ให้ความหมายของคำว่า ปณิธานไว้ว่า ไปแสวงหาสิ่งที่ปรารถนา ให้ได้มาซึ่งสิ่งนี้ นั่นคือปณิธาน³⁶ (Shen Yongyu, 2011) ดังนั้น การที่จะได้มาถึงสิ่งที่เรามุ่งมาดปรารถนาเราจำเป็นต้องออกไปแสวงหาจากภายนอก วาทกรรมการให้ลูกผู้ชายออกเดินทางไปแสวงหาปณิธานนั้นปรากฏครั้งแรกใน ตำรา จั้วจ้วน 左传

³⁵ 十有五而志于学。《论语·为政》

³⁶ 一直去求讨要，必得这个物事。便是志。《北溪字义·志》

บทที่ว่าด้วย การหลบหนีขององค์ชายแคว้นจิ้นนามจงเอ๋อร์ 晋公子重耳之亡 ที่พระชายาได้กล่าวกับองค์ชายจงเอ๋อร์ผู้เป็นสามีของนางว่า ท่านมีปณิธานทั่วสี่ทิศ ใครที่ได้ยินเรื่องนี้ ข้าได้สังหารสิ้นแล้ว³⁷ ในบันทึกกล่าวว่า ในสมัยชุนชิว เจ้าผู้ครองแคว้นจิ้นนามว่า จิ้นเซี่ยนกง 晋献公 พึงคำยุยงของพระสนมหลี่จี 骊姬 จึงประหารรัชทายาทเซินเซิง 申生 ส่งผลให้องค์ชายจงเอ๋อร์ 重耳 และองค์ชายอีอู่ 夷吾 ต้องหลบหนีออกจากแคว้นจิ้น หลังจากจิ้นเซี่ยนกงสิ้นพระชนม์ องค์ชายอีอู่จึงส่งคนไปสังหาร องค์ชายจงเอ๋อร์หนีมาอาศัยยังแคว้นฉี เจ้าผู้ครองแคว้นฉี ฉีหวนกง 齐桓公 ให้ความสำคัญกับองค์ชายจงเอ๋อร์จึงพระราชทานพระธิดา ฉีเจียง 齐桓公 ให้เป็นชายา เจ็ดปีต่อมาฉีหวนกงสิ้นพระชนม์ รัชทายาทฉีเถี่ยวกง 齐孝公 ครองราชย์แทน ผู้ติดตามขององค์ชายจงเอ๋อร์ นามว่า จื่อฟาน 子犯 และจ้าวชวย 赵衰 แอบประชุมลับกันเพื่อวางแผนให้องค์ชายจงเอ๋อร์กลับแคว้นจิ้น บังเอิญหญิงรับใช้ของพระชายาองค์ชายจงเอ๋อร์ได้ยินเข้า จึงรีบไปแจ้งแก่พระชายา แต่พระชายากลับสังหารหญิงรับใช้ผู้นั้นเสีย พร้อมกลับกล่าวสนับสนุนให้องค์ชายจงเอ๋อร์กลับแคว้นจิ้น พระชายาร่วมมือกับผู้ติดตามมอมสุราองค์ชายจงเอ๋อร์ จับขึ้นรถกลับไปยังแคว้นจิ้น สุดท้ายองค์ชายจงเอ๋อร์ก็ได้เป็นเจ้าผู้ครองแคว้นจิ้นนามว่า จิ้นเหวินกง 晋文公 (Ao shu wang ban, 2009: online)

ในกวีนิพนธ์ชื่อ มอบแต่ฮ่องอาชาขาว(เฉา)เปียว 赠白马王彪 ประพันธ์โดยเฉาจื่อ 曹植 (ค.ศ. 192-232) โอรสของเฉาเซาหรือโจโจ 曹操 สมัยสามก๊ก กล่าวว่า ลูกผู้ชายปณิธานอยู่สารทิศ (หนทาง) หมิ่นสี่ราวกับเพื่อนบ้าน³⁸ (Shen Yongyu, 2011) แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นของชายชาวจีนที่ต้องออกเดินทางเพื่อไปแสวงหาปณิธานของตน ไม่ควรหลบอยู่แต่ในบ้าน ดังที่ขงจื้อกล่าวไว้ว่า ปัญญาชนที่นึกถึงถิ่นอาศัย ไม่สมควรเป็นปัญญาชน³⁹ เพราะการจะเป็นปัญญาชนได้จะต้องไม่คำนึงแต่ความสุขสะดวกสบายที่บ้าน หากแต่จะต้องออกไปแสวงหาความเจริญก้าวหน้าในชีวิต ออกไปแสวงหาความรู้เพื่อเป็นพหูสูต แนวคิดดังกล่าวจึงเกิดการผลิตซ้ำและปรากฏในกวีนิพนธ์จำนวนมากเรื่อยมาจนถึงในสมัยราชวงศ์ซ่ง สมัยที่ให้ความสำคัญต่อการออกเดินทางไปยังที่ต่างๆ

³⁷ 子有四方之志，其闻之者，吾杀之矣。《左传·晋公子重耳之亡》

³⁸ 丈夫志四海，万里犹比邻。《赠白马王彪》

³⁹ 士而怀居，不足为士矣！《论语·宪问》

กล่าวได้ว่า ปณิธานคือการกำหนดเป้าหมายในการดำเนินชีวิต การเดินทางคือวิถีทางหนึ่งที่จะนำไปสู่เป้าหมายหรือปณิธานที่ได้ตั้งไว้ จากการศึกษากรณีศึกษากรณีของสมัยราชวงศ์ซ่งพบว่า ปณิธานที่สำคัญสำหรับชายชาวซ่งนั้นคือ การเพิ่มพูนความรู้แก่ตนเองด้วยการศึกษาเรียนรู้จากประวัติศาสตร์และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ การแสวงหาความสำเร็จในชีวิตด้วยการสอบเข้ารับราชการอันเป็นอุดมการณ์สำคัญสำหรับลูกผู้ชายทุกคนและการรับใช้บ้านเมืองเพื่อยังคู่ความสานติแห่งได้หล้า วาทกรรมการเดินทางเพื่อบรรลุถึงปณิธานหรือสิ่งมุ่งมาดปรารถนาของแต่ละคนนั้น สามารถแบ่งได้เป็น 3 ประการ คือ วาทกรรมเรียนรู้จากอดีต วาทกรรมสู่เส้นทางขุนนางและวาทกรรมสานติได้หล้า

3.2 วาทกรรมเรียนรู้จากอดีต

*读书读史，四方奔走*⁴⁰

อ่านตำราอ่านประวัติศาสตร์ ทะยานไปทั่วสี่ทิศ

ชาวจีนให้ความสำคัญกับการศึกษาอย่างมาก ซึ่งนอกจากการนั่งอ่านตำราแล้ว การออกเดินทางไปยังที่ต่างๆ ก็ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาเช่นกัน ในภาษาจีนมีการใช้คำศัพท์เกี่ยวกับการออกเดินทางไปหาความรู้ว่า โหยวเสวีย 游学 และ ฉิวเสวีย 求学 แปลตามตัวอักษร หมายถึง การเดินทางเพื่อการเรียนรู้และการขอความรู้ คำว่า โหยวเสวีย นี้ ปรากฏขึ้นครั้งแรกในคัมภีร์ประวัติศาสตร์ เล่มที่ 78 ชื่อบท เรื่องชีวประวัติของซุนเซินจวิน ว่า เดินทางแสวงหาความรู้เพื่อเป็นพหูสูต⁴¹ (Chen Jün, 2007) ซึ่งกระแสดูออกเดินทางไปตามที่ต่างๆ เพื่อศึกษาหาความรู้และเพื่อหาเส้นทางเข้ารับราชการเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยชุนชิว 春秋(722-481 ปีก่อนค.ศ.) จ้านกั๋ว 战国(403-221 ปีก่อนค.ศ.) หลังจากนั้นกระแสดูออกเดินทางไปแสวงหาความรู้กลับเสื่อมถอยลงไป ในสมัยราชวงศ์ฉิน 秦朝(221-206 ปีก่อนค.ศ.) อันเป็นผลมาจากการปฏิรูปแผ่นดินของฉินล้อหวงตี้ 秦始皇帝(259-210 ปีก่อนค.ศ.) ก่อนจะกลับมาได้รับการฟื้นฟูและเกิดเป็นกระแสนิยมสูงสุดในสมัยราชวงศ์ฮั่น 汉朝(206 ปีก่อนค.ศ.-ค.ศ. 220) และมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมการศึกษาของจีนในยุคต่อมาจนถึงปัจจุบัน (Chen Jün, 2007)

⁴⁰ มาจากกรณีศึกษาชื่อ ใโปไม่ผลิแห่งสวนชั้นหยวน 沁园春 ของ ใต้ฟู่กู่ 戴复古 ที่กล่าวว่า “一曲狂歌，有百餘言，说尽一生。费十年灯火，读书读史，四方奔走，求力求名。”

⁴¹ 游学博文《史记》卷七八《春申君列传》

เป้าหมายหลักของการออกเดินทางไปศึกษาหาความรู้คือเพื่อเตรียมพร้อมตนเองให้เป็นผู้รู้รอบหรือเป็นพหูสูตร 博闻 และการที่จะได้มาซึ่งความรู้ในปรัชญาของจีนโบราณนั้น สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประการคือ ความรู้ที่ได้จากการได้ยินได้เห็น 闻见之知 และความรู้ที่ได้จากคุณธรรม 德性之知 กล่าวอีกนัยหนึ่ง ความรู้แบ่งได้เป็นความรู้ที่เกิดจากการพบเห็นและความรู้ที่เกิดจากการคิดพิจารณา (Jiang Guozhu, 2003: 43)

จาง ไ้ 张载 (ค.ศ. 1020-1078) นักปรัชญาคนสำคัญในสมัยราชวงศ์ซ่งเหนือ เห็นว่า ความรู้ที่ได้จากการได้ยิน ได้ยิน เป็นความรู้ที่เกี่ยวกับสรรพสิ่ง⁴² และ คนที่เรียกว่าตนมีความรู้ คือได้รับมาจากหูตา⁴³ ความรู้ในลักษณะนี้ เป็นความรู้ในเชิงประจักษ์ เป็นการให้ความสำคัญต่อประสบการณ์ที่เกิดขึ้นมาจากอายตนะหรือจากประสาทสัมผัสภายนอก ดังนั้นการเดินทางจึงเป็นวิธีการหนึ่งในการได้มาซึ่งความรู้ แต่หากจะกล่าวว่าแนวคิดดังกล่าวเป็นเหมือนกับแนวคิดของกลุ่มประจักษ์นิยม (Empiricism) ที่ให้น้ำหนักกับความรู้ที่เกิดจากสิ่งกายภาพภายนอกเพียงอย่างเดียวก็คงไม่ชัดเจนนัก เพราะแนวคิดเกี่ยวกับการแสวงหาความรู้ของปรัชญาจีนโบราณ จะให้น้ำหนักไปที่ความรู้ที่เกิดจากการคิดพิจารณาและความรู้ในเรื่องคุณธรรมไปพร้อมกับความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์และการเรียนรู้ ดังจะเห็นได้จากคำพูดของขงจื้อที่กล่าวว่า เรียนรู้โดยไม่คิดเสียแรงเปล่า คิดโดยไม่เรียนรู้เป็นอันตราย⁴⁴ สุวรรณ สถาอานันท์ (2551: 70) วิเคราะห์ประโยคดังกล่าวว่า คิดโดยไม่เรียนรู้ ในที่นี้อาจหมายถึง การนั่งคิดอยู่คนเดียว ไม่ต้องเดินทางไปเรียนรู้ ไม่เรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น ไม่เรียนรู้จากประวัติศาสตร์ อันนี้จะเป็นอันตรายได้ เห็นได้ว่า การเรียนรู้กับการคิดใคร่ครวญเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กัน และต้องดำเนินไปด้วยกัน

ขงจื้อกล่าวว่า เรามิใช่ผู้ที่มีความรู้แต่กำเนิด รักอดีต หมั่นเพียรแสวงหาจากอดีต⁴⁵ แสดงให้เห็นถึงแนวคิดของขงจื้อที่ให้ความสำคัญกับกับเรื่องในอดีตหรือเรื่องราวในประวัติศาสตร์ เป็นการให้ความเคารพ เชื่อมั่นและสืบทอดเจตนารมณ์ของประวัติศาสตร์ เหมือนกับที่ขงจื้อกล่าวไว้ว่า

⁴² 见闻之知，乃物交而知，非德性所知。《正蒙·大心篇第七》

⁴³ 人谓己有知，由耳目有受也《正蒙·大心篇第七》

⁴⁴ 学而不思则罔，思而不学则殆。《论语·为政》

⁴⁵ 我非生而知之者，好古，敏以求知者也《论语·述而第七》

เป็นผู้สืบทอดมิได้สร้างใหม่ เชื่อและรักในอดีต⁴⁶ ก่อให้เกิดวัฒนธรรม เคารพของเก่า 尊古 ขึ้น ซึ่งไม่ใช่เพียงแต่เคารพเท่านั้น หากแต่ต้อง ถือปฏิบัติสืบทอดและดูแลรักษาของเก่า 因循守旧 อีกด้วย แต่การดูแลรักษาของเก่านี้ ไม่ใช่ในลักษณะการอนุรักษ์ของเก่าไม่เปลี่ยนแปลงตายตัว แต่มีลักษณะเป็นการสืบทอดผสมผสานของเก่ากับของใหม่เข้าด้วยกัน ดังคำกล่าวที่ว่า ทบทวนความรู้เก่า แสวงหาความรู้ใหม่ สามารถเป็นครูได้⁴⁷ หมายความว่า การที่เราจะรู้อะไรใหม่ได้นั้น จำเป็นต้องมีของเก่ามาเทียบเคียง ซึ่งแสดงว่าต้องมีของเก่าเป็นฐานเพื่อแสวงหาสิ่งใหม่ กระบวนการนี้จะช่วยให้ของเก่าไม่แข็งทื่อตายตัวหรือไม่ถูกทิ้งไป (สุวรรณา สถาอานันท์, 2551: 101)

จากแนวคิดดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงพื้นฐานสำคัญของการแสวงหาความรู้ตามแนวคิดของ ลัทธิขงจื้อคือ การดำรงอยู่ของมนุษย์ (existence) เป็นการแสดงให้เห็นถึงการดำรงอยู่ของมนุษย์ว่า โดยพื้นฐานแล้วล้วนแฝงฝังอยู่ในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และอยู่ในจุดเชื่อมต่อทางกาลเวลา ระหว่างอดีตกับอนาคต (สุวรรณา: 2543, 6) ขงจื้อเห็นว่า การเรียนรู้โดยการคิดแบบบริสุทธ์ปราศจากบริบทอันหมายถึงการไม่คำนึงถึงวัฒนธรรม กาลเวลา ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ เป็นความคิดที่ไร้ประโยชน์และอันตราย เป็นหารยำให้เห็นว่า การเรียนรู้ของขงจื้อมิใช่การคิดขึ้นมาด้วยตนเอง มิใช่การมีความรู้มาแต่กำเนิด (innate knowledge) มิใช่การได้รับการเผยแสดงจากพระเจ้า (revelation) และมิใช่การปฏิวัติล้มล้างระบบความรู้ดั้งเดิม (revolution) (สุวรรณา: 2543, 7) แต่เป็นการปรับความหมายของความรู้เดิม โดยต้องมีความรู้เก่ามาเทียบเคียง ซึ่งความรู้เก่าที่สำคัญที่สุดก็คือเรื่องราวๆ ต่างในอดีต

กล่าวได้ว่า การเรียนรู้ของขงจื้อไม่ใช่เป็นการคิดหาพื้นฐานแรกเริ่มแห่งความรู้ทั้งหมดเกี่ยวกับโลกภายนอก แต่เป็นกระบวนการศึกษาประวัติศาสตร์ เพื่อดูความสัมพันธ์ระหว่างประวัติศาสตร์และชุมชนของมนุษย์ การแสวงหาความรู้ของขงจื้อมุ่งแสวงหาความรู้ในชุมชน ในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และในกระแสความสืบเนื่องของประวัติศาสตร์

จากแนวคิดเรื่องการให้ความสำคัญกับอดีตและการเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับประวัติศาสตร์ ก่อให้เกิดวัฒนธรรมการเดินทางไปยังสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์หรือเกี่ยวข้องกับเรื่องราวในประวัติศาสตร์หรือตำนานเรื่องเล่าต่างๆ จากนั้นนำเรื่องราวที่เคยเกิดขึ้นในสถานที่นั้นมา

⁴⁶ 述而不作，信而好古。《论语·述而第七》

⁴⁷ 温故而知新，可以为师也。《论语·为政第二》

เปรียบเทียบกับเรื่องราวหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน กล่าวได้ว่า การคิดถึงเรื่องในอดีตคือการตระหนักและเข้าใจถึงกาลเวลาแห่งชีวิตและเป็นการแสดงให้เห็นถึงประสบการณ์ชีวิตของกวี (Zhang Wenjing and Tian Yueli , 2010: 38) ลักษณะสำคัญของการระลึกถึงอดีตคือ เป็นการนำกาละ 时间 และ เทศะ 时空 มาเชื่อมโยงกัน กาละ คือเวลาที่เกิดเหตุการณ์จริงในอดีต เทศะ คือ สถานที่ที่เคยเกิดเหตุการณ์ หากแต่ขณะพบเห็นเป็นเวลาปัจจุบันของกวีคนนั้น (Xiao Qingsong, 2009: 3) การระลึกถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตไม่ว่าจะเป็นการสู้รบ การรุ่งเรืองหรือล่มสลายของราชวงศ์ต่างๆ ล้วนแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลง ความไม่แน่นอนและเวลาอันแสนสั้นของชีวิต การเดินทางขึ้นไปยังที่สูง ไม่ว่าจะ เป็นยอดเขา ศาลาหรือหอสูง ย่อมทำให้มองเห็นธรรมชาติอันกว้างใหญ่ไพศาล มองเห็นการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติได้ชัดเจนขึ้น จากนั้นนำมาเชื่อมโยงเข้ากับอารมณ์ความรู้สึกของตน จากการศึกษาทวินิพนธ์หรือราชวงศ์ซ่ง พบว่า วาทกรรมเรียนรู้จากอดีตนี้ สามารถแบ่งได้เป็น การรำลึกถึงอัจฉริยบุคคลและการรำพึงถึงแผ่นดินที่ล่มสลาย

3.2.1. การรำลึกถึงอัจฉริยบุคคล

แนวคิดที่สำคัญแนวคิดหนึ่งในวัฒนธรรมจีนคือ แนวคิดเรื่อง การเคารพบูชาอัจฉริยบุคคล หรือ จูวิน ชื่อ เจิง เสียน 君师圣贤 การเคารพบูชาอัจฉริยบุคคล หมายถึง การเคารพบูชาผู้ที่สร้างคุณูปการ มีความสามารถหรือเป็นปราชญ์เมธีผู้ยิ่งใหญ่ในประวัติศาสตร์ของจีน คำว่า จูวิน 君 หมายถึงจักรพรรดิหรือผู้ปกครอง ชื่อ 师 หมายถึง ปรมาจารย์ผู้เป็นแบบอย่างทุกยุคสมัย ในที่นี้จะหมายถึงขงจื้อและกวนอู ส่วน เจิง 圣 และ เสียน 贤 หมายถึง นักปราชญ์เมธี (Cheng Yuzhen, 2004: 93-96) เห็นได้ว่า วัฒนธรรมจีนได้ให้ความสำคัญกับมหาราชา ผู้ปกครอง ปราชญ์ผู้มีคุณธรรมและเหล่าวีรบุรุษ ดังนั้น การเดินทางไปยังสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลในประวัติศาสตร์ จึงเป็นการเรียนรู้ถึงผลงานและความดีความชอบของเหล่าอัจฉริยบุคคล จากนั้นนำมาเปรียบเทียบและคิดใคร่ครวญกับตนเอง ทวินิพนธ์หรือที่มีชื่อเสียงได้แก่ *เนี่ยนหนุเจียว* ของ ชูฉื่อ และ *หย่งอูว์เล่อ* ของ ชินชี่

念奴娇⁴⁸

作者:苏轼

赤壁怀古

大江东去，浪淘尽，千古风流人物。故垒西边，人道是，三国周郎赤壁。乱石崩云，惊涛拍岸，卷起千堆雪。江山如画，一时多少豪杰。遥想公瑾当年，小乔初嫁了，雄姿英发。羽扇纶巾，谈笑间、强虏灰飞烟灭。故国神游，多情应笑我，早生华发。人间如梦，一樽还酹江月。

เขียนหนูเจียว

ประพันธ์โดย ชูฉื่อ

รำลึกถึงศึกผาแดง

ฉางเจียงไหลไปทางทิศตะวันออก เป็นพันปีที่คลื่นได้พัดพาเหล่าวีรบุรุษเลือนหายไปสิ้น
 ค่ายทหารเก่าทางทิศตะวันตก คนเล่าขาน ถึงเรื่องราวผาแดงของขุนพลโจวหยูหวิแห่งสามก๊ก
 หินระเกะระกะทะเลเมฆ คลื่นซัดสาดทลายริมฝั่ง ม้วนขึ้นเป็นกองหิมะมากมาย
 แม่น้ำภูเขาธาราพวาด เวลานั้นมีวีรบุรุษมากน้อยเพียงใด

นึกย้อนไปในเวลาของแม่ทัพโจว เพิ่งจะแต่งงานกับเสี่ยวเจียว รูปร่างสูงโปร่งสง่างาม
 ถือพัดขนนกสวมหมวกผ้าไหม ระหว่างพูดคุยหยอกล้อ ทัพเรือเข้าศึกกลับถูกเผาอดวาย
 เดินทางด้วยจิตไปยังดินแดนนั้น นำหัวเราะตัวข้าที่มีความแค้นเจ็บปวดมากมาย ผมจึงขาวแต่ยังหนุ่ม
 ชีวิตคนเหมือนความฝัน ยกจอกเหล้าดื่มให้กับดวงจันทร์บนแม่น้ำ

ชูฉื่อประพันธ์กวีนิพนธ์ฉือบหนี่ขึ้นขณะที่ตนเองเดินทางไปยัง ผาแดง 赤壁 สถานที่ซึ่ง
 เกิดเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ในสมัยสามก๊ก นั่นก็คือ ศึกผาแดง เป็นศึกระหว่างกองทัพของ
 ฝ่ายเฉาเซา 曹操 (โจโฉ) กับทัพพันธมิตรซุนถวน 孙权 (ซุนกวน) และหลิวเปี๋ย 刘备 (เล่าปี่) โดย

⁴⁸ เขียนหนูเจียว (ความงามของหญิงคนิกา) 《念奴娇》 เป็นชื่อเรียกชื่อใด เขียนหนู (念奴) เป็นชื่อของหญิงคนิกามีชื่อด้านร้องเพลงสมัยถังสวนจงแห่งราชวงศ์ถัง ท่วงทำนองดังกล่าวเริ่มมาจากนาง ด้วยเหตุนี้จึงตั้งเป็นชื่อท่วงทำนองเพื่อเป็นการยกย่อง 1 บทมี 2 ท่อน ทั้งหมด 100 คำ (Fu Demin and Lu Jin, 2008: 241-242)

ทางฝ่ายขุนฉวนมีแม่ทัพที่เก่งกล้านามว่าโจวอู๋ 周瑜 (จิวยี่) ซึ่งผลจากการรบครั้งนั้น กองทัพของฝ่ายพันธมิตรสามารถเผากองทัพเรือของฝ่ายเฉาเซาและได้รับชัยชนะอย่างงดงาม (Xie Zhenyuan, 2006: 427)

ในบทแรก กวีบรรยายให้เห็นถึงสภาพทิวทัศน์ของผาแดงและกล่าวถึงตำนานเล่าขานอันเลื่องชื่อของโจวอู๋ที่แม้ว่าจะผ่านไปนานเป็นพันปี ลางเจียงไหลไปทางทิศตะวันออก หมายถึงกาลเวลาที่เปลี่ยนผันไป ได้ทำให้วีรบุรุษมากมายจากไป หากชื่อเสียงที่สร้างไว้ยังคงได้รับการสรรเสริญและกล่าวขาน บทที่สอง นึกย้อนไปในเวลาของแม่ทัพโจว และ เดินทางด้วยจิตไปยังดินแดนนั้น กวีสมมติตัวเองให้เดินทางย้อนกลับไปในอดีตกลับไปสู่เหตุการณ์นั้น สำหรับกวีแล้ว โจวอู๋ที่เป็นวีรบุรุษสมบูรณ์แบบที่ เพิ่งจะแต่งงานกับเสี่ยวเฉียว ที่เป็นหญิงงาม มีรูปร่างสูงโปร่งสง่างาม มีอำนาจศรัทธาบรรดาศักดิ์เพราะ ถือพัดชนนภสวหมวกผ้าไหม มีความสุขและมีความสามารถ เพราะ ระหว่างพูดคุยหยอกล้อ ทัพเรือเข้าศึกกลับถูกเผาอควาย จากนั้นกวีบรรยายถึงตนเองว่า นำหัวเราะตัวข้าที่มีความแค้นเจ็บปวดมากมาย ตรงข้ามกับตัวกวีเองที่ชีวิตมีแต่ความทุกข์ เพราะไม่เจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ไม่มียศฐาบรรดาศักดิ์ ไม่เป็นที่กล่าวขาน ผมจึงขิวแต่ยังหนุ่ม หมายถึง ชีวิตเต็มไปด้วยความกลัดกลุ้ม คิดมากจนผมหงอกตั้งแต่ยังไม่ชรา

อย่างไรก็ตาม ใช่ว่ากวีจะรู้สึกเศร้าใจกับชีวิตของตนเพียงอย่างเดียว กวีมีการปลอบใจตนเองด้วยการรำลึกว่า ชีวิตคนเหมือนความฝัน แสดงให้เห็นความคิดของกวีที่เห็นว่าลาภยศสรรเสริญนั้นแท้จริงแล้วก็ยังเป็นเพียงความฝัน เป็นสิ่งลวงตาเท่านั้น ไม่มีความจำเป็นต้องวิ่งไปแสวงหาสิ่งเหล่านั้น ดังนั้นกวีจึงรู้สึกปลอดโปร่งและสามารถ ยกจอกเหล้าดื่มให้กับดวงจันทร์บนแม่น้ำ อย่างมีความสุข

กวีนิพนธ์บทนี้ กวีเลือกใช้วีรบุรุษอย่างโจวอู๋ มาเป็นแบบอย่างในการประสบความสำเร็จในชีวิต เปรียบพร้อมด้วยรูปโฉม สติปัญญา คู่ครองและยศฐาบรรดาศักดิ์ แล้วนำมาเปรียบเทียบกับตัวกวีว่า ในขณะที่โจวอู๋อายุยังน้อยยังเปรียบพร้อมได้เช่นนี้ หากแต่ตัวกวีเองแม้จะอายุมากแล้ว หากแต่ยังไม่สามารถมีได้เท่าเทียมกับวีรบุรุษอย่างโจวอู๋ได้

永遇乐⁴⁹

作者：辛弃疾

京口北固亭怀古

千古江山，英雄无觅，孙仲谋处。舞榭歌台，风流总被，雨打风吹去。斜阳草树，寻常巷陌，人道寄奴曾住。想当年金戈铁马，气吞万里如虎。元嘉草草，封狼居胥，赢得仓皇北顾。四十三年，望中记，烽火扬州路。可堪回首，佛狸祠下，一片神鸦社鼓。凭谁问，廉颇老矣，尚能饭否？

หย่งอู่เล่อ

ประพันธ์โดย ชินฉีฉี[†]

รำลึกถึงอดีตที่ศาลาเป่ยกู่ถึง เมืองจิงโจว

ภูเขาสายน้ำเช่นเดียวกับในอดีต แต่ที่ใดก็หาวีรบุรุษเช่นซุนจงโหมวไม่พบ

ศาลาระบำเวที่ขับเพลง ภาพอันงดงาม สูดทำยถูกลมฝนพัดพาไป

แสงแดดสาดส่องต้นไม้ใบหญ้า ตรอกซอยธรรมดา คนพูดว่าจี่หนุเคยอยู่

นึกถึงครั้งนั้นขวานทองม้าเหล็ก เข้มแข็งหมื่นสี่ราวพยัคฆ์

ปีหวนเจียดด้วยความหุนหัน เพื่อยึดเขาหลงจิวฉิว กลับต้องหนีฝ่ายเหนืออย่างรีบเร่ง

สี่สิบสามปี มองไปภาคกลางยังจำได้ ไฟสัญญาณถนนเมืองหยางโจว

ไม่สามารถหันกลับไป เห็นในศาลเจ้าปีหลี่ เต็มไปด้วยนกกาและเสียงลั่นกลองบูชา

ใครเล่าจะมาถาม เหลียนพั่วผู้ชรา ยังกินข้าวได้ดีหรือไม่

กวีนิพนธ์บทนี้ ประพันธ์ขึ้นขณะที่ชินฉีฉีเดินทางไปยังศาลาเป่ยกู่ถึง บนภูเขาเป่ยกู่ซาน เมืองจิงโจว ภูเขาสายน้ำเช่นเดียวกับในอดีต แต่ที่ใดก็หาวีรบุรุษเช่นซุนจงโหมวไม่พบ เป็นการพูดถึงเมืองจิงโจว ซุนจงโหมวหรือซุนฉวน (ซุนกวน) ในสมัยสามก๊กก็ได้ตั้งเมืองหลวงของแคว้นหวู่ที่เมืองจิงโจว (Xie Zhenyuan, 2006: 504) กวีเปรียบเทียบถึงทิวทัศน์จิงโจวสมัยสามก๊กและสมัยของกวีไม่ได้แตกต่างกัน หากที่ต่างกันตรงที่สมัยของกวีไม่มีวีรบุรุษที่เก่งกล้าอย่างซุนฉวน ศาลาระบำเวที่ขับเพลง

⁴⁹ หย่งอู่เล่อ (हरररररररर) 《永遇乐》 เป็นชื่อเรียกชื่อไฟ เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า เซียวซี 消息 1 บทมี 2 ท่อน ทั้งหมด 104 คำ (Tang Gaocai, editor, 2009: 2630)

ภาพอันงดงาม สูดท้ายถูกลมฝนพัดพาไป แสดงภาพของความรุ่งเรืองสวยงามของแคว้นหวู่ในสมัยสามก๊กที่สุดท้ายก็หายไปตามกาลเวลา *ตโรคชอยธรรมดา* คนพูดว่าจิ๋หนูเคยอยู่ นึกถึงครั้งนั้นขวานทองม้าเหล็ก เข้มแข็งหมิ่นลี้ราวพยัคฆ์ กล่าวถึง จิ๋หนู เป็นชื่อเรียกของซ่งหวู่ตี้ในสมัยราชวงศ์ใต้ 南朝宋武帝 ครั้งนั้น บรรพบุรุษของซ่งหวู่ตี้หลิวอู๋ 刘裕 ได้อาศัยอยู่ที่เมืองจิงโจ้วและยังเป็นสถานที่ที่ใช้เป็นศูนย์บัญชาการทางทหารในการสู้รบกับศัตรูทางตอนเหนือ สูดท้ายหลิวอู๋สามารถรวบรวมแผ่นดินยึดคืนเมืองสำคัญอย่างฉางอัน 长安 และลั่วหยาง 洛阳 กลับมาได้ (Xie Zhenyuan, 2006: 505) ในบทแรกนี้ กวีอ้างถึงวีรบุรุษสองคนที่เกี่ยวข้องกับเมืองจิงโจ้ว ชุนฉวนเข้มแข็งสามารถต้านทัพเกรียงไกรของหลิวเป่ย์(เล่าปี่)และเฉาเซา(โจโฉ)ได้อย่างสมศักดิ์ศรี ซ่งหวู่ตี้สามารถยึดดินแดนทางเหนือกลับคืนมาได้ ซึ่งดินแดนทางเหนือที่กล่าวถึงในอดีต ในสมัยราชวงศ์ซ่งใต้ของกวีคือดินแดนที่ต้องเสียไปให้กับชาวจีน

บทที่สอง *ปีหยวนเจี๋ย*ด้วยความหุนหัน เพื่อยึดเขาหลงจิวชีว์ กลับต้องหนีฝ่ายเหนืออย่างรีบเร่ง เขาหลงจิวชีว์ หมายถึง เหตุการณ์บนเขาหลงจิวชีว์ 狼居胥 เป็นเหตุการณ์ในสมัยราชวงศ์ฮั่นที่แม่ทัพฮั่วชู่วีปิง 霍去病 ติดตามไปสังหารกองทัพขงหนูบนเขาหลงจิวชีว์ ต่อมาใช้เปรียบเทียบความต้องการที่จะทำการใหญ่ (Fu Demin and Lu Jin, 2008: 364) กวีกล่าวถึงเหตุการณ์ในสมัยของราชวงศ์ใต้ซ่งเหวินตี้ 南朝宋文帝 ปีหยวนเจี๋ย 元嘉 เป็นปีที่ซ่งเหวินตี้ต้องการไปตีทางเหนือแต่สุดท้ายกลับพ่ายแพ้หนีเตลิดกลับมา เพราะความประมาทศัตรู ลี้สิบสามปี มองไปภาคกลางยังจำได้ ไร้สัญญาณถนนเมืองหยางโจว กวีกล่าวถึงตนเองเมื่อ 43 ปีก่อน เมื่อครั้งที่เดินทางผ่านเมืองหยางโจวเมืองสำคัญในสมัยราชวงศ์ซ่งเหนือที่ถูกชาวจีนทำลายลงย่อยยับ (Xie Zhenyuan, 2006: 505) ไม่สามารถหันกลับไป เห็นในศาลเจ้าโฝหลี่ เต็มไปด้วยนกกาและเสียงลั่นกลองบูซา คำว่า ศาลเจ้าโฝหลี่ 佛狸祠 เดิมเป็นตำหนักที่ไท่หวู่ตี้แห่งเว่ยเหนือ 北魏太武帝 สร้างขึ้นบนเขาริมทางเหนือฝั่งแม่น้ำฉางเจียงขณะที่ตามไล่กองทัพของหวังชวนโหมว 王玄谟 แม่ทัพใหญ่ของซ่งเหวินตี้ ต่อมาในสมัยราชวงศ์ซ่งใต้ ประชาชนใช้เป็นที่พักพิงเช่นไหว้ฟ้าดินและบรรพบุรุษ จึงเปลี่ยนชื่อเป็นศาลเจ้าโฝหลี่ คำว่า โฝหลี่ เป็นชื่อเรียกของไท่หวู่ตี้ (Fu Demin and Lu Jin, 2008: 364) กวีรู้สึกหดหู่ใจที่คนรุ่นหลังกลับลืมไปว่า ศาลเจ้าที่กราบไหว้อยู่ที่นั่นแท้จริงคือศัตรูชาวเหนือที่ยกทัพมารุกรานเมื่อครั้งอดีต นกกาที่มากินเครื่องเซ่นไหว้และเสียงกลองที่ตีบูซา ก่อให้เกิดบรรยากาศเฉลิมฉลอง ไม่เหมือนการเตรียมพร้อมที่จะรบแต่อย่างใด เหมือนกับคนในสมัยราชวงศ์ซ่งใต้ ที่ลืมความอภัยจากศัตรูที่มารุกรานแผ่นดินราชวงศ์ซ่งเหนือ ใครเล่าจะมาถาม เหลียนพั่วผู้ชรา ยังกินข้าวได้ดีหรือไม่ คำว่า

เหลียนพั่ว 廉颇 คือ เป็นแม่ทัพใหญ่แห่งแคว้นจ้าวในสมัยจ้านกว๋อ บั้นปลายชีวิตถูกใส่ร้ายจนต้องหนีไปแคว้นฉี ต่อมากษัตริย์แคว้นจ้าวต้องการใช้งานเหลียน โผ จึงส่งทูตไปพบ เหลียน โผแม้จะชรามากแล้วแต่ก็รับประทานข้าวถึง 1 โถว กับเนื้อ 10 ชั่ง แล้วก็จี้มาให้ทูตดู เพื่อแสดงว่าตนเองยังแข็งแรงสามารถสู้รบได้ แต่ทูตกลับรับสินบนคนที่แค้นเหลียน โผ ทูตจึงกลับไปรายงานกษัตริย์แคว้นจ้าวว่า แม้ว่าเหลียน โผจะชรา หากแต่รับประทานข้าวและเนื้อได้เยอะ แต่ขณะที่คุยกับทูตอยู่นั้น ต้องไปเข้าห้องน้ำถึงสามครั้ง ทำให้กษัตริย์แคว้นจ้าวเข้าใจว่าเหลียน โผชราจนไม่สามารถทำงานได้ จึงไม่เรียกใช้อีกเลย (Fu Demin and Lu Jin, 2008: 364) กวีนำเหลียน โผมาเปรียบเทียบกับตนเองว่า ตนเองแก่ชราเช่นเดียวกับเหลียน โผ หากแต่ไม่มีใครมาสนใจหรือต้องการให้ตนกลับไปกอบกู้บ้านเมืองแต่อย่างใด

กวีนิพนธ์บนนี้ เป็นการใช้นุกลสำคัญทางประวัติศาสตร์ถึงห้าคน แต่ละคนใช้เปรียบเทียบกับความคิดต่างๆของกวี ได้แก่ *ซุนจง โหมว* หมายถึงความเข้มแข็งในการรักษาบ้านเมืองจากทางเหนือ *จิ๋หนู* หมายถึง ความพยายามที่จะกอบกู้แผ่นดินที่สูญเสียไปกลับคืนมา *ปีหยวนเจียของซ่งเหวินตี้* คือ เหตุการณ์ที่นำมาสั่งสอนผู้ปกครองในสมัยราชวงศ์ซ่งได้ว่าไม่ควรหุนหันพลันแล่นในการไปรบกับชนกลุ่มน้อยทางเหนือ *ศาลเจ้าปีหลีของไท่หวู่ตี้* หมายถึง การหลงลืมอดีตที่เจ็บปวดและการไม่เตรียมพร้อมสำหรับการกอบกู้แผ่นดินของประชาชน และ *เหลียนพั่ว* หมายถึง ตนเองที่ถูกทางราชสำนักละเลยไม่ใส่ใจ

นอกจากการเลือกใช้ความสำเร็จทางด้านหน้าที่การงานของวีรบุรุษมากแล้วถึงแล้ว ยังมีการเลือกใช้วีรบุรุษผู้สูญเสีย (martyr) หมายถึง วีรบุรุษที่สละชีพเพื่อความยุติธรรม ความดีหรือเพื่อผดุงความเป็นธรรม เป็นการเลือกมาใช้เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นถึงความเสียสละและปณิธานอันแรงกล้าของเหล่าวีรบุรุษที่แม้ตัวจะสิ้นชีพแต่ความดีที่ได้กระทำไว้จะยังคงเป็นที่กล่าวขานสืบต่อไป

กวีนิพนธ์ที่นำวีรบุรุษมาใช้เป็นกำลังใจในการที่จะปฏิบัติตนตามอย่างได้แก่ *ซันหยวนซุน* ของ เหวินเทียนเสียง

沁园春⁵⁰

作者：文天祥

题潮阳张许公庙

为子死孝，为臣死忠，死又何妨。自光岳气分，士无全节，君臣义缺，谁负刚肠。骂贼睢阳，爱君许远，留得声名万古香。后来者，无二公之操，百炼之钢。人生翕歔云亡。好烈烈轰轰做一场。使当时卖国，甘心降虏，受人唾骂，安得留芳。古庙幽沈，仪容俨雅，枯木寒鸦几夕阳。邮亭下，有奸雄过此，仔细思量。

จีนหยวนชุน

ประพันธ์โดย เหวินเทียนเสียง

เขียนที่ศาลเจ้าของจางสูวินและซุวีหย่วนที่เมืองเฉาหยาง

หากบุตรตายด้วยกตัญญู หากขุนนางตายเพื่อจงรักภักดี แล้วความตายจะทำไม

แผ่นดินแตกสลาย ทหารไร้ความซื่อสัตย์ กษัตริย์ขุนนางขาดคุณธรรม ใครเล่าจะมีนิสัยซื่อตรงเปิดเผย (จางสูวินผู้) กบฏมิเคยเอาชนะ (ซุวีหย่วนผู้) ซื่อสัตย์ต่อบัลลังก์ เหลือไว้ด้วยชื่อเสียงจรรยาทั่วสารทิศ คนรุ่นหลัง ไม่มีนิสัยอย่างทั้งสอง ฝึกฝนให้นักจนกลายเป็นเหล็กกล้า

ชีวิตคนนั้นแสนสั้น ควรรีบทำงานสุดกำลังความสามารถ

หากเวลานั้นขายชาติ ประารถนาเป็นเชลย ถูกคนดูถูกเหยียดหยาม จะเหลือชื่อที่ดั่งมได้หรือ ศาลเจ้าโบราณในป่าลึก รูปลักษณะเครื่องคลังสง่างาม ยามแสงอาทิตย์อัสดงนกกาเกาะบนกิ่งไม้แก่ ศาลาไปรษณีย์ หากมีขุนนางโศกผ่านมา ให้คิดใคร่ครวญอย่างละเอียด

เหวินเทียนเสียง กวีฉือและหนึ่งในวีรบุรุษกู้ชาติสมัยปลายราชวงศ์ซ่งได้ ประพันธ์ขึ้นกวีนิพนธ์บทนี้ขณะที่เดินทางผ่านเมืองเฉาหยางและได้มีโอกาสไปไหว้ศาลเจ้าของจางสูวิน 张巡 และซุวีหย่วน 许远 สองขุนพลผู้ซื่อสัตย์ในสมัยราชวงศ์ถังที่เสียชีวิตอย่างกล้าหาญขณะที่ปราบกบฏจาก

⁵⁰ จีนหยวนชุน (ใบไม้ผลิแห่งสวนจีนหยวน) 沁园春 เป็นชื่อเรียกชื่อไม้ เป็นเรื่องราวของไต้เวีเชียน 窦宪 แห่งราชวงศ์ฮั่นตะวันตก อาศัยอำนาจผู้อื่นชิงเอาสวนขององค์หญิงจีนสู่ย 沁水公主 ต่อมาเป็นผู้นำเรื่องดังกล่าวไป ประพันธ์เป็นบทกลอน 1 บทมี 2 ท่อน ทั้งหมด 114 คำ (Tang Gaocai, editor, 2009: 2633)

เหตุการณ์อันลือชาน 安祿山反 (Xie Zhenyuan, 2006: 526) กวีเลือกใช้จางสุวินและซวีหยวนมาเป็นสัญลักษณ์ของขุนนางที่มีความซื่อสัตย์ภักดี หากบุตรตายด้วยกตัญญู หากขุนนางตายเพื่อจงรักภักดี ซึ่งทั้ง กตัญญูและจงรักภักดี ล้วนเป็นคุณธรรมสำคัญของขุนนางตามแนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ 5 ประการ 五伦 ของลัทธิขงจื๊อ ที่ใช้เป็นการจัดระเบียบทางสังคม เป็นคำสอนที่สั่งสอนให้คนในสังคมรู้จักหน้าที่ของตนเอง ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างราชากับขุนนาง 君臣 บิดากับบุตรชาย 父子 สามีกับภรรยา 夫妇 พี่ชายกับน้องชาย 兄弟 และเพื่อนกับเพื่อน 朋友

หากแต่ แผ่นดินแตกสลาย ทหารไร้ความซื่อสัตย์ กษัตริย์ขุนนางขาดคุณธรรม คือสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นในยุคสมัยของกวี อย่างไรก็ตาม หากเราซื่อสัตย์ภักดี แม้จะต้องตายไปชื่อเสียงก็จะยังคงอยู่ตลอดไป ตรงข้ามกับการขายชาติ ไปสวามิภักดิ์กับต่างชาติ ซึ่งขณะนั้นคือชาวมองโกลก็ เหมือนกับยอมไปเป็นเชลย ชื่อเสียงที่มีก็จะถูกเหยียดหยาม ยามแสงอาทิตย์อัสดง นกกาเกาะบนกิ่งไม้แก่ ซึ่งทั้งอาทิตย์อัสดงและกิ่งไม้แก่ แสดงให้เห็นถึงเวลาที่กำลังไหลไปไม่ย้อนกลับ หากแต่ ศาลเจ้าโบราณในป่าลึก รูปลักษณะเคร่งขลังสง่างาม กลับไม่เปลี่ยนแปลง เหมือนความดีที่ได้ทำไว้จะยังคงได้รับการกล่าวขานแม้เวลาจะเปลี่ยนแปลงไปก็ตาม ในท่อนสุดท้าย กวีเสียดสีเหล่าขุนนางไม่ดีที่ไปสวามิภักดิ์ชาวมองโกลว่า ให้คู่วีรบุรุษเป็นตัวอย่างแล้วมาคิดใคร่ครวญให้คิดว่าตนเองควรจะเป็นแบบใด

การใช้ความมีชื่อเสียงของเหล่าวีรบุรุษทางด้านความกล้าหาญ เป็นการแสดงให้เห็นถึงความต้องการเสียสละ 牺牲精神 อันเป็นคุณลักษณะสำคัญของการเป็นวีรบุรุษในวัฒนธรรมจีน ซึ่งจะต้องสูงส่งกว่าคนธรรมดา การเรียนรู้ความกล้าหาญและเสียสละของวีรบุรุษก็คือการเรียนรู้คุณธรรมของวีรบุรุษ คุณธรรมที่สำคัญของวีรบุรุษตามความเชื่อในลัทธิขงจื๊อนั้น ได้แก่ ประการแรก วีรบุรุษจะต้องมีการตระหนักรู้คุณธรรม โดยเฉพาะ ปัญญา 智 มนุษยธรรม 仁 และ ความกล้าหาญ 勇 ประการที่สอง จะต้องเน้นย้ำถึงความซื่อสัตย์เที่ยงธรรม ให้เป็นปณิธานพื้นฐานของชีวิตมนุษย์ ประการที่สาม ให้ความสำคัญกับการเพิ่มพูนความรู้และประการสุดท้ายเคารพเชื่อฟังต่อกฎเกณฑ์ทางสังคม เพราะความกล้าหาญของวีรบุรุษจะต้องอยู่บนพื้นฐานของความถูกต้อง ในที่นี้คือถูกต้องตามระเบียบของสังคม ไม่ใช่กล้าหาญที่จะทำลายกฎเกณฑ์ทางสังคม (Cui Zixiu and Ding Sihai, 2005: 1-3) ดังนั้น เมื่อวีรบุรุษต้องการปฏิเสธกฎเกณฑ์ทางสังคม วิธีที่ดีที่สุดคือการหันหลังให้สังคม ด้วยการหนีไปอยู่ตามธรรมชาติหรือในชนบทแทน

จุดประสงค์ของการกล่าวถึงวีรบุรุษหรือบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ ในกวีนิพนธ์นี้คือราชวงศ์ซึ่งจำนวนไม่น้อยไม่ได้ต้องนำมาใช้เพื่อเปรียบเทียบความสำเร็จหรือความสามารถของวีรบุรุษ

กับตนเองเท่านั้น หากกวีมีจุดประสงค์อื่นแอบแฝงอยู่ด้วย โดยเฉพาะความพยายามที่จะวิพากษ์วิจารณ์ โจมตี สั่งสอนหรือประชดประชันผู้ปกครอง ราชสำนัก ขุนนางและองค์จักรพรรดิ กวีนิพนธ์ที่แสดง ให้เห็นถึงแนวคิดดังกล่าว ได้แก่ *หนันเซียงจื่อ* ของ ซินจี้⁵¹ และ *ปาเซิงกันโจว* ของ หูเหวินอิง

南乡子⁵¹

作者：辛弃疾

登京口北固亭有怀

何处望神州，满眼风光北固楼。千古兴亡多少事，悠悠。不尽长江滚滚流。年少万兜鍪，坐断东南战未休。天下英雄谁敌手？曹刘。生子当如孙仲谋。

หนันเซียงจื่อ

ประพันธ์โดย ซินจี้

ขึ้นไปบนศาลาเป่ยกู่ถึง เมืองจิงโจ้ว มีความรู้สึก

จะมองเห็นแผ่นดินภาคกลางได้ที่ใด

เต็มตาคือทิวทัศน์ของศาลาเป่ยกู่

มีแผ่นดินที่เจริญและตกต่ำมากน้อยเพียงใด มากมาย

แม่น้ำฉางเจียงไหลหลังไปไม่หมดสิ้น

เมื่อครั้งซุนฉวนยังหนุ่มมีทหารนับหมื่น

ครอบครองตะวันออกเฉียงใต้ไม่เคยพ่ายแพ้

ได้ห้ำหั่นใครคือศัตรูของวีรบุรุษเล่า เล่า(เขา)และหลิว(เป่ยกู่)

หากมีลูกขอให้เป็นอย่างซุนจงโหมว

กวีนิพนธ์บทนี้ ประพันธ์ขณะที่ซินจี้เดินทางไปศาลาเป่ยกู่ถึง บนภูเขาเป่ยกู่ซาน เมืองจิงโจ้ว เป็นศาลาที่ใช้ชมทิวทัศน์ของแม่น้ำฉางเจียง ขณะนั้นแผ่นดินของราชวงศ์ซ่งเหนือถูกยึดครองโดย

⁵¹ หนันเซียงจื่อ (ชนบททางใต้) 南乡子 เป็นชื่อเรียกชื่อไม มาจากท่วงทำนองเพลงหลักในสมัยราชวงศ์ถัง 1 บทมี 2 ท่อน ทั้งหมด 56 คำ (Tang Gaocai, editor, 2009: 2635)

ชาวจินแล้ว (Xie Zhenyuan, 2006: 507) จะมองเห็นแผ่นดินภาคกลางได้ที่ใด เต็มตาคือทิวทัศน์ของ
 ศาลาเป่ยกู๋ แม้ทิวทัศน์บริเวณศาลาเป่ยกู๋จะงดงามเพียงใด หากแต่แผ่นดินที่เคยงดงามเช่นเดียวกับเป่ยกู๋
 ซานกลับไม่หลงเหลือ แม่น้ำฉางเจียงไหลหลังไปไม่หวนคืน แสดงให้เห็นถึงกาลเวลาที่เปลี่ยนแปลง
 ไปและความเป็นอนิจจังของประเทศชาติ จากนั้นก็วิพากษ์กรรมของเหล่าวีรบุรุษในสมัยสามก๊กมา
 บรรยาย ชุนฉวน(ชุนฉวน) ขณะที่ยังได้เพียง 19 ปี ได้ครองแคว้นหวู่ ซึ่ง ณ ขณะนั้นก็คือบริเวณเมือง
 จิงโจ้ว มีทหารภายใต้การปกครองจำนวนมาก ได้ห้ำหั่นใครคือศัตรูของวีรบุรุษเล่า เฉา(เซา)และหลิว
 (เป่ย) เป็นการยกคำพูดที่เฉาเซา (โจโจ) กล่าวกับหลิวเป่ย (เล่าปี่) ใน หนังสือสามก๊ก ว่า วีรบุรุษได้ห้ำ
 นี้ มีเพียงท่าน(หลิวเป่ย)และเฉาเอ๋อร์(เฉาเซา) เท่านั้น⁵² ส่วน หากมีลูกขอให้เป็นอย่างชุนฉงโหมว มา
 จากคำพูดของเฉาเซาที่กล่าวถึงชุนฉวนว่า หากมีบุตร ได้อย่างชุนฉงโหมว บุตรของหลิวจิ้งเซิง(เล่า
 เปียว)ก็ราวกับหมูหมา⁵³ (Xie Zhenyuan, 2006: 507)

กวีเลือกใช้ชุนฉวนเพื่อเปรียบเทียบกับจักรพรรดิในสมัยราชวงศ์ซ่ง สาเหตุเป็นเพราะตาม
 ประวัติศาสตร์ แคว้นหวู่ของชุนฉวนเป็นแคว้นที่อ่อนแอที่สุดเมื่อเทียบกับแคว้นอีกสองแคว้นของหลิว
 เป่ยและเฉาเซา แต่ถึงจะอ่อนแอเพียงใดก็ยังสามารถรักษาเมืองเอาไว้ได้ ตรงข้ามกับจักรพรรดิแห่ง
 ราชวงศ์ซ่งที่ไม่สามารถรักษาแผ่นดินเอาไว้และยังหนีตายหลบลงมาอยู่ทางแผ่นดินทางใต้ นอกจากนี้
 ยังเป็นการประชดกลุ่มอำนาจที่สนับสนุนให้เป็นพันธมิตรกับชาวจิน โดยเปรียบเทียบในวรรณคดีท้าย
 ที่กล่าวถึง หากมีลูกขอให้เป็นอย่างชุนฉงโหมว เป็นการยกการประชดของเฉาเซากับฝ่ายทางหลิว
 เปียวว่า ราชสำนักของหลิวเปียว (เล่าเปียว) มีแต่หมูหมา มีแต่คนไร้ความสามารถ มาเปรียบเทียบกับชุน
 ฉวนราชสำนักซึ่งฝ่ายสนับสนุนพันธมิตรว่าเหมือนกับหมูหมา ไร้ความสามารถ (Yang Yong, 2008:
 236) อีกทั้งยังเป็นการพูดถึงความปรารถนาของกวีที่อยากได้ผู้ปกครองที่เก่งกล้าเหมือนกับชุนฉวนอีก
 ด้วย

กวีนิพนธ์นี้ที่ใช้วีรบุรุษมาเป็นตัวอย่างและเปรียบเทียบกับผู้ปกครองที่ทำให้บ้านเมืองล่ม
 สลายที่มีชื่อเสียง ได้แก่ ปาเซิงกัน โจว ของ อู๋เหวินอิง

⁵² 天下英雄，惟使君与操耳！《三国志·吴·孙权传》

⁵³ 生子当如孙仲谋，刘景升儿子若豚犬耳！《三国志·吴·孙权传》

八声甘州⁵⁴

作者：吴文英

陪庾幕诸公游零岩

渺空烟四远，是何年青天坠长星？幻苍崖云树，名娃金屋，残霸宫城。箭径酸风射眼，膩水染花腥。时鞞双鸳响，廊叶秋声。 宫里吴王沈醉，倩五湖倦客，独钓醒醒。问苍天无语，华发奈山青。水涵空、阑干高处，送乱鸦、斜日落渔汀。连呼酒，上琴台去，秋与云平。

ปาเชิงกันโจว

ประพันธ์โดย อุ๋เหวินอิง

เดินทางพร้อมสหายไปที่ผาหลังเหยียน

หมอกควันกระจายทั่วทุกทิศแสนไกล เมื่อใดเล่าที่ดาวหางร่วงหล่นจากฟ้าคราม

คิดถึงผาเขียวต้นไม้รวบมม หอทองของหญิงงาม วังของกษัตริย์ที่แตกสลาย

ทางเดินลูกศรลมเย็นยิ่งตา น้ำชาดย้อมกลิ่นดอกไม้หอม

ได้ยินเสียงรอกเท้าหญิงงาม ไบไม้หล่นในโพรงเสียงแห่งฤดูไบไม้ร่วง

ในวังกษัตริย์แคว้นอุ๋มาหลับ แต่ฟ้านหลีกกลับปลีกวิเวก ตื่นมานั่งตกปลาผู้เดียว

ถามท้องนภาไร้คำตอบ ผมขาวหน้าเขาเขียว

น้ำสะท้อนฟ้า ยืนฟังระเบียงสูง มองเหยี่ยวจับปลาริมน้ำยามอัสดง

เรียกหาสุรา ขึ้นไปบนฉินไถ ไบไม้ร่วงสูงเทียมเมฆ

อุ๋เหวินอิง กวีฉือที่มีชื่อเสียงในสมัยราชวงศ์ซ่งใต้ ตลอดชีวิตได้ออกเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆ กวีนิพนธ์บทนี้ ประพันธ์ขึ้นขณะที่หวู่เหวินอิงเดินทางไปเยี่ยมชมผาหลังเหยียนที่ชูโจว บนเขามีวังกว่านหวาน 馆娃宫 วังของกษัตริย์แคว้นหวู่ที่สร้างขึ้นเพื่อมอบให้แก่หญิงงามฉีฉือ 西施(ไซซี) ฉีฉือ เป็นหญิงงามแห่งแคว้นเยว่ ในสมัยจ้านกว้อ ได้ถูกส่งเข้าไปยังแคว้นอุ๋เพื่อหลอกล่อให้กษัตริย์

⁵⁴ ปาเชิงกันโจว (กันโจวแปดเสียง) 八声甘州 เป็นชื่อเรียกฉือไผ่ มาจากท่วงทำนองเพลงชายแดนสมัยราชวงศ์ถัง เรียกสั้นๆว่า กันโจว 甘州 เนื่องจากมีเสียงสัมผัสแปดเสียงจึงเรียกว่า แปดเสียง 八声 1 บทมี 2 ท่อน ทั้งหมด 97 คำ (Fu Demin and Lu Jin, 2008: 24)

แคว้นอู๋ล่มหลง จนสุดท้ายแคว้นอู๋ก็สามารถเอาชนะแคว้นอู๋ได้สำเร็จ ผู้ที่มีบทบาทในการตีแคว้นอู๋ในครั้งนี้คือฟานหลี่ 范蠡 ซึ่งหลังจากเอาชนะแคว้นอู๋แล้ว ฟานหลี่กับซีซือก็เปลี่ยนชื่อแซ่ หลบหนีไปอาศัยอยู่บนเรือด้วยกัน (Xu Yuancong, 2001: 233) ในบทแรก พูดถึงความงามของผาหลงเหยียน และกล่าวถึงเรื่องราวของซีซือกับกษัตริย์แคว้นอู๋ ที่สุดท้ายก็ล่มสลายและเลือนหายไปกับกาลเวลา หากแต่ผาหลงเหยียนยังคงงดงามเช่นในอดีต

บทที่สอง ใน*วังกษัตริย์แคว้นอู๋* เมาหลับ แต่ฟานหลี่กลับปลื้กวีเวก กวีเลือกใช้กษัตริย์แคว้นอู๋มาเปรียบเทียบกับให้เห็นถึงความล่มสลายของเมืองที่เกิดจากความล่มหลงสุรานารี ไม่สนใจกิจการบ้านเมือง แล้วนำมาเปรียบเทียบกับสภาพบ้านเมืองและราชสำนักของซ่ง แม้ว่าแคว้นอู๋และซ่งได้จะอยู่กันคนละเวลา หากแต่สิ่งที่เหมือนกันคือความล่มสลาย ขณะเดียวกัน ก็ใช้ฟานหลี่เป็นตัวแทนของขุนนางที่ดีมีความสามารถ ทำประโยชน์ให้แก่ชาติบ้านเมือง หากแต่สุดท้ายกลับถูกละเลยไม่เห็นค่า นำมาเปรียบเทียบกับชีวิตตนเองที่อายุมากจน *ผมขาวหน้าเขาเขียว* แล้วก็ยังไม่ได้ทำประโยชน์ให้แก่แผ่นดินและไม่ได้รับการใส่ใจจากราชสำนัก สุดท้ายใช้การบรรยายบรรยากาศของหลงเหยียนอีกครั้ง เพื่อถ่ายทอดความรู้สึกโศกเศร้าต่อการล่มสลายของแผ่นดินและน้อยใจที่กวีไม่สามารถทำประโยชน์แก่บ้านเมืองได้

จากกวีนิพนธ์ที่ได้ยกมา แสดงให้เห็นว่า การที่กวีเลือกใช้วีรบุรุษและอัจฉริยบุคคลมาเป็นตัวอย่างนั้น เป็นการแสดงให้เห็นคุณธรรมตามปรัชญาขงจื้อที่พึงกระทำ เมื่อผู้ที่สามารถกระทำหรือดำเนินตามคุณธรรมและความสัมพันธ์ของมนุษย์ตามปรัชญาขงจื้อได้ ก็จะเป็นที่ยกย่องเชิดชูและเคารพต่ออนุชนรุ่นหลังและสมควรนำมาเป็นแบบอย่าง

3.2.2. การรำพึงถึงแผ่นดินที่ล่มสลาย

การใช้แผ่นดินที่ล่มสลาย เป็นการใช้เรื่องราวการรุ่งเรืองและล่มสลายของราชวงศ์ต่างๆ ในอดีตมาเป็นแบบอย่าง เป็นการเรียนรู้ถึงสังขรณ์เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง การเสื่อมถอยและการเป็นอนิจจังของสรรพสิ่งบนโลก ซึ่งแม้ว่าทุกสิ่งจะเป็นอนิจจัง หากแต่สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้น การกล่าวถึงสาเหตุของการล่มสลายของบ้านเมืองคือความพยายามของกวีที่จะอธิบายสาเหตุของการล่มสลายของราชวงศ์ซ่งโดยใช้เปรียบเทียบกับการล่มสลายของแผ่นดิน

ในยุคก่อน ขณะเดียวกันก็เป็นการวิพากษ์วิจารณ์ผู้ปกครองและราชสำนักที่เป็นปัจจัยให้เกิดการล่มสลายของแผ่นดินราชวงศ์ซ่ง

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากบริบททางสังคมที่แตกต่างกันของราชวงศ์ซ่งเหนือ ที่เป็นช่วงแผ่นดินเจริญรุ่งเรืองหลังจากสถาปนาราชวงศ์ ความขัดแย้งเน้นหลักไปที่การเมืองภายในประเทศ คือ ฝ่ายปฏิรูปและฝ่ายอนุรักษนิยม ขณะที่ราชวงศ์ซ่งใต้ เป็นช่วงเวลาแผ่นดินถูกรุกรานและล่มสลาย ความขัดแย้งมีทั้งจากนอกประเทศคือชาวจีนและชาวมองโกล ในประเทศคือขุนนางฝ่ายพันธมิตรและฝ่ายต้องการทำสงคราม ทำให้กวีนิพนธ์เนื้อในสมัยราชวงศ์ซ่งเหนือ เมื่อกล่าวถึงการล่มสลายของแผ่นดินราชวงศ์ก่อน มักแสดงให้เห็นถึงสัจธรรมของการเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่งบนโลก กวีนิพนธ์เนื้อที่แสดงให้เห็นภาพแนวคิดดังกล่าว ได้แก่ กุ้ยจื่อเซียง และ หนันเซียงจื่อ ของหวังอันฉือ และ หลีฉิงเยียน ของ จางเปี่ยน

桂枝香⁵⁵

作者:王安石

登临送目，正故国晚秋，天气初肃。千里澄江似练，翠峰如簇。征帆去棹残阳里，背西风、酒旗斜矗。彩舟云淡，星河鹭起，画图难足。念往昔、繁华竞逐，叹门外楼头，悲恨相续。千古凭高对此，漫嗟荣辱。六朝旧事随流水，但寒烟芳草凝绿。至今商女，时时犹唱，后庭遗曲。

กุ้ยจื่อเซียง

ประพันธ์โดย หวังอันฉือ

ป็นขึ้นศาลาทอดสายตา คือเมืองหลวงเก่ายามปลายฤดูใบไม้ร่วง อากาศเริ่มเจียบสด
สายน้ำที่ไหลพันลี้รวกับไหมขาว ยอดเขาเขียวดูราวกับกลุ่มสร
เรือน้อยกางใบล่องไปทางตะวันตก ที่ปลิวตามลมตะวันตก คือธงร้านสุราที่ตั้งตระหง่าน
เรือสวยงามเมฆจางจาง นกกระยางขาวริมน้ำโผผินบินขึ้น รูปภาพใดก็ไม่งดงามเท่า
นึกถึงครั้งอดีต สำหรับความรุ่งโรจน์ที่เคยแย่งชิง

⁵⁵ กุ้ยจื่อเซียง (หอมกิ่งกุ้ย) 桂枝香 เป็นชื่อเรียกเนื้อไฟ 1 บทมี 2 ท่อน ทั้งหมด 101 คำ (Tang Gaocai, editor, 2009: 2636)

ถอนใจให้กับ นอกประตูในห้องหอ ก่อเกิดโศกนาฏกรรมตามมา

ขึ้นไปมองถึงเรื่องราวพันปีเหล่านี้ ถอนใจให้กับรุ่งเรืองเสื่อมถอย

เรื่องเก่าของหกราชวงศ์ไหลไปกับสายน้ำ มีเพียงหมอกควันอันหนาวเหน็บและหญ้าหอมที่ยังคงเขียว

จนถึงวันนี้มีนักร้องหญิง ที่มักจะร้องเพลงโห้วถึง

หวังอันฉือ นักการปกครองและนักปฏิรูปสมัยราชวงศ์ซ่งเหนือ ประพันธ์กวีนิพนธ์บทนี้ ขึ้นขณะอยู่ที่เมืองจินหลิง เมืองหลวงเก่าในสมัยหกราชวงศ์⁵⁶ (Xie Zhenyuan, 2006: 421) บทแรก กวีบรรยายถึงสภาพทิวทัศน์ที่งดงามในฤดูใบไม้ร่วงของเมืองจินหลิง บทที่สอง กวีบรรยายถึงเรื่องราวการล่มสลายของหกราชวงศ์ เพราะ ความรุ่งโรจน์ที่เคยแย่งชิง ผลที่ตามมาคือ ก่อเกิดโศกนาฏกรรม ซึ่งก็คือการล่มสลายของแผ่นดิน นอกประตูในห้องหอ 门外楼头 หมายถึง เหตุการณ์ในแคว้นจินสมัยราชวงศ์ใต้ กษัตริย์องค์สุดท้ายเงินชูเป่า 陈叔宝 มัวแต่หลงใหลสนมเอกจางลี่หัว 张丽华 จนไม่สนใจกิจการบ้านเมือง แม่ทัพฝ่ายสุยหานฉินหู 韩擒虎 จึงยกทัพมาประชิดที่นอกเมือง ขณะที่เงินชูเป่ากำลังมีความสุขในห้องหอ นอกประตูหมายถึง นอกประตูเซว่เหมิน 朱雀门 ในห้องหอ หมายถึง ตำหนักเจี๋ยฉีเก้อ (结绮阁) ของพระสนมจางลี่หัว (Fu Demin and Lu Jin, 2008: 66) ขึ้นไปมองถึงเรื่องราวพันปีเหล่านี้...หญ้าหอมที่ยังคงเขียว หมายถึง เรื่องราวการล่มสลายของหกราชวงศ์ก็ได้เลือนหายไปเหมือนกับสายน้ำ มีเพียงธรรมชาติที่งดงามเท่านั้นยังคงอยู่ จนถึงวันนี้มีนักร้องหญิง ที่มักจะร้องเพลงโห้วถึง⁵⁷ กวีใช้กวีนิพนธ์ของตู้มู่ 杜牧 กวีสมัยราชวงศ์ถังที่กล่าวว่า หญิงนักร้องมีความโศกเศร้าของการสูญเสียบ้านเมือง ริมฝั่งน้ำร้องเพลงโห้วถึงฮวา⁵⁸ เพลงโห้วถึงฮวา เป็นเพลงที่หมายถึง การสูญเสียบ้านเมือง กวีต้องการวิพากษ์วิจารณ์ผู้ปกครองของราชวงศ์ซ่งเหนือ ณ ขณะนั้นว่า ไม่สนใจ

⁵⁶ หกราชวงศ์ (六朝) ได้แก่ แคว้นหวูสมัยสามก๊ก 三国吴 (ค.ศ. 222-280) ราชวงศ์จิ้นตะวันออก 东晋 (ค.ศ. 317-420) และราชวงศ์ใต้ 南朝宋 (ค.ศ. 420-589) ได้แก่ แคว้นซ่ง 南朝宋 (ค.ศ. 420-479) แคว้นฉี 南朝齐 (ค.ศ. 479-502) แคว้นเหลียง 南朝梁 (ค.ศ. 502-557) และแคว้นเฉิน 南朝陈 (ค.ศ. 557-589) (Fu Demin and Lu Jin, 2008: 66)

⁵⁷ โห้วถึงฮวา 后庭花 เดิมเป็นชื่อกวีนิพนธ์ พกษาหยกดอกโห้วถึง 玉树后庭花 ของกษัตริย์องค์สุดท้ายแห่งแคว้นจิน ฉินชูเป่า ได้ประพันธ์เพื่อให้พระสนมคนโปรดจางลี่หัวได้ขับร้อง ซึ่งขณะที่ทางกองทัพราชวงศ์สุยเข้ามาประชิด ฉินชูเป่าและพระสนมได้ขับลำนำบทนี้อยู่ ต่อมาเพลงโห้วถึงจึงกลายมาเป็น บทเพลงแห่งการสิ้นชาติ 亡国之音 (Fu Demin and Lu Jin, 2008: 66)

⁵⁸ ...商女不知亡国恨，隔江犹唱后庭花。《泊秦淮》

กิจการบ้านเมือง ซึ่งถ้าปล่อยต่อไปก็คงไม่ต่างจากเหตุการณ์ล่มสลายของหกราชวงศ์ ขณะเดียวกันก็รู้สึกหดหู่ใจกับประชาชนที่ไม่ตระหนักถึงความโศกเศร้าของการสูญสิ้นบ้านเมือง เพราะยังขับร้องเพลงที่หมายถึงการสูญเสียแผ่นดินได้อย่างไม่รู้สึกละไร

南乡子

作者:王安石

自古帝王州，郁郁葱葱佳气浮。四百年成一梦，堪愁，晋代衣冠成古丘。绕水恣行游。上尽层楼更上楼。往事悠悠君莫问，回头，槛外长江空自流。

หนัซเซียงจื่อ

ประพันธ์โดย หวังอันฉื่อ

(จินหลิง)แต่โบราณคือเมืองแห่งราชา เขียวชอุ่มเจริญองกวมเมฆมงกลลอยเด่น

สี่ร้อยปีผ่านมาเหมือนความฝัน ช่างเป็นทุกข์

ราษฎรขุนนางสมัยราชวงศ์จิ้นกลายเป็นสุสานโบราณ

เดินเล่นรอบบรึมน้ำ เดินขึ้นไปบนหอชั้นแล้วชั้นเล่า

เรื่องที่ผ่านมาช้านานท่านอย่าถาม มองกลับไป

นอกหน้าต่างแม่น้ำฉางเจียงกำลังไหลไปทางทิศตะวันออก

หวังอันฉื่อ ประพันธ์กวีนิพนธ์บทนี้ขึ้นขณะอยู่ที่เมืองจิงหลิงเช่นเดียวกัน บทแรก กวีกล่าวถึงเรื่องราวของเมืองจิงหลิง ที่ในอดีตนั้นเคยรุ่งเรือง หากแต่ปัจจุบันกาลเวลาผ่านไปกว่าสี่ร้อยปี เหล่าขุนนางและราษฎรในสมัยนั้นล้วนล้มหายตายจาก เหลือไว้แต่เพียงสุสานและหลุมศพ บทที่สอง กวีกล่าวถึงความรู้สึกของกวี เดินเล่นรอบบรึมน้ำ หมายถึงจิตใจที่กลัดกลุ้ม เดินขึ้นไปบนหอชั้นแล้วชั้นเล่า วัฒนธรรมการเดินขึ้นไปยังที่สูงในกวีนิพนธ์ เริ่มครั้งแรกใน *ลำนํ้าบนหอสูง* 登楼赋 ของ หวางซัง 王粲 ในสมัยราชวงศ์เหนือใต้ 南北朝 (ค.ศ.420-589) หมายถึงการคิดถึงประเทศชาติและแผ่นดินเกิด กวีพลาดหวังจากการปฏิรูประบบการปกครองแบบใหม่ แต่กวียังปรารถนาที่จะกลับไปยังเมืองเปียนจิง 汴京 เมืองหลวงของราชวงศ์ซ่งเหนือเพื่อดำเนินการปฏิรูปให้เป็นผลสำเร็จ เรื่องที่ผ่านมาช้านานท่านอย่าถาม มองกลับไป นอกหน้าต่างแม่น้ำฉางเจียงกำลังไหลไปทางทิศตะวันออก มาจากกวี

นิพนธ์ของหลี่อวี่ 李煜⁵⁹ กวีสมัยห้าราชวงศ์ ที่กล่าวว่า *ถามท่านว่ามีความโศกเศร้ามากน้อยเพียงใด
ราวกับแม่น้ำในฤดูใบไม้ผลิที่ไหลไปทางทิศตะวันออก*⁶⁰ หมายถึง ความโศกเศร้าที่มากมายราวกับ
สายน้ำ ในขณะที่เดียวกันก็เปรียบกับสิ่งที่กวีเคยทำมาได้กลายเป็นอดีตไม่ต่างจากสายน้ำ ที่ไหลผ่านไป
ไม่ย้อนกลับอีก

离亭燕⁶¹

作者:张先

一带江山如画，风物向秋潇洒。水浸碧天何处断，翠色冷光相射。
蓼岸荻花中，隐映竹篱茅舍。天际客帆高挂，门外酒旗低迓。多少六朝
兴废事，尽入渔樵闲话。怅望倚危栏，红日无言西下。

หลี่อิงเยียน

ประพันธ์โดย จางเปี่ยน

แผ่นดินแฉะริมน้ำค้างภาพวาด ทิวทัศน์ฤดูใบไม้ร่วงสะอาดพิสุทธิ์
แม่น้ำจรดฟ้าครามสิ้นสุดลง ณ ที่ใด ฟ้าครามแสงเย็นสาดส่อง
กลางเกาะน้อยมีต้นแพดต้นกก บดบังกระท่อมริ้วไม้ไผ่
กลางเมฆขาวเรือโดยสารชักใบสูง นอกประตูชงร้านสุราแขวนลงต่ำ
เรื่องราวรุ่งเรืองล่มสลายของหกราชวงศ์มากมาย สุดท้ายเป็นเรื่องราวของชาวประมงคนหาฟืน
ยืนฟังระเบียงบนศาลาสวมมองอย่างสิ้นหวัง ตะวันสีชาดไร้สำเนียงลับไปทางทิศตะวันตก

⁵⁹ หลี่อวี่ 李煜 (ค.ศ. 937-978) เป็นกษัตริย์องค์สุดท้ายของแคว้นถังใต้ มีเมืองหลวงอยู่ที่เมืองจิงหลิง ต่อมา
ถูกจับไปเป็นเชลยโดยราชวงศ์ซ่งเหนือ ภายหลังกลายเป็นกวีที่มีชื่อเสียงในสมัยราชวงศ์ซ่ง กวีนิพนธ์ส่วนใหญ่มัก
กล่าวถึงความรู้สึกที่ต้องสูญเสียบ้านเมือง (Zhang Zhanguo and Wang Tiezhu, 2006: 354)

⁶⁰ 问君能有几多愁，恰似一江春水向东流。《虞美人》

⁶¹ หลี่อิงเยียน (นางแฉ่นจากศาลา) 离亭燕 เป็นชื่อเรียกชื่อใด เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า งานเลี้ยงอำลา 离亭宴 มา
จากกวีนิพนธ์ของ จางเซียน 张先 ที่กล่าวว่า ทุกที่ล้วนคือศาลาจากงานเลี้ยงอำลา 随处是离亭别宴 1 บทมี 2
ท่อน ทั้งหมด 77 คำ (Tang Gaocai, editor, 2009: 2636)

จางเปี่ยน กวีในสมัยราชวงศ์ซ่งเหนือเช่นเดียวกับหวังอันถื่อ ประพันธ์กวีนิพนธ์บทนี้ ขณะที่เดินทางมายังเมืองจินหลิง (Xie Zhenyuan, 2006: 414) บทแรกบรรยายสภาพทิวทัศน์ในฤดูใบไม้ร่วงของเมืองจินหลิง ในบทที่สองกวีกล่าวถึงเรื่องราวการล่มสลายของหกราชวงศ์ ซึ่งสุดท้ายเรื่องราวต่างๆกลับกลายเป็นเพียงเรื่องเล่าของชาวบ้านเท่านั้น ดวงอาทิตย์ที่กำลังลับฟ้าทางทิศตะวันตก หมายถึง กาลเวลาผันแปรไปไม่ย้อนกลับ

จากกวีนิพนธ์ทั้งสามบท กวีได้ใช้ภาพของเมืองจินหลิง เมืองหลวงเก่าของหกราชวงศ์มาใช้เปรียบเทียบการล่มสลายของแผ่นดินในอดีต ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงและการเป็นอนิจจังของความรู้เรื่อง ขณะเดียวกันก็เป็นการตักเตือนและวิพากษ์วิจารณ์การปกครองของจักรพรรดิและราชสำนักซ่งเหนือว่า หากยังคงปกครองเช่นนี้อยู่ แผ่นดินก็จะล่มสลายเหมือนกับแผ่นดินในยุคก่อน แต่สำหรับในราชวงศ์ซ่งใต้ที่ต้องเสียดินแดนทางเหนือของแม่น้ำหุวยายสู่ย 淮水 ให้กับชาวจิน ทำให้ประชาชนชาวซ่งใต้ได้สัมผัสกับความรู้สึกสูญเสียแผ่นดินโดยตรง

การกล่าวถึงแผ่นดินที่ล่มสลายของกวีในสมัยราชวงศ์ซ่งใต้ จึงนิยมใช้แผ่นดินของราชวงศ์ซ่งเหนือที่สูญเสียหรือล่มสลายไปเพราะชาวจินมาเป็นตัวเปรียบเทียบ แทนการใช้การล่มสลายของแผ่นดินในราชวงศ์ก่อนๆ เหมือนในกวีนิพนธ์ชื่อสมัยราชวงศ์ซ่งเหนือ กวีนิพนธ์ชื่อที่มีชื่อเสียง ได้แก่ *หยางโจวมาน* ของ เจียงชุย และ *หม่านเจียงหง* ของ เยว่เฟย

《扬州慢》⁶²

作者：姜夔

淳熙丙申正月，予过维扬。夜雪初霁，荠麦弥望。入其城则四壁萧条，寒水自碧，暮色渐起，戍角悲吟。予怀怆然，感慨今昔，因自度此曲。千岩老人以为有“黍离”之悲也。

淮左名都，竹西佳处，解鞍少驻初程。过春风十里，尽荠麦青青。自胡马窥江去后，废池乔木，犹厌言兵。渐黄昏，清角吹寒，都在空城。 杜郎俊赏，算而今重到须惊。纵豆蔻词工，青楼梦好，难赋深情。二十四桥仍在，波心荡冷月无声。念桥边红药，年年知为谁生？

⁶² หยางโจวมาน (บทเพลงแห่งหยางโจว) 扬州慢 เป็นชื่อเรียกชื่อใด ประพันธ์ครั้งแรกโดยเจียงชุย 姜夔 ขณะเดินทางผ่านหยางโจว 1 บทมี 2 ท่อน ทั้งหมด 98 คำ (Tang Gaocai, editor, 2009: 2630)

หยางโจวม่าน

ประพันธ์โดย เจียงซู

วันตงจื่อ เดือนปิ่งเซิน ปี่ซุนซี เดินทางผ่านหยางโจว หิมะเมื่อคืนกลายเป็นฟ้าสาดใส มองไปเห็นวัชพืชและข้าวสาธิตป่า เมื่อเข้าหยางโจว รอบด้านวังเวง น้ำใสมรกตเย็นเยือก ท้องฟ้าใกล้ค่ำ ในเมืองมีเสียงเขาสัญญาณคร่ำครวญ จิตใจ โศกเศร้า ทอดถอนใจให้กับการเปลี่ยนแปลงของหยางโจว จึงได้ประพันธ์บทนี้ขึ้นมา ท่านผู้เฒ่าเซียนเหยียน⁶³ เห็นว่า กวีบทนี้มีความเศร้าแบบเพลง สูหลี่⁶⁴

(หยางโจว)เมืองที่มีชื่อเสียงทางซ้ายของแม่น้ำหวาย

ถิ่นที่ของศาลาตู้ซี้ที่งดงาม ถอดอานม้าหยุดพักการเดินทาง

ลมใบไม้ผลิพัดผ่านสิบลี ล้วนคือวัชพืชและข้าวสาธิตเขียวสด

ตั้งแต่ที่ม้าขาวหุมาบุกรุกกลางเจียงกลับไป สะพานไม้และสระน้ำเก่า ยังเกลียดที่จะพูดถึงเรื่องทหาร

พลบค่ำเคลื่อนคล้อย เขาสัญญาณวังเวงเป่าพัดความหนาว ล้วนคือเมืองที่ว่างเปล่า

ตุ่มุ่เคยชื่นชม หากวันนี้มาอีกครั้งคงตกใจ

บทประพันธ์เกี่ยวกับกึ่งกระวาน ความฝันงดงามของห่อเจียว ยากจะบรรยายความรู้สึกที่ลึกซึ้ง⁶⁵

สะพานยี่ลีสี่แห่งยังคงอยู่ หากแต่จันทร์เย็นเยือกในคลื่นใหญ่ไร้ซึ่งเสียง

นึกถึงดอกเส้าเย่าฮวาแดงริมสะพาน รู้หรือไม่ว่าปีแล้วปีเล่าบานเพื่อใคร

เจียงซู กวีที่มีชื่อเสียงในสมัยราชวงศ์ซ่งได้ ประพันธ์กวีนิพนธ์บทนี้ขึ้นขณะเดินทางผ่านเมืองหยางโจว เมืองเศรษฐกิจที่สำคัญในสมัยราชวงศ์ซ่งเหนือ ต่อมาหลังจากถูกชาวจินรุกรานมาทางใต้ เมืองหยางโจวจึงกลายเป็นเมืองหน้าด่านและถูกทำลายลงโดยทหารจิน บทแรก กวีบรรยายถึงสภาพ

⁶³ ผู้เฒ่าเซียนเหยียน 千岩老人 ฉายาของ เซียวเต๋อจ้าว 萧德藻 กวีสมัยราชวงศ์ซ่งใต้ เคยเป็นครูกลอนของเจียงซู ต่อมากลางสาวให้แต่งงานกับเจียงซู (Fu Demin and Lu Jin, 2008: 399)

⁶⁴ สูหลี่ 黍离 เป็นชื่อบทกวีในชื่อบท แสดงถึงความรู้สึกเศร้าโศกเสียใจต่อชะตากรรมของประเทศชาติ (Fu Demin and Lu Jin, 2008: 400)

⁶⁵ มาจากกวีนิพนธ์ของตุ่มุ่ ที่มีชื่อว่า อำลา 赠别 ที่กล่าวถึงหยางโจวว่า “娉娉袅袅十三余，豆蔻梢头二月初。春风十里扬州路，卷上珠帘总不如。” (Fu Demin and Lu Jin, 2008: 400)

เมืองหยางโจวที่กวีได้พบเห็น ภาพบ้านเมืองที่เคยรุ่งโรจน์สวยงาม มาบัดนี้กลายเป็นเมืองร้าง *ลมใบไม้ผลิพัดผ่านสิบลี้* หมายถึง ถนนเศรษฐกิจใจกลางเมืองหยางโจว บัดนี้มีแต่ต้นหญ้าและวัชพืชป่าขึ้นปกคลุม กวีเลือกใช้สระน้ำที่แห้งเหือดและสะพานไม้ที่พังทลายแทนราษฎรที่เจ็บช้ำและถูกทำลายลงด้วยทหารของศัตรู เสียงแตรเขาสัตว์ที่ดังวังเวงท่ามกลางอากาศที่หนาวเย็นในเมืองที่ไร้ผู้คน ยิ่งเน้นย้ำถึงความสูญเสียและความล่มสลายของแผ่นดิน (Xie Zhenyuan, 2006: 702-703)

บทที่สอง กวีบรรยายถึงความรู้สึกของกวีที่มีต่อเมืองหยางโจว กวีไม่ได้กล่าวถึงตนเองโดยตรง หากแต่ใช้ *ตุ้ม* กวีในสมัยราชวงศ์ถังบรรยายความรู้แทน *ตุ้ม* เคยเดินทางมาหยางโจวและได้ประพันธ์บทกลอนมากมายที่เกี่ยวกับความสวยงามและเจริญรุ่งเรืองของหยางโจว ซึ่งหาก *ตุ้ม* มาเห็นสภาพหยางโจวที่ล่มสลายในตอนนี้ ก็คงจะรู้สึกเช่นเดียวกับตัวกวี ดวงจันทร์ยังคงคงงามเช่นในอดีต หากที่เปลี่ยนแปลงไปคือบ้านเมือง ดอกเสาย่าฮวาสีแดงยังคงเบ่งบานเช่นเดิม แต่กลับไม่มีใครมาชื่นชมความงาม เป็นการแสดงถึงความรู้สึกเศร้าโศกเสียใจของกวี โดยเฉพาะ *คลื่นใหญ่* หมายถึง สภาพจิตใจของกวีที่ไม่สงบ อันเกิดจากความรู้สึกสูญเสียบ้านเมือง

满江红⁶⁶

作者: 岳飞

登黄鹤楼有感

遥望中原，荒烟外、许多城郭。想当年、花遮柳护，凤楼龙阁。万岁山前珠翠绕，蓬壶殿里笙歌作。到而今、铁骑满郊畿，风尘恶。兵安在，膏锋钺。民安在，填沟壑。叹江山如故，千村寥落。何日请缨提锐旅，一鞭直渡清河洛。却归来、再续汉阳游，骑黄鹤。

หม่านเจียงหง

ประพันธ์โดย เยว่เฟย

ขึ้นหอณกกระสาเหลือง มีความรู้สึก

จ้องมองไปยังแผ่นดินภาคกลาง

นอกดินแดนรกร้างว่างเปล่า มีกำแพงเมืองตั้งนอกในมากมาย

⁶⁶ หม่านเจียงหง (แม่น้ำสีชาด) 满江红 เป็นชื่อเรียกถือไป 1 บทมี 2 ท่อน ทั้งหมด 93 คำ (Tang Gaocai, editor, 2009: 2640)

นึกถึงเมื่อครั้งนั้น บุปผาปกต้นหลิวป้อง หอหงส์ศาลามังกร

ภูเขาหมื่นปีตกแต่งด้วยมุกมรกต พระที่นั่งเฟิงหูเต็มไปด้วยเสียงขลุ่ย

จนถึงบัดนี้ ม้าศึกเต็มรอบพระนคร ลมฝุ่นอันชั่วร้าย

ทหารอยู่หนใด ฉาบบนคมดาบ

ราษฎรอยู่หนใด เต็มเต็มหุบเขา

ทอดถอนใจภูเขาสายน้ำยังเหมือนเก่า หมูบ้านนับพันถูกทำลายย่อยยับ

เมื่อใดจึงจะได้รับคำสั่งนำทหารหาญ ควบม้าข้ามคลื่นใสของแม่น้ำหวงเหอและลั่วซู่

เมื่อกลับมา จะท่องเที่ยวฮั่นหยางต่อ ด้วยการจั้นกกระสาเหลือง

เยว่เฟย แม่ทัพและวีรบุรุษในสมัยราชวงศ์ซ่งได้ ประพันธ์กวีนิพนธ์บทนี้ขณะเดินทาง กลับมายังเมืองเฮ้อโจว 鄂州 หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า เมืองฮั่นหยาง 汉阳 (ปัจจุบันคือเมืองหวู่ฮั่น 武汉) ที่เมืองแห่งนี้มีหอนกกระสาเหลืองหรือหวงเฮ้อโหลว 黄鹤楼⁶⁷ ที่มีชื่อเสียงด้านการเป็นสถานที่ ชมทิวทัศน์ที่งดงามที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศจีน บทแรก กวีบรรยายถึงแผ่นดินที่ล่มสลายของ ราชวงศ์ซ่งเหนือ ตั้งแต่ นึกถึงเมื่อครั้งนั้น ถึง พระที่นั่งเฟิงหูเต็มไปด้วยเสียงขลุ่ย เป็นการบรรยายถึง ความเจริญรุ่งเรืองงดงามของราชวงศ์ซ่งเหนือ ความสวยงามของพระราชวังและอุทยาน เสียงแห่ง ความสุขของนางสนมกำนัล แต่สุดท้าย ม้าศึกเต็มรอบพระนคร ลมฝุ่นอันชั่วร้าย หมายถึง เมืองเต็ม ไปด้วยการสู้รบที่โหดร้าย

บทที่สอง กล่าวถึงผลที่เกิดจากการสูญเสียแผ่นดิน ทหารอยู่หนใด ฉาบบนคมดาบ และ ราษฎรอยู่หนใด เต็มเต็มหุบเขา หมายถึง ความสูญเสียที่เกิดจากสงครามคือทหารมากมายต้องล้มตาย จากการสู้รบ ราษฎรต้องอดตายจำนวนมาก สุดท้าย กวีแสดงถึงความปรารถนาที่จะนำกำลังทหารไป กอบกู้แผ่นดินที่ล่มสลายไปและสามารถกลับมาที่ฮั่นหยางนี้อีกครั้งด้วยความรู้สึกสบายใจ เพราะการ

⁶⁷ หอนกกระสาเหลือง สันนิษฐานกันว่า สร้างขึ้นโดยขุนฉวนหรือขุนกวน แห่งแคว้นอู๋สมัยสามก๊ก เดิม สร้างขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์ด้านการทหาร ต่อมาในสมัยราชวงศ์ซ่ง หอนกกระสาเหลืองนี้ได้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยว เพื่อชมความงามทิวทัศน์ของแม่น้ำฉางเจียง ปัจจุบันได้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงและได้รับการยกย่องให้เป็นหนึ่งในสามสุดยอดหอแห่งเจียงหนัน 江南三大名楼之一 (China National Tourism Administration, 2012: online)

มาเยี่ยมชมหอกระแสาเหลืองครั้งนี้ของกวีเต็มไปด้วยความรู้สึกเศร้าโศกเสียใจที่ต้องสูญเสียบ้านเมือง

การกล่าวถึงแผ่นดินที่สูญเสีย สำหรับกวีในสมัยราชวงศ์ซ่งเหนือและราชวงศ์ซ่งใต้จะแตกต่างกัน กล่าวคือ ในสมัยราชวงศ์ซ่งเหนือกวีจะเลือกใช้การล่มสลายของแผ่นดินในยุคก่อนเพื่อแสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงและอนิจจังของชีวิต ขณะเดียวกันก็เป็นการตักเตือนหรือวิพากษ์วิจารณ์การปกครองของราชสำนักซ่งเหนือ ส่วนในสมัยราชวงศ์ซ่งใต้ กวีเลือกใช้การล่มสลายของแผ่นดินราชวงศ์ซ่งเหนือเองมาถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกเศร้าโศกที่ต้องสูญเสียบ้านเมือง ความยากลำบากของประชาชน ความรู้สึกรักชาติและความต้องการกอบกู้แผ่นดินของกวี

การเดินทางเพื่อใช้อดีตเป็นบทเรียนนี้ เป็นการแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญของอดีต ขณะเดียวกันก็ใช้สิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตมาเป็นบทเรียนทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่น ความรู้ที่ได้รับนอกจากจะเป็นความรู้เรื่องราวในประวัติศาสตร์แล้ว สิ่งสำคัญที่สุดที่กวีได้รับก็คือ การใช้ข้อดีและข้อผิดพลาดในอดีตมาปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปสู่การกล่อมเกลาคตนเองในที่สุด นอกจากนี้แล้ว การเดินทางแสวงหาความรู้โดยใช้อดีตเป็นบทเรียน ยังแสดงให้เห็นบริบททางสังคมที่สำคัญประการหนึ่งในสมัยราชวงศ์ซ่งคือ การขัดแย้งของคนภายในประเทศและการรุกรานจากต่างชาติ ทำให้กวีส่วนใหญ่ต้องประสบกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองตลอดเวลา สิ่งเหล่านี้เองที่ส่งผลให้กวีได้มีโอกาสมองเห็นการเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่งบนโลกได้อย่างถ่องแท้และเห็นว่าชีวิตมนุษย์นี้มีทุกข์มากกว่าสุข ก่อให้เกิดการเข้าใจมุมมองของชีวิตและการเห็นคุณค่าของการดำรงอยู่ของตัวตนซึ่งก็คือการคิดพิจารณาตนเอง เป็นการคิดย้อนกลับและรู้จักกับคุณค่าของตัวเอง (Tong Shengqiang, 1997: 5)

จากการเดินทางเพื่อใช้อดีตเป็นบทเรียนนี้ สามารถสรุปได้ว่า มนุษย์ในแนวคิดขงจื๊อนั้นอยู่ภายใต้ระบบของความสัมพันธ์ ซึ่งความสัมพันธ์นี้ไม่ได้ครอบคลุมเฉพาะเวลาในปัจจุบันเท่านั้น หากแต่ยังครอบคลุมไปถึงอดีตด้วยเช่นกัน ดังนั้นมนุษย์นอกจากจะดำรงอยู่ในความสัมพันธ์แล้ว มนุษย์ยังเป็นผลผลิตของประวัติศาสตร์ด้วย (รชฎ: 2547, 281) และเมื่อมนุษย์ดำรงอยู่ในกระแสแห่งวัฒนธรรมและโครงข่ายแห่งความสัมพันธ์ การไม่ได้รับการเอาใจใส่เท่าที่ควร การถูกทอดทิ้งและการได้รับความเพิกเฉย ย่อมสร้างความหวุ่นวิตกให้กับมนุษย์ เมื่อมนุษย์ไม่ได้รับการเอาใจใส่ย่อมรู้สึกอ้างว้าง (รชฎ: 2547, 283) ดังนั้น การใช้เรื่องราวของเหล่าอัจฉริยบุคคลมาเป็นตัวอย่าง ก็เพื่อแสดงให้เห็นถึงผู้ที่กระทำหรือดำเนินตนไปตามครรลองแห่งระบบความสัมพันธ์ เมื่อดำเนินไปได้อย่างถูกต้อง ก็จะได้รับสรรเสริญจากคนยุคหลัง เป็นการแสดงให้เห็นถึงการดำรงอยู่ของคนในสังคม แสดงถึง

พื้นที่ของตนในระบบความสัมพันธ์ ส่วนการใช้เรื่องราวของเหล่าทรราชย์นั้นก็เพื่อแสดงให้เห็นถึงบทลงโทษของผู้ที่ไม่สามารถดำเนินไปตามระบบความสัมพันธ์ได้ ด้วยการกีดกันออกไปจากระบบความสัมพันธ์ การไม่กล่าวถึงหรือไม่สรรเสริญถึงคุณความดีเป็นบทลงโทษทางจริยธรรมขั้นร้ายแรง เพราะเป็นการแสดงให้เห็นถึงการเป็นคนที่ไม่มีคุณค่าและไม่มีตัวตนในสังคม ซึ่งหมายถึงการหลุดออกไปจากระบบเครือข่ายระบบความสัมพันธ์ของมนุษย์ นอกจากนี้ การที่กวีพยายามแสดงให้เห็นถึงความรู้สึกลึกซึ้งที่ถูกทอดทิ้งเพิกเฉย เป็นความพยายามที่จะหาพื้นที่ที่แสดงความมีอยู่ของตัวตนของกวี เป็นการพยายามสร้างความชอบธรรมให้กับกวีว่า การที่กวีถูกทอดทิ้งนั้นเพราะจากผู้ปกครองที่ไม่ดี ไม่ดำเนินตามความสัมพันธ์ระหว่างราชาและขุนนางได้อย่างถูกต้องไม่ใช่เป็นเพราะตัวกวีเอง

3.3 วาทกรรมสู่เส้นทางความเป็นขุนนาง

การสอบเข้ารับราชการ 科举制度 คือการสอบเพื่อคัดเลือกบุคคลเข้ารับราชการในสมัยโบราณของจีน เกิดขึ้นครั้งแรกในสมัยราชวงศ์สุย (ค.ศ. 605) และยกเลิกการสอบลงในสมัยราชวงศ์ชิง (ค.ศ. 1905) รวมระยะเวลาการใช้ระบบการสอบคัดเลือกนี้นานถึง 1300 ปี ซึ่งในสมัยราชวงศ์ซ่ง เป็นสมัยที่มีการปรับปรุงเนื้อหาวิชาที่ใช้สอบและจัดระบบการสอบคัดเลือกให้มีความรัดกุมและชัดเจนเป็นธรรมชาติ (Cheng Yuzhen, 2004: 157)

การคัดเลือกบุคคลเข้ารับราชการแต่เดิมนั้น จะใช้วิธีคัดเลือกจากตระกูลขุนนางหรือได้รับการสนับสนุนจากขุนนาง ทำให้เกิดการทุจริตและการรับสินบนในหมู่ขุนนาง ต่อมาในสมัยราชวงศ์ถัง จึงได้เกิดการสอบเข้ารับราชการขึ้นอย่างเป็นทางการ โดยมีจุดประสงค์เพื่อลดการรับสินบนของขุนนางและเพิ่มโอกาสให้ปัญญาชนที่ยากจนและมีความสามารถจริงๆ ได้มีโอกาสเข้ารับราชการ แต่จำนวนผู้ผ่านการสอบนั้นค่อนข้างน้อย จนกระทั่งในสมัยราชวงศ์ซ่ง จึงได้มีการเปลี่ยนกฎเกณฑ์วิธีการสอบขึ้นใหม่ เพื่อให้ผู้เข้าสอบสามารถสอบได้จำนวนมากขึ้น เนื่องจากราชสำนักซึ่งมีความต้องการข้าราชการจำนวนมากขึ้นกว่าแต่ก่อน ตามนโยบาย *มุ่งเน้นพลเรือนก่อนปรนทหาร 重文轻武* ของจักรพรรดิที่ให้ความสำคัญการข้าราชการพลเรือนมากกว่าข้าราชการฝ่ายทหาร (Xu Xuan, 2008: 41) และเหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่งคือ ราชสำนักต้องการลดอำนาจของกลุ่มขุนนางและชนชั้นสูง องค์จักรพรรดิจะเป็นผู้ลงมำกำกับการสอบคัดเลือกขั้นสุดท้ายด้วยพระองค์เอง ซึ่งการที่องค์จักรพรรดิเป็นผู้คัดเลือกด้วยพระองค์เองนี้ ส่งผลให้เกิดการรวมอำนาจไว้ที่จักรพรรดิอย่างแนบเนียน (Elman, 2000: 206) ด้วยเหตุนี้ การสอบเข้ารับราชการในสมัยราชวงศ์ซ่งจึงมีความสำคัญต่อฐานอำนาจของ

จักรพรรดิ ขณะเดียวกัน การสอบเข้ารับราชการก็เป็นเส้นทางไปสู่การเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางสังคมของคนในสมัยราชวงศ์ซ่ง กล่าวคือ การสอบเปิดกว้างสำหรับบุคคลทั่วไป ไม่ว่าจะเกิดในชนชั้นใดของสังคมก็มีโอกาสเข้าสอบได้ทั้งสิ้น หากมีความรู้ความสามารถจริง ก็สามารถเข้ารับราชการเป็นขุนนางได้ (Cheng Yuzhen, 2004: 162)

การสอบเข้ารับราชการในสมัยราชวงศ์ซ่ง จะสอบทุกสามปี แบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับเขตหรือโจวฉือ 州試 ระดับมณฑลหรือเจ็งฉือ 省試 และระดับพระที่นั่งหรือเตียนฉือ 殿試 การสอบระดับเขตจะสอบกันในช่วงฤดูใบไม้ร่วง จึงเรียกรับการสอบระดับเขตนี้ชื่อหนึ่งว่า การสอบฤดูใบไม้ร่วงหรือชิวฉือ 秋試 ส่วนการสอบระดับมณฑลจะสอบในฤดูใบไม้ผลิปีถัดไป จึงเรียกรับการสอบระดับนี้ว่า การสอบฤดูใบไม้ผลิหรือชุนฉือ 春試 หรือชุนเหวย 春闈 ซึ่งผู้สอบผ่านระดับเขตจะต้องเดินทางไปสอบระดับมณฑลที่เมืองหลวง ในสนามสอบที่สร้างขึ้นโดยทางการ เรียกว่า ก่งยวน 贡院 เมื่อสอบผ่านระดับนี้ได้แล้ว จึงจะมีสิทธิ์เข้าสอบต่อหน้าพระที่นั่ง ซึ่งองค์จักรพรรดิจะเป็นผู้ออกข้อสอบและตัดสินด้วยพระองค์เอง บางครั้งองค์จักรพรรดิจะออกมาทำกับการสอบหรือมีการแต่งตั้งขุนนางผู้ใหญ่เป็นผู้กำกับการสอบ ผู้ที่สอบได้ระดับนี้จะเรียกว่า ศิษย์แห่งโอรสสวรรค์ 天子门生 จากนั้นองค์จักรพรรดิจะมีพระบรมราชโองการประกาศรายชื่อผู้ที่สอบผ่าน โดยเรียกใบประกาศแจ้งชื่อผู้ที่สอบผ่านว่า ประกาศชื่อทองคำ หรือ จินปัง 金榜 ผู้ที่สอบได้อันดับที่หนึ่งเรียกว่า จ้วงหยวน 状元 อันดับที่สองเรียกว่า ปังเหยียน 榜眼 และอันดับที่สามเรียกว่า ทันฮวา 探花 (Cheng Yuzhen, 2004: 159)

สำหรับประชาชนในสมัยราชวงศ์ซ่ง จะให้ความสำคัญกับการสอบคัดเลือกเข้ารับราชการอย่างมากและถือเป็นสิ่งสำคัญที่สุดสำหรับปัญญาชน กล่าวกันว่า บัณฑิตและปัญญาชนส่วนใหญ่ในสมัยราชวงศ์ซ่งล้วนเคยผ่านการสอบหรือมีประสบการณ์เกี่ยวกับการสอบเข้ารับราชการมาแล้วทั้งสิ้น ซึ่งอาจเรียกได้ว่า การสอบเข้ารับราชการเป็นหน้าที่ของปัญญาชนในสมัยราชวงศ์ซ่ง เพราะการสอบผ่านคือการได้มาซึ่งชื่อเสียงและเกียรติยศทั้งต่อตนเองและต่อครอบครัว เป็นสิ่งชี้วัดถึงความสำเร็จและก้าวหน้าของชีวิต ดังนั้นแนวคิดเกี่ยวกับการเดินทางไปสอบจอหงวนจึงพบได้ในกวีนิพนธ์ชื่อ เช่นเดียวกัน

จากการศึกษากวีนิพนธ์ชื่อที่สัมพันธ์กับวาทกรรมสู่เส้นทางความเป็นขุนนางนี้ สามารถแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ กวีนิพนธ์ชื่อที่แสดงให้เห็นถึงความยากลำบากขณะเดินทาง กวีนิพนธ์ชื่อที่แสดงให้เห็นถึงผลสำเร็จของการสอบและกวีนิพนธ์ชื่อที่แสดงให้เห็นถึงการพลาดหวังจากการสอบ

3.3.1 ความยากลำบากขณะเดินทาง

ดั่งที่ได้กล่าวมาข้างต้น เมื่อเหล่าบัณฑิตสามารถสอบผ่านระดับเขตหรือโจวจื่อในฤดูใบไม้ร่วงได้สำเร็จ ผู้ที่สอบผ่านจำเป็นต้องออกเดินทางท่ามกลางฤดูหนาวที่แสนโหดร้ายเพื่อไปสอบระดับมณฑลหรือเจ็งจื่อให้ทันในฤดูใบไม้ผลิในปีถัดไป แน่แน่นอนว่าการเดินทางย่อมประสบกับอุปสรรคและความยากลำบากนานัปการ ตัวอย่างกวีนิพนธ์ที่แสดงให้เห็นภาพการเดินทางที่แสนยากลำบากนี้ได้อย่างชัดเจน ได้แก่ *หงซวงจู่ย่ง* ของ เจาปิ่น *รู่เฮ่อเซี่ยน* ของ อู่วีเหลียง และ *ชิงอู่วีอัน* ของ กวีนิรนาม

红窗迥⁶⁸

作者：曹邕

春闺期近也，望帝乡迢迢，犹在天际。懊恨这一双脚底。一日厮赶上五六十里。争气。扶持我去，转得官归，恁时赏你。穿对朝靴，安排你在轿儿里。更选个、宫样鞋，夜间伴你。

หงซวงจู่ย่ง

ประพันธ์โดย เจาปิ่น

ใกล้ถึงเวลาสอบฤดูใบไม้ผลิแล้ว

มองบ้านเกิดจักรพรรดิไกลไกล

ราวกับอยู่ปลายขอบฟ้า

เป็นทุกข์รวดร้าวกับรอยเท้าคู่นี้

หนึ่งวันต้องไปให้ได้ห้าสิบ หกสิบลี้

มูมานะบากบั่น

ช่วยประคับประคองให้เข้าไป

หันหน้าสู่ศูนย์รวมของขุนนาง

⁶⁸ หงซวงจู่ย่ง (หน้าต่างสีขาวที่ห่างไกล) 红窗迥 เป็นชื่อเรียกชื่อไฟ 1 บทมีทั้งหมด 65 คำ (Tang Gaocai, editor, 2009: 2630)

เวลานั้นปูนบำเหน็จให้ท่าน

สวมรองเท้าสำหรับเข้าเฝ้าฯ

จัดการท่านให้นั่งเกี้ยว

เลือกรองเท้าดำหนักใน

ให้ยามราตรีอยู่เป็นเพื่อนท่าน

กวีนิพนธ์บทนี้ แสดงให้เห็นภาพของปัญญาชนยากจนที่ต้องเดินทางไปสอบคัดเลือกเข้ารับราชการที่เมืองหลวงด้วยการเดินเท้า จากประโยคที่ว่า เป็นทุกข์รวดร้าวกับรอยเท้าคู่นี้ เพื่อไปให้ถึงเมืองหลวงทันเวลา จำเป็นต้องเดินเท้าให้ได้อย่างน้อยวันละประมาณ 50-60 ลี้ (ประมาณ 25-30 กิโลเมตรต่อวัน) สิ่งเดียวที่ช่วยให้ไปถึงจุดหมายได้คือความพยายามเท่านั้น และอีกสิ่งหนึ่งที่ช่วยปลดปล่อยประโลมขมต้องทนลำบากในขณะเดินทาง คือ การคิดถึงความสำเร็จที่รออยู่เบื้องหน้า เวลานั้นปูนบำเหน็จให้ท่าน สวมรองเท้าสำหรับเข้าเฝ้าฯ จัดการท่านให้นั่งเกี้ยว กวีเลือกใช้ภาพของตัวเองเมื่อได้รับบรรดาศักดิ์ ได้นั่งเกี้ยว ได้เข้าเฝ้าหน้าพระที่นั่งและได้รับพระราชทานหญิงสาวให้มาอยู่เป็นเพื่อนแก้เหงายามราตรี คำว่า รองเท้าเข้าเฝ้าฯ 朝靴 เป็นรองเท้าของขุนนางที่จะสวมขณะเข้าเฝ้าจักรพรรดิ (Li Xingjian, 2004: 153) ส่วน รองเท้าดำหนักใน 宫样鞋 หมายถึง รองเท้าที่ปักเป็นลวดลายของหญิงสาวในพระราชวัง (Gan Song and Liu Zunming, 2008: 65)

ลักษณะกวีนิพนธ์นี้คือที่ใช้ลักษณะการปลดปล่อยประโลมคล้ายกับกวีนิพนธ์ที่ได้กล่าวมาข้างต้นคือ รุ่ยเฮ่อเซียน ของ อู๋เหิง

瑞鹤仙⁶⁹

作者：俞良

春闺期近也，望帝京迢递，犹在天际。懊恨这双脚底。不惯行程，如今怎免得，拖泥带水。痛难禁、芒鞋五耳。倦行时、着意温存，笑语甜言安慰。争气。扶持我去，选得官来，那时赏你。穿对朝靴，安排在轿儿里。抬来抬去，饱餐羊肉滋味。重教细腻。更寻对、小小脚儿，夜间伴你。

⁶⁹ รุ่ยเฮ่อเซียน (เขียนนกกกระสามงคล) 瑞鹤仙 เป็นชื่อเรียกชื่อไผ่ ปรากฏครั้งแรกในกวีนิพนธ์ชื่อของโจวปังเขียน 周邦彦 1 บทมี 2 ท่อน ทั้งหมด 102 คำ (Tang Gaocai, editor, 2009: 2640)

ร่ายเฮ่อเซียน

ประพันธ์โดย อู๋เหว่เหลียง

ใกล้ถึงการสอบฤดูใบไม้ผลิแล้ว

มองเมืองจักรพรรดิอันแสนไกล

ราวอยู่ปลายขอบฟ้า

ทุกซ์ทนกับรอยเท้าคู่นี้

ไม่คุ้นชินกับเส้นทาง

บัดนี้จะหลีกเลี่ยงได้เช่นไร (เส้นทาง)มีแต่โคลนเลน

ทุกซ์ยากเกินทน สวมรองเท้าฟาง

ยามอ่อนเพลีย(เบื่อ)จากการเดินทาง

ใช้ความอ่อนโยน เรื่องตลกคำหวานช่วยปลอบใจ

มูมานะบากบัน

ช่วยประคับประคองให้เข้าไป เลือกให้ได้เป็นขุนนาง

เวลานั้นขุนบำเหน็จให้ท่าน

สวมรองเท้าสำหรับเข้าเฝ้าฯ จัดการยามนั่งในเกี้ยว

ห้ามไปหามา อิมหนำรสชาติของเนื้อแพะ

ให้ความสำคัญกับการศึกษาละเอียดลออ

แสวงหาทำเลเล็กๆ สักคู่ อยู่เป็นเพื่อนยามราตรี

กวีนิพนธ์บทนี้ มีการใช้คำจากกวีนิพนธ์บท หงซวงจฺย่ง ของ เฉาปิ่น แต่เพิ่มเติมรายละเอียดเข้าไปในกวีนิพนธ์และเลือกที่จะใช้ชื่อไผคนละชนิดกับบทแรก กวีใช้การบรรยายความรู้สึกของตน ขณะเดินทางไปสอบคัดเลือกเข้ารับราชการที่เมืองหลวง กวีพูดถึงความยากลำบากขณะเดินทางไปเมืองหลวง บัดนี้จะหลีกเลี่ยงได้เช่นไร เป็นความรู้สึกของกวีถึงความจำเป็นต้องไปสอบ (เส้นทาง)มีแต่โคลนเลน แสดงให้เห็นว่าเป็นช่วงปลายฤดูหนาวเข้าฤดูใบไม้ผลิ เพราะหิมะละลายและเริ่มมีฝนตก

พื้นดินจึงเป็นโคลนเลน การสวม รองเท้าฟาง หมายถึงกวีเป็นคนที่ยากจน ระหว่างการเดินทางที่ยากลำบาก กวีมีแต่ ความอ่อนโยน เรื่องตลก คำหวาน เป็นกำลังใจให้ผ่านพ้นวันเวลาที่ลำบากไปได้

บทที่สอง บรรยายถึงความฝันของกวีว่า หากสอบผ่านได้เป็นขุนนางแล้ว ชีวิตก็จะเต็มไปด้วยสิ่งที่ดีๆ กวีเลือกใช้ รองเท้า มาเปรียบเทียบสภาพก่อนและหลังสอบ รองเท้าฟาง หมายถึงรองเท้าของชาวบ้านที่ไม่ได้มีฐานะ รองเท้าเข้าเฝ้าฯ เป็นรองเท้าของขุนนาง ใช้ รอยเท้า ก็คือการเดินด้วยเท้า เปรียบเทียบกับการ นั่งเกี้ยว ส่วน การหาเท้าเล็กๆ หมายถึงเท้าของสตรีชั้นสูงในสมัยราชวงศ์ซ่ง เนื่องจากในสมัยราชวงศ์ซ่ง สตรีในวังและตระกูลชั้นสูงนิยมให้บุตรสาวรัดเท้า (Zhu Lingyan, 2007: 1)

กวีนิพนธ์ทั้งสองบทแสดงให้เห็นถึงความยากลำบากในการเดินทางมาสอบที่เมืองหลวง และเมื่อมาถึงที่เมืองหลวงแล้ว ก็ต้องเผชิญกับสนามสอบที่วุ่นวายและความยากลำบากในการเผชิญกับสนามสอบในเมืองหลวงที่ไม่ได้สุขสบายอย่างที่คิด ในกวีนิพนธ์บท ซิงอู้อี้⁷⁰ ของกวีนิรนาม ได้บรรยายถึงสภาพของผู้ที่เดินทางมาเข้าสอบได้อย่างเห็นภาพและชัดเจน

青玉案⁷⁰

作者：无名氏

钉鞋踏破祥符路。似白鹭、纷纷去。试盪幞头谁与度。八厢儿事，两员直殿，怀挟无藏处。 时辰报尽天将暮，把笔胡填备员句。试问闲愁知几许？两条脂烛，半盂馊饭，一阵黄昏雨。

ซิงอู้อี้⁷⁰

ประพันธ์โดย กวีนิรนาม

รองเท้าตะปูย่าไปบนถนนเสียงฟู

ดูราวกับนกกระสาขาว ไปกันอย่างแข็งแรงแ

กล่องเครื่องสอบ ฝ้ารัดศีรษะใครเล่าจะกำนึ่งถึง

ทหารมากมาย เจ้าหน้าที่ราชสำนักสองนายตรวจสอบ ที่ซุกไว้ไม่มีที่ซ่อน

⁷⁰ ซิงอู้อี้ (จอกหยกเขียว) 青玉案 เป็นชื่อเรียกฉือไผ่ นำมาจากกวีนิพนธ์ชื่อ กลอนสี่โศก 四愁诗 ของ จางเหิง 张衡 ในสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันออก 1 บทมี 2 ท่อน ทั้งหมด 67 คำ (Tang Gaocai, editor, 2009: 2633)

เวลาหมดไปเข้าจรดเย็น ใช้พู่กันเติมคำมั่วก่อนส่ง

ลองถามดูว่าความทุกข์นี้มากมายเพียงใด

เทียนไขสองเล่ม ข้าวบุดครึ่งชาม ฝนยามเย็นพักหนึ่ง

ภาพที่กวีแสดงให้เห็นคือความวุ่นวายและความน่าสงสารของเหล่าผู้เข้าสอบคัดเลือก *รองเท้าตะปู* เป็นรองเท้าที่ใส่เดินสำหรับหน้าฝน (Li Xingjian, 2004: 311) เนื่องจากในฤดูใบไม้ผลิในประเทศจีนเป็นช่วงที่ฝนตกชุก *ถนนเสียงผู้* 祥符路 คือชื่อถนนในเมืองไคเฟิงเมืองหลวงของราชวงศ์ซ่งเหนือ *ดูราวกับนกกระสาขาว* เนื่องจากเครื่องแต่งกายของบัณฑิตหรือคนธรรมดา มักจะเป็นสีขาว ดังนั้นเมื่อมีผู้คนเดินทางมาเข้าสอบมากมายจึงดูเหมือนกับฝูงของนกกระสาขาวที่ส่งเสียงร้องดัง *กล่องเครื่องสอบ* *ผ้ารัดศีรษะ* ใครเล่าจะคำนึงถึง หมายถึงเมื่อเร่งรีบไปเข้าสอบ แม้แต่กล่องที่ใส่เครื่องใช้ในการสอบและผ้าที่ใช้รัดศีรษะก็ไม่เรียบร้อย เป็นภาพของความจุกจุก ทหารมากมาย *เจ้าหน้าที่ราชสำนักสองนายตรวจสอบ* *ที่ซุกไว้ไม่มีที่ซ่อน* แสดงภาพของการตรวจตราเข้มงวดก่อนเข้าสนามสอบ เพื่อไม่ให้มีการทุจริตแอบพกคำตอบเข้าไปดู และเมื่อนั่งสอบ ก็ใช้เวลาทำข้อสอบเข้าจรดเย็น ในการสอบนั้น เมื่อเข้าสู่สนามสอบแล้วจะไม่สามารถออกจากสนามสอบได้จนกว่าจะสิ้นสุดการสอบ ซึ่งใช้ระยะเวลาในการสอบหลายวัน ผู้เข้าสอบจะนั่งในช่องเล็กๆ ที่มีเพียง โต๊ะและที่นั่ง เทียนไขที่ทางการแจกให้สำหรับใช้ตอนกลางคืน อาหารทางการจะเป็นผู้ส่งให้ ดังนั้น เมื่อต้องทำข้อสอบทั้งวัน จึงไม่มีเวลาที่จะรับประทานอาหาร เมื่อตกค่ำข้าวจึงบุด ยิ่งเมื่อฝนตกก็ต้องยิ่งเผชิญกับความยากลำบากมากขึ้น

ในบทแรก กวีบรรยายภาพที่น่าขบขัน ความวุ่นวาย ความพยายามที่จะ โกงข้อสอบของผู้เข้าสอบ ส่วนในบทที่สอง บรรยายถึงความทุกข์ของเหล่าผู้เข้าสอบที่จะต้องเผชิญกันในสนามสอบแข่งขันอันดุเดือดนี้

จากกวีนิพนธ์ทั้งสามบท แสดงให้เห็นภาพของความยากลำบากในการเดินทางไปสอบและการเข้าสอบ กวีทั้งสามบทเลือกใช้อุปลักษณ์ “รองเท้า” แสดงให้เห็นการเดินทาง โดยใช้ *รองเท้าฟาง* และ *รองเท้าตะปู* เป็นอุปลักษณ์แทนการเดินทางที่ยากลำบาก ขณะที่ *รองเท้าเข้าฟ้า* *รองเท้าดำหนักใน* และ *เท้าเล็กๆ* เป็นอุปลักษณ์ถึงความสำเร็จที่จะได้รับจากการเดินทางไปสอบ

3.3.2 ผลสำเร็จของการสอบ

กวีนิพนธ์นี้ออกจากจะแสดงให้เห็นภาพของความยากลำบากของการเดินทางไปสอบคัดเลือกเข้ารับราชการแล้ว การกล่าวถึงผลสำเร็จของการสอบก็เป็นกลวิธีที่สร้างขึ้นมาเพื่อให้กำลังใจและกระตุ้นให้ผู้ที่กำลังจะเดินทางไปสอบสามารถฟันฝ่าอุปสรรคระหว่างทางและสามารถประสบความสำเร็จได้ดังที่ตั้งใจ กวีนิพนธ์นี้ที่แสดงให้เห็นภาพของผลสำเร็จของการสอบได้เห็นชัดที่สุดได้แก่ *เจ้อตันกู่ย* สามบท ของ หวางจื่อเต้า

折丹桂⁷¹

作者:王之道

送蓬、著、迈三子庚辰年省试

照人何处双瞳碧。欲去江城北。过江风顺莫迟留，快雁序、飞联翼。
西湖花柳传消息。知是东君客。家书须办写泥金，报科名、题淡墨。

เจ้อตันกู่ย

ประพันธ์โดย หวางจื่อเต้า

ส่งจวี จูและไต้ ทั้งสามท่าน ไปสอบระดับมณฑลปีกิ่งเงิน

สองตาราวมรดกส่งไปยังที่ใดเล่า

ปรารถนาไปทางเหนือเมืองเจียงเฉิง

ข้ามแม่น้ำสายลมไหลลื่น ไม่หยุดอยู่

แถวท่านป่า บินปีกเชื่อมกัน

ทะเลสาบซีหู นุบผาใบหลิวง่า

รู้ว่าเป็นอาคันตุกะท่านแห่งตะวันออก

ส่งสาส์นกลับบ้านเตรียมเขียนอักษรทอง

⁷¹ เจ้อตันกู่ย (หักตันกู่ย) 折丹桂 เป็นชื่อเรียกชื่อไผ่ ใช้ในการส่งคนเมื่อต้องเดินทาง มาจากกวีนิพนธ์นี้ที่กล่าวว่า หนังสือเขียนดอกกู่ยจร 仙籍桂香浮 1 บทมี 2 ท่อน ทั้งหมด 50 คำ (Tang Gaocai, editor, 2009: 2630)

ประกาศชื่อ เขียนหมึกจาง

กวีนิพนธ์บทนี้ ประพันธ์ขึ้นเพื่อใช้เป็นกำลังใจให้แก่ผู้ที่กำลังจะไปสอบระดับมณฑลที่เมืองหลวง สองตา หมายถึง ดวงตาหรือนัยตาสองดวง ซึ่งเป็นลักษณะของวีรบุรุษตามเทพปกรณัมจีน การมองไปข้างหน้า แสดงให้เห็นถึงการมีปณิธานอันแรงกล้า เมืองเจียงเฉิง และ ทะเลสาบซีหู หมายถึงเมืองหวู่ฮั่น 武汉 เมืองสำคัญในสมัยราชวงศ์ซ่ง คำว่า สายลมไหลลื่น หมายถึงการอวยพรให้การเดินทางไร้อุปสรรค ท่านแห่งตะวันออก หมายถึง นายท่านหรือผู้เป็นเจ้าของบ้าน เนื่องจากในภาษาจีน คำว่า ตะวันออกนั้นจะหมายถึงเจ้าของบ้าน (Li Xingjian, 2004: 316) ซึ่งจากการวิเคราะห์ของผู้วิจัยเห็นว่า เจ้าบ้านในเมืองหลวง หมายถึงองค์จักรพรรดิ การได้เป็นแขกขององค์จักรพรรดิแสดงถึงการสอบผ่านการสอบเข้ารับราชการแล้ว เขียนอักษรทอง หมายถึง ตัวอักษรสีทองที่ไว้เขียนอวยพรหรือแสดงความยินดีในงานมงคลต่างๆ ประกาศชื่อ เขียนหมึกจาง หมายถึง เมื่อทางฝ่ายจัดการสอบ 礼部 ประกาศรายชื่อผู้ที่สอบผ่าน จะใช้หมึกจางเขียนรายชื่อ

用前韵送彦开弟省试

风漪欲皱春江碧。予寄江城北。子今东去赴春官，挽不住、遯风翼。
修程应过天池息。何处堪留客。预知仙籍桂香浮，语祝史、休占墨。

ใช้ลำนํ้ากวิบทก่อน ส่งเขียนไคน้องชายไปสอบระดับมณฑล

ลมพักระลอกคลื่นราวรอยจิบบนแม่น้ำใสรวมรถ

ส่งท่านไปทางเหนือเมืองเจียงเฉิง

วันนี้ท่านไปทางทิศตะวันออกเพื่อไปยังขุนนางไบไม่ผลิ

รั้งไม่อยู่ บินไปกับสายลม

เส้นทางยาวไกลหนองน้ำสวรรค์ส่งข่าว

ที่ใดเล่าจะสามารถหยุดยั้งท่านให้เป็นอาคันตุกะ

รู้ล่วงหน้าถึงหนังสือเขียนกลิ่นดอกกุ้ยชจร

คำพูดอวยพรและเสี่ยงทาย

กวีนิพนธ์บทนี้ ใช้ท่วงทำนองเดียวกับกวีนิพนธ์บทแรก เป็นการอวยพรให้ผู้ไปสอบ เช่นเดียวกัน คำว่า *ขุนนางใบไม้ผลิ* หมายถึง ฝ่ายจัดการสอบในฤดูใบไม้ผลิ ในที่นี้หมายถึงฝ่ายจัดการสอบระดับมณฑล *หนองน้ำสวรรค์* หมายถึง หนองน้ำสวรรค์ด้วยไม้ 木兰天池 ที่อยู่ในเมืองหวู่ฮั่น *หนังสือเซียน* 仙籍 เป็นคำเรียกหนังสือที่ใช้จัดชื่อ คุณสมบัติ ภูมิลำเนาของผู้ที่สอบผ่าน และเรียกผู้ที่สอบผ่านว่า เป็นเซียน 登仙 (Ministry of Education, R.O.C, 1994: online) ส่วน *กลิ่นดอกกุ้ย* หมายถึง การหักต้นกุ้ย 折桂 ใช้เรียกคนที่สอบผ่านเช่นเดียวกัน (Li Xingjian, 2004: 1655)

用前韵送赵彦翔省试

雪晴山色分遥碧。辉映江南北。子今东去步蟾宫，看少展、垂天翼。
晚来江上西风息。算不是新丰客。明年三月见君时，庆章绶、纡铜墨。

ใช้ลำนํากวีบทก่อน ส่งจ้าวเยี่ยนเสียงไปสอบระดับมณฑล

สี่สันแห่งภูผาแบ่งนภาศดใส

ส่องแสงพร่าพรายทางเหนือของเจียงหนัน

วันนี้ท่านเดินทางไปที่ศตวันออกย่ำดวงจันทร์

ไม้หันกลับ ปณิธานอันสูงส่ง

ยามค่ำลมตะวันตกบนแม่น้ำส่งข่าว

ไม่ใช่อาคันตุกะแห่งชินเฟิง

ในปีหน้าเดือนสามยามพบท่าน

ฉลองตราขุนนาง ตราประทับสายสีดำ

กวีนิพนธ์บทนี้ ใช้ท่วงทำนองเดียวกับกวีนิพนธ์สองบทแรก คำว่า *ดวงจันทร์* 蟾宫 ในบทประพันธ์หมายถึงผู้ที่สอบผ่าน เพราะมีสำนวนเรียกผู้ที่สอบผ่านว่า หักดอกกุยบนดวงจันทร์ 蟾宫折桂 (Li Xingjian, 2004: 140) คำว่า *อาคันตุกะแห่งชินเฟิง* 新丰客 เป็นสำนวนหมายถึง ผู้ที่เดินทางแล้วประสบแต่ผู้ที่เย็นชาใส่⁷² เมื่อไม่เป็นอาคันตุกะแห่งชินเฟิงก็ย่อมมีแต่ผู้ที่ต้อนรับ ไม่ทำเย็นชาใส่

⁷² มาจากบันทึกใน จี้ถึงชู บทว่าด้วยเรื่องของหม่าโจว ที่กล่าวว่า “หม่าโจวยามรุ่มยากจนขั้นขั้นและไม่เป็นสิ่งที่ตั้งใจ จึงออกเดินทางไปยังฉางอัน ระหว่างทางผ่านชินเฟิงจึงพักอยู่ในโรงเตี๊ยมและได้รับความเย็นชามาก

ตราขุนนาง และ ตราประทับสายสีคำ เป็นเครื่องหมายที่แสดงให้เห็นว่าสามารถสอบผ่านการคัดเลือกจนได้รับการแต่งตั้งให้เป็นขุนนางแล้ว

กวีนิพนธ์ทั้งสามบท ได้แสดงให้เห็นถึงภาพของผลสำเร็จจากการเดินทางไปสอบคัดเลือกเข้ารับราชการและเป็นการอวยพรให้สามารถสอบผ่านได้ดังที่ตั้งใจ กวีเลือกใช้จินตภาพของสายลมและสายน้ำส่งสหายไปสอบ ท้องฟ้าสดใส อากาศปลอดโปร่ง แสงที่พร่างพราว มีการใช้ภาพของการบินไปบนท้องฟ้า หมายถึงการไปถึงจุดมุ่งหมายอย่างรวดเร็ว ข้ามแม่น้ำสายลมไหลลื่นไม่หยุดอยู่ในบทแรก รั้งไม่อยู่ บินไปกับสายลม ในบทที่สองและ ไม่หันกลับ ปณิธานอันสูงส่ง ในบทที่สาม คือการไปตามปณิธานอันแรงกล้า ไม่ควรพะวักพะวง มุ่งหน้าไปตามที่ปรารถนา นอกจากนี้ มีการใช้คำที่บ่งชี้ถึงการสอบผ่าน ได้แก่ การเขียนอักษรทอง การประกาศชื่อ หมึกจาง หนังสือเขียน ดอกกุ้ยฮวา ดวงจันทร์ ตราขุนนางและตราประทับสายคำ กวีเลือกที่จะใช้คำที่สวยงามและคำที่ล้วนแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จที่ได้มาอย่างง่ายดายและราบรื่น

นอกจากกวีนิพนธ์นี้ที่แสดงภาพของการเดินทางไปสอบอย่างราบรื่นแล้ว ยังมีกวีนิพนธ์อื่นที่แสดงภาพของการเดินทางที่แตกต่างไปจากสามบทแรก กล่าวคือ เป็นการเดินทางที่มีพาหนะช่วยอำนวยความสะดวกในการเดินทางและสามารถเดินทางไปสอบผ่านได้อย่างสำเร็จลุล่วง กวีนิพนธ์นี้ที่แสดงภาพอย่างชัดเจน ได้แก่ เตียนเจียงฮุน ของ เจิงเสี่ย และ นีเทียนเล่อ ของ จางเหยียน

เจ้าของ” 马周早年穷困不得志，初游长安，路过新丰，住于旅店中，受到店主的冷遇。《旧唐书·马周传》

点绛唇⁷³

作者: 曾协

送李粹伯赴春闈

小驻征骖，一尊古寺留君住。六花飞无数，飞舞朝天路。上苑繁华，
却似词章富。春将暮，玉鞭凝伫，总是经行处。

เตียนเจียงจุน

ประพันธ์โดย เจิงเสี่ย

ส่งหลี่ซู่ไปไปสอบฤดูใบไม้ผลิ

ที่พักรถเทียมม้า วัดโบราณรั้งให้ท่านหยุดอยู่

เกล็ดหิมะมากมาย ปลิวไปตามเส้นทางสู่ฟ้า

ราชอุทยานที่งดงาม เหมือนกับบทความที่สมบูรณ์

ฤดูใบไม้ผลิกำลังจะมาถึง ถือแส้หยกยื่นมองแสนไกล ล้วนคือทางที่เคยผ่านมา

กวีนิพนธ์บทนี้ แสดงให้เห็นภาพของการเดินทางไปสอบด้วยการนั่งรถม้าไป ที่พักรถเทียมม้า วัดโบราณรั้งให้ท่านหยุดอยู่ แสดงภาพที่พักระหว่างการเดินทางไปสอบ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า การเดินทางไปสอบในครั้งนี้เดินทางด้วยรถเทียมม้าและถือนแส้หยก แสดงว่าเป็นคนที่มีฐานะหรือเป็นชนชั้นสูงพอที่จะมีรถเทียมม้าได้ เส้นทางสู่ฟ้า คำว่า สู่ฟ้า ในที่นี้ผู้วิจัยเห็นว่าหมายถึง การได้มีโอกาสได้เข้าเฝ้าหน้าพระที่นั่ง ซึ่งก็คือการสอบระดับพระที่นั่ง มีการเปรียบเทียบความงดงามของราชอุทยานกับความสวยงามของบทความที่จะเขียนในการสอบ สามวรรคสุดท้าย หมายถึง การสอบกำลังจะใกล้เข้ามาแล้ว ที่ผ่านมาก็คือความยากลำบาก ขอให้มุ่งมั่นมองไปข้างหน้า เพื่อจะพบกับความสำเร็จ

นอกจากการเดินทางไปสอบด้วยรถเทียมม้าแล้ว การเดินทางด้วยเรือยังเป็นอีกหนึ่งทางเลือกของการเดินทางไปสอบ

⁷³ ริมฝีปากเต็มชาด 点绛唇 เป็นชื่อเรียกชื่อไฟ มาจากกวีนิพนธ์ 咏美人春游 ของ เหลียงเจียงเยียน 梁江淹 ในสมัยหนันเฉา 南朝 ว่า เต็มปากแดงราวไข่มุก 明珠点绛唇 1 บทมี 2 ท่อน ทั้งหมด 42 คำ (Tang Gaocai, editor, 2009: 2635)

齐天乐⁷⁴

作者:张炎

几年槐市槐花冷，天风又还吹起。故篋重寻，闲书再整，犹记灯窗滋味。浑如梦里。见说道如今，早催行李。快买扁舟，第一桥边趁流水。阳关须是醉酒，柳条休要折，争似攀桂。旧有家声，荣看世美，方了平生英气。琼林宴喜。带雪絮归来，满庭春意。事业方新，大鹏九万里。

ฉีเทียนเล่อ

ประพันธ์โดย จางเหยียน

ก็ปีแล้วที่เมืองต้นหวายและดอกหวายเจียบเหงา สายลมเริ่มพัดอีกครั้ง
เตรียมหาหีบเดินทางใบเค็ม หนังสืออ่านยามว่างจัดใหม่อีกครั้ง
ยังจำได้ถึงรสชาติของโคมไฟแขวนริมหน้าต่าง
ขุ่นมัวเหมือนอยู่ในความฝัน
หากพูดถึงบัดนี้ เตรียมกระเป๋าเดินทางพร้อม
รีบซื้อเรือสักลำ ริมสะพานแรกนั่งเรือตามสายน้ำ
ลำนํ้าหยางกวานสุดท้ายเมาสุรา
กิ่งหลิวโปรดย่าหัก แข่งกันหักกิ่งกู่
เพื่อนเก่าครอบครัวมีชื่อเสียง มองเกียรติยศอันรุ่งเรือง
มุ่งไปยังชีวิตที่ฝั่งผายสว่างงาม
งานเลี้ยงมงคลของหลิน
นำปุ๋ยหิมะกลับมา ห้องโถงเต็มไปด้วยกลิ่นอายแห่งใบไม้ผลิ
เรื่องราวใหม่ นกเฟิงบินถลาไปแก้หมื่นลิ

⁷⁴ ฉีเทียนเล่อ (हररयातुवसकल) 齐天乐 เป็นชื่อเรียกฉือไผ่ 1 บทมี 2 ท่อน ทั้งหมด 102 คำ (Tang Gaocai, editor, 2009: 2631)

กวีนิพนธ์นี้ แสดงภาพของชีวิตและการเดินทางของปัญญาชนในการเดินทางไปสอบคัดเลือกเข้ารับราชการ เมืองต้นหววย 槐市 หมายถึง เมืองที่เป็นศูนย์รวมซื้อขายแลกเปลี่ยนหรือพูดคุยกันของนักศึกษาและปัญญาชนในเมืองจางอัน เนื่องจากเมืองดังกล่าวมีต้นหววยมาก จึงเรียกชื่อเมืองว่า หววยชื่อ ส่วน ดอกหววย 槐花 หมายถึง เรื่องราวการสอบคัดเลือกเข้ารับราชการ บทแรก เป็นการกล่าวถึงการเตรียมตัวก่อนไปสอบ เวลาการสอบคัดเลือกเข้ารับราชการกลับมาอีกครั้งหลังจากที่ห่างหายไปนาน เหล่าปัญญาชนต้องเตรียมอุปกรณ์ที่จะต้องใช้ในการเดินทางไปสอบ ไม่ว่าจะเป็นเสื้อผ้า หนังสืออ่านยามว่าง ของใช้ต่างๆ โคมไฟแขวนริมหน้าต่าง หมายถึง การแขวนโคมไฟอ่านหนังสือ ตอนกลางคืน เป็นความลำบากในการเรียนหนังสือและอ่านตำรา ภาพความยากลำบากในวันนั้น เหมือนกับความฝัน รีบซื้อเรือสักลำ ริมสะพานแรกนั่งเรือตามสายน้ำ แสดงภาพของการเดินทางด้วยเรือ แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่เดินทางไปสอบค่อนข้างมีฐานะเนื่องจากสามารถซื้อเรือและมีสมบัติติดตัวไปเป็นจำนวนมาก

บทที่สอง กล่าวถึงการไปสอบคัดเลือก นำมาซึ่งบทเพลง หยางกวนซาน เตี่ย 阳关三叠 เป็นท่วงทำนองเพลงที่ใช้บรรเลงยามลาจากกัน การดื่มสุราแสดงถึงความรู้สึกเศร้าโศกจากการลาจากและความเหงา กิ่งหลิวโปรดย่ำหัก การหักกิ่งหลิว ในวัฒนธรรมจีนเมื่อต้องไปส่งสหายและคนรัก นิยมหักกิ่งหลิวมอบให้กัน มีความหมายว่า อาลัยอาวรณ์ 惜别 อีกทั้งคำว่า หลิว 柳 ของต้นหลิว ยังไปพ้องเสียงกับคำว่า หลิว 留 ที่แปลว่า รั้งอยู่ อีกด้วย (Li Yajun, 2006) แข่งกันหักกิ่งกฤษณา มาจากสำนวน หักดอกกฤษณาบนดวงจันทร์ หมายถึง การสอบผ่าน กวีใช้การหักของกิ่งไม้สองชนิด มาเปรียบเทียบจิตใจที่มุ่งมั่นของกวีว่า ไม่ควรอาลัยอาวรณ์การลาจาก แต่ควรมุ่งไปแข่งขันการสอบเข้ารับราชการจะดีกว่า เพื่อนเก่าครอบครัวมีชื่อเสียง มองเกียรติยศอันรุ่งเรือง มุ่งไปยังชีวิตที่ผั่งผายสว่างาม หมายถึง หากสอบผ่าน ครอบครัวก็จะมีชื่อเสียง ตัวเองก็จะมีเกียรติยศ ไปที่ไหนก็มีแต่คนชื่นชม งานเลี้ยงมงคลฉวงหลิน หมายถึง งานเลี้ยงที่องค์กรพระดิพระราชทานให้แก่ผู้ที่สอบได้ ซึ่งจะจัดขึ้นที่อุทยานหลวงฉวงหลินเขียน 琼林宴 ราชอุทยานในสมัยราชวงศ์ซ่ง (Cheng Yuzhen, 2004: 159) สามวรรณคดีสุดท้าย หมายถึง เมื่อสอบได้ ก็จะมีแต่บรรยากาศที่ดีที่เป็นมงคล สดชื่นราวฤดูใบไม้ผลิ นกเผิงบินไกลไปเก้าหมื่นลี้ มาจากสำนวน นกเผิงเดินทางหมื่นลี้ 鹏程万里 หมายถึง เส้นทางสุดแสนไกล อุปสรรคมากมายที่จะต้องฝ่าฟันไปให้ได้อย่างไม่ย่อท้อ (Li Xingjian, 2004: 986)

กวีนิพนธ์ที่ยกตัวอย่างมา ล้วนแสดงให้เห็นจิตใจที่มุ่งมั่นเพื่อไปให้ถึงปณิธานที่จะสอบผ่านการคัดเลือกเข้ารับราชการ คำที่ใช้ในกวีนิพนธ์ล้วนแสดงถึงความสวยงาม ความยิ่งใหญ่

ความสำเร็จ และแสดงว่าการเดินทางไม่ได้ยากอย่างที่คิด เพราะเห็นได้จากความสามารถของผู้ที่จะไปสอบในการเดินทางด้วยรถม้าที่เทียมด้วยเส้หยก การซื้อเรือและมีการขนสมบัติติดตัวไปจำนวนมาก แสดงว่าผู้ที่จะไปสอบเป็นผู้ที่มีฐานะหรือเป็นชนชั้นสูงที่สามารถจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทางได้ ตรงข้ามกับปัญญาชนยากจนที่ต้องเดินทางด้วยเท้าไปยังเมืองหลวงดังเช่นในกวีนิพนธ์นี้ที่ได้ออกแสดงความยากลำบากในการเดินทางไปสอบที่ต้องเดินทางในช่วงฤดูหนาว การเดินทางด้วยเท้าย่อมแสดงภาพของความยากลำบากมากกว่าการเดินทางด้วยพาหนะต่างๆ

อย่างไรก็ตาม สิ่งหนึ่งที่เหมือนกันของกวีนิพนธ์ที่ได้กล่าวมาคือ ความปรารถนาที่จะสอบผ่าน การใช้ภาพของผลของความสำเร็จในการสอบ เป็นเครื่องมือยึดเหนี่ยวให้สามารถเดินทางไปถึงจุดหมายปลายทางได้ ขณะเดียวกัน ผลของความสำเร็จของการสอบผ่านได้สะท้อนให้เห็นค่านิยมของการเป็นขุนนางว่า จะนำมาซึ่งชื่อเสียงลาภยศ ความสุข ความสำเร็จและได้รับการยกย่องกล่าวขานสืบต่อไป

3.3.3 การพลาดหวังจากการสอบ

เมื่อเหล่าบัณฑิตเดินทางมาถึงเมืองหลวงและเข้ากระบวนการสอบเป็นที่เรียบร้อยแล้วแน่นอนว่า เมื่อผลการสอบประกาศออกมา ก็ย่อมต้องมีผู้ที่พลาดหวัง กวีนิพนธ์นี้ที่แสดงภาพของการพลาดหวังจากการสอบได้อย่างชัดเจน ได้แก่ *หลิวเซาชิง* ของ ต่งเต๋อหยวน

柳梢青⁷⁵

作者：董德元

满腹文章，满头霜雪，满面埃尘。直至如今，别无收拾，只有清贫。功名已是因循。最懊恨、张巡李巡。几个明年，几番好运，只是瞒人。

⁷⁵ หลิวเซาชิง (เขี้ยวอดหลิว) 柳梢青 เป็นชื่อเรียกฉือไผ่ 1 บทมี 2 ท่อน ทั้งหมด 49-50 คำ (Tang Gaocai, editor, 2009: 2635)

หลิวเซาซิง

ประพันธ์โดย ต่งเต๋อหยวน

บทความเต็มท้อง หิมะเต็มศิรชะ ผุ่นฐลีเต็มหน้า

จนถึงบัดนี้ ยังไม่ได้จัดการ มีเพียงความลำบากยากแค้น

ชื่อเสียงเป็นเพียงการผลัดวันประกันพรุ่ง

เคียดแค้นที่สุด (คือ) จางสวีวิน หลี่สวีวิน

อิกกี๋ปี่หน้า อิกกี๋โซคอำนาจ ถึงจะเข้าตาคน

กวีนิพนธ์บทนี้ ประพันธ์ขึ้นหลังจากที่ต่งเต๋อหยวนพลาดหวังจากการสอบเข้ารับราชการครั้งแรก บทความเต็มท้อง หิมะเต็มศิรชะ ผุ่นฐลีเต็มหน้า หมายถึง การอ่านหนังสือเต็มที และความลำบากยากในการเดินทางไปสอบที่เมืองหลวง แต่เพราะพลาดหวัง สิ่งที่กวีได้รับจึงเป็นเพียง ความลำบากยากแค้น ชื่อเสียงเป็นเพียงการผลัดวันประกันพรุ่ง แสดงออกถึงความผิดหวังและน้อยใจว่าตนไม่สามารถมีชื่อเสียงอย่างหวังไว้ได้ ส่งผลให้รู้สึกอิจฉา จางสวีวิน หลี่สวีวิน ทั้งสองคนเป็นวีรบุรุษที่มีชื่อเสียง จางสวีวิน 张巡 (ค.ศ. 709-757) เป็นแม่ทัพที่มีชื่อเสียงในสมัยราชวงศ์ถัง ส่วน หลี่สวีวิน 李巡 (ไม่ปรากฏปีเกิด - ค.ศ. 189) เป็นขุนนางที่ซื่อสัตย์และได้รับการสรรเสริญในสมัยราชวงศ์ฮั่น ตะวันออก หากเมื่อเปรียบเทียบกับตนเองแล้วกลับไม่มีใครรู้จัก ส่วนวรรณคดีท้าย อิกกี๋ปี่หน้า อิกกี๋โซคอำนาจ ถึงจะเข้าตาคน แสดงถึงอารมณ์ท้อแท้ใจว่าเมื่อใดข้อสอบที่ตนเองเขียนตอบจะได้รับการพิจารณาให้สอบผ่าน

ลักษณะกวีนิพนธ์บทนี้ เป็นเพียงการแสดง ถึงความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจของกวีที่สอบไม่ผ่าน แต่กวีก็ไม่ได้มีความประสงค์จะยุติการสอบแต่อย่างใด เพราะจากประโยคที่ว่า อิกกี๋ปี่หน้า แสดงให้เห็นถึงความตั้งใจของกวีที่ยังคงจะสอบต่อไป ตรงข้ามกับ *เฮ่อซงเทียน* ของ หลิวหย่ง ที่กวีมีการตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งเมื่อพลาดหวัง

鹤冲天⁷⁶

作者：柳永

黄金榜上。偶失龙头望。明代暂遗贤，如何向。未遂风云便，争不恣狂荡。何须论得丧。才子词人，自是白衣卿相。烟花巷陌，依约丹青屏障。幸有意中人，堪寻访。且恁偎红翠，风流事、平生畅。青春都一饷。忍把浮名，换了浅斟低唱。

เส่อซงเทียน

ประพันธ์โดย หลิวหย่ง

ป้ายประกาศชื่อทองคำ

บังเอิญพลาดหวังหัวมังกร

ยุคแห่งมาตรฐานต้องขาดนักปราชญ์ชั่วคราว จะไปทางใดเล่า

มิสมดังหวังที่จะไปตามลมเมฆ ไยไม่เริ่งรำไปให้เต็มทีเล่า

ไยต้องกล่าวถึงความสูญเสีย

ปัญญาชนคนแต่งกลอนนี้ ที่แท้คือขุนนางชุดขาว

ตรอกซอยหอนางโลม ฉากกั้นเขียนลายงามวิจิตร

โชคดีที่มีเพื่อนรู้ใจ สมที่เสาะแสวงหา

แอบอิงหญิงงามไปพลางก่อน เรื่องของชีวิตอิสระ ชีวิตที่สุขสบาย

ความหนุ่มสาวล้วนอยู่เพียงชั่วคราว

อดกลั่นนำชื่อเสียงจอมปลอม เปลี่ยนเป็นรินสุราร้องเพลง

กวีนิพนธ์บทนี้เป็นกวีนิพนธ์ที่มีชื่อเสียงบทหนึ่งของหลิวหย่ง ประพันธ์ขึ้นหลังจากพลาดหวังการสอบคัดเลือกเข้ารับราชการที่เมืองหลวง ป้ายประกาศชื่อทองคำ คือ ชื่อเรียกป้ายประกาศชื่อ

⁷⁶ เส่อซงเทียน (กระสาทะยานฟ้า) 鹤冲天 เป็นชื่อเรียกฉือไผ่ 1 บทมี 2 ท่อน ทั้งหมด 84 คำ 86 คำ หรือ 88 คำ (Tang Gaocai, editor, 2009: 2641)

ของผู้ที่สอบผ่าน *หัวมังกร* เป็นชื่อเรียกผู้ที่สอบได้ตำแหน่งจ้วงหยวนหรือผู้ที่สอบได้ที่หนึ่ง กวีเลือกใช้คำว่า *บังเอิญพลาด* แสดงว่ากวีเชื่อมั่นในความสามารถของตนเพียงแต่มีเหตุผลบางอย่างที่ตนเองสอบไม่ผ่าน *ยุคแห่งมาตรฐาน* 明代 ใช้เรียกสมัยที่การเมืองการปกครองที่มีมาตรฐาน ดังนั้นเมื่อตนไม่สามารถสอบเข้าไปได้ ราชสำนักจึงจำเป็นต้องขาดนักปราชญ์อย่างตัวกวีไปชั่วคราว เมื่อสอบไม่ผ่าน กวีเริ่มตั้งคำถามถึงสิ่งที่จะทำต่อจากนี้ไป *ลมเมฆ* 风云 เป็นสำนวนหมายถึงโอกาสที่พลิกผัน กวีพลาดหวังที่จะได้แสดงความสามารถ เพราะฉะนั้นผู้ปล่อยตัวปล่อยใจให้เป็นอิสระ เร่งร่าหาความสุขใส่ชีวิต จะดีกว่า และกล่าวถึงตนเองว่า *ปัญญาชนคนแต่งกลอนนี้* ที่แท้คือขุนนางชุดขาว หมายความว่า ตนเองเป็นเพียงปัญญาชนที่นิยมแต่งกลอน และเรียกตนเองว่า ขุนนางชุดขาว 白衣卿相 ในสมัยราชวงศ์ซ่ง นิยมเรียกจีนชื่อ 进士 หรือผู้ที่สอบผ่านการคัดเลือกเข้ารับราชการและได้รับการแต่งตั้งให้เป็นขุนนางว่า ขุนนางชุดขาว คำว่า ชุดขาว 白衣 หมายถึง คนธรรมดาหรือคนที่ไม่มีชื่อเสียง (Fu Demin and Lu Jin, 2008: 31) กวีเลือกใช้นี้หมายถึง ความสามารถระดับขุนนางหากแต่ไม่ได้รับชื่อเสียง (เนื่องจากสอบไม่ผ่าน)

บทที่สอง พูดถึงชีวิตหลังจากพลาดหวังการสอบของกวี กวีเปลี่ยนจากการอ่านตำราเตรียมสอบไปเป็นการเข้าไปเป็นเพื่อนกับเหล่าหญิงคณิกา *ความหนุ่มสาวล้วนอยู่เพียงชั่วคราว* ดังนั้นจึงควรใช้เวลาไปกับ *ชีวิตอิสระ* *ชีวิตที่สุขสบาย* มากกว่า สุดท้ายกวีเปลี่ยน *ชื่อเสียงจอมปลอม* ไปเป็น *สุราและเพลง* หมายถึง ไม่สนใจชื่อเสียงลาภยศแต่ควรหาความสุขใส่ตัวจะดีกว่า ปัญญาชนสมัยโบราณของจีนไม่น้อย ที่ขยันอ่านตำราตลอดสิบกว่าปีเพื่อหวังว่าสักวันจะสามารถมีชื่อในแผ่นประกาศทองคำ ชีวิตรุ่งโรจน์ เมื่อตายไปปรารถนาและลูกหลานก็ได้มีชื่อเสียง แต่เมื่อไม่สมหวัง ก็ผันตัวเองกลายเป็นคนที่ใช้ชีวิตไปวันๆ เข้าออกหอนางโลม เป็นการโต้แย้งความต้องการของสังคมที่ให้ความสำคัญกับชื่อเสียง (Peng Yunlin, 2008: 32)

กวีนิพนธ์ของหลิวหย่งแสดงถึงทางออกหนึ่งหลังจากไม่สามารถสอบเข้ารับราชการได้ โดยการไม่สนใจชื่อเสียงลาภยศ หันไปหาความสุขกับแสงสีและหญิงงามในเมืองหลวง ตรงข้ามกับ *เจียงเจิงจื่อ* ของ อี้หมิ่น ที่พลาดหวังการสอบเช่นเดียวกับหลิวหย่ง หากแต่ตัดสินใจเดินทางกลับบ้านเกิด ไปอยู่กับความเรียบง่ายของธรรมชาติ

江城子⁷⁷

作者:逸民

秀才落得甚干忙。冗中秋，闷重阳。百年三万，消得几科场。吟配十年灯火梦，新米粥，紫苏汤。如今且说世平康，收战场，息櫓枪。路断邯郸，无复梦黄粱。浪说为农今决矣，新酒熟，菊花香。

เมืองริมน้ำ

ประพันธ์โดย อี๋หมิ่น

ชีวิตโสดตกช่วงเสียดแรงเปล่า

ยุ่งยากวันไหว้พระจันทร์ กลัดกลุ้มวันฉงหยาง

ร้อยปีสามหมื่น(วัน) จำต้องสอบอีกกี่สนาม

ทอดถอนใจกับสิบปี(ได้) โคมไฟเหมือนความฝัน

โจ๊กข้าวใหม่ น้ำแกงจืดชู

บัดนี้พูดได้ว่าโลกสงบสุข

ยุติสนามรบ หยุดคาวหาง

เส้นทางขาดจากหนาคัน ไม่สามารถฝันข้าวฟ่างได้อีก

พูดเพื่อเชื่อว่าวันนี้ตัดสินใจเป็นชานา

สุราใหม่ กลิ่นหอมดอกเบญจมาศ

ไบบทแรก กวีกล่าวถึงความยากลำบากตลอดสิบปีของการเตรียมตัวเข้าสอบ *ยุ่งยากวันไหว้พระจันทร์ กลัดกลุ้มวันฉงหยาง* หมายถึง ไม่ว่าจะ เทศกาลไหว้พระจันทร์หรือเทศกาลฉงหยาง⁷⁸ ใดๆ

⁷⁷ เจียงเจิงจื่อ (เมืองริมน้ำ) 江城子 เป็นชื่อเรียกฉือไผ่ 1 บทมี 2 ท่อน ทั้งหมด 70 คำ (Tang Gaocai, editor, 2009: 2631)

⁷⁸ เทศกาลฉงหยาง 重阳节 ตรงกับ วันที่ 9 เดือน 9 ตามปฏิทินจันทรคติของจีน เป็นเทศกาลที่ประชาชนจะออกจากบ้านไปท่องเที่ยวตามที่ต่างๆ มีการดื่มสุราที่หมักจากดอกเบญจมาศ มีการละเล่นกลางแจ้งต่างๆ (Ren Qiliang, 2001: 27)

ที่เป็นเวลาแห่งความสุขก็ต้องอ่านหนังสือ ไม่มีความสุขเหมือนกับคนอื่น *ร้อยปีสามหมื่น(วัน)* จำต้อง *สอบอีกทีสนาม* หมายถึง ในช่วงชีวิตคนหนึ่งคน จะต้องสอบอีกทีครั้งจึงจะสามารถสอบได้ *โจ๊กข้าวใหม่ น้ำแกงจืด⁷⁹* เป็นอาหารสำหรับคนฐานะยากจนรับประทาน แต่สุดท้ายแล้ว ความยากลำบากที่ผ่านมามีทั้งหมดกลับสูญเปล่า เมื่อ *ชีวไลสอบตกช่างเสียดแทงแปล่า*

บทที่สองกล่าวถึงการตัดสินใจหลังจากพลาดหวังของกวี กวีกล่าวถึง แผ่นดินที่สงบสุข ไม่มีการรบกวน ดาวตก หมายถึง สิ่งที่เป็นอุปสรรค ใช้เปรียบเทียบกับอำนาจที่ไม่ดี ดังนั้นจึงไม่มีความจำเป็นต้องไปเป็นขุนนาง *เส้นทางขาดจากหาดัน ไม่สามารถฝันข้าวฟ่างได้อีก* มาจากสำนวน ความฝันข้าวฟ่าง *黄粱梦* ที่เล่าว่า บัณฑิตคนหนึ่งนามว่าหลูเซิง 卢生 ได้เดินทางไปสอบจอหงวน ระหว่างทางผ่านเมืองหาดันและได้เข้าไปพักในโรงเตี๊ยมแห่งหนึ่ง และได้พบกับนักพรต หลูเซิงได้เล่าเรื่องราวความยากลำบากของตนให้นักพรตฟัง นักพรตจึงได้ให้หมอนแก่เขาใบหนึ่ง ก่อนนอนเจ้าของโรงเตี๊ยมได้ต้มข้าวฟ่างไว้ พอหนุนเขาก็หลับและฝันไป ถึงชีวิตหลังจากสอบได้ ได้เป็นขุนนาง ได้แต่งงาน มีลูกหลาน ชีวิตรุ่งโรจน์ และสุดท้ายก็ตาย เมื่อตื่นจากฝันข้าวฟ่างยังไม่ทันเคี้ยว เขาจึงรู้ว่าชีวิตก็เป็นเพียงความฝัน เขาตัดสินใจไม่ไปสอบจอหงวน เดินทางกลับไปยังบ้านเกิดของเขาในที่สุด (Li Xingjian, 2004: 575) ในที่นี้ กวีต้องการสื่อว่า ลากยศชื่อเสียงเหมือนความฝัน ผู้เดินทางกลับไปอยู่อย่างเรียบง่ายยังบ้านเกิดเสียดีกว่า เมื่อตัดสินใจว่าจะกลับไปเป็นชาวนาแล้ว เขาก็มีความสุขกับการใช้ชีวิต ด้วยการได้ดื่ม *สุราใหม่* และได้ *กลิ่นหอมของดอกเบญจมาศ* ซึ่งตรงข้ามกับอาหารที่เขาต้องรับประทานขณะเตรียมสอบ

ทั้ง *เฮ่อซงเทียน* ของ หลิวหย่ง และ *เจียงเหมิงจื่อ* ของ อี้หมิ่น ล้วนแสดงให้เห็นถึงการตัดสินใจไม่เข้าสอบและหาหนทางดำเนินชีวิตของตนหลังจากการพลาดหวัง ทั้งสองบทล้วนแสดงให้เห็นถึงการโต้แย้งเกี่ยวกับความสำคัญของการสอบเข้ารับราชการว่า อันที่จริงแล้วเป็นเพียงการสร้าง ความทุกข์ให้กับตนเอง ชื่อเสียงที่ได้ล้วนแต่เป็นสิ่งที่จอมปลอมไม่ยั่งยืน การใช้ชีวิตอย่างอิสระ ไม่ว่าจะเป็นการอาศัยในเมืองหลวงหรือการเดินทางกลับสู่ชนบท ล้วนแสดงถึงความสุขที่แท้จริง มากกว่าการได้เป็นขุนนางในราชสำนัก

⁷⁹ จือซู (紫苏 Perilla frutescens) เป็นชื่อสมุนไพร ไพร แก้อาการ ไข้และรักษากระเพาะอาหาร ช่วยขับปัสสาวะ ใบอ่อนสามารถรับประทานได้ (Li Xingjian, 2004: 986)

จากกวีนิพนธ์ที่ได้ยกมา แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญต่อความสำเร็จและชื่อเสียงลาภยศที่จะได้มาหลังจากการได้รับราชการและเป็นขุนนางในราชสำนัก อย่างไรก็ตาม การเดินทางเพื่อการสอบเข้ารับราชการ ยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงวาทกรรมที่สำคัญอีกชุดหนึ่งคือ การได้เป็นขุนนางหรือเป็นข้าราชการ การได้มีโอกาสเข้าไปทำงานรับราชการคือการดำเนินตามความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับขุนนาง 君臣 ให้ปรากฏ ดังคำกล่าวในคัมภีร์หลุนอวี่ที่ว่า การไม่เข้ารับราชการเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ความสัมพันธ์ระหว่างผู้อาวุโสกับผู้เยาว์ยังไม่อาจจะได้ ไฉนจะละหน้าที่ระหว่างผู้ปกครองและข้าบริพารได้เล่า... วิทยาลัยนเข้ารับราชการก็เพื่อดำเนินตามความถูกต้อง⁸⁰ (สุวรรณงา สถาอานันท์, 2551: 298) หมายความว่า การเข้ารับราชการคือการแสดงถึงคุณธรรมตามหลักคำสอนของขงจื้อและเป็นการนำความรู้ที่ได้ร่ำเรียนมาให้เกิดประโยชน์ การได้เป็นข้าราชการคือวิธีการหนึ่งในการฝึกปฏิบัติสิ่งที่ได้ร่ำเรียนมา 学而时习之 ดังนั้น ปญญาชนจึงควร ร่ำเรียนแล้วหากมีพลังเหลือก็ควรรับราชการ⁸¹ การสอบจอหงวนหรือการสอบเข้ารับราชการนี้ จึงเป็นประตูหรือบันไดก้าวแรกอันจะนำไปสู่การได้เป็นขุนนาง นอกจากนี้ การสอบผ่านการคัดเลือกเข้ารับราชการถือเป็นกุญแจสำคัญในการเปลี่ยนแปลงยกระดับชนชั้นทางสังคม (social mobility) ของผู้ที่สอบผ่านอีกด้วย ขณะเดียวกัน กวีมีการเลือกใช้วาทกรรมได้กลับความสำคัญของการสอบเข้ารับราชการ ด้วยการกล่าวถึงความทุกข์ยากของการสอบและชีวิตที่เรียบง่ายของการเป็นชาวบ้านหรือชนชั้นชาวนา การเน้นย้ำถึงชื่อเสียงจอมปลอมและความสุขของการใช้ชีวิตที่แท้จริง ซึ่งเกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่องการกลับคืนสู่ธรรมชาติและการละวางสิ่งจอมปลอม

⁸⁰ 不仕无义，长幼之节，不可废也，君臣之义，如之何其废也？... 君子之仕也，行其义也。《论语·微子》

⁸¹ 学而优则仕。《论语·子张》

3.4 วาทกรรมสานติได้หล้า

有君子之道四焉：其行己也恭，其事上也敬，其养民也惠，其使民也义。

《论语·公治长》

คุณสมบัติสี่ประการของวิญญูชน

ในความประพฤติของคนก็อ่อนน้อมถ่อมตน ในเรื่องของเบื้องบนก็เคารพพนพอบ

ในการบำรุงราษฎรก็เมตตากรุณา ในการบัญชาราษฎรก็มีคุณธรรม

จากคำพูดดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงความพยายามเข้าไปจัดระเบียบตนเองเพื่อนำไปสู่การจัดระเบียบสังคมและนำไปสู่จุดมุ่งหมายสูงสุดตามแบบปรัชญาขงจื้อ คือ สานติได้หล้า ซึ่งการจะนำไปสู่สานติได้หล้าได้นั้น มนุษย์จำต้องเริ่มจากการฝึกฝนตนเองเพื่อเป็นจริยบุคคล ผู้ที่ปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ที่กำหนดไว้ในสังคม กล่าวคือ ทุกคนเมื่อเกิดมามีหน้าที่และมีคุณธรรมกำกับไว้ตามบทบาทของตน คุณธรรมทั้งหลายที่สร้างขึ้นล้วนสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคมภายใต้ระบบความสัมพันธ์ที่ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนตายตัว

จากการศึกษาวินิพนธ์นี้ที่สัมพันธ์กับวาทกรรมสานติได้หล้า พบว่า ความสัมพันธ์คู่หนึ่งที่มีบทบาทต่อระบบการปกครองและสัมพันธ์กับวาทกรรมสานติได้หล้ามากที่สุดคือ ชุดความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครอง ซึ่งแนวคิดสำคัญที่สัมพันธ์กับความสัมพันธ์ชุดดังกล่าว จากการศึกษาค้นคว้า ประกอบด้วยแนวคิดสำคัญ 2 ประการ ได้แก่ แนวคิดธรรมาภิบาลและแนวคิดได้หล้าเพื่อส่วนรวม

3.4.1 แนวคิดธรรมาภิบาล

แนวคิดธรรมาภิบาลหรือเหรินเจ้ 仁政 หากแปลตามตัวอักษรจะหมายถึง การปกครองที่เต็มไปด้วยเมตตาธรรม เป็นวาทกรรมหรือชุดความคิดสำหรับชนชั้นปกครองและชนชั้นขุนนางในการจำกัดขอบเขตการใช้อำนาจ โดยมีคุณธรรมประจำความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครองกำกับอยู่ นอกจากนี้ ผู้ปกครองจะต้องให้ความสำคัญกับราษฎรหรือผู้อยู่ใต้ปกครองของตน ดังคำกล่าวของเม้งจื้อที่ว่า ราษฎรเป็นสิ่งล้ำค่า ชาติเป็นลำดับรอง ราชานเป็นสิ่งเล็กน้อย⁸² หมายความว่า ราษฎรถือ

⁸² 民为贵，社稷次之，君为轻。《孟子·尽心章句下》

เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในการปกครองประเทศ ก่อให้เกิดแนวคิดเรื่อง *ราชาที่ปกป้องราษฎร 保民而王* และ*ราษฎรหนักราชาเบา 民贵君轻* ขึ้น (Zhuang Dongquan, 2004: 48) นอกจากนี้ เมิ่งจื้อยังให้ความสำคัญกับการร่วมทุกข์ร่วมสุขของราษฎรว่า *ผู้ที่อยู่บนราษฎรแต่ไม่ร่วมสุขกับราษฎรนั้นมิได้ ผู้ที่นำความสุขของราษฎรมาเป็นความสุขของตน ราษฎรย่อมมีความสุขกับความสุขของผู้นั้น ผู้ที่นำความทุกข์ของราษฎรมาเป็นความทุกข์ของราษฎร ราษฎรย่อมมีความสุขกับทุกข์ของผู้นั้น*⁸³ หากผู้ปกครองร่วมทุกข์ร่วมสุขกับราษฎร ก็จะสามารถปกครองได้อย่างสงบสุขและจะยังนำมาซึ่งอุดมการณ์สูงสุดในชีวิตก็คือ ศานติได้หล้า หรือการทำให้ได้หล้าสงบสุขสันติ

การที่จะร่วมทุกข์ร่วมสุขกับราษฎรได้นั้น ผู้ปกครองและขุนนางจำเป็นต้องเข้าใจถึงการดำเนินชีวิตและปัญหาต่างๆที่ราษฎรประสบ ก่อให้เกิดการเดินทางเพื่อเยี่ยมชมราษฎรขึ้น ซึ่งแนวคิดการเดินทางเพื่อร่วมทุกข์ร่วมสุขกับราษฎรนี้ เป็นการทำให้แนวคิดธรรมาภิบาลหรือเหรินเจ็งนี้ปรากฏขึ้นให้เห็นจริง (Fan Youmeng, 2008: 78)

ลักษณะการร่วมทุกข์ร่วมสุขระหว่างขุนนางกับราษฎร ปรากฏชัดเจนในกวีนิพนธ์นี้คือ ด้วยการเดินทางของขุนนางฝ่ายพลเรือน กล่าวคือ เป็นความพยายามที่จะเข้าไปรับรู้วิถีชีวิตและเป็นส่วนหนึ่งของราษฎร ได้แก่ *ห้วนซีชา* ทั้ง 5 บทของ ชูฉีอู๋

浣溪沙⁸⁴ (一)

作者: 苏轼

照日深红暖见鱼，连村绿暗晚藏乌。黄童白叟聚睢盱。麋鹿逢人虽未惯，猿猱闻鼓不须呼。归家说与采桑姑。

⁸³为民上而不与民同乐者，亦非也。乐民之乐者，民亦乐其乐；忧民之忧者，民亦忧其忧。《孟子·梁惠王》

⁸⁴ ห้วนซีชา (พิศทรายคำธาร) 浣溪沙 เป็นชื่อเรียกฉือไผ่ มาจากท่วงทำนองเพลงราชสำนักในสมัยราชวงศ์ถัง มาจากตำนานที่กล่าวถึงสถานที่ซั๊กฝ้าของซีชีอู๋ 西施 ที่ลำธารริ้วเหฺยซี 若耶溪 เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ลำธารซั๊กฝ้า ไหม 浣纱溪 1 บทมีทั้งหมด 42 คำ (Tang Gaocai, editor, 2009: 2637)

ห้วนซีซา (1)

ประพันธ์โดย ชูฉื่อ

แสงตะวันแดงเข้มมอบอุ่นสาดส่องเห็นตัวปลา
 พฤษยาเขียวรอบหมู่บ้านหลบซ่อนนกกา
 ทารกผมเหลืองผู้เฒ่าผมขาวหน้าตาเข้มขึ้น
 กวางอุฐุได้เห็นคนไม่คุ้นชิน
 ผุ่งลิ่งได้ยินเสียงกลองแทบไม่หายใจ
 กลับบ้านไปแล้วให้หญิงเก็บใบหม่อนฟัง

浣溪沙 (二)

旋抹红妆看使君，三三五五棘篱门。相排踏破茜罗裙。老幼扶携收麦社，
 乌鸢翔舞赛神村。道逢醉叟卧黄昏。

ห้วนซีซา (2)

หญิงสาวรีบแต่งตัวมาคู่สื่อจวิน⁸⁵
 ด้านหน้าประตูไม้ไผ่ยืนจับกลุ่มกันสามคนห้าคน
 ผลักกันไปมาจนกระโปรงทอสีแดงขาด
 ผู้เฒ่าและเด็กงู้งันมาเข้าร่วมพิธีเช่นไหว้
 กาเหยี่ยวโฉบบินยามตีกลองส่งเทพเจ้า
 ยามเย็นผู้เฒ่ามาหลับที่ริมทาง

浣溪沙 (三)

麻叶层层苘叶光，谁家煮茧一村香。隔篱娇语络丝娘。垂白杖藜抬醉眼，
 捋青捣麩软饥肠。问言豆叶几时黄。

⁸⁵ สื่อจวิน 使君 เป็นชื่อตำแหน่งของขุนนางในสมัยโบราณ ในที่นี้ชูฉื่อใช้เรียกแทนตนเอง

ห้วนซีซา (3)

ใบป่านพุ่มหนาใบป้อช่อม
บ้านใครตัมรังไหมส่งกลิ่นหอมทั่วหมู่บ้าน
ระหว่างรั้วหญิงสาวไหมพุดคุดหยอกล้อ
ชายชราผมขาวถือไม้เท้าเลื้อยตามัว
ลูปแผ่นแป้งสาธิตชวนกินประทั่งหัว
(ข้า)ถามว่าใบถั่วเมื่อไหร่จะเหลือง

浣溪沙 (四)

簌簌衣巾落枣花，村南村北响缱车。牛衣古柳卖黄瓜。酒困路长惟欲睡，
日高人渴漫思茶，敲门试问野人家。

ห้วนซีซา (4)

ดอกท้อ โปรงปรายร่วงใส่หมวกและเสื้อผ้า
เหนือหมู่บ้านใต้หมู่บ้านล้วนเต็มไปด้วยเสียงเครื่องปั่นด้าย
ชานาในเสื้อผ้าหยาบขายแดงกวาง
เม่าวงถนนยาวไกลอยากจะทำ
อาทิตย์ขึ้นสูงคนกระหายน้ำปรารถนาจะดื่มชา
เกาะประตูลองถามชาวบ้านในหมู่บ้าน (เพื่อขอดื่มชา)

浣溪沙 (五)

软草平莎过雨新，轻沙走马路无尘。何时收拾耦耕身。日暖桑麻光似
泼，风来蒿艾气如薰。使君元是此中人。

ห้วนซีซา (5)

หญ้าอ่อนกกเรียบฝนใหม่
ทรายนุ่มเส้นทางม้าไร้ฝุ่น
เมื่อใจจะจัดเก็บอุปกรณ์เก็บเกี่ยว

ตะวันอบอุ่นส่องแสงราวสาดน้ำยังหมอนฝ้าย

ลมพัดต้นสาวต้นอ้ายหอมราวต้นชวิน

สื่อจวินที่แท้คือคนเหล่านี้

กวีนิพนธ์นี้ทั้งห้าบท ประพันธ์ขึ้นขณะที่กวีเป็นเจ้าของเมืองซูโจว 徐州 เดินทางไปทำพิธี ขอบคุนเทพเจ้าแห่งฝนที่สื่อถาน ระหว่างเดินทางกลับก็ได้ผ่านหมู่บ้านต่างๆ ชูสื่อได้บรรยายถึงชีวิต ความเป็นอยู่ของชาวบ้านที่ตนได้ประสบพบเห็น

กวีนิพนธ์บทแรกและบทที่สอง กวีบรรยายถึงสภาพหมู่บ้านที่กวีเดินทางผ่าน แสดงให้เห็น ภาพของการตื่นตื่นประหลาดใจของชาวบ้านที่เห็นขุนนางเดินทางมายังหมู่บ้านของตน เมื่อเวลาทำการเช่น ไขว้ขอฝน ชาวบ้านต่างพากันมามุงดูกันอย่างตื่นตื่น หลังพิธีเช่น ไขว้ราษฎร์ก็รู้สึกเป็นสุข ยามเย็นผู้เฒ่ามาหลับที่ริมทาง หมายถึง ได้ดื่มสุราเช่น ไขว้และงานเฉลิมฉลองจนเมาหลับ

ในบทที่สามและบทที่สี่ กวีบรรยายสภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้านที่อยู่กันอย่างสงบสุข การได้กลิ่นหอมของการต้มรังไหม หญิงสาวไหมพุดคุยหยอกล้อ เสียงเครื่องปั่นฝ้าย คนขายแดงกวาล้วนแสดงถึงชีวิตที่เรียบง่ายของชาวบ้าน นอกจากนี้กวียังได้แสดงความต้องการที่อยากจะเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของชาวบ้าน โดยการเข้าไปพุดคุยรับประทานแผ่นแป้งสาธิตกับชาวบ้าน ถามชาวบ้านถึงเวลาปลุกถั่วและเข้าไปเคาะประตูบ้านขอคืมน้ำชา

บทที่ห้า เป็นการแสดงถึงความสุขสงบที่กวีได้รับหลังจากได้เข้าไปสัมผัสและเรียนรู้ชีวิตของชาวบ้าน กวีเลือกใช้คำที่บ่งถึงความนุ่มนวลของต้นหญ้า หาดทราย ความปลอดภัยโปร่งของอากาศ หลังฝนตกและไรฝุ่น ความอบอุ่นของแสงอาทิตย์และความสดชื่นของกลิ่นหญ้าหอม แสดงถึงชีวิตชาวบ้านที่สุขสงบ ซึ่งสุดท้ายกวีได้กล่าวว่า สื่อจวินที่แท้คือคนเหล่านี้ หมายถึง กวีได้เรียนรู้และเข้าใจชาวบ้านจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของชาวบ้าน การได้เป็นส่วนหนึ่งของชาวบ้านคือความปรารถนาสูงสุดของกวี

จากกวีนิพนธ์ทั้งห้าบท แสดงให้เห็นภาพความสัมพันธ์ระหว่างขุนนางและราษฎร ในชั้นแรก เป็นการแสดงให้เห็นภาพของความแตกต่างกันของชนชั้นผู้ปกครองและชนชั้นถูกปกครอง ด้วยการแสดงภาพการแตกตื่น การตื่นตื่นของราษฎรที่ออกมาดูขุนนางของตน ซึ่งอยู่เหนือกว่าตน กวีเลือกใช้ภาพของเครื่องแต่งกายขุนนางอันได้แก่หมวกและเสื้อผ้า ขณะที่ชาวบ้านใส่ชุดผ้าหยาบๆ ขุนนางนั่งเกี้ยวขณะที่ชาวบ้านออกมาขึ้นดูตามถนนด้วยความตื่นตื่น แต่กวีค่อยๆลดสถานภาพความเป็น

ขุนนางของตัวเองลง ด้วยการลงจากเกี้ยวเพื่อไปขอน้ำชาดื่มจากชาวบ้าน กินแผ่นแป้งสาธิตและสูดดมกลิ่นหอมของการต้มไผ่ ขณะที่ชาวบ้านได้ดื่มสุราเช่นไห้จากราชสำนัก เป็นการลดช่องว่างระหว่างขุนนางและราษฎร กวีค่อยๆกลืนตัวเองจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของราษฎร จากที่เดิมกวีกล่าวว่า *หญิงสาวริบแต่งตัวมาดูสื่อจิวิน* จนกลายเป็น *สื่อจิวินที่แท้คือคนเหล่านี้* กวีสามารถเข้าใจและกลายเป็นส่วนหนึ่งของราษฎรได้ในที่สุด

3.4.2 แนวคิดได้ห้ำเพื่อส่วนรวม

นอกจากการเข้าไปเรียนรู้และสัมผัสใกล้ชิดกับราษฎรของขุนนางแล้ว แนวคิดที่สัมพันธ์กับวาทกรรมสานติได้ห้ำและเป็นแนวคิดสำคัญต่อชนชั้นปัญญาชนอย่างมากในสมัยราชวงศ์ซ่งอีกประการหนึ่งก็คือ *แนวคิดได้ห้ำเพื่อส่วนรวม* 天下为公 และ *ได้ห้ำคือหน้าที่ของตน* 以天下为己任 เป็นแนวคิดที่เป็นอุดมการณ์สูงสุดในการดำเนินชีวิต ก่อให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบต่อแผ่นดินและราษฎร กล่าวคือ เป็นแนวคิดที่มีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อปกป้องดูแลประเทศชาติ ขณะเดียวกันก็เข้าใจถึงความทุกข์ยากของราษฎรชนชั้นล่างของสังคม (Qi Luguang, 2003: 96) จากบริบททางสังคมสมัยราชวงศ์ซ่ง แม้ว่าจะเป็นยุคสมัยที่แผ่นดินมีความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและการค้าขายเจริญถึงขีดสุด หากแต่ชายแดนกลับประสบกับปัญหาสงครามและถูกรุกราน โคนชนกลุ่มน้อยทางเหนืออยู่ตลอดเวลา ทำให้ราษฎรเกิดความทุกข์ยากในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะในสมัยราชวงศ์ซ่งใต้ที่ทางราชสำนักมีสัญญาสงบศึกกับชาวจีน โดยแลกกับการยกดินแดนบางส่วนให้และย้ายเมืองหลวงจากเปียนจิง 汴京 ลงมาอยู่ที่หังโจว 杭州 สิ่งนี้ได้ก่อให้เกิดความรู้สึกแค้นศัตรูและไม่พอใจราชสำนักในหมู่ขุนนาง ปัญญาชนและราษฎรอย่างมาก อีกทั้งในราชสำนักเองก็มีความขัดแย้งและทุจริตโกงกิน ฝ่ายปกครองอ่อนแอ ราษฎรต้องอดอยากอดตาย บ้านแตกสาแหรกขาด ด้วยสภาพสังคมเช่นนี้ ทำให้เหล่าปัญญาชนและขุนนางเกิดความรู้สึกรับผิดชอบต่อแผ่นดินและเกิดความเห็นอกเห็นใจประชาชนอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะขุนนางฝ่ายทหาร ที่มีประสบการณ์ตรงจากการสู้รบป้องกันประเทศและการได้เห็นประชาชนทุกข์ยากล้มตาย แต่กลับไม่ได้รับความสนใจจากราชสำนัก ก่อเกิดอารมณ์รักชาติที่รุนแรง กวีนิพนธ์สื่อที่แสดงแนวคิดได้ห้ำเพื่อส่วนรวมอย่างชัดเจน ได้แก่ *อวีเจียอ้าว* ของ ฟานจิ้งเยียน

渔家傲⁸⁶

作者: 范仲淹

塞下秋来风景异，衡阳雁去无留意。四面边声连角起。千嶂里，长烟落日孤城闭。 浊酒一杯家万里，燕然未勒归无计，羌管悠悠霜满地。人不寐，将军白发征夫泪。

ทรงนงแห่งชาวประมง

ประพันธ์โดย ฟานจิ่งเยียน

ชายแดนยามฤดูใบไม้ร่วงมาเยือนทิวทัศน์เปลี่ยน

ฝูงห่านป่าที่บินลงใต้ไม่คิดที่จะหยุดอยู่

เสียงเขาสัญญาณดังเป็นทอดทั่วทุกทิศ

ยอดเขานับพัน ควันลอยยาวแสงอาทิตย์อัสดงส่องสู่เมืองร้างที่ล้นคาลประตุ

สุราหนึ่งจอกบ้านเกิดหมื่นลิ

แต่ชายแดนยังไม่ชนะจึงมีอาจู้วันกลับ

เสียงขลุ่ยชาวเขียงแว่วรำพันตามพื้นดินที่ปกคลุมด้วยน้ำค้างแข็ง

คนนอนไม่หลับ ผมงของแม่ทัพเปลี่ยนเป็นขาวเหล่าทหารหลังน้ำตา

ฟานจิ่งเยียน ประพันธ์กวีนิพนธ์นี้ขึ้นขณะไปประจำยังชายแดนด้านตะวันตกเฉียงเหนือ บทแรก กวีบรรยายสภาพทิวทัศน์และบรรยากาศของชายแดนในฤดูใบไม้ร่วง *ทิวทัศน์เปลี่ยน* หมายถึง การที่กวีเป็นคนจากต่างเมือง เมื่อมายังชายแดนที่แห้งแล้งกวีจึงรู้สึกไม่คุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมใหม่ *ฝูงห่านป่าที่บินลงใต้ไม่คิดที่จะหยุดอยู่* หมายถึงการอพยพย้ายถิ่นของห่านป่าเมื่อใกล้ฤดูหนาว ในขนบการประพันธ์ของจีนจะหมายถึง การถ่ายทอดความคิดถึงไปยังคนรักยามห่างไกลกัน เนื่องจากห่านป่าจะบินกันเป็นคำวา คน 人 ในภาษาจีน การบินจากไปของห่านป่าก็คือการจากไปของคน *เสียงเขาสัญญาณ* บ่งบอกถึงสัญญาณการสู้รบแฝงไว้ด้วยความน่ากลัวและความเดียดาย *เมืองร้างที่ล้นคาน* หมายถึงความอ่อนแอของกองทัพซึ่งเพราะดวงอาทิตย์ยังไม่ทันจะตกดินกลับปิดประตูเมืองกันแล้ว อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกของกวีที่ซุกซ่อนอยู่ กล่าวคือกวีรู้สึก

⁸⁶ อู๋เจียอ้าว (ทรงนงแห่งชาวประมง) 渔家傲 เป็นชื่อเรียกชื่อไผ เป็นท่วงทำนองที่ได้รับความนิยมอย่างมากในสมัยราชวงศ์ซ่งเหนือ 1 บทมี 2 ท่อน ทั้งหมด 62 คำ (Fu Demin and Lu Jin, 2008: 541)

ท้อแท้และสิ้นหวังต่อการดำเนินนโยบายของทางราชสำนัก กล่าวคือ ตัวกวีเคยเสนอนโยบายที่ว่า เมืองร้างไม่ช่วยการสงคราม 清野不与大战 หากแต่ไม่ได้รับความสนใจ และผลที่ตามมาคือสงครามที่ยืดเยื้อไม่จบสิ้น

บทที่สอง บรรยายอารมณ์ความรู้สึกของกวี สุราหนึ่งจอกบ้านเกิดหมื่นลิ หมายถึงความรู้สึกคิดถึงบ้านที่มากมายเกินกว่าจะบรรยาย โดยเปรียบเทียบว่า สุราเพียงหนึ่งจอกแทนอารมณ์คิดถึงบ้านที่ห่างไกล การดื่มสุราหลายๆจอกยิ่งตอกย้ำความรู้สึกคิดถึงบ้านให้หนักยิ่งขึ้น หากแต่ชายแดนยังไม่ชนะจึงมีอาจรู้วันกลับ กวีไม่อาจกลับบ้านเกิดได้เพราะหน้าที่ที่ได้รับยังไม่สิ้นสุดและไม่มีความหวังที่จะเสร็จ เพราะด้วยความอ่อนแอของกองทัพซ่งเช่นนี้คงไม่มีวันชนะ เสียงขลุ่ยที่บรรเลงเพลงโศกเศร้าของชนเผ่าเซียงบริเวณชายแดน บรรยากาศที่หนาวเหน็บ ความรู้สึกคิดถึงบ้านและความรู้สึกท้อแท้กับความอ่อนแอของกองทัพซ่ง ส่งผลให้ไม่ว่าใครก็นอนไม่หลับ ผมของแม่ทัพเปลี่ยนเป็นสีขาวด้วยความกลัดกลุ้ม ทหารต้องหลั่งน้ำตาด้วยความคิดถึงบ้าน กวีนอกจากจะแสดงให้เห็นความรู้สึกรับผิดชอบต่อหน้าที่ในการปกป้องประเทศแล้ว กวียังรู้สึกเห็นอกเห็นใจในความยากลำบากของทหารได้บังคับบัญชาอีกด้วย

กวีนิพนธ์นี้ที่แสดงความรู้สึกรับผิดชอบต่อชาติบ้านเมืองที่มีชื่อเสียงอีกบทหนึ่ง ได้แก่ *หม่านเจียงหง* ของ *เย่วเฟย*

满江红

作者:岳飞

怒发冲冠，凭阑处，潇潇雨歇。抬望眼、仰天长啸，壮怀激烈。三十功名尘与土，八千里路云和月。莫等闲白了少年头，空悲切。靖康耻，犹未雪。臣子憾，何时灭？驾长车踏破，贺兰山缺。壮志饥餐胡虏肉，笑谈渴饮匈奴血。待从头收拾旧山河，朝天阙。

หม่านเจียงหง

ประพันธ์โดย เย่วเฟย

ความเดือดดาลทะลุผ่านหมวกเหล็ก

ยืนฟังระเบียง ฝนหนักฟังจะหยุด

ทอดสายตา มองท้องนภาคู่ตะโกนก้อง

จิตใจที่ฮึกเหิมเดือดดาล

สามสิบปีชื่อเสียงราวดินฝุ่น
 เส้นทางแปดพันลี้ได้เมฆและจันทร์
 อ่ยารอให้เวลาผันผ่านจนผมเด็กหนุ่มกลายเป็นขาว
 จะเสียใจไปตลอดกาล

ความอภัยจิ้งคัง ยังมีได้แก่แก่น
 ความแก่นของข้าเหล่าขุนนาง เมื่อใดจะมอดดับ
 ขับรถศึกบุกทะยาน ผ่านช่องเขาเหี้ยวหลัน
 ปณิธานอันแรงกล้าคือเมื่อหัวได้กินเนื้อชาวหูหลู่
 หัวเราะและดื่มเลือดพวกชวงหนู
 รอคอยวันนั้น ให้พวกเรากอบกู้แผ่นดินกลับคืนมา
 เพื่อบรรณาการแต่สวรรค์

กวีนิพนธ์บทนี้ประพันธ์ขึ้นขณะที่เยว่เฟย สามารถเข้าโจมตีกองทัพชาวจินและได้รับชัยชนะตลอดจนใกล้จะสามารถเข้าตีศูนย์บัญชาการกองทัพจินได้แล้ว แต่กลับได้รับคำสั่งจากจักรพรรดิซ่งเกาจง 宋高宗 ให้เยว่เฟยประจำที่มั่นที่ชายแดนไม่ให้รุกต่อ (Fu Demin and Lu Jin, 2008: 238) กวีนิพนธ์นี้บ่งชี้ให้เห็นถึงความรู้สึกอัดอั้นตันใจของกวีที่เต็มไปด้วยความรักชาติแต่กลับไม่สามารถทำได้อย่างที่หวังไว้ บทแรก ตั้งแต่ ความเดือดดาลทะลุผ่านหมวกเหล็ก จนถึง จิตใจที่ฮึกเหิมเดือดดาล หมายถึงความรู้สึกอัดอั้น โกรธแค้นที่ไม่สามารถออกไปกอบกู้แผ่นดินได้ การกู่ตะโกนเป็นอาการของคนที่ไม่รู้จะทำอย่างไรจนต้องตะโกนร้องออกมา สามสิบปีชื่อเสียงราวดินฝุ่น เส้นทางแปดพันลี้ได้เมฆและจันทร์ กล่าวถึงชื่อเสียงและวีรกรรมที่กวีได้กระทำตลอดมากลับกลายเป็นเพียงสิ่งไร้ค่า อย่างไรก็ตาม อ่ยารอให้เวลาผันผ่านจนผมเด็กหนุ่มกลายเป็นขาว จะเสียใจไปตลอดกาล กวีได้แสดงถึงจิตใจที่มุ่งมาดในการทำความดีว่า อ่ยารอให้เวลาผ่านไปโดยเปล่าประโยชน์ เพราะเมื่อแก่ชราแล้วจะมาเสียใจในภายหลัง แสดงให้เห็นว่ากวีไม่ได้รู้สึกเสียใจกับสิ่งที่ได้ทำไปแม้จะไม่มีคนเห็นคุณค่าก็ตามที

บทที่สอง บรรยายถึงความรู้สึกรักชาติและความจงรักภักดีของกวี ความอภัยจิ้งคัง หมายถึง เหตุการณ์ในปีจิ้งคังที่สอง (ค.ศ.1127) เป็นเหตุการณ์ที่กองทัพชาวจินบุกเข้ามาในเมืองหลวงพร้อมจับตัวจักรพรรดิซ่งซุยจง 宋徽宗 และจักรพรรดิซ่งชินจง 宋钦宗 กลับไปเป็นเชลย เหตุการณ์

นี้ได้สร้างความรู้สึกโกรธแค้นและอับอายให้แก่ประชาชนชาวราชวงศ์ซ่งอย่างมาก(Fu Demin and Lu Jin, 2008: 239) สิ่งทีกวีปรารภมากที่สุดก็คือการแก้แค้นให้กับการสูญเสียแผ่นดินที่นำละอายครั้งนี้ของเขาเหอหลัน หมายถึง เขตทหารของชาวจิน การได้ขี่ม้าผ่านเข้าไป ได้กินเนื้อชาวฮู่ ได้ดื่มเลือดชาวซวงหนู ชาวฮู่และชาวซวงหนูในที่นี้หมายถึงชาวจิน แสดงถึงความต้องการของกวีที่จะได้แก้แค้น ได้สังหารชาวจินและกอบกู้แผ่นดินคืนมา ให้พวกเราอกบฏแผ่นดินกลับคืนมา เพื่อบรรณาการแค่สวรรค์ หมายถึง การกอบกู้แผ่นดินเพื่อถวายให้แก่องค์จักรพรรดิ แสดงถึงความจงรักภักดีที่กวีมีต่อจักรพรรดิ

แต่เนื่องจากการวางนโยบายสันติปรองดองของทางราชสำนัก ทำให้ความพยายามที่จะสู้รบเพื่อแย่งชิงเอาดินแดนคืนไม่สามารถเป็นไปได้ กวีนิพนธ์จึงถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกกึ่งแค้นที่ไม่สามารถกอบกู้แผ่นดินได้ กวีนิพนธ์นี้ที่แสดงอารมณ์กึ่งแค้นได้อย่างชัดเจนและมีชื่อเสียง ได้แก่ *เสียงงฆาน* ของ *เยว่เฟย*

小重山⁸⁷

作者: 岳飞

昨夜寒蛩不住鸣。惊回千里梦，已三更。起来独自绕阶行。人悄悄，帘外月胧明。白首为功名。旧山松竹老，阻归程。将欲心事付瑶箏。知音少，弦断有谁听？

เสียงงฆาน

ประพันธ์โดย *เยว่เฟย*

เมื่อคืนจึงหรีดฤดูหนาวร้องไม่หยุด

ปลุกให้ตื่นจากฝันที่กลับไปพันลี้ เกือบเที่ยงคืนแล้ว

ลุกขึ้นมาอย่างโดดเดี่ยวเดินรอบสวน

ไร้ผู้คน ดวงจันทร์นอกลม่านสว่างสุกใส

ศิระขาวเพื่อชื่อเสียงเกียรติยศ

ภูผาก่ำสนไผ่แก่ ขวางกั้นเส้นทางกลับบ้านเกิด

⁸⁷ เสียงงฆาน (เนินเขาสลับซันซ้อ) 小重山 เป็นชื่อเรียกชื่อไผ่ 1 บทมี 2 ท่อน ทั้งหมด 58 คำ (Tang Gaocai, editor, 2009: 2631)

อยากถ่ายทอดความรู้สึกผ่านเสียงพิณ

รู้คนตรีน้อย สายพิณขาดแล้วใครเล่าจะฟัง

กวีนิพนธ์ฉือบหนี่ ประพันธ์ขึ้นโดยเยว่เฟย เช่นเดียวกับบท *หม่านเจียงหง* แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกรักชาติและความปรารถนาที่จะกอบกู้แผ่นดินเช่นเดียวกัน หากแต่ในกวีนิพนธ์บทนี้ แสดงภาพของความรู้สึกท้อแท้ของกวีที่ถูกขัดขวางเข้าไปด้วย

บทแรก กวีบรรยายถึงความรู้สึกกลัดกลุ้มและอัดอั้นตันใจของกวี *เสียงจิ้งหรีดที่ร้องไม่หยุด* นอกจากจะหมายถึงเสียงของจิ้งหรีดจริงๆแล้ว ยังหมายถึง ความรู้สึกกลัดกลุ้มที่คอยกวนใจกวี *ลุกขึ้นมาอย่างโดดเดี่ยวเดินรอบสวน* เป็นการแสดงให้เห็นถึงจิตใจที่ว้าวุ่นของกวี บทที่สอง *ศิระชะขาวเพื่อซื้อเสียงเกียรตินยศ* กวีเห็นว่า ซื้อเสียงเกียรตินยศที่ได้มาไม่มีความหมาย ขณะเดียวกันก็สะท้อนถึงความน้อยเนื้อต่ำใจของกวีที่ถูกราชสำนักหมางเมิน เนื่องจากกวีไม่เห็นด้วยกับทางราชสำนัก โดยเฉพาะจักรพรรดิและขุนนางทั้งหลายที่พากันสงบศึกกับชาวจินด้วยการ โอนอ่อนผ่อนตามคำเรียกร้องของชาวจิน ซึ่งกวีไม่ไว้ใจชาว *อยากถ่ายทอดความรู้สึกผ่านเสียงพิณ รู้คนตรีน้อย สายพิณขาดแล้วใครเล่าจะฟัง* กวีใช้ *พิณ* แทนความคิดของตนว่า ต้องการถ่ายทอดความคิดให้ผู้อื่นฟัง หากแต่ไม่มีใครเข้าใจ ไม่มีใครสนใจฟังความคิดของตน แต่กระนั้น ตนเองก็ยังจำต้องปฏิบัติตามคำสั่ง อยู่ชายแดนต่อไป เพราะ *ภูผาเก่าสนไผ่แก่ ขวางกั้นเส้นทางกลับบ้านเกิด* คืออุปสรรคที่ขวางไม่ให้กวีกลับบ้าน แต่ผู้วิจัยเห็นว่า เยว่เฟยใช้สัญลักษณ์ของ ภูผา และ ต้นสน มาแทนจักรพรรดิและราชสำนัก

กวีนิพนธ์ฉือที่แสดงภาพของความคับแค้นที่ไม่สามารถกอบกู้แผ่นดินเช่นเดียวกับเสียงฉงซานของเยว่เฟย แต่ขณะเดียวกันก็ได้แสดงภาพของความอัดอั้นและท้อแท้ออกมาด้วย กวีนิพนธ์ดังกล่าวคือ *ผู้ชาหมาน* ของ *ซินชี่จี้*

菩萨蛮⁸⁸

作者：辛弃疾

书江西造口壁

郁孤台下清江水，中间多少行人泪。西北望长安，可怜无数山。 青山遮不住，毕竟东流去！江晚正愁予，山深闻鹧鸪。

⁸⁸ ผู้ชาหมาน (พระโพธิสัตว์) 菩萨蛮 ชื่อเรียกชื่อใด เป็นชื่อท่วงทำนองหลักในสมัยราชวงศ์ถัง เดิมเป็นชื่อของกลุ่มนางรำ ผู้ชาหมานด้วย 菩萨蛮队 1 บทมี 2 ท่อน ทั้งหมด 44 คำ (Fu Demin and Lu Jin, 2008: 546)

พระโพธิสัตว์

ประพันธ์โดย ชินชี่จี

เขียนบนกำแพงที่จ้าวโจว เจียงซี

ไต้ยวี่กูไถแม่น้ำไหลผ่าน

ในน้ำนั้นมึ่น้ำตาคนมากมายเท่าใด

ดูนางอันทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ

นำสงสารมีแต่เขานับไม่ถ้วน

เขาเขียวไม่สามารถหยุดน้ำไหล

สายน้ำก็ยังคงไหลไปทางทิศตะวันออก

รินน้ำยามเย็นจิตใจกลัดกลุ้ม

ท่ามกลางเขาลึกยินเสียงนกเจ้ากู

กวีนิพนธ์บทนี้ ประพันธ์ขณะที่กวีเดินทางไปยังวี่กูไถ 郁孤台 ศาลาที่มีชื่อเสียงด้านการชมทิวทัศน์ของแม่น้ำกั้นเจียง 赣江 ที่เมืองจ้าวโจว มณฑลเจียงซี เมืองยุทธศาสตร์ในสมัยราชวงศ์ซ่งใต้ บทแรก กวีบรรยายสภาพบรรยากาศของศาลายวี่กูไถ จากนั้นคิดถึงเรื่องราวในสมัยของจักรพรรดิซ่งเกาจง ในปีเจี้ยนเหยียนที่สาม 建炎三年 (ค.ศ. 1129) ที่ชาวจีนยกทัพเข้ามากวาดต้อนประชาชนไปเป็นเชลยจำนวนมาก (Fu Demin and Lu Jin, 2008: 335) ในน้ำนั้นมึ่น้ำตาคนมากมายเท่าใด หมายถึงน้ำตาของเหล่าเชลยที่ถูกจับตัวไปในครั้งนั้น เป็นการแสดงความรู้สึกเห็นอกเห็นใจต่อความทุกข์ยากของประชาชนที่เกิดจากการรุกรานของชาวจีน ดูนางอันทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ไม่ใช่หมายถึงการมองนครหลวงของราชวงศ์ถัง แต่ใช้หมายถึงเมืองหลวงซึ่งก็คือเมืองเปียนจิงของราชวงศ์ซ่งเหนือ หากแต่ไม่สามารถมองเห็นได้

บทที่สอง กวีบรรยายความรู้สึกที่ไม่สามารถกอบกู้แผ่นดิน เขาเขียวไม่สามารถหยุดน้ำไหล สายน้ำก็ยังคงไหลไปทางทิศตะวันออก หมายถึง แม้ว่าภูเขามากมายจะบดบังสายตาผู้คน แต่ในความเป็นจริงไม่สามารถหยุดสายน้ำที่ยังคงไหลได้ กวีเปรียบเทียบกับตนเองว่า กวีไม่สามารถฝืนกับอุปสรรคที่ขวางกั้นได้เหมือนกับน้ำ อุปสรรคที่ว่านี้คือราชสำนักและขุนนางฝ่ายที่ยอมแพ้ชาวจีน 投降派 ที่ทำให้กวีไม่สามารถกอบกู้แผ่นดินได้ หมายถึง ความปรารถนาที่ไม่สำเร็จ นกเจอกู๋ ยามร้องเหมือนกล่าวคำว่า ไปไม่ได้แล้วพี่ชาย 行不得也哥哥 ในหนังสือ ป่านกกระสา น้ำค้างหยก 鹤林玉

露 เล่มที่สี่ของ หลัวต้าจิง 罗大经 ในสมัยราชวงศ์ซ่งกล่าวว่า ประโยคที่กล่าวว่าแว่วเสียงนกเงือก หมายถึงเรื่องราวที่จะกอบกู้บ้านเมืองนั้นไม่สำเร็จ 闻鸱鸢之句，谓恢复之事行不得也 (Fu Demin and Lu Jin, 2008: 336) กวีใช้นกมาเปรียบเทียบว่า แม้แต่นกเงือกยังกล่าวว่าการกอบกู้บ้านเมืองนั้นไม่มีทางสำเร็จ

กวีนิพนธ์ที่มีชื่อเสียงอีกบทหนึ่งที่แสดงภาพของความท้อแท้สิ้นหวังของการกอบกู้แผ่นดิน ได้แก่ *เซียงเจียงฮวน* ของ จูตุนหฺรู

相见欢⁸⁹

作者:朱敦儒

金陵城上西楼，倚清秋，万里夕阳垂地大江流。 中原乱，簪缨散，
几时收？试倩悲风吹泪、过扬州。

เซียงเจียงฮวน

ประพันธ์โดย จูตุนหฺรู

ยืนบนศาลาตะวันตกเมืองจินหลิง ในฤดูใบไม้ร่วงแสนพิสุทธ์
แสงตะวันยามเย็นสาดทอดทั่วพื้นดินหมื่นลี้แม่น้ำใหญ่ไหลเอื่อย

ภาคกลางวุ่นวาย ขุนนางกระชานเซ็น เมื่อใดจะรวบรวมได้
ได้แต่เชิญสายลมอัน โศกเศร้าพัดพาน้ำตา ผ่านไปยังหยางโจว

กวีนิพนธ์บทนี้ ประพันธ์ขณะที่จูตุนหฺรู กวีในสมัยราชวงศ์ซ่งใต้ ประพันธ์กวีนิพนธ์บทนี้ ขณะเดินทางไปยังเมืองจินหลิง *แสงอาทิตย์ยามเย็น* กวีหมายถึงการตกต่ำของราชวงศ์ซ่งใต้ที่ เหมือนกับแสงอาทิตย์ยามใกล้ตกดิน ภาคกลางวุ่นวาย หมายถึง เหตุการณ์จิ้นคังที่ทำให้ราชวงศ์ซ่งเหนือล่มสลาย ขุนนาง ในที่นี้ภาษาจีนใช้คำว่า *ปิ่นปักผม พู่ห้อยหมวกขุนนาง 簪缨* หมายถึง ชนชั้นสูงและขุนนาง กวีต้องการเสียดสีราชสำนักและเหล่าขุนนางว่า จากเหตุการณ์วุ่นวายทุกคนต่างพากันหวาดกลัว หนีเอาตัวรอดลงมาทางใต้ ไม่คิดที่จะกอบกู้แผ่นดินแต่อย่างใด *หยางโจว* เดิมคือเมือง เศรษฐกิจริมแม่น้ำเว่ยส่วยที่สำคัญของราชวงศ์ซ่งเหนือ แต่พอมาราชวงศ์ซ่งใต้ หยางโจวกลายเป็นเมืองหน้าด่านและเป็นสมรภูมิต่อสู้ที่สำคัญ การกล่าวถึงเมืองหยางโจว หมายถึงความเศร้าโศกที่กวีมี

⁸⁹ เซียงเจียงฮวน (हरषायामपबकन) 相见欢 เป็นชื่อเรียกชื่อไป 1 บทมี 2 ท่อน ทั้งหมด 36 คำ (Tang Gaocai, editor, 2009: 2636)

ต่อการสู้รบ สุดท้ายก็ทำได้แต่หลังน้ำตาให้การสูญเสียของประเทศชาติและความทุกข์ยากของประชาชน

จากวินิพนธ์ที่กล่าวมาทั้งห้าบท แสดงให้เห็นสิ่งหนึ่งร่วมกันคือ ความอ่อนแอของราชสำนักซึ่งที่ไม่มีความสามารถกอบกู้แผ่นดิน จักรพรรดิและเหล่าขุนนางยอมแพ้ให้แก่ชาวจีนและหนีลงมาทางใต้ รวมไปถึงความขัดแย้งในการกอบกู้แผ่นดินของเหล่าขุนนางฝ่ายทหารกับฝ่ายพลเรือน เป็นการสะท้อนแนวคิดเรื่อง มุ่งเน้นพลเรือนอ่อนปรนทหาร 重文轻武 ของจักรพรรดิที่ให้ความสำคัญการข้าราชการพลเรือนมากกว่าข้าราชการฝ่ายทหารอย่างชัดเจน ทำให้ข้าราชการฝ่ายทหารถูกละเลย เกิดความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจ และสุดท้ายคือสาเหตุของความอ่อนแอที่ทำให้ราชวงศ์ซ่งล่มสลายในที่สุด แม้ว่าขุนนางฝ่ายทหารจะมีความรู้สึกรักชาติและความพยายามกอบกู้แผ่นดินเท่าไรก็ตาม

การเดินทางตามวาทกรรมสานติได้หล้า เป็นความพยายามของเหล่าขุนนางที่ต้องการดำเนินตามอุดมการณ์ขงจื้อตามความสัมพันธ์ของผู้ปกครองและขุนนาง ขณะเดียวกันก็อ่อนน้อมถ่อมตนเข้าใจต่อราษฎรที่อยู่ต่ำกว่าตน เป็นการเดินทางเพื่อเรียนรู้และเข้าใจชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน เป็นการให้ความสำคัญกับแนวคิดของเมิ่งจื้อที่กล่าวถึงการร่วมทุกข์ร่วมสุขของราษฎรว่า ผู้ที่อยู่บนราษฎรแต่ไม่ร่วมสุขกับราษฎรนั้นมิได้⁹⁰ แนวคิดดังกล่าวปรากฏชัดในสมัยราชวงศ์ซ่งเหนือ หากแต่ในสมัยราชวงศ์ซ่งใต้ วาทกรรมดังกล่าวกลับไปสัมพันธ์กับแนวคิดได้หล้าเพื่อส่วนรวมและได้หล้าคือหน้าที่ของตน ก่อให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบต่อแผ่นดินและราษฎร ความรู้สึกที่ต้องการกอบกู้แผ่นดินและการเห็นอกเห็นใจราษฎรที่ต้องประสบชะตากรรมอันโหดร้ายจากสงคราม ซึ่งต่อมาแนวคิดดังกล่าวจะไปสัมพันธ์กับแนวคิดรักชาติ 爱国主义 การกอบกู้แผ่นดินและการเห็นอกเห็นใจราษฎรที่ต้องเป็นทุกข์จากสงครามและการล่มสลายของแผ่นดิน

3.5 วาทกรรมการเดินทางกระแสหลัก: อิทธิพลปรัชญาขงจื้อ

จากการศึกษาวินิพนธ์ถือว่าด้วยการเดินทางในสมัยราชวงศ์ซ่งพบว่า วาทกรรมที่เป็นกระแสหลักของสังคมในสมัยราชวงศ์ซ่งคือ วาทกรรมที่สัมพันธ์กับปรัชญาขงจื้อ เป็นชุดวาทกรรมที่ประกอบสร้างขึ้นโดยสถาบันการเมืองการปกครองและผลิตซ้ำในหมู่ขุนนางข้าราชการ ชนชั้นปัญญาชน โดยมีเป้าหมายเพื่อรับใช้อุดมการณ์ทางการเมือง จากการศึกษาพบว่า วาทกรรมกระแสหลัก

⁹⁰ 为民上而不与民同乐者，亦非也。《孟子·梁惠王》

ที่สัมพันธ์กับปรัชญาของจีนนี้ ประกอบไปด้วยชุดวาทกรรมที่สำคัญ 3 ชุด ได้แก่ วาทกรรมการเรียนรู้จากอดีต วาทกรรมสู่การเป็นขุนนางและวาทกรรมสานติได้หล้า

วาทกรรมการเรียนรู้จากอดีต แสดงให้เห็นถึงการเรียนรู้ของปรัชญาของจีนว่า ไม่ใช่เป็นการคิดหาพื้นฐานแรกเริ่มแห่งความรู้ทั้งหมดเกี่ยวกับโลกภายนอก แต่เป็นกระบวนการศึกษาประวัติศาสตร์ เพื่อดูความสัมพันธ์ระหว่างประวัติศาสตร์และชุมชนของมนุษย์ การแสวงหาความรู้ของจีนมุ่งแสวงหาความรู้ในชุมชน ในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และในกระแสความสืบเนื่องของประวัติศาสตร์

มนุษย์ในแนวคิดของจีนนั้นอยู่ภายใต้ระบบของความสัมพันธ์ ซึ่งความสัมพันธ์นี้ไม่ได้ครอบคลุมเฉพาะเวลาในปัจจุบันเท่านั้น หากแต่ยังครอบคลุมไปถึงอดีตด้วยเช่นกัน ดังนั้นมนุษย์นอกจากจะดำรงอยู่ในความสัมพันธ์แล้ว มนุษย์ยังเป็นผลผลิตของประวัติศาสตร์ด้วย (รัชฎ: 2547, 281) และเมื่อมนุษย์ดำรงอยู่ในกระแสแห่งวัฒนธรรมและโครงข่ายแห่งความสัมพันธ์ การไม่ได้รับการเอาใจใส่เท่าที่ควร การถูกทอดทิ้งและการได้รับความเพิกเฉย ย่อมสร้างความหวั่นวิตกให้กับมนุษย์ เมื่อมนุษย์ไม่ได้รับการเอาใจใส่ย่อมรู้สึกอ้างว้าง (รัชฎ: 2547, 283) ดังนั้น การใช้เรื่องราวของเหล่าอัจฉริยะบุคคลมาเป็นตัวอย่าง ก็เพื่อแสดงให้เห็นถึงผู้ที่กระทำหรือดำเนินไปตามครรลองแห่งระบบความสัมพันธ์ เมื่อดำเนินไปได้อย่างถูกต้อง ก็จะได้รับสรรเสริญจากคนยุคหลัง เป็นการแสดงให้เห็นถึงการดำรงอยู่ของตนในสังคม แสดงถึงพื้นที่ของตนในระบบความสัมพันธ์ ส่วนการใช้เรื่องราวของเหล่าทรราชย์นั้นก็เพื่อแสดงให้เห็นถึงบทลงโทษของผู้ที่ไม่สามารถดำเนินไปตามระบบความสัมพันธ์ได้ ด้วยการกีดกันออกไปจากระบบความสัมพันธ์ การไม่กล่าวถึงหรือไม่สรรเสริญถึงคุณความดีเป็นบทลงโทษทางจริยธรรมขั้นร้ายแรง เพราะเป็นการแสดงให้เห็นถึงการเป็นคนที่ไม่มีคุณค่าและไม่มีตัวตนในสังคม ซึ่งหมายถึงการหลุดออกไปจากระบบเครือข่ายระบบความสัมพันธ์ของมนุษย์ นอกจากนี้ การที่กวีพยายามแสดงให้เห็นถึงความรู้สึกที่ถูกทอดทิ้งเพิกเฉย เป็นความพยายามที่จะหาพื้นที่แสดงคามมีอยู่ของตัวตนของกวี เป็นการพยายามสร้างความชอบธรรมให้กับกวีว่า การที่กวีถูกทอดทิ้งนั้นเพราะจากผู้ปกครองที่ไม่ดี ไม่ดำเนินตามความสัมพันธ์ระหว่างราชาและขุนนางได้อย่างถูกต้อง ไม่ใช่เป็นเพราะตัวกวีเอง ขณะเดียวกันก็เป็นการสร้างพื้นที่ในการแสดงตัวตนของกวีผ่านทางบทกวี

สำหรับวาทกรรมสู่เส้นทางการเป็นขุนนาง เป็นการเดินทางเพื่อก้าวเข้าไปสู่การรับราชการ เพื่อดำเนินตามแนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและขุนนางให้ปรากฏและเพื่อดำเนินการให้

ถูกต้องตามหลักคุณธรรม⁹¹ เป็นการฝึกปฏิบัติสิ่งที่ได้ร่ำเรียนมาให้เห็นจริง นอกจากนี้ การสอบเข้ารับราชการยังเป็นบันไดก้าวแรกในการเปลี่ยนแปลงยกระดับชนชั้นทางสังคมของผู้ที่สอบผ่าน ได้เป็นขุนนาง แต่ในขณะเดียวกัน เมื่อพลาดหวังจากการสอบ ก็มีการเลือกใช้วาทกรรมได้กลับความสำคัญของการสอบเข้ารับราชการ ด้วยการกล่าวถึงความทุกข์ยากของการสอบและชีวิตที่เรียบง่ายของการเป็นชาวบ้านหรือชนชั้นชาวนา การเน้นย้ำถึงชื่อเสียงจอมปลอมและความสุขของการใช้ชีวิตที่แท้จริง ซึ่งเกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่องการกลับคืนสู่ธรรมชาติและการละวางสิ่งจอมปลอม ซึ่งจะได้กล่าวในบทที่ 4 ต่อไป

วาทกรรมสานติได้ห้ำ เป็นการเดินทางตามหน้าที่ของขุนนางที่พึงกระทำตามคำสอนของลัทธิขงจื้อเพื่อเรียนรู้และเข้าใจชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน เป็นการให้ความสำคัญกับแนวคิดของเมิ่งจื่อที่กล่าวถึง รวมทุกข์ร่วมสุขของราษฎรว่า *ผู้ที่อยู่บนราษฎรแต่ไม่ร่วมสุขกับราษฎรนั้นมิได้*⁹² แนวคิดดังกล่าวปรากฏชัดในสมัยราชวงศ์ซ่งเหนือ หากแต่ในสมัยราชวงศ์ซ่งใต้ แนวคิดเหรินเจ็งกลับไปสัมพันธ์กับแนวคิดได้ห้ำเพื่อส่วนรวม และได้ห้ำคือหน้าที่ของตน ก่อให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบต่อแผ่นดินและราษฎร ความรู้สึกที่ต้องการกอบกู้แผ่นดินและการเห็นอกเห็นใจราษฎรที่ต้องเป็นทุกข์จากสงคราม เนื่องจากในสมัยราชวงศ์ซ่งมีบริบททางการเมืองการปกครองแตกต่างจากสมัยอื่นๆ อย่างแนวคิด *มุ่งเน้นพลเรือนผ่อนปรนทหาร และ ไม่ประหารขุนนางพลเรือน* ของจักรพรรดิซ่งไท่จูจ้าวควางอัน 宋太祖赵匡胤 ส่งผลให้ขุนนางฝ่ายพลเรือนมีจำนวนมากกว่าและมีอำนาจทางการเมืองการปกครองมากกว่าขุนนางฝ่ายทหาร ขุนนางฝ่ายทหารและกองทัพไม่ได้รับความสนใจจากราชสำนัก ทำให้ชายแดนอ่อนแอและถูกรุกรานจากชนกลุ่มน้อยทางเหนือจนต้องล่มสลายในที่สุด

เห็นได้ชัดเจนว่า วาทกรรมการเดินทางกระแสนี้มีลักษณะเป็นกระบวนการหรือเป็นขั้นตอนการดำเนินชีวิต โดยเริ่มจากการศึกษาหาความรู้ การสอบเข้ารับราชการและการปฏิบัติตนตามหน้าที่ขุนนาง ซึ่งเป็นกระบวนการทั้งหมดนี้นำไปสู่*ความรู้อันยิ่งใหญ่*

คำว่า*ความรู้อันยิ่งใหญ่*ในที่นี้หมายถึง ความรู้ตามคัมภีร์ *ต้าเสวีย* 大学 เป็นคัมภีร์ที่กล่าวถึงกระบวนการของการศึกษาหาความรู้ ปรากฏขึ้นครั้งแรกในคัมภีร์ *หลี่จี้* 礼记 คัมภีร์ที่สำคัญของลัทธิขงจื้อ โดยเป็นเพียงบทบทหนึ่งในคัมภีร์ *หลี่จี้* ต่อมาในสมัยราชวงศ์ซ่ง จูซีผู้นำและปราชญ์สำคัญของ

⁹¹ 君子之仕也，行其义也。《论语·微子》

⁹² 为民上而不与民同乐者，亦非也。《孟子·梁惠王》

ลัทธิขงจื๊อใหม่ ได้จัดให้*ต้าเสวีย*กลายเป็นคัมภีร์สำคัญ 1 ใน 4 ของลัทธิขงจื๊อใหม่ อันได้แก่ *หลุนอวี่* 论语 *จงยง* 中庸 และ*เมิ่งจื่อ* 孟子 และเป็นคัมภีร์สำคัญในการสอบคัดเลือกเข้ารับราชการ เนื้อหาสำคัญของ*ต้าเสวีย*คือ 3 หลัก 8 เป้าหมาย 三纲八目 3 หลัก ได้แก่ *กระจ่างคุณธรรม* 明明德 *ประชาใหม่* 亲民 *บรรลุสิ่งประเสริฐสูงสุด* 止于至善 ส่วน 8 เป้าหมาย ได้แก่ *อ่องแท้สรรพสิ่ง* 格物 *เพิ่มพูนความรู้* 致知 *จริงใจ* 诚意 *ซื่อตรง* 正心 *กล่อมเกลาคตน* 修身 *จัดระเบียบบ้าน* 齐家 *ปกครองชาติ* 治国 และ*สานติได้หล้า* 平天下 โดยมี *กล่อมเกลาคตน* เป็นหัวใจสำคัญ (Lin Guizhen: 2547, 283) กล่าวคือ มนุษย์จำเป็นต้องศึกษาหาความรู้ เชื่อมมันศรัทธาในคุณธรรมเพื่อนำไปสู่การกล่อมเกลาคตน เมื่อมนุษย์กล่อมเกลาคตนจนกลายเป็นผู้พร้อมไปด้วยคุณธรรมและความดีงามแล้ว มนุษย์ก็จะสามารถไปจัดระเบียบบ้าน ปกครองประเทศและทำให้ได้หล้าสงบสุขได้ในที่สุด

การเดินทางไปหาความรู้ตามสถานที่ต่างๆ ก็เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ โดยเฉพาะการตระหนักรู้ทางด้านคุณธรรม ความเข้าใจในชีวิตมนุษย์ ล้วนคือกระบวนการที่นำไปสู่การกล่อมเกลาคตน การสอบคัดเลือกเข้ารับราชการคือขั้นตอนสำคัญที่จะนำไปสู่กระบวนการปกครองชาติ เมื่อได้เป็นขุนนางก็เป็นการนำสติปัญญาความสามารถไปใช้ปกครองดูแลประชาชน เชื่อฟังเคารพผู้ปกครอง เพื่อก้าวไปสู่อุดมการณ์สูงสุดซึ่งก็คือ สานติได้หล้า

อย่างไรก็ตาม จากบริบททางประวัติศาสตร์ ชนชั้นที่สามารถเดินทางไปยังที่ต่างๆ ได้ ส่วนใหญ่เป็นชนชั้นผู้ปกครอง ชนชั้นขุนนางและชนชั้นปัญญาชน เนื่องจากในการเดินทางจำเป็นต้องมีใบอนุญาตเดินทางที่ออกโดยทางการหรือมีตราคำสั่งไปปฏิบัติราชการของจักรพรรดิ การเดินทางของชาวบ้านทั่วไปจึงเป็นไปได้ยาก นอกจากนี้ คัมภีร์*ต้าเสวีย* ยังเป็นคัมภีร์ที่ใช้ในการสอบเข้ารับราชการ และเป็นคัมภีร์สำคัญในการศึกษาหาความรู้ของเหล่าปัญญาชน ดังนั้น แนวคิดที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ดังกล่าวจึงกลายมาเป็นวาทกรรมในการประกอบสร้างความจริงขึ้นในรูปลักษณะของความรู้ มนุษย์ในสังคมจึงยินยอมและพยายามจัดการกับตัวเองตามความจริง(ที่ถูกสร้างขึ้น)ในสังคม โดยมีได้มีอำนาจใดเข้ามาบังคับ (อย่างชัดเจน) การสขบยอมและยินดีจัดการกับตัวเองด้วยตนเองนี้มีได้เกิดขึ้นเพียงแต่เฉพาะในเรื่องที่แสดงออกมาเป็นรูปธรรมเท่านั้น หากได้แผ่ขยายครอบคลุมไปถึงความรู้สึกและความปรารถนาที่เป็นนามธรรมภายในจิตใจอีกด้วย (Foucault, 1984: 39 - 42) ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การเดินทางเพื่อการแสวงหาความรู้อันยิ่งใหญ่ที่สุดในที่สุดแล้ว เป้าหมายไม่ใช่เพื่อเป็นประโยชน์ให้กับตนเอง หากแต่เป็นการเดินทางเพื่อกล่อมเกลาคตนเพื่อเตรียมความพร้อมไปสู่การจัดระเบียบสังคมและรับใช้อุดมการณ์รัฐ อันจะนำไปสู่การปกครองที่ดีและการเป็นผู้อยู่ใต้การปกครองที่ดีด้วยเช่นกัน

บทที่ 4

การเดินทาง คือการกลับคืนสู่ธรรมชาติ: วาทกรรมโต้กลับกระแสหลัก

หากกล่าวว่ ปณิธานคือการกำหนดเป้าหมายในการดำเนินชีวิตและการเดินทางคือวิถีทางหนึ่งที่จะนำไปสู่เป้าหมายหรือปณิธานที่ได้ตั้งไว้ จากการศึกษาในบทที่ 3 ที่ผ่านมามีพบว่า ปณิธานที่สำคัญสำหรับชายชาวช่งนั้นคือ การเพิ่มพูนความรู้แก่ตนเองด้วการศึกษาเรียนรู้จากประวัติศาสตร์และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ การแสวงหาความสำเร็จในชีวิตด้วการสอบเข้ารับราชการอันเป็นอุดมการณ์สำคัญสำหรับลูกผู้ชายทุกคนและการรับใช้บ้านเมืองเพื่อยังสู่ความสันติแห่งใต้หล้า แต่ก็เกิดการตั้งคำถามขึ้นว่า ปณิธานหรืออุดมการณ์ในชีวิตของมนุษย์ที่ทุกคนล้วนปรารถนาคือสิ่งเหล่านั้นแน่หรือ ก่อให้เกิดวาทกรรมตอบโต้วาทกรรมการเดินทางคือวิถีแห่งอุดมการณ์ชีวิตอันเป็นวาทกรรมกระแสหลักว่า แท้จริงแล้วการเรียนรู้เพิ่มพูนความรู้นั้นมีใช่การเรียนรู้จากประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมจารีตของมนุษย์เท่านั้น หากแต่คือการเรียนรู้สรรพสิ่งในธรรมชาติและทำให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคล (individuality) ที่มนุษย์มีความเป็นเจ้าของตนเอง (autonomy) การให้ความสำคัญกับอารมณ์ความรู้สึกของตนเองและการให้คุณค่าต่อการใช้ชีวิต จุดหมายปลายทางหรือเป้าหมายสูงสุดในชีวิตสำหรับปรัชญาเต๋านั้นคือการกลับคืนสู่สิ่งสามัญและความเรียบง่าย และการใช้ชีวิตอย่างสงบสันติ เป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติโดยไม่เข้าไปก้าวก่ายจัดการ หรือที่เรียกว่า การไม่กระทำหรืออยู่เฉย 无为 ซึ่งการไม่กระทำนี้ เป็นแนวคิดที่เป็นหัวใจสำคัญของปรัชญาเต๋า

วาทกรรมการเดินทางคือการกลับคืนสู่ธรรมชาติ เป็นวาทกรรมที่แสดงให้เห็นการตอบโต้วาทกรรมการเดินทางเพื่ออุดมการณ์แห่งชีวิต เป็นวาทกรรมที่ผลิตขึ้นในกลุ่มของขุนนางข้าราชการและชนชั้นปัญญาชนที่รู้สึกเบื่อหน่ายกับการเมืองการปกครองหรือต้องประสบชะตากรรมจากการต่อสู้ทางการเมือง และเป็นความพยายามในการสร้างพื้นที่ให้กับคนกลุ่มนี้ โดยการให้คุณค่าวาทกรรมที่สัมพันธ์กับปรัชญาเต๋าดังเดีวกันก็พยายามกดทับวาทกรรมกระแสหลักอย่างวาทกรรมขงจื้อ

วาทกรรมชุดนี้สัมพันธ์กับแนวคิดปรัชญาเต๋า ที่มีความพยายามที่จะโต้กลับวาทกรรมที่เข้าไปจัดระเบียบสังคมของปรัชญาขงจื้อ กล่าวคือ ปรัชญาเต๋าเห็นว่า ความหมายของชีวิตมนุษย์นั้น ไม่สามารถถูกนิยามหรือถูกกำหนดโดยบทบาทการกระทำของมนุษย์ในสังคมเท่านั้น หากแต่จะมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับธรรมชาติที่ยิ่งใหญ่เหนือไปกว่าสังคมของมนุษย์ โดยมนุษย์จะต้องเข้าใจถึงสภาพหรือกฎเกณฑ์ทางธรรมชาติเพื่อให้ดำเนินไปอย่างกลมเกลียวและเรียกร่องให้มนุษย์หันกลับไปสู่

สภาวะดั้งเดิมหรือสภาวะอันเรียบง่าย (Return to origin) ดีกว่าที่จะพยายามเข้าไปสร้างกลไกและกฎเกณฑ์ต่างๆ เพื่อมาควบคุมพฤติกรรมมนุษย์ ซึ่งสถาบันที่เข้ามามีบทบาทในการกำหนดและจัดระเบียบสังคมก็คือรัฐ ดังนั้น การลาออกจากราชการและกลับคืนสู่ธรรมชาติ จึงเป็นวิธีการหนึ่งอันจะนำไปสู่การปลดปล่อยจากการครอบงำและถูกชักนำโดยรัฐ ปรัชญาเต๋าเชื่อว่า มนุษย์มีความเป็นเจ้าของตนเอง (autonomy) และมนุษย์คือผู้ที่จักระเบียบตนเอง (self-ordering) มิใช่การเข้าไปก้าวก่ายจัดการของรัฐหรือสถาบันใดๆ เมื่อมนุษย์หลุดพ้นจากการพันธนาการของการจัดระเบียบสังคม เมื่อนั้นจิตใจของมนุษย์ก็จะมีอิสรภาพที่จะท่องเที่ยวไปตามที่ต่างๆ ได้อย่างเสรีและเปี่ยมไปด้วยความสำราญใจ

จากการศึกษาวินิพนธ์ธีรราชวงศ์ซึ่งพบว่า วาทกรรมการเดินทางคือการกลับคืนสู่ธรรมชาติ สามารถแบ่งได้เป็น 3 วาทกรรมย่อย ได้แก่ วาทกรรมการเรียนรู้จากธรรมชาติ วาทกรรมกลับคืนสู่สามัญและวาทกรรมฟ้าคนรวมเป็นหนึ่ง

4.1 วาทกรรมเรียนรู้จากธรรมชาติ

“知者乐水，仁者乐山；知者动，仁者静；知者乐，仁者寿”

《论语·雍也第六》

ผู้มีปัญญาชื่นชอบสายน้ำ ผู้มีคุณธรรมชื่นชมภูเขา

ผู้มีปัญญาเก่งกาจเคลื่อนไหว ผู้มีคุณธรรมเลิศล้ำสงบนิ่ง

ผู้มีปัญญาสุขสันต์ ผู้มีคุณธรรมเย็นยง

ขงจื้อเปรียบผู้มีคุณธรรมกับภูเขาว่า ภูเขานั้นยืนหยัดมั่นคงไม่เปลี่ยนแปลง เป็นที่พึ่งพิงแก่สัตว์น้อยใหญ่ ขณะเดียวกันก็เปรียบผู้มีปัญญากับสายน้ำ ที่ถึงแม้จะสวยงาม แต่สายน้ำนั้นมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา บางครั้งไหลเอื่อยนุ่มนวล บางครั้งไหลแรงทำลาย เปรียบกับคนที่มิแต่ปัญญาที่สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ได้ แต่ก็สามารถเดินทางเข้าสู่ด้านมืดเลวร้ายได้เช่นกัน ตรงข้ามกับผู้มีคุณธรรม ที่ไม่ว่าจะมีสิ่งใดมากระทบ ก็ไม่อาจทำให้จิตใจที่ติงมาไหวติงได้ จากข้อความข้างต้น ทำให้เห็นความคิดหนึ่งว่า แม้ว่ามนุษย์จะมีปัญญาดีเลิศเพียงใด แต่ก็สู้คนมีคุณธรรมไม่ได้ ซึ่งลักษณะการเปรียบเทียบดังกล่าว เป็นการนำสรรพสิ่งที่พบเห็นในธรรมชาติมาใช้เป็นสัญลักษณ์หรือนำมาเปรียบเทียบกับคุณธรรมหรือพฤติกรรมของมนุษย์ เป็นการแสดงให้เห็นถึงความซาบซึ้งหรือ

ความรู้สึกรู้สึกของมนุษย์ที่มีต่อความงามของธรรมชาติ เพื่อสนองความต้องการทางจิตใจ ขณะที่อีกด้านหนึ่ง แสดงให้เห็นถึงวิธีการนำการชมความงามหรือสุนทรียศาสตร์เข้ามาสู่การปลูกฝังคุณธรรมของตนเองและเปลี่ยนเป็นความพอใจต่อความรู้สึกด้านคุณธรรม (Fan Youmeng, 2008: 78, Lin Lin, 2008: 21-22, Zhou Junping, 2003: 51) ดังนั้นลักษณะสำคัญของการประพันธ์กวีนิพนธ์ของจีนก็คือ นอกจากจะบรรยายหรือพรรณนาสิ่งที่ได้พบเห็นแล้ว กวีจำเป็นต้องนำสิ่งที่ได้พบเห็นมาเป็นแบบอย่างหรือเป็นตัวตั้งสอน เพื่อยกระดับจิตใจของตนเองให้สูงขึ้น อันจะนำไปสู่การกล่อมเกลาดนเองในที่สุด

แต่เดิมนั้น ลักษณะการนำธรรมชาติมาเปรียบเทียบกับคุณธรรมของมนุษย์ที่เรียกว่า ปี่เต๋อ นิยมนำธรรมชาติโดยเฉพาะภูเขาและสายน้ำไปเปรียบเทียบกับคุณธรรมที่สำคัญหรือคุณธรรมหลักของมนุษย์ตามปรัชญาขงจื้อคือ มนุษยธรรม 仁 คุณธรรม 义 ปัญญา 智 ปณิธาน 志 เป็นต้น แต่ในกวีนิพนธ์ฉือราชวงศ์ซ่ง กวีกลับพยายามหลีกเลี่ยงจากคุณธรรมหลักแบบเดิม โดยมุ่งเน้นไปที่คุณลักษณะเฉพาะตนและความปรารถนาทางด้านจิตใจของตนเอง (Wang Xiaoli, 2007: 75) เพราะในสมัยราชวงศ์ซ่ง กวีและคนส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลและอารมณ์ความรู้สึกของตนมากกว่าการให้ความสำคัญกับสังคมภายนอก เนื่องจากความคิดพื้นฐานของคนในสมัยราชวงศ์ซ่งเปลี่ยนแปลงไป โดยเป็นสังคมที่เปิดกว้างขึ้น มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการดำรงอยู่/ตัวตนของปัจเจกบุคคลและคุณภาพชีวิตของมนุษย์มากกว่า ให้ความสำคัญและใส่ใจกับความต้องการของตน ตระหนักและรับรู้ความรู้สึกของตน ขณะที่ในสมัยก่อนหน้าราชวงศ์ซ่ง โดยเฉพาะในสมัยราชวงศ์ถังจะมุ่งเน้นไปที่ความสำคัญของสังคมภายนอก ชื่อเสียงและเกียรติยศ (Shen Jiazhuang, 2005: 281) ซึ่งแนวคิดลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนถึงการรับเอาแนวคิดทางปรัชญาเต๋า ที่ให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลและอารมณ์ความรู้สึกของตนมากกว่าการเน้นจารีตคุณธรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดระเบียบทางสังคมของทางปรัชญาขงจื้อ

จากการศึกษากวีนิพนธ์ฉือราชวงศ์ซ่งพบว่า กวีนิพนธ์ฉือการเดินทางที่ใช้ธรรมชาติมาเป็นการเรียนรู้ จะพบแนวคิดที่สำคัญ 2 ประการ ได้แก่ แนวคิดจิตสำนึกแห่งชีวิตและแนวคิดเรื่องความเป็นอนิจจังของสรรพสิ่ง

4.1.1. จิตสำนึกแห่งชีวิต

คำว่า *จิตสำนึกแห่งชีวิต* 生命意识 หมายถึง การที่มนุษย์ได้พัฒนามาถึงจุดจุดหนึ่งแล้ว เกิดการตั้งคำถามกับชีวิตและความหมายของชีวิตต่อการดำรงอยู่ในจักรวาล (รวมถึง) คุณค่าของชีวิต และการขบคิดพิจารณาถึงการแสวงหาความอิสระของชีวิตและการก้าวข้ามของชีวิตที่ทุกข์ทน (Zhang Wenjing and Tian Yueli, 2010: 36, Tian Yusheng, 2002) จิตสำนึกแห่งชีวิตคือการรวมกันเป็นหนึ่งของมนุษย์ที่มีต่อการรู้จักชีวิต ประสบการณ์ชีวิตและความมุ่งมาดปรารถนาในชีวิต รวมไปถึงการเข้าใจชีวิตและอารมณ์ความรู้สึกของชีวิต ซึ่งการที่มนุษย์จะเข้าใจถึงสิ่งเหล่านี้ได้จำเป็นต้องมีความรู้มาก่อน แก่นของจิตสำนึกแห่งชีวิตคือการตระหนักรู้ชีวิต ซึ่งมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับอารมณ์ความรู้สึก สามารถกล่าวได้ว่า จิตสำนึกแห่งชีวิตนั้นมีลักษณะเป็นแบบอัตวิสัย (主观性 subjective) เพราะหัวใจสำคัญของปฏิสัมพันธ์เหล่านี้เกิดขึ้นมาจากมนุษย์ (Zhang Lingyang and Xie Ou, 2009) สำหรับวรรณกรรมโบราณของจีนนั้น กวีนิพนธ์หรือราชวงศ์ซึ่งได้รับการยอมรับและยกย่องว่า เป็นวรรณกรรมที่มีการพูดถึงจิตสำนึกแห่งชีวิตอย่างตรงไปตรงมามากที่สุด (Zhang Wenjing and Tian Yueli, 2010: 36)

ลักษณะสำคัญในการประพันธ์กวีนิพนธ์คือด้วยการเดินทาง กวีจะใช้สิ่งที่มองเห็นในธรรมชาติมาเป็นแบบอย่างผ่านกระบวนการจินตภาพ (意象 imagery) เพื่อแสดงออกถึงปรัชญาหรือข้อคิดที่เป็นนามธรรม กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การนำอารมณ์ความรู้สึกจากที่เห็นภายนอกผสมรวมเข้ากับความรู้สึกภายใน ก่อให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกและการคิดพิจารณาต่อสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นภูเขา สายน้ำ ต้นไม้ใบหญ้า สรรพสัตว์หรือแม้แต่ฤดูกาล แล้วนำมาผูกรวมเข้ากับเรื่องราวชีวิตของตน (Zhang Wenjing and Tian Yueli, 2010: 36)

สำหรับรูปแบบของจิตสำนึกแห่งชีวิตที่กวีได้สัมผัสขณะเดินทางมากที่สุดในกวีนิพนธ์คือ ราชวงศ์ซ่งคือ ความรู้สึกกระทบทุกข์แบบอัตถ์อันตันใจและความระทมทุกข์เนื่องมาจากการลาจากกัน (Deng Hongmei, 1993: 3) ทั้งสองอารมณ์เป็นความรู้สึกที่ซ่อนอยู่ในจิตสำนึกแห่งชีวิต การตระหนักถึงอารมณ์ความรู้สึกของตนก็คือการเข้าใจถึงจิตสำนึกแห่งชีวิต

4.1.1.1 ความรู้สึกกระทบทุกข์แบบอัดอั้นตันใจ

สำหรับกวีนิพนธ์ชื่อที่แสดงถึงความรู้สึกแบบอัดอั้นตันใจ ได้แก่ *ท่าซาลิง* และ *พัวเซินจื่อ* ของ *เยียนซู*

踏莎行⁹³

作者:宴殊

小径红稀，芳郊绿遍。高台树色阴阴见。春风不解禁杨花，蒙蒙乱扑行人面。翠叶藏莺，珠帘隔燕。炉香静逐游丝转。一场愁梦酒醒时，斜阳却照深深院。

ท่าซาลิง

ประพันธ์โดย *เยียนซู*

ทางสายเล็ก(บุปผา)แดงน้อย นอกเมือง(หญ้าหอม)เขียวรอบ

ศาลาสุงเงาไม้ค้อยค้อยปรากฏ

ลมใบไม้ผลิมิหยุดพัดเป่าปุยหลิว ปรอยปรอยสัมผัสหน้านักเดินทาง

ใบไม้เขียวบังซ่อนนกขมิ้น มู่ลี่มุกกางกั้นคนนางแ่อน

กำยานหอมลอยนิ่ง ไยแมงมุมหมุนพัน

ความฝันอันระทม ยามตื่นจากสุรา แสงอัสดงส่องลึกลึกลู่ลานบ้าน

กวีนิพนธ์บทนี้ บทแรกเป็นการบรรยายสภาพทิวทัศน์นอกเมืองที่กวีเดินทางผ่าน แสดงให้เห็นถึงบรรยากาศของปลายฤดูใบไม้ผลิ เข้าสู่ฤดูร้อน โดยการใช้ ทางสายเล็กที่มีดอกไม้สีแดงน้อย แต่กลับเต็มไปด้วยสีเขียวของต้นหญ้า เงาไม้ทอดบังศาลาสุง โดยเฉพาะปุยหลิวที่ร่วงหล่นในช่วงปลายฤดูใบไม้ผลิ ไปสัมผัสกับใบหน้าของนักเดินทาง เป็นการเชื่อมระหว่างฤดูกาลกับคนเข้าด้วยกัน โดยอาศัยปุยของต้นหลิวเป็นตัวเชื่อม นอกจากนี้ กวียังใช้วิธีบรรยายสภาพทิวทัศน์โดยเริ่มจากบนพื้นดิน

⁹³ ท่าซาลิง (เข้าไปบนทางหญ้า) 踏莎行 เป็นชื่อเรียกชื่อไผ่ ในหนังสือ ผลงานกวีนิพนธ์ชื่อ 词品 ของ หยาง เซิน 杨慎 กล่าวว่ามาจากกวีนิพนธ์ของหานหง 韩翃诗 ที่กล่าวว่า เข้าไปบนทางหญ้าข้ามธารน้ำฤดูใบไม้ผลิ 踏莎行草过春溪 1 บทมี 2 ท่อน ทั้งหมด 58 คำ (Guo Boxun, 2006: 24)

ค่อยๆเลื่อนสูงขึ้นไปเป็นพุ่มไม้ต้นไม้ ศาลาสูงและปุยหิวที่ปลิวไปกับลมแล้ววกกลับลงมามบนถนนที่คนเดินอีกครั้ง

ในบทที่สองเป็นการบรรยายภาพของในบ้าน กวีเลือกใช้คำว่า *บัง* และ *กั้น* ให้เห็นถึงสภาพของผู้ที่อยู่ในบ้านที่ถูกแยกจากสภาพสวยงามด้านนอกก่อให้เกิดความเหงาที่ไม่อาจบรรยายได้ เป็นความรู้สึกแบบสลัวราง กวีเลือกใช้ *ควัน* คำยานที่ *ลอยนึ่ง* กับ *ไย* แมงมุมที่ *หมุนพัน* เป็นการใช้อารมณ์ของการนั่งของสิ่งที่อยู่ภายในบ้าน และการเคลื่อนไหวของ *ไย* แมงมุมเพื่อถ่ายทอดอารมณ์ของกวีที่จิตใจเต็มไปด้วยความอัดอั้นและกลัดกลุ้ม โยกแกว่งเหมือนกับ *ไย* แมงมุมคือจิตใจที่ยังเหยงสับสนและแน่นเหนียว จาก *ความฝันอันระทม* แสงอาทิตย์ในตอนเย็นที่ส่องลึกเข้าไปในลานบ้าน แสดงให้เห็นถึงภาพของกาลผันเปลี่ยนของเวลา กวีรู้สึกเสียดายกับวันเวลาที่ผ่านไป เป็นการแสดงอารมณ์ที่แอบซ่อนอยู่ภายในใจของกวี กวีเลือกใช้การบรรยายทิวทัศน์นอกเมืองเปรียบเสมือนกับภายนอกของกวีที่ดูงดงาม เป็นสุข แต่การบรรยายสภาพภายในบ้านกลับดูอึดอัด กลัดกลุ้ม เหมือนกับจิตใจของกวีที่ไม่สามารถแสดงออกมาได้

破陈子⁹⁴

作者:宴殊

湖上西风斜日，荷花落尽残英。金菊满丛珠颗细，海燕辞巢翅羽轻，年年岁岁情。美酒一杯新熟，高歌数阕堪听。不向尊前同一醉，可奈光阴似水声，迢迢去未停。

ฝ่าขบวนรบ

ประพันธ์โดย เยียนซู

บนทะเลสาบลมตะวันตกอาทิตย์อัสดง บัวร่วงโรยบุปผาสิ้น

เบญจมาศสีทองเต็มพุ่มราวไข่มุก นางแ่อนจากรังกางปีกผกโผผิน ความรู้สึกปีแล้วปีเล่า

เลิศสุราสดใหม่หนึ่งจอก ขับลำนํ้าหลายบทเพลง

มิได้ร่วมเมามายกับโต๊ะสุรา อย่างไรก็ตามเปรียบได้กับเสียงสายน้ำ ที่ไปแสนไกลไม่หยุดนิ่ง

⁹⁴ ฝ่าเจินจื่อ (ฝ่าขบวนรบ) 破阵子 เป็นชื่อเรียกชื่อโผ มาจากท่วงทำนองเพลงราชสำนักในสมัยราชวงศ์ถัง ชื่อ บทเพลงฝ่าขบวนรบ 破阵乐 1 บทมี 2 ท่อน ทั้งหมด 62 คำ (Tang Gaocai, editor, 2009: 2636)

กวีนิพนธ์บทนี้เป็นการกล่าวถึงทิวทัศน์ของทะเลสาบในช่วงปลายฤดูร้อน เข้าสู่ฤดูใบไม้ร่วง *ลมตะวันตก* หมายถึงลมในฤดูใบไม้ร่วง *ดอกบัว* สัญลักษณ์ของฤดูร้อนและ *ดอกเบญจมาศ* สัญลักษณ์ของฤดูใบไม้ร่วง (Su Dan, 2010: 21) ตามคำกล่าวของชาวจีนที่ว่า *ฤดูใบไม้ผลิกล้วยไม้ ฤดูร้อนบัว ฤดูใบไม้ร่วงเบญจมาศ ฤดูหนาวเหมย* 春兰夏荷秋菊冬梅 การโรยราของดอกบัวแสดงว่าสิ้นสุดฤดูร้อนและการเบ่งบานของดอกเบญจมาศก็คือการบอกถึงฤดูใบไม้ร่วง *นกนางแอ่น* สัญลักษณ์ของฤดูใบไม้ผลิ การที่นกนางแอ่นทิ้งรังก็เปรียบเสมือนกาลเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป *สุรา* ที่เพิ่งหมักใหม่ ทุกอย่างล้วนแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะกับประโยชน์สุดท้ายที่กวีเปรียบเวลากับสายน้ำที่ไหลไปไม่มีวันย้อนกลับ แม้กวีจะไม่ได้บรรยายความอัดอั้นตันใจออกมาชัดเจนเหมือนกับในบท *ท่าซัวสิง* แต่การที่กวีเลือกใช้ *นกนางแอ่น* ซึ่งหมายถึงความสุขในฤดูใบไม้ผลิและความรักชายหญิง (Xin Yanjun, 2005: 120) ได้จากกวีไป *สุรา* เป็นสัญลักษณ์ของการกลัดกลุ้ม *สุรา* ไม่ได้ช่วยให้ลดความกลัดกลุ้มลง หากแต่ยิ่งดื่มยิ่งกลัดกลุ้ม⁹⁵

บทกวีทั้งสองแสดงให้เห็นถึงความรู้สึกอัดอั้นตันใจ เป็นความรู้สึกที่ยากจะบรรยายหรือพรรณนาเป็นความรู้สึกออกมาได้ ซึ่งการเข้าถึงอารมณ์ดังกล่าวเป็นการเข้าถึงความเจ็บปวดของชีวิต *生命感伤* (Zhang Wenjing and Tian Yueli, 2010: 36) เป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับอารมณ์และชีวิตรูปแบบหนึ่ง

4.1.1.2 ความรู้สึกกระทบทุกข์เนื่องมาจากการลาจากกัน

สำหรับการเรียนรู้เกี่ยวกับอารมณ์ระทมทุกข์เนื่องจากการลาจาก ถือเป็นการเรียนรู้ถึงอารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์อีกรูปแบบหนึ่ง กวีนิพนธ์ที่มีชื่อเสียงและแสดงอารมณ์ดังกล่าว ได้แก่ *ปาเซิงกันโจว* ของ หลิวหย่ง

八声甘州

作者:柳永

对潇潇暮雨洒江天，一番洗清秋。渐霜风凄紧，关河冷落，残照当楼。
是处红衰翠减，苒苒物华休。惟有长江水，无语东流。不忍登高临远，望故乡渺邈，归思难收。叹年来踪迹，何事苦淹留？想佳人妆楼凝望，误几回天际识归舟？争知我、倚阑干处，正恁凝愁？

⁹⁵ ...举杯销愁愁更愁。李白的《宣城谢眺楼饯别校叔云》

ปาเชิงกันโจว

ประพันธ์โดย หลิวหย่ง

ฝันยามเย็นร่วงหล่นจากฟ้าสู่แม่น้ำ

ล้างฤดูใบไม้ร่วงให้เหน็บหนาว

ลมเย็นเยือกค่อยเคลื่อนคลา

ค่านและแม่น้ำหนาวเหน็บเจียบเหงา

แสงอัสดงส่องเข้าในศาลา

(บุปผา)แดง โรยรา(ใบไม้)เจียวร่วงหล่น

ความมั่งคั่งของสรรพสิ่งค่อยมลายหายไป

มีเพียงแต่แม่น้ำฉางเจียง

ที่ไหลเจียบเจียบไปทางทิศตะวันออก

ไม่สามารถขึ้นไปมองที่แสนไกล

มองบ้านเกิดอันเลือนราง

ความคิดที่จะกลับยากเก็บรวม

ถอนใจให้กับการเดินทางปีแล้วปีเล่า

เหตุใดต้องทนทุกข์กับการอยู่ที่อื่นอันยาวนาน

นึกถึงหญิงงามบนศาลาที่มองไป

ก็ครั้งที่เข้าใจผิดคิดว่าเป็นเรือของคนรักกลับมา

รู้ได้เช่นไรว่าข้า ยามเมื่อยืนฟังระเบียง

กำลังเป็นทุกข์กังวลใจอย่างแสนสาหัส

หลิวหย่ง กวีสมัยราชวงศ์ซ่งเหนือ ประพันธ์กวีนิพนธ์บทนี้ขึ้นเพื่อถ่ายทอดความรู้สึก
อ้างว้าง เดียวดายและคิดถึงบ้านของกวียามที่ต้องเดินทางไปตามที่แตกต่างกัน บทแรกบรรยายถึงบรรยากาศ

และทิวทัศน์ในฤดูใบไม้ร่วง *สายฝน ดอกไม้ ใบไม้ ลมหนาว* ล้วนเพิ่มความรู้สึกหงอยเหงาและอ้างว้าง *ด้านและแม่น้ำ* แสดงให้เห็นภาพของการเดินทางไกล ความงามของธรรมชาติเลือนหายไปเพราะใกล้ *ฤดูหนาว* ต้นไม้ใบหญ้าล้วนแต่เหี่ยวแห้งไร้สีสัน มีเพียงแม่น้ำจางเจียงที่ไหลไปไม่หยุดเท่านั้น สายน้ำที่เคลื่อนไหว เปรียบได้กับเวลาที่ไหลเลื่อนไปไม่หยุดนิ่งเช่นเดียวกับฤดูกาลที่ผันผ่าน กวีได้นำมาเปรียบเทียบกับชีวิตของตนที่เปลี่ยนผันเรื่อยไปไม่หวนกลับ การบรรยายธรรมชาติในกวีนิพนธ์บทนี้ ใช้ลักษณะการบรรยายจากด้านบนคือท้องฟ้า เม็ดฝนหล่นบนพื้นน้ำ ด้านประตูที่อยู่ไกลออกไป จากนั้นจึงบรรยายถึงต้นไม้ออกไม้บนพื้นดิน

บทที่สองบรรยายถึงความรู้สึกของกวียามเมื่อต้องเดินทางจากที่หนึ่งไปสู่อีกที่หนึ่ง *ถอนใจ* ใ้กับการเดินทางปีแล้วปีเล่า *เหตุใดต้องทนทุกข์กับการอยู่ที่อื่นอันยาวนาน* กวีรู้สึกสับสนต่อการเดินทางของตนว่าทำไปเพื่ออะไรกันแน่ การเดินทางของตนนอกจากจะสร้างความ โศกเศร้าให้แก่ตนเองแล้ว ยังสร้างความ โศกเศร้าต่อคนที่เขารักที่เฝ้ารอเขาอยู่เช่นกัน กวีใช้หญิงคนหนึ่งที่มาขึ้นคอกคนรักแสดงถึงความรู้สึกคิดถึงหญิงคนรักของตัวเอง กวีนิพนธ์บทนี้ จึงมีลักษณะเป็นการตั้งคำถามถึงความจำเป็นหรือความสำคัญของการเดินทางเพื่อแสวงหาความรู้ของตน แสดงถึงความรู้สึกถึงความระทมทุกข์ที่เกิดจากการลาจาก

เมื่อพูดถึงการเปลี่ยนแปลงของเวลา ในกวีนิพนธ์นี้ราชวงศ์ซ่งส่วนใหญ่จะพบว่า กวีเลือกที่จะใช้ฤดูกาลและการไหลของสายน้ำที่จะไหลไปทางทิศตะวันออกและไม่เคยไหลย้อนกลับมา เปรียบเทียบกับเวลาที่ผ่านไป แต่บางครั้งกวีก็สามารถนำธรรมชาติของสายน้ำที่มีความพิเศษบางประการมาใช้กล่าวถึงความปรารถนาของตนเอง ได้แก่ *ห้วนซีซา* ของ *ซูฉือ*

浣溪沙

作者:苏轼

游蕲水清泉寺，寺临兰溪，溪水西流。

山下兰芽短浸溪，松间沙路净无泥，萧萧暮雨子规啼。谁道人生无再少？
门前流水尚能西，休将白发唱黄鸡。

ห้วนซีซา

ประพันธ์โดย ชูฉีอู๋

เดินทางไปเยี่ยมชมวัดชิงฉวนซื่อ ที่อยู่ใกล้กับลำธารกล้วยไม้ ลำธารไหลไปทางตะวันตก

ดินเขากล้าดอกกล้วยไม้ทอดแหในลำธาร

ถนนทรายกลางหมู่บ้านไร่คราบโคลน ฝนหลังซาซาคุเหว่าร้อง

ใครเล่ากล่าวว่ชีวิตมนุษย์มีกลับมาอ่อนเยาว์ได้อีก

หน้าประตูสายน้ำยังไหลสู่ตะวันตกได้ ทำไมหงอนไก่อ่ที่ขาวแล้วยังร้องขันได้เล่า

กวีนิพนธ์บทนี้ประพันธ์ขึ้นขณะที่ชูฉีอู๋ได้เดินทางไปที่วัดชิงฉวนซื่อ ทางด้านหน้าของวัดมีลำธารที่ชื่อว่าลำธารกล้วยไม้ไหลผ่าน ลักษณะพิเศษของลำธารกล้วยไม้คือเป็นลำธารที่ไหลไปทางทิศตะวันตก ซึ่งตรงข้ามกับแม่น้ำของจีนส่วนใหญ่ที่จะไหลไปทางทิศตะวันออก โดยเฉพาะชนบในการประพันธ์ของจีน เมื่อพูดถึงเวลาที่ไหลผ่านหรือเหตุการณ์ที่ผันแปรเปลี่ยนไป มักนิยมใช้เปรียบเทียบกับแม่น้ำที่ไหลไปทางทิศตะวันออก ชูฉีอู๋จึงใช้ลักษณะพิเศษของลำธารกล้วยไม้นี้มาใช้เพื่อเปรียบเทียบการย้อนกลับของเวลา ใครเล่ากล่าวว่ชีวิตมนุษย์มีกลับมาอ่อนเยาว์ได้อีก เป็นการกล่าวถึงการย้อนกลับของอายุมนุษย์ สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นความปรารถนาหรือปณิธานของกวีที่ต้องการย้อนเวลากลับไปสมัยเมื่อยังหนุ่ม เพื่อจะได้ทำประโยชน์ให้แก่บ้านเมืองใหม่ แต่ในเมื่อเวลาไม่สามารถย้อนกลับไปได้จริง และถึงแม้ว่ากวีเองจะแก่ชราไม่ช่วยย่นหมุ่มอีกต่อไป แต่ก็ยังสามารถทำประโยชน์ได้ โดยกวีได้นำตนเองไปเปรียบกับ หงอนไก่อ่ที่ขาว ว่าหมายถึงไก่อ่ที่แก่แล้ว ก็ยังสามารถขันบอกเวลาได้ ไม่ใช่ว่าไม่มีประโยชน์

นอกจากนี้ สำหรับชาวจีนแล้ว กล้วยไม้เป็นสัญลักษณ์ของความสง่างาม ขงจื้อกล่าวถึงกล้วยไม่ว่า กล้วยไม้เกิดกลางป่าลึก แม้จะไม่มีใครพบเห็นก็ยังส่งกลิ่นหอม วิญญูชนหากบ่มเพาะและตั้งมั่นในคุณธรรม แม้จะยากแค้นก็จักยึดมั่นในศักดิ์ศรี⁹⁶ (Su Dan, 2010: 21) กวีเลือกใช้กล้วยไม้สื่อถึงตนเอง เพราะขณะนั้นเนื่องจากความขัดแย้งกรณี อุไถซืออัน 乌台诗案 ที่ชูฉีอู๋แต่งกลอนวิพากษ์วิจารณ์การเมืองแล้วถูกลงโทษขังคุกเนื่องจากไปพูดพาดพิงถึงวิถีและการปฏิรูปการปกครอง

⁹⁶ 芝兰生於深林，不以无人而不芳；君子修道立德，不谓困厄而改节。《孔子家语·在厄》

หลังจากออกจากคุก จึงถูกลงโทษให้ไปอยู่ที่เมืองหวงโจว 黄州 ดังนั้น ชูฉื่อเปรียบกล้วยไม้กับตนเองว่า แม้จะลำบากเพียงไรแต่ก็ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงปณิธานหรือความคิดของเขา แม้ความสามารถและความจริงใจของเขาจะไม่มีใครเห็น แต่เขาก็จะยังคงกระทำเช่นเดิมต่อไป สายน้ำและดอกกล้วยไม้ ล้วนแสดงให้เห็นถึงความความคิดของกวีที่ว่า แม้เวลาจะผันแปรเปลี่ยนไป หากมีความตั้งใจจริงก็จะสามารถทำสิ่งที่มุ่งหวังไว้ได้ เป็นการเห็นคุณค่าของชีวิตตัวเอง กวีนิพนธ์นี้ที่ใช้ดอกไม้เพื่อมาบรรยายถึงความปรารถนาและปณิธานอันแรงกล้า

นอกจากกวีนิพนธ์ด้านบนแล้ว ที่มีชื่อเสียงอีกบทหนึ่ง คือ *ปุ่ส่วนจื่อ* ของ *ลู๋โฮยว*

卜算子⁹⁷

作者:陆游

咏梅

驿外断桥边，寂寞开无主。已是黄昏独自愁，更著风和雨。 无意苦争春，一任群芳妒。零落成泥碾作尘，只有香如故。

ปุ่ส่วนจื่อ

ประพันธ์โดย *ลู๋โฮยว*

พรรณนาดอกเหมย

นอกจุดพักม้าริมสะพานขาด

(ดอกเหมย)บานอย่างเจียบเหงาไร้ผู้ชื่นชม

ยามสายัณห์ระทมทุกข์อย่างเดียวดาย

ยิ่งเมื่อต้องแรงลมและสายฝน

มิปรารถนาแข่งขันใบไม้ผลิ

ฟังความริษยาของบุปผาอื่น

ร่วงหล่นเป็นโคลนถูกบดขยี้เป็นธุลี

เหลือเพียงกลิ่นชื่นรื่นดังเดิม

⁹⁷ ปู่ส่วนจื่อ (นักพยากรณ์) 卜算子 เป็นชื่อเรียกชื่อไพ ในหนังสือ กฎเกณฑ์จื่อ 词律 กล่าวว่า ชื่อมีความหมายมาจากนักพยากรณ์ ตำนานเล่าว่า นำมาจากสมณนามของกวีสมัยราชวงศ์ถังลั่วปิ่นหวาง 骆宾王 เนื่องจากลั่วปิ่นหวางนิยมนำตัวเลขมาตั้งเป็นชื่อบทกวี คนทั่วไปจึงตั้งสมณนามให้แก่ลั่วปิ่นหวางว่า “นักพยากรณ์” 1 บท มี 2 ท่อน ทั้งหมด 44 คำ (Tang Gaocai, editor, 2009: 2626)

กวีนิพนธ์บทนี้ ประพันธ์ขึ้นขณะที่ลู่โฮยว กวีคนสำคัญในสมัยราชวงศ์ซ่งได้เดินทางไปนอกเมือง ดอกเหมย เป็นดอกไม้ที่บ้านในฤดูหนาว เป็นดอกไม้ชนิดเดียวที่บ้านท่ามกลางหิมะ (Su Dan, 2010: 21) สะพานขาด แสดงให้เห็นถึงสภาพของสะพานที่ไม่มีคนใช้งาน จึงผูกงอไป ดอกเหมย ที่บ้านตรงสะพานขาดจึงไม่มีใครมองเห็นความงามนั้น กวีได้ใช้ดอกเหมยมาเปรียบเทียบกับตนเอง ขณะนั้นลู่โฮยวถูกขุนนางฝ่ายที่พยายามปรองดองกับพวกจินชนกลุ่มน้อยบีบบังคับ เพราะลู่โฮยวสนับสนุนการทำสงครามกับชาวจิน ตรงข้ามกับจักรพรรดิที่สนับสนุนฝ่ายที่ปรองดองกับชาวจิน ดอกเหมยที่บ้านอย่างเดียวดาย คือสภาพของกวีที่รู้สึกอ้างว้าง สายฝนและสายลม คืออุปสรรคที่กวีต้องพบเจอ

บทที่สอง กวีใช้ดอกเหมยเปรียบเทียบกับปณิธานของตัวเอง กล่าวคือ ดอกเหมยตามธรรมชาติจะบานในฤดูหนาว ไม่ได้บานแข่งกับดอกไม้อื่นๆที่บ้านในฤดูใบไม้ผลิ แต่เพราะบานในฤดูหนาว ดอกเหมยจึงเป็นดอกไม้ที่อดทนต่อสภาพอากาศอันเลวร้าย เมื่อมาถึงฤดูใบไม้ผลิ ดอกไม้อื่นๆก็จะบานแข่งกันเอง โดยดอกเหมยไม่จำเป็นต้องไปบานแข่งด้วย ร่วงหล่นเป็น โคลนถูกบดขยี้เป็นธุลี เป็นการแสดงให้เห็นภาพของดอกเหมย ที่แรกเริ่มต้องถูกลมและฝนในฤดูใบไม้ผลิทำให้ร่วงลงพื้นดิน จากนั้นก็ทับถมกลายเป็น โคลน ถูกบดทับ และสุดท้ายสลายกลายเป็นเพียงธุลี หาก เหลือเพียงกลิ่นชื่นรื่นดังเดิม แม้ว่าดอกเหมยจะหายไป แต่กลิ่นที่หอมหวานของดอกเหมยยังคงจรจายไม่สูญหายไปพร้อมกับกลีบดอก คนเราเองก็เช่นกัน แม้ว่าจะถูกกระทำ ถูกกดขี่หรือถูกใส่ร้ายเพียงใด ก็อย่าได้หัวน้ใจ พบเจออุปสรรคเพียงใดจงอดทน ไม่จำเป็นต้องไปแข่งขันกับคนอื่น เพราะสุดท้ายความดีที่เราได้กระทำไป ก็จะจรจายแม้ว่าจะไม่มีเราแล้วก็ตาม

จากตัวอย่างกวีนิพนธ์ที่ยกมาเป็นตัวอย่าง แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างมุมมองของเวลาและมุมมองต่อชีวิต กล่าวคือ เป็นการให้ความสำคัญกับมุมมองของชีวิต 生命观 ใช้เรื่องการมีชีวิตไปปฏิสัมพันธ์กับเวลา เป็นการนำชีวิตและช่วงเวลามาผูกโยงกัน เวลาเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลง และเวลาก็คือตัวตน (本身 itself) ของชีวิตนั่นเอง (Zhu Liangzhi, 1995: 53) กล่าวอีกนัยหนึ่ง เวลาคือลำดับของชีวิตและเวลาเป็นสิ่งที่ย้อนกลับไม่ได้

เห็นได้อย่างชัดเจนว่า แนวคิดเรื่องจิตสำนึกแห่งชีวิตนี้ ก็คือการให้ความสำคัญกับชีวิต แสดงให้เห็นถึงความต้องการที่จะทะนุถนอมชีวิต เพราะสำหรับมนุษย์แล้วชีวิตเป็นสิ่งที่มีความเป็นปัจเจกบุคคล (individuality) ที่มนุษย์เป็นเจ้าของของตนเอง (autonomy) ก่อให้เกิดการจัดระเบียบตนเองขึ้น (self-ordering) ซึ่งสัมพันธ์กับแนวคิดของลัทธิเต๋าที่กล่าวถึงจุดหมายสำคัญสำหรับชีวิตมนุษย์คือ การหลีกเลี่ยงความตายก่อนเวลาอันสมควร (สุวรรณ, 2533: 40) และการรักษา

ชีวิตดูแลร่างกาย 全生保身 เป็นการให้ความสำคัญกับชีวิตของตนเอง แต่ไม่ได้หมายถึงการให้ความสำคัญในเชิงเห็นแก่ตนหรือประโยชน์แห่งตน เพราะหากเป็นเช่นนั้นก็เท่ากับว่าจัดการดำเนินไปของธรรมชาติ แต่ที่ทางเหลาจื๋อเน้นย้ำคือ มนุษย์จำเป็นต้องดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกลมกลืนไปกับธรรมชาติ

4.1.2. ความเป็นอนิจจังแห่งสรรพสิ่ง

นอกจากแนวคิดเกี่ยวกับการทะนุถนอมชีวิตแล้ว แนวคิดอีกประการหนึ่งที่สำคัญและพบเห็นได้มากที่สุดในการวินิพนธ์นโธราชวงศ์ซ่งคือ แนวคิดเรื่องอนิจจังหรือความไม่เที่ยงหรืออู่ฉาง 无常 กล่าวคือ เมื่อถึงจุดถึงการเปลี่ยนแปลงของเวลา ฤดูกาลและปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ถือเป็นสิ่งที่ เป็น นิจจะ ดังที่ สุวินจื่อ กล่าวว่า วิถีแห่งฟ้าเป็นนิจ 天行有常 ตรงข้ามกับชีวิตมนุษย์ที่เป็นอนิจจะ 人生无常 โดยเฉพาะกับแนวคิดเรื่องชีวิตคนนั้นแสนสั้น ก่อให้เกิดความรู้สึกเสียดายและทะนุถนอมชีวิตขึ้น (Zhang Wenjing and Tian Yueli, 2010: 38) กวีนิพนธ์ที่แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกทะนุถนอมชีวิตที่มีชื่อเสียงมากที่สุด ได้แก่ *นุ่ยเตี้ยวเกอโถว* ของ ชูฉื่อ

水调歌头⁹⁸

作者:苏轼

丙辰中秋，欢饮达旦，大醉，作此篇，兼怀子由。

明月几时有？把酒问青天。不知天上宫阙，今夕是何年？我欲乘风归去，又恐琼楼玉宇，高处不胜寒。起舞弄清影，何似在人间？转朱阁，低绮户，照无眠。不应有恨，何事长向别时圆？人有悲欢离合，月有阴晴圆缺，此事古难全。但愿人长久，千里共婵娟。

⁹⁸ นุ่ยเตี้ยวเกอโถว (โหมโรงบทเพลงแห่งสายน้ำ) 水调歌头 เป็นชื่อเรียกชื่อโผ มาจากท่วงทำนองเพลงหลักในสมัยราชวงศ์ถัง กล่าวกันว่า จักรพรรดิสุยหยางตี้ 隋炀帝 ทรงพระราชนิพนธ์ท่วงทำนองเพลงที่ใช้ชื่อว่า สู่ยเตี้ยวเกอร์ 水调歌 1 บทมี 2 ท่อน ทั้งหมด 95 คำ (Tang Gaocai, editor, 2009: 2629)

คู่เตี้ยเกอโหว

ประพันธ์โดย ชูฉื่อ

วันไหว้พระจันทร์ปีปิ่งเจิน คิมอย่างสุขสันต์จนเช้า

เมามายจึงได้ประพันธ์บทนี้ และคิดถึงจื่อโหว

จันทร์เอยเกิดขึ้นเมื่อใด ยกสุราถามท้องนภา

มีรูว่าราชวังแห่งจันทรา ราตรีนี้คือปีใด

ข้าปรารถนาจะกลับไปกับสายลม แต่เกรงหอคอยหยกแสนงาม

อยู่สูงจนมีอาทนความหนาวเหน็บ

ร่ายรำกับเงาคนใต้แสงจันทร์ ที่ใดเล่าจะสุขใจเท่ากับโลกมนุษย์

(ดวงจันทร์) อ้อมหอมแดง ใต้หน้าต่างเสลาสลัก ส่งไปยังผู้ที่นอนไม่หลับ

จันทร์เอยมิควรถือโกรธ แต่ไหนเมื่อไกลกันดวงจันทร์จึงเต็มดวง

มนุษย์มีสุขทุกข์พบจาก ดวงจันทร์มีครีมีโปร่งเพ็ญเสี้ยว

โบราณมาไม่เคยมีความสมบูรณ์

แต่ปรารถนาให้คนมีชีวิตที่ยืนยาว ห่างกันพันลี้หมื่นจันทราดวงเดียวกัน

กวีนิพนธ์นี้ บทนี้ ประพันธ์ขึ้นในวันไหว้พระจันทร์ปีปิ่งเจิน ตรงกับปี ค.ศ. 1076 ขณะที่ชูฉื่อย้ายไปอยู่ที่เมืองมีโจว 密州 หลังจากโดนทางการลงโทษ วันไหว้พระจันทร์เป็นเทศกาลที่สำคัญเทศกาลหนึ่งในวัฒนธรรมจีน กล่าวคือเป็นเทศกาลที่สมาชิกในครอบครัวจะได้อยู่พร้อมหน้ากันและชมดวงจันทร์ที่งดงามที่สุดกลางฤดูใบไม้ร่วง แต่เพราะถูกทางการลงโทษ ทำให้กวีต้องไปอาศัยอยู่ในเมืองมีโจวลำพังเพียงคนเดียว

กวีนิพนธ์บทแรก กวีพรรณนาถึงความงามของบรรยากาศของคืนวันไหว้พระจันทร์ จันทร์เอยเกิดขึ้นเมื่อใด ยกสุราถามท้องนภา หมายความว่า ท้องฟ้านั้นเกิดดวงจันทร์ขึ้นตั้งแต่เมื่อไหร่ ข้าปรารถนาจะกลับไปกับสายลม อยากจะลองนั่งสายลมเหาะขึ้นไปดูพระราชวังบนดวงจันทร์ว่ามีงานอะไร จึงทำให้ดวงจันทร์งดงามเช่นนั้น ตามตำนานดวงจันทร์ของจีนเล่าว่า บนดวงจันทร์เป็นที่อาศัยของเทพธิดาดวงจันทร์นามว่า ฉางเอ๋อ 嫦娥 อาศัยอยู่ในพระราชวังหยก (Zhong Fulan, 2002: 16)

แต่เกรงหอคอยหยกแสนงาม อยู่สูงจนมีอาทนต์ความหนาวเหน็บ กวีกลับเลือกไม่ไป เพราะเห็นว่า บนนั้นหนาวเย็นและเจียบเหงา ร่ายรำกับเงาตนได้แสงจันทร์ ผู้อยู่ร่ายรำกับเงาของตนเองบนโลก มนุษย์คิดว่า หากวิเคราะห์จะเห็นว่า กวีเปรียบเทียบตนเองกับเทพธิดาแห่งดวงจันทร์ ที่ต้องเจียบเหงา อยู่คนเดียว มีเพียงเงาของตนเองเท่านั้นที่อยู่เป็นเพื่อน

หอแดงและหน้าต่างเสลาสลัก หมายถึง หอที่สวยงาม เป็นการแสดงให้เห็นถึงสภาพของ ดวงจันทร์ที่เลื่อนคล้อยไปทางทิศตะวันตก แสงจันทร์ส่องลงมา หมายถึง เวลาดีดึกสงัดมากแล้ว หากแต่ คนที่กำลังเศร้าโศกอยู่นั้นยังนอนไม่หลับเพราะไม่สามารถอยู่พร้อมหน้ากับญาติพี่น้องและคนที่ตัวเอง รักได้ จากนั้นนำความรู้สึกเศร้าโศกถ่ายทอดไปยังดวงจันทร์ว่า จันทรย์เอ๋ยสมควรถือโกรธ แต่ไหนเมื่อ ไกลกันดวงจันทร์จึงเต็มดวง เหตุใดมนุษย์แยกจากกันดวงจันทร์ยังคงเต็มดวงสวยงาม มนุษย์มีสุขทุกข์ พบจาก ดวงจันทร์มีครีမ်โปร่งเพ็ญเสี้ยว โบราณมาไม่เคยมีความสมบูรณ์ แต่ดวงจันทร์เองก็ไม่ได้ เต็มดวงเสมอไป เพราะ ย่อมต้องมีเพ็ญเสี้ยว ฟ้าโปร่งฟ้าครีမ် เช่นเดียวกับชีวิตมนุษย์ที่ต้องมีสุขทุกข์ พบจาก ทุกสิ่งในโลกย่อมต้องเปลี่ยนแปลง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้เองคือสิ่งที่ เป็นนิจจะ หรือสามารถ กล่าวได้ว่า การเปลี่ยนแปลงคือสิ่งที่ไม่เปลี่ยนแปลง ดังนั้น ปรารถนาให้คนมีชีวิตที่ยืนยาว ห่างกัน พันล้านชั้นจันทราควงเดียวกัน มนุษย์จึงควรทะนุถนอมชีวิตนี้ไว้ให้ยืนยาว ให้สามารถชื่นชม พระจันทร์ดวงเดียวกันได้แม้จะอยู่ห่างไกลกันก็เป็นพอ ก่อให้เกิดความรู้สึกเห็นคุณค่าของชีวิตว่าเป็น สิ่งที่สำคัญ การมีความสุขในขณะช่วงชีวิตที่แสนสั้นนี้จึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุด

นอกจากความคิดถึงการทะนุถนอมชีวิตแล้ว การหมุนเวียนเปลี่ยนผันไปของชีวิตก็ไม่ใช่ เรื่องที่น่าโศกเศร้า เพราะเมื่อชีวิตหนึ่งได้หลุ่คร่วงไป อีกชีวิตหนึ่งย่อมขึ้นมาแทน (Zhang Wenjing and Tian Yueli, 2010: 36) กวีนิพนธ์สื่อที่แสดงภาพของการผันเปลี่ยนแทนที่ของสรรพชีวิต ได้แก่ อีเจียน เหมย ของ เจียงเจี๋ย

一剪梅⁹⁹

作者: 蒋捷

舟过吴江

一片春愁待酒浇，江上舟摇，楼上帘招。秋娘渡与泰娘桥，风又飘飘，雨又萧萧。何日归家洗客袍？银字笙调，心字香烧。流光容易把人抛，红了樱桃，绿了芭蕉。

อีเจียนเหมย

ประพันธ์โดย เจียงเจี๋ย

นั่งเรือข้ามแม่น้ำอู๋

ความกลัดกลุ้มในฤดูใบไม้ผลิปรารถนาสุรารินรด

นั่งเรือบนแม่น้ำมองไป เห็นชงบนศาลาร้านยั่วเย้า

ทำขวัญเหนียงและสะพานฉินเหนียง ลมพัดพลิ้วพลิ้ว สายฝนซาซา

เมื่อใดจึงได้กลับบ้านซักชุดเดินทาง

เปล้าขลุ่ยเงินเล่นเพลง จุดกำยานหอม

เวลาที่ไหลผ่านง่ายนักที่ทำให้คนแก่ชรา

ทำให้ลูกอิงเถา(ลูกเชอรี)แดง ทำให้กล้วยน้ำว้าเขียว

กวีประพันธ์ขึ้นขณะนั่งเรือข้ามแม่น้ำอู๋ บทแรกบรรยายถึงสภาพทิวทัศน์ที่กวีพบเห็นขณะเดินทาง แม้ว่าจะเดินทางในฤดูใบไม้ผลิที่บรรยากาศงดงาม หากแต่จิตใจของกวีที่ต้องจากบ้านมากลับรู้สึกโศกเศร้า ปรารถนาที่จะใช้สุรามาดับ ความทุกข์ ขิวเหนียงและฉินเหนียง เป็นชื่อของนักร้องในสมัยราชวงศ์ถัง ต่อมาเป็นชื่อสะพานและทำน้ำที่แม่น้ำอู๋ บทที่สองบรรยายถึงความรู้สึกที่ปรารถนาจะกลับบ้าน ได้ซักเสื้อผ้า ได้เปล้าขลุ่ยเล่นเพลง จุดกำยานพักผ่อน แต่ขณะนั้นกวีไม่สามารถกลับบ้านได้ จึงได้แต่ทอดถอนใจถึง เวลาที่ไหลผ่านง่ายนักที่ทำให้คนแก่ชรา กาลเวลาเปลี่ยนแปลงไปไม่ย้อนกลับ

⁹⁹ อีเจียนเหมย (กิ่งดอกเหมย) 一剪梅 เป็นชื่อเรียกชื่อไผ่ มาจากกวีนิพนธ์ชื่อของ โจวปังเขียน 周邦彦 ที่กล่าวว่า หนึ่งในกิ่งเหมยหมื่นอย่างความงาม 一剪梅花万样娇 1 บทมี 2 ท่อน ทั้งหมด 60 คำ (Tang Gaocai, editor, 2009: 2626)

หากแต่ ทำให้ลูกอึ่งเถา(ลูกเซอริ้)แดง ทำให้กล้วยน้ำว้าเขียว หมายความว่า แม้ว่าลูกของต้นอึ่งเถาหรือเซอริ้จินจะสุกโกสั้วงโรยราแล้ว แต่กล้วยน้ำว้ากลับเพิ่งออกลูกใหม่ แสดงให้เห็นถึงแม้กาลเวลาจะผันแปร ชีวิตของสรรพสิ่งต่างๆจะแห้งเหี่ยวโรยรา แต่ธรรมชาติก็จะให้กำเนิดชีวิตใหม่ขึ้นมาให้ใหม่เสมอ เป็นการปลอบประโลมถึงสิ่งที่สูญเสียและเป็นการเตรียมใจถึงการเป็นอนิจจังของสิ่งที่เกิดขึ้นมาใหม่

วาทกรรมการเรียนรู้จากธรรมชาติเป็นแบบอย่างนี้ สำหรับกวีนิพนธ์ฉือราชวงศ์ซ่งจะเห็นว่า ความรู้ที่ได้ไม่ใช่เพียงแค่การได้สัมผัสกับธรรมชาติรอบตัว หรือการเรียนรู้สิ่งต่างๆในธรรมชาติเท่านั้น หากหัวใจสำคัญอยู่ที่การนำธรรมชาติที่ได้พบเห็นมาเชื่อมโยงกับอารมณ์ความรู้สึกของตัวกวี เพื่อนำไปสู่การคิดพิจารณาใคร่ครวญถึงความหมายและคุณค่าของชีวิต เป็นการให้ความสำคัญกับการมีอยู่และดำรงอยู่ของตัวตนของกวี เป็นความรู้ที่เกี่ยวข้องกับตนเองโดยตรง ลักษณะของความรู้ที่กวีได้รับจากการเดินทางจะมุ่งเน้นความรู้ที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับการตระหนักรู้ถึงชีวิตของมนุษย์ คุณค่าของชีวิต คุณค่าของเวลา การเป็นอนิจจังของสรรพสิ่งและการเข้าใจตนเอง เพื่อนำไปสู่การคิดใคร่ครวญพิจารณาตนเอง โดยผ่านสิ่งต่างๆที่พบเห็นในธรรมชาติมาเป็นแบบอย่างหรือเปรียบเทียบผ่านกระบวนการจินตภาพ (意象 imagery) เพื่อใช้บรรยายหรือสะท้อนความรู้สึกนึกคิดของกวีที่มีต่อชีวิตมนุษย์และต่อตนเอง เป็นความรู้ที่ไม่ใช่เพียงการเรียนรู้สิ่งต่างๆรอบตัว หากเป็นความรู้ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตตนเองอย่างแท้จริง โดยเฉพาะกับการตระหนักหรือเข้าใจถึงอารมณ์ความรู้สึกของตน ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นเอกลักษณ์หรือจุดเด่นของกวีนิพนธ์ฉือสมัยราชวงศ์ซ่ง กวีในสมัยราชวงศ์ซ่ง โดยเฉพาะในสมัยราชวงศ์ซ่งเหนือจะให้ความสำคัญกับอารมณ์ความรู้สึกของตนเองและการกล่าวถึงความรักอย่างตรงไปตรงมา ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับชื่อเสียงความสำเร็จหรือความสูงส่งของภาษาที่ใช้ในการประพันธ์ เพราะกวีสมัยราชวงศ์ซ่งจะมุ่งเน้นไปที่การคิดใคร่ครวญกับวิธีการดำรงอยู่ของตนเองและความหมายของการใช้ชีวิตมากกว่า (Dong Shengqiang, 1997: 5)

4.2 วาทกรรมกลับคืนสู่สามัญ

金玉满堂，莫之能守。富贵而骄，自遗其咎。功遂身退，天之道也。

《道德经·九章》

ทองคำรัตนชาติเต็มห้อง มียาจ้องกุมอยู่ตลอดกาล

มีทรัพย์สิ้นสง่าศรีสูงศักดิ์ ก็อาจจกนำภัยมาสู่ตน

เสร็จการแล้วปลีกตัวออกห่าง นั่นแลคือวิถีแห่งโลกหล้า

เต๋าเต๋อจิง แปล โดย ปกรณ์ ลิมปนูสรณ์ (2553: 19)

วาทกรรมการกลับคืนสู่สามัญหรือการกลับคืนสู่จุดกำเนิด (复归本性 Return to origin) เป็นแนวคิดสำคัญของลัทธิเต๋า ที่มุ่งเน้นไปที่การเรียกร้องให้มนุษย์กลับไปสู่สภาวะดั้งเดิมหรือสภาวะธรรมดอันสงบ ดิกว่าการสร้างกลไกทางวัฒนธรรมต่างๆ มาควบคุมพฤติกรรมทางจริยธรรมของมนุษย์ (สุวรรณา, 2543: 70) เป็นการโต้กลับแนวคิดสำคัญของลัทธิขงจื้อที่ให้ความสำคัญกับการกำหนดบทบาทและให้คุณค่ากับมนุษย์ไว้อย่างชัดเจนตายตัว โดยการกำหนดหน้าที่ตามความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคม สำหรับลัทธิเต๋าแล้วเชื่อว่า สันดานมนุษย์นั้นบริสุทธิ์ เรียบง่าย ไม่มีความปรารถนา เหมือนกับทารกแรกเกิด เฉกเช่นสรรพสิ่งในธรรมชาติ หากแต่เมื่อมนุษย์ได้มีความรู้ ก็ยิ่งเก้งก้าง ยิ่งก่อความปรารถนา ยิ่งอยากมีอยากได้ไม่รู้จบ ทำให้มนุษย์ลี้มธรรมชาติที่แท้จริงของมนุษย์ไป เมื่อมนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคม ย่อมก่อเกิดการขัดแย้ง แ่งแย้งชิงดี เห็นแก่ตัว หลอกลวงซึ่งกันและกัน แม้ว่าจะพยายามใช้การควบคุมด้วยจารีตหรือการสั่งสอนคุณธรรมก็ไม่สามารถจัดการกับปรากฏการณ์เหล่านี้ได้ (Zhao Fujie, 2009: 186) ด้วยเหตุนี้ มนุษย์จึงควรกลับคืนสู่สามัญ คือการกลับคืนสู่ความสะอาดบริสุทธิ์แห่งสันดานตน ซึ่งการจะกลับไปสู่สามัญนี้จำเป็นต้องดำเนินไปตามธรรมชาติ ดังคำกล่าวของเหลาจื่อที่กล่าวว่า ครั้นสรรพสิ่งพากันอุบัติขึ้น ข้าจึงจกอาจพิณิจการย้อนกลับเหล่านั้นได้ อันสรรพสิ่งล้วน ต่างหวนคืนสู่รากเหง้าตนทั้งสิ้น¹⁰⁰ (ปกรณ์ ลิมปนูสรณ์, 2553: 32)

ต้นแบบสำคัญสำหรับวาทกรรมกลับคืนสู่สามัญที่มีอิทธิพลต่อกวีในยุคราชวงศ์ซ่งคือ กวีเต๋าเถาหยวนหมิง 陶淵明 แห่งราชวงศ์จิ้น (ค.ศ.265-420) ที่แสดงให้เห็นถึงการหลีกหนีจากโลกที่เต็ม

¹⁰⁰万物并作，吾以观复。夫物芸芸各复归其根。《道德经·十六章》

ไปด้วยความวุ่นวาย ด้วยการกลับคืนสู่ชีวิตที่เรียบง่าย ซึ่งเส้นเจียวจง (2005: 287-288) ได้อธิบายถึงปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้เกิดแนวความคิดเกี่ยวกับการหลบหนีจากโลกที่วุ่นวายในกวีนิพนธ์เรื่องการเดินทางไว้ว่า มีปัจจัยที่สำคัญอยู่ 4 ประการ ได้แก่

ประการแรก ในสมัยราชวงศ์ซ่ง แม้ว่าทางการจะมีการสนับสนุนปรัชญาในลัทธิขงจื้อ หากแต่ต่อมาจักรพรรดิซ่งเว่ยตี้ทรงสนพระทัยในปรัชญาเต๋า ก่อให้เกิดกระแสนิยมปรัชญาเต๋ายอดนิยมในหมู่ปัญญาชนและคนทั่วไปในสังคม

ประการที่สอง ด้วยโครงสร้างทางสังคมที่แปรเปลี่ยนไปทำให้ประชาชนให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัวและชีวิตความเป็นอยู่ของครอบครัว การมอบความรักและรำลึกถึงบิดามารดา ภรรยา และบุตรธิดา มากกว่าการมอบความรักและศรัทธาต่อประเทศชาติและองค์จักรพรรดิอย่างในสมัยราชวงศ์ถังก่อนหน้า

ประการที่สาม จากการต่อสู้ช่วงชิงอำนาจกันระหว่างกลุ่มแนวคิดเก่ากับกลุ่มแนวคิดใหม่ ในสมัยราชวงศ์ซ่งเหนือที่ดำเนินระยะเวลาที่ห้าสิบปี ก่อให้เกิดความรู้สึกหวาดกลัวต่อชะตากรรมของเหล่าขุนนางที่อยู่ฝ่ายตรงข้ามกับกลุ่มที่ขึ้นมาอำนาจ จึงเกิดความคิดที่จะหนีกลับไปยังชนบท หากแต่ก็รู้สึกไม่มั่นใจและไม่มั่นคงต่อชีวิตที่หลบหนีไป แต่ขณะเดียวกันก็ไม่ต้องการถูกปองร้ายจากคนละชั่วอำนาจ ด้วยสภาวะที่กลืนไม่เข้าคายไม่ออก หนทางหนึ่งในการตัดสินใจคือการหลบหนีออกไปชั่วคราว เพื่อเป็นการปรับสมดุลให้เกิดขึ้นระหว่างจิตใจที่ไม่มั่นคงต่อการหลบหนีกับจิตใจที่หวาดกลัวต่อการถูกทำร้าย ประการสุดท้าย หลังจากที่ราชวงศ์ซ่งเหนือถูกแบ่งเป็นสองส่วน จนเกิดเป็นราชวงศ์ซ่งใต้ ส่วนแผ่นดินของราชวงศ์ซ่งเหนือถูกทำลายย่อยยับ แม่ทัพเยว่เฟยและคนตระกูลเยว่ถูกสำเร็จโทษและกลุ่มขุนนางที่สนับสนุนฝ่ายที่ต้องการทำสงครามล้วนแต่ถูกปองร้ายและถูกกำจัด อีกทั้งขุนนางกลุ่มที่ต้องการสันติภาพ (ด้วยการยกแผ่นดินให้ชาวจินไป) ขึ้นมาอำนาจ ทำให้เหล่าขุนนางที่เหลือต้องการ *หันหน้าหนีจากโลกมนุษย์ 回首出红尘* ไม่ปรารถนาที่จะอยู่ในราชสำนักต่อไป แต่เลือกที่จะเดินทางกลับไปยังบ้านเกิดในชนบทหรือซ่อนเร้นกายในธรรมชาติ

เมื่อศึกษาบทกวีนิพนธ์จือราชวงศ์ซ่งพบว่า การเดินทางเพื่อหลีกเลี่ยงความวุ่นวายกลับไปสู่ชีวิตที่เรียบง่าย สามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ การลาออกจากราชการ ปลดปล่อยชื่อเสียงลาภยศและชีวิตที่เรียบง่ายในชนบท

4.2.1. การลาออกจากราชการ

สำหรับแนวคิดปรัชญาเต๋าแล้ว จะไม่สรรเสริญการเดินทางไปตามเมืองต่างๆอย่างแนวคิดของขงจื้อ และไม่สนับสนุนการหลีกเลี่ยงปัญหาด้วยการฆ่าตัวตายเพราะปรัชญาเต๋าให้ความสำคัญกับการทะนุถนอมชีวิต ดังนั้น ปรัชญาเต๋าจึงสรรเสริญผู้ที่เดินทางแบบอิสระเสรี คำว่าอิสระเสรีไม่ได้หมายความว่าเดินทางไปไหนก็ได้ แต่หมายถึงการเดินทางไปอย่างไร้พันธนาการ ไร้การผูกมัดรั้งจากรชื่อเสียงลภยศและความห่วงกังวล ปรัชญาเต๋าเชื่อว่า การรับราชการหรือการแสวงหาชื่อเสียงลภยศนั้น เป็นการทำร้ายตนเองและไม่ก่อให้เกิดประโยชน์กับโลก และเมื่อมนุษย์ตายไปแล้วก็ต้องกลับคืนสู่ “เต๋า” ดังนั้น จึงไม่เห็นประโยชน์ของการมีชื่อเสียงลภยศใดๆ โลกหล้านั้นปกครองด้วยการไม่กระทำ หากรับราชการก็คือการเข้าไปจัดการกับโลกหล้า คือการเข้าไปก้าวท้าวโลกหล้า แล้วจะรับราชการไปเพื่ออะไร (Min Jun, 1993: 51) กวีนิพนธ์ชื่อที่แสดงให้เห็นถึงการลาออกจากราชการและกลับไปอยู่กับธรรมชาติที่มีชื่อเสียง ได้แก่ *เนี่ยนหนูเจียว* ของ หวางจื่อจง

念奴娇

作者：王自中

题钩台

扁舟夜泛，向子陵台下，偃帆收橹。水阔风摇舟不定，依约月华新吐。细酌清泉，痛浇尘臆，唤起先生语。当年纶钓，为谁高卧烟渚。还念古往今来，功名可共，能几人光武。一旦星文惊四海，从此故人何许。到底轩裳，不如蓑笠，久矣心相与。天低云淡，浩然吾欲高举。

เนี่ยนหนูเจียว

ประพันธ์โดย หวางจื่อจง

พรรณนาโกวไถ

ล่องเรือยามราตรี มาถึงโกวไถของเยี่ยนจื่อหลิง

ผูกเรือเก็บกรรเชียง

แผ่นน้ำกว้างใหญ่ลมพริ้วเรือโยก

จันทร์เสี้ยวเพ็ญจะส่องแสงนวล

ชิมรสน้ำใส ล้างใจที่ค้ำมิดและขุติในใจ

คิดถึงคำพูดของท่าน

ยามนั้นนั่งตกปลา นอนหลับอย่างสบายใจกลางเกาะน้อยเพื่อใคร

นึกถึงอดีตจนถึงปัจจุบัน สามารถมีชื่อเสียงร่วมกัน

ใครเล่าจะเหมือนกับจักรพรรดิฉงหวู่

วันหนึ่งชื่อเสียงจรรยาขายไปทั่วสี่ทิศ

นับจากนี้เพื่อนเก่าอยู่ที่ใดเล่า

สุดท้ายรถม้าชุดกระโปรง

สู้ไม่ได้กับชุดหญ้ากันฝนและหมวกงอบ

นานแล้วที่มีใจเช่นเดียวกับท่าน

ฟ้าคำเมฆจาง (จิตใจที่ยิ่งใหญ่เข้าปรารถนาพฤติกรรมอันสูงส่งเช่นท่าน

หวางจื่อจิง กวีในสมัยราชวงศ์ซ่งได้ ประพันธ์กวีนิพนธ์ที่ขณะเดินทางไปยัง โกวไถ 钩台 สถานที่ตกปลาของเยียนจื่อหลิง 严子陵 เยียนจื่อหลิงเป็นสหายสนิทกับหลิวซิว 刘秀 ซึ่งต่อมาได้ขึ้นครองราชย์เป็นจักรพรรดิฉงหวู่แห่งราชวงศ์ฮั่น 汉光武帝 หลังจากครองราชย์แล้วจักรพรรดิฉงหวู่ต้องการให้เยียนจื่อหลิงมารับราชการ จึงพยายามส่งคนออกตามหา แต่เยียนจื่อหลิงปฏิเสธและหนีไปซ่อนตัวอยู่อย่างสงบที่ฝูชุนเจียง 富春江 ซึ่งจักรพรรดิฉงหวู่ก็ไม่ได้บังคับจิตใจของสหายเก่าและยอมรับการตัดสินใจของเยียนจื่อหลิง (Xu Yuanhong, 2006: 18)

ในบทแรก กวีบรรยายถึงสภาพที่สวยงามของธรรมชาติ *ชิมรสน้ำใส ล้างใจที่คำมิดและรู้ลึในใจ* เป็นการแสดงถึงการใช้ความงามของธรรมชาติมาชำระล้างจิตใจที่ขุ่นมัวและความรู้สึกที่ไม่ดีต่างๆของตัวกวี ตั้งแต่ *ยามนั้นนั่งตกปลา... นับจากนี้เพื่อนเก่าอยู่ที่ใดเล่า* เป็นการเล่าเรื่องราวระหว่างเยียนจื่อหลิงกับจักรพรรดิฉงหวู่ โดยใช้เปรียบเทียบกับความยิ่งใหญ่ของวีรบุรุษสองคน เยียนจื่อหลิง เป็นพหูสูตรผู้ไม่หลงมัวเมากับชื่อเสียงลาภยศ ยินดีที่จะใช้ชีวิตเรียบง่ายในธรรมชาติ ขณะที่จักรพรรดิฉงหวู่เองเป็นจักรพรรดิที่ยิ่งใหญ่ มีชื่อเสียงเกรียงไกร แต่ไม่เคยลืมนิยามภาพที่ดีที่เคยมีให้กันกับสหายที่เป็นเพียงสามัญชน แม้ตนเองจะยิ่งใหญ่เพียงใดก็ตามแต่สุดท้ายก็เคารพการตัดสินใจของสหาย ไม่ใช้อำนาจที่ตนเองมีไปบีบบังคับแต่อย่างใด *สุดท้ายรถม้าชุดกระโปรง สู้ไม่ได้กับชุดหญ้ากันฝนและหมวกงอบ* กวีเลือกใช้สัญลักษณ์ของการเป็นขุนนางและชาวบ้านธรรมดาด้วย

ภาพของรถม้า ชุดกระโปรงของขุนนางและภาพของชุดหญ้าและหมวกงอบของชาวบ้าน หมายถึง สุดท้ายแล้วการเป็นขุนนางก็สู้ชีวิตที่เรียบง่ายของสามัญชนไม่ได้ คิดถึงคำพูดของท่าน นานแล้วที่มีใจ เช่นเดียวกับท่าน และ ข้าปรารถนาพฤติกรรมอันสูงส่งเช่นท่าน ล้วนเป็นการแสดงให้เห็นถึงความปรารถนาของกวีที่คิดอยากจะหลบหนีจากการเป็นขุนนางและกลับไปอยู่ในธรรมชาติ เหมือนกับเขียนจื่อหลิง

ในกวีนิพนธ์จื่อราชวงศ์ซ่ง เมื่อมีการกล่าวถึงการลาออกจากราชการและกลับไปสู่ความเรียบง่ายนี้ กวีนิยมใช้สัญลักษณ์ของ หมวกขุนนาง และ เสื้อฟางหมวกงอบ ในการแสดงให้เห็นภาพของการเปลี่ยนจาก ชนชั้นสูงหรือชนชั้นขุนนาง สู่ ชนชั้นล่างหรือชาวบ้าน และมีการกล่าวถึง ชื่อเสียง ลากยศ ว่าเป็นสิ่งจอมปลอม กวีนิพนธ์จื่อที่แสดงภาพแนวคิดนี้ได้อย่างชัดเจน ได้แก่ *หม่านอิงฟาง* ของ ฉานตวนหลี่

满庭芳¹⁰¹

作者：晁端礼

天与疏慵，人怜憔悴，分甘抛弃簪纓。有时乘兴，波上叶舟轻。十里横塘过雨，荷香细、苹末风清。真如画，残霞淡日，偏向柳梢明。凝情。尘网外，鲙鱼旋鲙。芳酒深倾。又算来、何须身後浮名。无限沧浪好景，蓑笠下、且遣馀生。长歌去，机心尽矣，鸥鹭莫相惊。

หม่านอิงฟาง

ประพันธ์โดย ฉานตวนหลี่

ฟ้ากับความว่างเปล่า เวทนาความซิดเผือดผ่ายผอม

ชอบขึ้นปลดเปลื้องปิ่นปักและพู่ห้อย

อาศัยช่วงเวลาแห่งความสุข นั่งเรื่อน้อยลอยไปบนผิวกคลื่น

ฝนผ่านเหิงถึงสิบสี่ กลิ่นบัวจาง ลมอ่อนไสพลี้วยอดใบแอบเป็ด

จริงดังภาพวาด แสงทองจางตะวันอ่อน ส่องเงียงไปบนยอดคลื่น

¹⁰¹ หม่านอิงฟาง (หอมทั่วลาน) 满庭芳 เป็นชื่อเรียกถือ 1 บทมี 2 ท่อน ทั้งหมด 95-96 คำ (Tang Gaocai, editor, 2009: 2640)

อารมณ์พุ่งสนใจ นอกแหแห่งรัฐี ปลาหลูปลาไควว่ายวน
 สุราหอมล้ำลึก มาตรองดูว่า จักกังวลถึงชื่อเสียงจอมปลอมหลังสิ้นร่างไปไย
 คลื่นครามไร่ขอบเขตทิวทัศน์งดงาม
 ได้เสื่อฟางและหมวกงอบ ส่งชีวิตที่เหลือนี้
 บทเพลงขับขานดำเนินไป ความคิดเล่ห์เหลี่ยมถึงที่สิ้นสุด
 นกนางนวลนกระสาไม่ตกใจกันและกัน

ฉานตวนหลี่ กวีในสมัยราชวงศ์ซ่งเหนือ ได้ประพันธ์กวีนิพนธ์บทนี้เพื่อแสดงให้เห็นถึงการหันหลังให้กับราชสำนักและกลับคืนสู่ธรรมชาติและความสะดวกสบาย ปิ่นปักและพู่ห้อย หมายถึงเครื่องแต่งกายของขุนนางในสมัยโบราณ โดยจะใส่หมวกพร้อมทั้งมีปิ่นปักไว้เพื่อยึดติดกับมวยผมด้านใน (Li Xuwei, 2006: 85) นอกจากนี้ การเป็นขุนนางยังก่อให้เกิด ความซัดเผ็ดฝ่ายพอม จากความทุกข์ ตรงข้ามกับ อาศัยช่วงเวลาแห่งความสุข นั่งเรื่อน้อยลอยไปบนผิวน้ำที่แสดงให้เห็นถึงความสุขหลังจากปลดปล่อยความเป็นขุนนางแล้ว จากนั้นกวีใช้กลวิธีบรรยายให้เห็นภาพความงามในธรรมชาติ แสดงให้เห็นถึงความสุขในการเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ กวีใช้คำว่า นอกแหแห่งรัฐี ปลาหลูปลาไควว่ายวน เพื่อเป็นสัญลักษณ์ของผู้ที่หลุดออกมาจากร่างแหแห่งความอยากมีอยากเป็น จากกับดักที่ล่อลวงให้เราหลงเข้าไป แหคือสิ่งที่กักขังตัวตนของเราไว้ เมื่อสามารถหลุดออกมาได้ก็จะพบกับความสุขแห่งท้องน้ำ เจกเช่นเดียวกับปลาต่างๆ กวีย้าถึง ชื่อเสียงลาภยศ ว่าเป็น สิ่งจอมปลอม ดังนั้น กวีจึงตัดสินใจเลือก ชุดฟางและหมวกงอบของชาวบ้าน แทน ปิ่นปักและพู่ห้อย ของขุนนาง และเมื่อออกมาอยู่ในธรรมชาติแล้ว ความคิดเล่ห์เหลี่ยมถึงที่สิ้นสุด ไม่จำเป็นต้องใช้ความคิดเข้าไปทำร้ายทำลายผู้อื่นอีกต่อไป กวีใช้ นกนางนวลและนกระสา ที่อยู่ร่วมกันได้อย่างกลมกลืน ไม่ขัดแย้งกัน เป็นการแสดงให้เห็นภาพของการเป็นหนึ่งเดียวกันของธรรมชาติ

กวีนิพนธ์นี้ที่ใช้สัญลักษณ์ชุดฟางหมวกงอบที่มีชื่อเสียงอีกบทหนึ่งได้แก่ *ห้วนซีซา* ของ
 ชูฉือ

浣溪沙

作者：苏轼

西塞山边白鹭飞，散花洲外片帆微。桃花流水鳜鱼肥。自庇一身青箬笠，相随到处绿蓑衣。斜风细雨不须归。

พัคทรายลัษาร

ประพันธ์ โดย ชูฉื่อ

ริมเขาชายแดนทิศตะวันตก นกกระสาขาวโบยบิน

บุปผาปลิวลึ้นนอกสันดอน เรือน้อยเลื่อนนราง

ดอกท้อสายน้ำไหล ปลาгүйตัวน้อย

มีหมวกงอบปกป้องร่างกาย ไปทุกหนแห่งด้วยเสื้อฝนฟาง

แม้สายลมจะพัคพาปรอยฝน ก็ไม่คิดกลับ

กวีได้บรรยายให้เห็นภาพของผู้ที่หลบเร้นซ่อนตัวในธรรมชาติที่งดงาม ดอกท้อ เป็นสัญลักษณ์ หมายถึง การแฝงเร้นกาย หลบหนีออกไปจากโลก ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากวรรณกรรมเรื่อง ตำนานน้ำดอกท้อ 桃花源记 ของ เตายวนหมิง (Li Min and Wu Dengyun, 2010: 50) ไม่ว่าสายฝนจะตกลงมาเท่าใด หากแต่สิ่งสามัญธรรมชาติอย่าง หมวกงอบและเสื้อกันฝนฟาง ก็สามารถปกป้องร่างกาย จากสายฝนได้เช่นเดียวกัน และสิ่งนี้เป็นสิ่งที่กวีตัดสินใจ จึงไม่มีทางที่จะหันหลังกลับไปสู่โลกอัน วุ่นวายอีกเป็นแน่ เช่นเดียวกับกวีนิพนธ์ฉื่อ และ หัวนซีซา ของ กวีนิพนธ์ที่มีการใช้อุปลักษณ์ชุดฟาง หมวกงอบและเต่าประมง

浣溪沙

作者：无名氏

一副纶竿一只船。蓑衣竹笠是生缘。五湖来往不知年。青嶂更无荣辱到，白头终没利名牵。芦花深处伴鸥眠。

ห้วนซีซา

ประพันธ์โดย กวีนิพนธ์

คันเบ็ดไม้เรื่อลำน้อย เลื้อยฝากหมวกงอบคือชีวิต

ไปมาทะเลสาบทั้งห้าไม่รู้ว่าเป็นไฉน

ยอดเขาเขี้ยวขจราวลากัน ไร่รุ่งเรืองเลื่อมถอย

ผมขาวสุดท่ายไม่ถูกดั่งรังด้วยชื่อเสียงลาภยศ

ดอกอ้อลึกลับ นอนเคียงข้างนกนางนวล

กวีนิพนธ์บทนี้เป็นอีกตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงการสละแล้วซึ่งชื่อเสียงลาภยศทางโลก กวีเลือกที่จะใช้เพียง คันเบ็ดหนึ่งคัน เรือลำน้อยหนึ่งลำและเลื้อยกันสนพางหมวกงอบเท่านั้น ในการที่จะดำรงชีวิตอยู่อย่างเรียบง่ายในธรรมชาติ ยอดเขาเขี้ยวขจราวลากัน ไร่รุ่งเรืองเลื่อมถอย แสดงให้เห็นถึงความบริสุทธิ์ของธรรมชาติที่ไม่ถูกความต้องการของมนุษย์เข้ามาข้องเกี่ยว ทุกอย่างเป็นไปตามครรลองธรรมชาติ เมื่อทุกอย่างดำเนินไปตามธรรมชาติไม่มีการกระทำ ก็ไม่มีการเกิดความรุ่งเรืองหรือเลื่อมถอยใดๆ กวีแสดงให้เห็นภาพของการรวมเป็นหนึ่งกับธรรมชาติ ด้วยการใช้การ นอนเคียงข้างนกนางนวล คือไม่มีความแตกต่างระหว่างคนกับสัตว์

จากกวีนิพนธ์ที่ยกตัวอย่างมา ล้วนแสดงให้เห็นภาพของผู้ที่หลีกเร้นแฝงกายกลับไปอยู่ในธรรมชาติ ละทิ้งชื่อเสียงลาภยศไว้เบื้องหลัง ดำรงอยู่ได้ด้วยความสะดวกเพียงแค่คันเบ็ดและชุดพางหมวกงอบ ซึ่งลักษณะดังกล่าว สัมพันธ์กับแนวคิดเรื่อง พ่อเฒ่าประมง 渔父 ซึ่งปรากฏครั้งแรกในหนังสือ 楚辞 ว่าด้วยบท พ่อเฒ่าประมง 渔父 ของ ชวีหยวน 屈原 ซึ่งในสมัยราชวงศ์ซ่ง จะใช้เป็นสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับการ “เข้าสู่โลก 入世” และการ “ออกจากโลก 出世” กล่าวคือ พ่อเฒ่าประมง จะไม่ถามถึงเรื่องราวของผู้คนแต่อาศัยอยู่ในโลกเช่นเดียวกับผู้อื่น (Zhang Peifeng, 2009: 39-41) อีกทั้งยังมีลักษณะของการเดินทางที่ท่องเที่ยวอย่างอิสระเสรี ไร้พันธนาการจากชื่อเสียงลาภยศอันจอมปลอม โดยใช้สัญลักษณ์ของการนั่งเรือลอยไป เป็นการแสดงให้เห็นถึงแนวคิด การปล่อยชีวิตให้

ล่องไปตามยถากรรม¹⁰² (Zhang Peifeng, 2009: 41) อันสัมพันธ์กับแนวคิดของพุทธศาสนา महाيان อีกด้วย

4.2.2. ชีวิตเรียบง่ายในชนบท

การเดินทางเพื่อย้อนกลับคืนสู่ความเรียบง่าย นอกจากมีลักษณะของการปลดปล่อยพันธนาการจากลาภยศชื่อเสียงอันจอมปลอมแล้ว ยังมีลักษณะเด่นอีกประการหนึ่งก็คือ กวีจะใช้ภาพของชีวิตความเป็นอยู่อันเรียบง่ายของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชนบทแสดงความหมายของชีวิตที่ได้รับการปลดปล่อยจากพันธนาการของลาภยศชื่อเสียง กวีจะเลือกใช้ภาษาที่เรียบง่ายและเลือกใช้ภาพของสิ่งพื้นฐานที่พบเห็นได้ทั่วไปในหมู่บ้านชนบท กวีนิพนธ์ที่แสดงภาพเหล่านี้ได้อย่างชัดเจนและมีชื่อเสียง ได้แก่ *อวีเจียอ้าว* ของ หวังอันฉือ

渔家傲

作者：王安石

平岸小桥千嶂抱，揉兰一水紫花草。茅屋数间窗窈窕。尘不到，时时自有春风扫。午枕觉来闻语鸟，敲眠似听朝鸡早。忽忆故人今总老。贪梦好，茫然忘了邯郸道。

อวีเจียอ้าว

ประพันธ์โดย หวังอันฉือ

สะพานเล็กริมฝั่งยอดเขานับพันรายล้อม

สายน้ำสีฟ้าใสไหลเอื่อยผ่านดอกหญ้า

กระท่อมฟางหลายหลังหน้าต่างลึกลึกล

ธุลีไม่ถึง เพราะลมฤดูใบไม้ผลิพัดพาไปให้สะอาด

ตื่นจากนอนกลางวัน ได้ยินสำเนียงนกร้องแจ้ว

ราวกับเมื่อครั้งฟังเสียงปลุกของไก่ขันเพื่อเข้าประชุมเช้า

นึกถึงเพื่อนเก่าบัดนี้แก่ชรา

¹⁰²任运随缘，一无所得，行住坐卧，与道相应。《金刚经》

ปรารภนาฬิณดี ลืมสิ้นความฝันแห่งหนานตัน

กวีนิพนธ์บทนี้ ประพันธ์ขึ้นในช่วงบั้นปลายชีวิตของกวีขณะที่ย้ายกลับไปใช้ชีวิตอยู่ในชนบท เป็นการบรรยายให้เห็นถึงชีวิตที่เรียบง่าย สะพานเล็กริมฝั่ง ดอกหญ้า กระท่อมฟาง แสดงภาพของความเรียบง่ายและความเรียบง่ายธรรมดาของสภาพความเป็นอยู่ในชนบท *ฐลีไม่ถึง เพราะลมฤดูใบไม้ผลิพัดพาไปให้สะอาด* แสดงภาพของความสะอาดบริสุทธิ์ของชนบท ขณะเดียวกัน กวีก็เปรียบเทียบให้เห็นว่าในเมืองชนบทๆเล็กๆแห่งนี้ อยู่ห่างไกลจากกิเลสตัณหา ความอยากได้อีกมีอีก ด้วย ตื่นจากนอนกลางวัน ได้ยินสำเนียงนกร้องแจ้ว รวกับเมื่อครั้งฟังเสียงปลุกของไก่ขันเพื่อเข้าประชุมเช้า กวีแสดงให้เห็นภาพของความเรียบง่าย สบายไม่เร่งรีบและไร้ความกังวลของชีวิตในชนบท ซึ่งตรงข้ามกับชีวิตเมื่อครั้งยังเป็นขุนนางในราชสำนักที่จะต้องคอยเตรียมตัวไปเข้าเฝ้าจักรพรรดิเพื่อประชุมหารือเรื่องกิจการบ้านเมืองในตอนเช้า แต่ปัจจุบัน กวีสามารถนอนเล่นตอนกลางวันได้อย่างสบายใจ นึกถึงเพื่อนเก่าบัดนี้แก่ชรา แสดงภาพของกาลเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป ประโยคสุดท้าย *ปรารภนาฬิณดี ลืมสิ้นความฝันแห่งหนานตัน* หมายถึง หากอยากจะมีความสุข ก็จงลืมชื่อเสียงลาภยศไปให้สิ้น *ความฝันแห่งหนานตัน* มาจากเรื่อง ความฝันข้าวฟ่าง 黄粱梦 หมายถึง ชื่อเสียงลาภยศแท้จริงแล้วเหมือนความฝัน ไม่จริงยั่งยืน

กวีนิพนธ์นี้ที่ใช้การบรรยายสภาพแวดล้อมของชนบทและชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายเป็นสุขของชาวบ้าน ได้แก่ *ซีเจียงเยว่* และ *ซิงผิงเยว่* ของ ชินจี้จี้

西江月

作者：辛弃疾

夜行黄沙道中

明月别枝惊鹊，清风半夜鸣蝉。稻花香里说丰年，听取蛙声一片。七八个星天外，两三点雨山前。旧时茅店社林边，路转溪桥忽见。

ซีเจียงเยว่

ประพันธ์โดย ชินจี้จี้⁺

คำคืนระหว่างทางกลับจากหวงซาหลิง

แสงจันทร์ปลุกนกสีเขวบนกิ่งไม้ สามลมยามคึกเสียงจักจั่น

กลิ่นหอมของดอกข้าวบอกล่าวถึงปีที่เก็บเกี่ยว ได้ยินเสียงกรรบอกทั่วไป

ดวงดาวบนฟ้าเจ็ดแปดดวง สายฝนหน้าเขาสองสามหยด

โรงเตี๊ยมฟางหลังเก่าข้างศาลเจ้าหมู่บ้าน

ถนนวกผ่านสายธารแลเห็น โรงเตี๊ยมเบื้องหน้า

ซินฉีจีประพันธ์กวีนิพนธ์บทนี้ขึ้น ขณะเดินทางผ่านหวงซาหลิง 黄沙岭 ไปยังเจียงซี 江西 เนื่องจากแรงกดดันของขุนนางนักราชกรู๋ ซินฉีจีจึงลาออกจากราชการและเดินทางไปเจียงซีเพื่อ ซ่อนเร้นแฝงกาย หลบหนีออกจากความวุ่นวายทางการเมือง กวีนิพนธ์แสดงให้เห็นภาพของชนบทที่ กวีเดินทางผ่าน นกสี่เชว่ และ จ๊กจั่น เป็นสัญลักษณ์ของฤดูร้อนอันอบอุ่น กลิ่นหอมของต้นข้าว และ เสียงกบร้อง หมายถึง ฤดูเก็บเกี่ยวอันอุดมสมบูรณ์ โรงเตี๊ยมฟาง และ ศาลเจ้าหมู่บ้าน แสดงให้เห็น ภาพของความเรียบง่ายของสังคมชนบท

清平乐¹⁰³

作者：辛弃疾

村居

茅檐低小，溪上青青草。醉里吴音相媚好，白发谁家翁媪？ 大儿锄豆
溪东，中儿正织鸡笼。最喜小儿无赖，溪头卧剥莲蓬。

ชิงผิงเยว่

ประพันธ์โดย ซินฉีจี

ชีวิตชนบท

กระท่อมเล็กชายคาต่ำ สองฝั่งลำธารหญ้าเขียวขจี

เสียงสำเนียงได้ยามเมามายช่างคุ้นเคยดงาม

บ้านของใคร สามีภรรยาผมขาว

ลูกชายคนโตพรวนคินถางหญ้าที่ลำธารตะวันออก

ลูกชายคนกลางกำลังทำสุ่มไก่

ชอบที่สุดคือลูกชายคนเล็กที่ซุกซน นอนข้างลำธารปอกฝักบัว

¹⁰³ ชิงผิงเยว่ (บทเพลงแห่งบริสุทธิ์สันติ) 清平乐 ชื่อเรียกชื่อไผ่ เดิมเป็นท่วงทำนองในสมัยราชวงศ์ถัง ต่อมาได้รับความนิยมในสมัยราชวงศ์ซ่ง 1 บทมี 2 ท่อน ทั้งหมด 46 คำ (Tang Gaocai, editor, 2009: 2638)

กวีนิพนธ์บทนี้ ประพันธ์ขณะที่ชินชี่เจี๋เดินทางลงใต้เพื่อหนีจากความวุ่นวายทางการเมือง และปรารถนาจะกลับไปใช้ชีวิตเรียบง่ายในชนบท กวีเลือกใช้ภาษาที่ไม่ซับซ้อน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเรียบง่ายของสังคมชนบทได้เป็นอย่างดี *พรวนดินถางหญ้า ทำสุมไม้ นอนข้างลำธารปก ผักบัว* คือกิจกรรมที่พบเห็นได้ทั่วไปของชาวบ้านในชนบท อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นภาพความสงบสันติของสังคมชนบทที่ไม่ถูกภัยสงครามมาเยือนและความสุขของชาวบ้านที่ได้อยู่พร้อมหน้าพร้อมตากันทั้งครอบครัว แม้จะดูเรียบง่ายแต่กลับเปี่ยมล้นไปด้วยความสุขอย่างแท้จริง

4.3 วาทกรรมฟ้าคนรวมเป็นหนึ่ง

วาทกรรมฟ้าคนรวมเป็นหนึ่ง เป็นวาทกรรมชุดหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อเหล่าผู้ปกครอง ชุนนาง ราชสำนักและเหล่าปัญญาชนของจีนมาตั้งแต่ครั้งอดีต โดยเฉพาะในสมัยราชวงศ์ซ่ง เป็นสมัยที่แนวคิดเกี่ยวกับการรวมประสานกันระหว่างคนและฟ้าได้รับการฟื้นฟูและมีการศึกษากันอย่างกว้างขวาง (Zhao Fujie, 2009: 328) นักปราชญ์และปัญญาชนของจีนได้มีการศึกษาค้นคว้าและพยายามอธิบายความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่มีต่อสรรพสิ่งในจักรวาล โดยประเด็นที่ได้รับความสนใจมากที่สุดคือ *คน* 人 กับ *ฟ้า* 天

คำว่า *ฟ้า* ในปรัชญาจีนโบราณมีการให้คำจำกัดความแตกต่างกันออกไป หลิวก้งหนัน 刘贡南 ได้สรุปความหมายของคำว่า *ฟ้า* ว่า สามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มความหมาย ได้แก่ ความหมายแรกหมายถึง ฟ้าที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมของมนุษย์ กล่าวคือ ฟ้าและมนุษย์มีคุณธรรมร่วมกัน *天人合德* นักปราชญ์ที่สนับสนุนความหมายนี้ได้แก่ เมิ่งจื่อและจูซี ความหมายที่สอง ฟ้าหมายถึงอำนาจเร้นลับและครอบงำบางการมนุษย์ นักคิดที่สนับสนุนความหมายนี้คือ ต่งจิ้งชู 董仲舒 และในความหมายที่สาม ฟ้าหมายถึงธรรมชาติ ปราชญ์และนักคิดที่สนับสนุนแนวคิดนี้ เช่น เหลาจื่อ จวงจื่อ สวินจื่อ เป็นต้น ซึ่ง *ฟ้า* ในความหมายที่สามที่หมายถึงธรรมชาตินั้น เป็นแนวคิดที่ได้รับการยอมรับและเป็นที่ยอมรับมากที่สุด (Liu Gongnan, 2000: 41-44)

เมื่อพูดถึงความสัมพันธ์ระหว่าง *ฟ้า* และ *คน* จากการศึกษาปรัชญาจีนโบราณพบว่า สามารถแบ่งความสัมพันธ์ออกเป็น 5 ประการ ได้แก่ ประการแรก *ฟ้าและคนเชื่อมโยงถึงกัน* 天人相通 เป็นแนวคิดของเมิ่งจื่อ ประการที่สอง *ฟ้าและคนหลอมรวมเป็นหนึ่งเดียวกัน* 天人混一部分 เป็นแนวคิดสำคัญของเหลาจื่อและจวงจื่อ ประการที่สาม *ฟ้าและคนมีคุณธรรมร่วมกัน* 天人合德 เป็น

แนวคิดสำคัญในคัมภีร์ อี้ฉวน 易传 ประการที่สี่ *ฟ้าและคนเป็นประเภทเดียวกัน* 天人相类 เป็นแนวคิดของต่งจิ้งชู และประการสุดท้าย *ฟ้าและคนเป็นสิ่งที่แยกจากกัน* 天人相分 และคนจำเป็นต้องเอาชนะฟ้า (ธรรมชาติ) 人定胜天 เป็นแนวคิดสำคัญของสวีจื่อ (Liu Gongnan, 2000: 41-44)

สำหรับแนวคิดเรื่องฟ้าคนรวมเป็นหนึ่ง เมื่อมาถึงในสมัยราชวงศ์ซ่งเป็นช่วงที่มีการศึกษากันอย่างจริงจังและมีการจัดระบบระเบียบมากขึ้น โดยเฉพาะลัทธิขงจื้อใหม่ที่มีการผสมผสานระหว่างแนวคิดฟ้าดินรวมเป็นหนึ่งตามแนวคิดของขงจื้อที่เห็นว่าธรรมชาติและมนุษย์นั้นมีคุณธรรมร่วมกันกับแนวคิดฟ้าดินรวมเป็นหนึ่งตามแนวคิดของเต๋าที่เห็นว่าธรรมชาติและมนุษย์นั้นเป็นสิ่งเดียวกัน ก่อเกิดแนวคิดใหม่ที่เรียกว่า *สรรพสิ่งเป็นหนึ่งเดียว* 万物一体 ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่า มนุษย์หลอมรวมเป็นหนึ่งกับธรรมชาติ หากแต่สนับสนุนความกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวกันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ธรรมชาติก่อกำเนิดสรรพสิ่งคือมาตรฐานของมนุษย์ จิตใจเมตตากรุณาของมนุษย์คือสิ่งที่ธรรมชาติแสดงออก จิตใจแห่งธรรมชาติและจิตใจของมนุษย์ล้วนสอดคล้อง สืบประสานซึ่งกันและกัน (Zhao Fujie, 2009: 328)

ตั้งที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น สมัยราชวงศ์ซ่งเป็นสมัยที่ให้ความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตและมีการให้คุณค่าของการมีชีวิต ส่งผลให้มุมมองธรรมชาติที่มีต่อวิถีสมัยราชวงศ์ซ่งไม่ใช่เพียงแค่สิ่งที่อยู่รอบตัวมนุษย์เท่านั้น หากแต่ธรรมชาติคือเพื่อนฝูงญาติมิตร มีจิตวิญญาณเช่นเดียวกับมนุษย์ด้วย ธรรมชาติรังสรรค์ความงดงาม ธรรมชาติช่วยปลดปล่อยประโลมจิตใจที่เหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าและเต็มไปด้วยความเจ็บปวดของชีวิตมนุษย์ให้เกิดความนิ่งสงบและเยือกเย็น (Wang Xiaoli, 2007: 76) ซึ่งนอกจากการใช้ธรรมชาติมาช่วยปลดปล่อยประโลมใจแล้ว ในกวีนิพนธ์ฉือราชวงศ์ซ่ง ยังพบแนวคิดที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ แนวคิด *สภาพที่ไร้ตัวเรา* 无我之境 หวังกว๋อเหวย 王国维 กล่าวว่า *สภาพที่ไร้ตัวเราคือ การใช้สรรพสิ่งมองสรรพสิ่ง ดังนั้น จึงมีรู้อะไรคือเรา อะไรคือสรรพสิ่ง*¹⁰⁴ (Wang Xiaoli, 2007: 77) เป็นการที่มนุษย์มองเข้าไปในธรรมชาติ โดยปราศจากความคิดเกี่ยวกับชื่อเสียงลาภยศและผลประโยชน์ใดๆ เป็นการหลอมรวม “ฉัน” เข้ากับสรรพสิ่งโดยรอบ ก่อให้เกิดความรู้สึกสงบและพอเพียง ลักษณะของกวีนิพนธ์ฉือจึงออกมามีลักษณะชื่นชมธรรมชาติและมนุษย์ก็เป็นหนึ่งในธรรมชาตินั้น

¹⁰⁴ 无我之境，以物观物，故不知何者为我，何者为物。《人间词话》

สำหรับกวีนิพนธ์ที่มีชื่อเสียงที่สะท้อนภาพของฟ้าคนรวมเป็นหนึ่งได้อย่างชัดเจน
ได้แก่ *สุว่าถาง춘* ของ จางเจียน

画堂春¹⁰⁵

作者：张先

外湖莲子长参差，霁山青处鸥飞。水天溶漾画桡迟，人影鉴中移。
桃叶浅声双唱，杏红深色轻衣。小荷障面避斜晖，分得翠阴归。

สุว่าถาง춘

ประพันธ์โดย จางเจียน

ทะเลสาบด้านนอกดอกบัวบานระเกะระกะ

ภูเขาเขียวจืดหลังฝนตกนางนวล โฉบบิน

น้ำจืดฟ้าคลื่นกระเพื่อมเรือน้อยทาสีลอยเชื่องช้า

เงาคนสะท้อนผิวน้ำที่ราวกับแผ่นกระจก

เสียงขับขานคู่บทเพลงเถาเยว้แผ่วเบา

ชุดเบาสีแดงเข้มดังดอกชิง

ใบบัวน้อยปิดหน้าบังแสงตะวัน

แบ่งปันร่มเงากันกลับไป

จางเจียน ประพันธ์กวีนิพนธ์บทนี้ขณะที่วิวชมทิวทัศน์ที่บริเวณทะเลสาบ บรรยายให้ภาพ
ของดอกบัวและทิวทัศน์ของทะเลสาบในฤดูร้อน โดยผ่านภาพของ ดอกบัว และ ชุดเบา กวีพยายาม
แสดงให้เห็นภาพของการสอดประสานกลมกลืนกันของสรรพสิ่งในธรรมชาติ โดยใช้คำว่า *น้ำจืดฟ้า*
เงาคนสะท้อนผิวน้ำ เสียงเพลงที่ลอยมาตามลม กวีสามารถผูกโยงความงามของธรรมชาติให้หลอม
รวมเข้ากับความงามของหญิงสาว แม้ว่ากวีจะไม่ได้บรรยายถึงรูปร่างหน้าตาของหญิงสาว เพียงใช้การ

¹⁰⁵ *สุว่าถาง춘* (ใบไม้ผลิแห่งโถงจิตรกรรม) 画堂春 ชื่อเรียกฉือไผ่ 1 บทมี 2 ท่อน ทั้งหมด 46-49 คำ
(Tang Gaocai, editor, 2009: 2633)

บรรยายเสื้อผ้าด้วย สีแดงของดอกชิ่ง หากแต่ทำให้ผู้อ่านรู้สึกถึงความงามของหญิงสาวท่ามกลางความงามของธรรมชาติได้

ลักษณะกวีนิพนธ์ที่ใช้การบรรยายการประสานรวมกันของสรรพสิ่งในธรรมชาติเป็นกวีนิพนธ์ที่พบได้จำนวนมากและเป็นเอกลักษณ์สำคัญของกวีนิพนธ์ที่บรรยายถึงธรรมชาติ กวีนิพนธ์ที่มีชื่อเสียงและได้รับการยอมรับว่าถ่ายทอดแนวคิดการรวมเป็นหนึ่งของสรรพสิ่งในธรรมชาติ ได้แก่ ฉายซางจื่อ ทั้งสองบทของ โอวหยางชิว

采桑子¹⁰⁶(一)

作者: 欧阳修

轻舟短棹西湖好，绿水逶迤，芳草长堤，隐隐笙歌处处随。 无风水面琉璃滑，不觉船移，微动涟漪，惊起沙禽掠岸飞。

ฉายซางจื่อ (1)

ประพันธ์โดย โอวหยางชิว

เรือเบาพายสั้น ทิวทัศน์ทะเลสาบซิงหุงงดงามนัก
สายน้ำเขียวมรกตที่คดเคี้ยว หญ้าหอมบนริมฝั่งน้ำ
เสียงขลุ่ยลอยแว่วทั่วทุกแห่งหน
ไร้สายลม ผิวน้ำนิ่งราวแผ่นกระจก
มิรู้ว่าเรือเคลื่อน มีเพียงระลอกคลื่นน้อยที่พลิ้วไหว
วิหคตกใจโฉบบินขึ้นจากริมฝั่ง

采桑子(二)

作者: 欧阳修

画船载酒西湖好，急管繁弦，玉盏催传，稳泛平波任醉眠。 行云却行舟下，空水澄鲜，俯仰留连，疑是湖中别有天。

¹⁰⁶ ฉายซางจื่อ (เพลงเก็บใบหม่อน) 采桑子 ชื่อเรียกฉือไผ่ เดิมเป็นท่วงทำนองในสมัยราชวงศ์ถัง ชื่อเพลงเก็บใบหม่อน 采桑 ต่อมาได้รับความนิยมในสมัยราชวงศ์ซ่ง 1 บทมี 2 ท่อน ทั้งหมด 44 คำ (Tang Gaocai, editor, 2009: 2638)

เพลงเก็บใบหม่อน (2)

ประพันธ์โดย โอวหยางชีว

เรื่องคงามจอกสุรา ทิวทัศน์ทะเลสาบซีหูคงามนัก

เสียงปี่และซอที่เร่ร่ำ จอกหยกกริบส่งให้แก่กัน

(เรือ)ลอยมั่นคงบนคลื่นสงบมาหลาย

เมฆเคลื่อนราวกับลอยอยู่ใต้เรือ

ท้องฟ้าท้องน้ำสว่างกระจ่างสดใส

แหงนก็มมองอย่างเพลิดเพลิน

ราวกับว่ากลางทะเลสาบคือท้องฟ้าอีกแห่งหนึ่ง

ทั้งสองบท เป็นกวีนิพนธ์ที่โอวหยางชีว นักการปกครอง นักปฏิรูปและกวีที่สำคัญในสมัยราชวงศ์ซ่งเหนือ ใช้บรรยายถึงสภาพทิวทัศน์ของทะเลสาบซีหูหรือทะเลสาบตะวันตก กวีสามารถนำสรรพสิ่งต่างๆ ในธรรมชาติมาหลอมรวมสอดประสานกันจนกลายเป็นภาพธรรมชาติที่งดงาม ในบทแรก กวีแสดงให้เห็นภาพของความนิ่งสงบของธรรมชาติ โดยบรรยายถึง ไร่สายลม ผิวน้ำนิ่งราวแผ่นกระจก มีรู้ว่าเรือเคลื่อน มีเพียงระลอกคลื่นน้อยที่พลิ้วไหว ขณะเดียวกันก็มีภาพความเคลื่อนไหวของธรรมชาติอยู่ด้วย โดยการใช้คำว่า เสียงขลุ่ยลอยแว่วทั่วทุกแห่งหน และ วิหคตกใจโฉบบินขึ้นจากริมฝั่ง

ส่วนในบทที่สอง กวีใช้ภาพของความเคลื่อนไหวเร่ร่ำและความนิ่งสงบเช่นเดียวกับบทแรก จากคำว่า เสียงปี่และซอที่เร่ร่ำ จอกหยกกริบส่งให้แก่กัน กับ (เรือ)ลอยมั่นคงบนคลื่นสงบมาหลาย และ (เรือ)ลอยมั่นคงบนคลื่นสงบมาหลาย กับเมฆเคลื่อนราวกับลอยอยู่ใต้เรือ ขณะเดียวกัน กวีเพิ่มการก้าวเข้าไปเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติขึ้นอีกชั้น ด้วยการแสดงภาพของการแยกแยะไม่ออกว่าที่ใดคือฟ้าและที่ใดคือน้ำเมฆเคลื่อนราวกับลอยอยู่ใต้เรือ ท้องฟ้าท้องน้ำสว่างกระจ่างสดใส แหงนก็มมองอย่างเพลิดเพลิน ราวกับว่ากลางทะเลสาบคือท้องฟ้าอีกแห่งหนึ่ง เป็นการหลอมรวมสรรพสิ่งในธรรมชาติเข้าด้วยกัน

กวีนิพนธ์ที่แสดงให้เห็นภาพของการรวมเป็นหนึ่งกับธรรมชาติอีกตัวอย่างหนึ่ง ได้แก่ ฐิเจียงเยว่ ของ ชูฉื่อ

西江月

作者:苏轼

顷在黄州，春夜行蕲水中。过酒家，饮酒醉，乘月至一溪桥上，解鞍曲肱，醉卧少休。及觉已晓。乱山攒拥，流水铿然，疑非人世也。书此语桥柱上。

照野弥弥浅浪，横空隐隐层霄。障泥未解玉骢骄，我欲醉眠芳草。可惜一溪风月，莫教踏碎琼瑶。解鞍欹枕绿杨桥，杜宇一声春晓。

ซีเจียงเยว่

ประพันธ์โดย ชูฉี

ตอนนี้อยู่ที่หวงโจว คืบหนึ่งในฤดูใบไม้ผลิเดินทางไปตามริมแม่น้ำน้ำใส ผ่านร้านสุรา จึงดื่มสุราจนเมามาย อาศัยแสงจันทร์จนมาถึงสะพานข้ามลำธาร ถอดอานม้าหนุนแขนต่างหมอน นอนหลับพักผ่อน ตื่นมาฟ้าเริ่มสว่าง ภูเขารายรอบ น้ำใสไหลเอื่อย ราวกับไม่ใช่โลกมนุษย์ จึงได้เขียนกลอนฝากไว้บนเสาสะพาน

แสงจันทร์สาดทอทุ่งหญ้ากลิ่นน้อยเนื่องนอง

ฟ้ากว้างเมฆชั้นดูเลื่อนเลื่อน

ม้าขาวราวหยกยังมีได้ปลดฝักรองอานม้า

ข้าปรารถนาจะเมาหลับไปบนทุ่งหญ้าที่นุ่มหอม

น้ำเสียดายแสงจันทร์ลมเอื่อยสายน้ำที่งดงาม

จะถูกเหยียบย่ำทำลายหยกที่งดงาม (ผิวน้ำสะท้อนแสงจันทร์)

ถอดอานม้าแทนหมอนนอนบนสะพาน

เสียงคูเหว้าร้องปลุกรุ่งอรุณของฤดูใบไม้ผลิ

กวีบรรยายให้เห็นภาพของความงดงามของทิวทัศน์ยามราตรีเชื่อมต่อกับรุ่งเช้า เป็นภาพของธรรมชาติที่งดงามสะอาดบริสุทธิ์ โปร่งสบายด้วย แสงจันทร์ ฟ้ากว้าง ทุ่งหญ้า ผิวน้ำ ซึ่งมีใช่แค่การแสดงให้เห็นภาพเท่านั้น หากแต่กวียังสามารถส่งผ่านแสง จาก แสงจันทร์และแสงอรุณรุ่ง สี จาก ม้าขาว กลิ่น จาก หญ้าหอม เสียง จาก เสียงคูเหว้า ทุกอย่างนำมาประกอบรวมกันกลายเป็นภาพวาดธรรมชาติอันงดงามของจิตรกรชั้นเอก

กวีนิพนธ์เนื้อที่สัมพันธ์กับวาทกรรมฟ้าคนรวมเป็นหนึ่งนั้น แสดงให้เห็นถึงความพยายามโต้กลับวาทกรรมสานติได้หล้าที่มีความพยายามเข้าไปจัดระเบียบตน สังคมและได้หล้าโดยอำนาจรัฐผ่านทางจารีตปฏิบัติและบทบาทของมนุษย์ในระบบความสัมพันธ์ โดยที่วาทกรรมฟ้าคนรวมเป็นหนึ่งได้พยายามเสนอแนวคิดถึงการสอดประสานระหว่างสรรพสิ่งในธรรมชาติโดยไม่ไปก้าวล่วง เพื่อสุดท้ายแล้วมุ่งไปสู่สภาพสังคมที่สงบสุขสันตได้อย่างแท้จริง

นอกจากนี้ จากกวีนิพนธ์เนื้อที่ยกตัวอย่าง สิ่งหนึ่งที่ทุกบทมีเหมือนกันก็คือ ความรู้สึกสำราญใจ คำว่า สำราญใจ 暢神 เป็นแนวคิดที่ได้รับความนิยมในช่วงราชวงศ์จิ้นและราชวงศ์ซ่งอย่างมาก เป็นมุมมองของกวีที่มีต่อธรรมชาติ โดยการนำธรรมชาติมาเป็นเป้าหมายหรือจุดประสงค์ในการชื่นชมอย่างเป็นเอกเทศ ซึ่งการเน้นย้ำถึงความงามของธรรมชาติและอารมณ์ความรู้สึกของผู้ที่กำลังชื่นชมอยู่นั้น จะสามารถเติมเต็มและสร้างความรู้สึกพอใจให้กับผู้นั้น สิ่งที่เกิดขึ้นนี้เองที่เราเรียกกันว่า ความสำราญใจ (Zhou Pingjun, 2003: 55) ซึ่งความรู้สึกสำราญใจนี้เองที่จะไปสัมพันธ์กับแนวคิด ปี่ฉิงกวน 比情观 ในปรัชญาเต๋า ที่ต้องการให้มนุษย์นำความงามที่มนุษย์พึงปรารถนา รวมไปถึงอารมณ์ความรู้สึกและอุปนิสัยของแต่ละคนส่งมอบให้แก่ธรรมชาติ ทำให้ธรรมชาติมีความรู้สึกและมีอุปนิสัยขึ้นมา ปี่ฉิงกวน ไม่ใช่ความรู้สึกทางกาย หากแต่คือการให้ตนเองรู้สึกต่อธรรมชาติ ไม่ใช่เพียงแค่การชื่นชมธรรมชาติภายนอกเท่านั้น หากแต่คือการชื่นชมจิตสำนึกหรือศูนย์กลางของตนเอง โดยผ่านธรรมชาตินั่นเอง

นอกจากแนวคิดเรื่องความสำราญใจแล้ว แนวคิดที่สำคัญต่อวาทกรรมฟ้าคนรวมเป็นหนึ่งคือ แนวคิดเรื่องการไม่กระทำหรือการไม่เข้าไปก้าวล่วงธรรมชาตินั้น สำหรับปรัชญาเต๋าแล้วเห็นว่าการไม่กระทำ มีนัยยะสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ ประการแรก การที่มนุษย์ไม่มีความอยากเห็นแก่ได้ ประการที่สอง การปล่อยให้เป็นไปตามธรรมชาติและประการสุดท้าย อิสระภาพ จิตวิญญาณไม่ถูกผูกมัดด้วยพันธนาการต่างๆ

4.4. วาทกรรมโต้กลับกระแสหลัก: อิทธิพลปรัชญาเต๋า

วาทกรรมชุดนี้สัมพันธ์กับแนวคิดปรัชญาเต๋า ที่มีความพยายามที่จะโต้กลับวาทกรรมที่เข้าไปจัดระเบียบสังคมของปรัชญาขงจื้ออย่างชัดเจน เต๋าพยายามแสดงให้เห็นว่า ชีวิตมนุษย์ไม่สามารถถูกนิยามหรือถูกกำหนดโดยบทบาทการกระทำของมนุษย์ในสังคม การเข้าไปจัดระเบียบสังคม ก็คือการเข้าไปก้าวท้าวธรรมชาติ ปรัชญาเต๋า พยายามเรียกร้องให้มนุษย์หันกลับไปสู่สภาวะดั้งเดิมหรือสภาวะอันเรียบง่าย (Return to origin) และปฏิเสธที่จะเข้าไปสร้างกลไกและกฎเกณฑ์ต่างๆ เพื่อมาควบคุมพฤติกรรมมนุษย์ ซึ่งสถาบันที่เข้ามามีบทบาทในการกำหนดและจัดระเบียบสังคมก็คือรัฐ สถาบันที่ทำหน้าที่สร้างกฎเกณฑ์และข้อกำหนดต่างๆ รวมไปถึงการสร้างและให้คุณค่าของสิ่งที่เรียกว่าความรู้ ความถูกต้องและความจริง (ที่รัฐสร้างขึ้น) ซึ่งปรัชญาเต๋าเห็นว่า สิ่งเหล่านี้ล้วนคือการชักนำให้ประชาชนออกจากธรรมชาติดั้งเดิมของมนุษย์ มนุษย์ถูกกำหนดและถูกจัดให้เป็นไปตามความประสงค์ของรัฐ ซึ่งเท่ากับเพิกเฉยต่อคุณค่าของความเป็นมนุษย์และความเป็นปัจเจกของประชาชน

นอกจากแนวคิดเรื่องการไม่กระทำแล้ว แนวคิดที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ แนวคิดการทะนุถนอมชีวิต หมายถึง แนวคิดที่ให้ความสำคัญและเห็นคุณค่าของการมีชีวิต การหลีกเลี่ยงความตายที่จะมาถึงก่อนวัยอันสมควร เป็นการให้ความสำคัญกับความเป็นปัจเจกบุคคล (individuality) ที่มนุษย์มีความเป็นเจ้าของตนเอง (autonomy) และมนุษย์คือผู้ที่จัดระเบียบตนเอง (self-ordering) มิใช่การเข้าไปก้าวท้าวจัดการของรัฐหรือสถาบันใดๆ เมื่อมนุษย์หลุดพ้นจากการพันธนาการของการจัดระเบียบสังคม เมื่อนั้นจิตใจของมนุษย์ก็จะมีอิสรภาพที่จะท่องเที่ยวไปตามที่ต่างๆ ได้อย่างเสรีและเปี่ยมไปด้วยความสำราญใจ

จากการศึกษาวาทกรรมการกลับคืนสู่ธรรมชาติ แสดงให้เห็นถึงเป้าหมายสำคัญของปรัชญาเต๋าที่ต้องการให้มนุษย์ไปสู่สังคมอุดมคติ ซึ่งสังคมอุดมคติตามแนวคิดปรัชญาเต๋านั้น มีลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ

ความเป็นธรรมชาติ 自然 กล่าวคือ เป็นสังคมที่ไม่ยุ่งเกี่ยวหรือเกี่ยวข้องกับการเมือง เศรษฐกิจ การทหาร ปฏิเสธวัฒนธรรม ศิลปะวิทยาการและความรู้ที่สร้างขึ้นโดยมนุษย์ คำว่า “ความรู้” นี้ ไม่ได้หมายถึงความรู้แบบทางโลกหรือตามอย่างปรัชญาขงจื้อที่เป็นความรู้ที่มีลักษณะสะสมเพิ่มพูนขึ้นเรื่อยๆ ตามกาลเวลาและความขยันหมั่นเพียรในการฝึกตน (สุวรรณ สถาอาพันธ์,

2543: 84) เป็นความรู้ฝ่ายโลกที่เข้าไปควบคุมจัดการโลกโดยไม่สนใจว่าจะขัดกับกฎเกณฑ์ธรรมชาติหรือไม่ ดังนั้น ปรัชญาเต๋าจึงไม่สนับสนุนศิลปวิทยาการที่มนุษย์สร้างขึ้น ดังที่เหลาจื๊อกล่าวไว้ว่า “แม้มีอุปกรณ์นานาก็ต้องมีหยิบออกใช้ เป็นเหตุให้ประชามีมรณานุสติแลไม่ริตระเวนไปไกล แม้มีนาวารถยาน ก็ไม่ต้องขึ้นโดยสาร แม้มีเกราะมีอาวุธ ก็ไม่ต้องนำออกสำแดง ประชาข้อนกลับ ไปถักปมเชือก เพื่อใช้หมายจำเหตุ”¹⁰⁷ (ปกรณ์ ลิมปบุตรณ์, 2553: 162-163)

ความดั้งเดิมและเรียบง่าย 素朴 ลักษณะสังคมแห่งธรรมชาติและเรียบง่ายของประชาชนเป็นสิ่งที่ต้องอยู่ควบคู่กันไป หรือกล่าวได้ว่า หากจะดำเนินสังคมตามวิถีแห่งธรรมชาติพื้นฐานที่สำคัญที่สุดคือ การทำให้ประชาชนอยู่อย่างเรียบง่ายธรรมดา คำว่าเรียบง่ายธรรมดานี้ คือการไม่ปรารถนา ไม่รู้ ไม่เห็นแก่ตัว ไม่กระทำ ดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่าย (Zhao Fujie, 2009: 195)

ความเท่าเทียมกัน 平等 เป็นความสัมพันธ์ระหว่างโลกของธรรมชาติและสังคมแห่งธรรมชาติของประชาชน เป็นสถานะที่ไม่มี สูงส่ง-ต่ำต้อย ปัญญา-โง่เขลา อารุโศ-เด็ก บน-ล่าง นาย-บ่าว กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ไม่มีการปกครองโดยผู้ปกครองและไม่มีการรับใช้ของผู้อยู่ใต้การปกครอง ดังที่จงจื่อกล่าวไว้ว่า ผู้ที่เดินตามวิถีแห่งฟ้า ย่อมรู้ว่าไอรสสวรรค์และตัวข้า ล้วนเป็นบุตรแห่งฟ้าเดียวกัน¹⁰⁸ เป็นการนำทฤษฎีความเท่าเทียมกันในธรรมชาติมาหล่อหลอมรวมเข้ากับการเท่าเทียมกันของมนุษย์

อิสรภาพ 自由 นอกจากความเท่าเทียมกันแล้ว ในสังคมอุดมคติของปรัชญาเต๋าที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ อิสรภาพ มนุษย์เรานั้นจะมีอิสระได้ก็ต่อเมื่อสามารถปลดเปลื้องและสลัดเอากฎเกณฑ์และระเบียบบังคับ พันธะต่างๆ ในสังคมออกไปจากตัวเราจนหมด ซึ่งก็คือ การไม่ถูกครอบงำด้วยจารีตจรรยา กฎหมายข้อบังคับและกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมที่ล้วนถูกสร้างขึ้น โดยมนุษย์ รวมไปถึงการปลดเปลื้องจิตใจที่เต็มไปด้วยกิเลสตัณหาความเห็นแก่ตัว ดังคำกล่าวของจงจื่อที่ว่า ใไม่ผลิหว่าน ไถเพาะปลูก กายาก็ทำงานแข็งขัน ใไม่ร่วงเก็บเกี่ยวพืชผล ร่างกายก็พักผ่อน ตะวันขึ้นก็ทำงาน ตะวันตกก็พักผ่อน ท่องเที่ยวไประหว่างฟ้าและดิน จิตใจก็จักอึมอึม¹⁰⁹

¹⁰⁷ 小国寡民。使有什伯之器而不用；使民重死而不远徙。虽有舟舆，无所乘之，虽有甲兵，无所陈之。使民复结绳而用之。《道德经·八十章》

¹⁰⁸ 与天地为徒者，知天子之与己，皆天之所子。《庄子·人间世》

¹⁰⁹ 春耕种，形足以劳动；秋收敛，身足以休食。日出而作，日入而息，逍遥于天地之间而心意自得。《庄子·让王》

สงบสันติ 安宁 ในสังคมอุดมคตินั้น มนุษย์ไม่ต้องประสบกับความทุกข์ยากของการขัดแย้งช่วงชิง ชีวิตดำเนินไปได้อย่างสงบเงียบและสันติปลอดภัย ลักษณะการสงบสันตินี้ แบ่งได้เป็น 2 ความหมายคือ ความหมายแรก หมายถึง ประชาชนดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง อยู่ร่วมกันอย่างสันติ ดังที่เหลาจื๊อกล่าวว่า *เหล่านิกวล้วน โอชากับอาหารแห่งตน ล้วนตระการด้วยภูเขาของตน ล้วนสุขสันติในเคหาสน์แห่งตน ล้วนสำราญอยู่บนขนบของตน*¹¹⁰ (ปกรณ์ ลิมปนูสรณ์, 2553: 162-163) แสดงให้เห็นถึงความพอใจในสิ่งที่มีอยู่ 知足 ความหมายประการที่สอง หมายถึง การที่มนุษย์และธรรมชาติอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ไม่ทำร้ายซึ่งกันและกัน สอดประสานกลมกลืนกัน มีลักษณะของการไม่กระทำ คือไม่ไปก้าวทำลายกฎเกณฑ์แห่งธรรมชาติ ดังที่เหลาจื๊อกล่าวว่า *เพื่อเกื้อหนุนธรรมชาติแห่งสากลสิ่ง จึงไม่กล้าหมายกระทำการ*¹¹¹ (ปกรณ์ ลิมปนูสรณ์, 2553: 128)

¹¹⁰ 民各甘其食，美其服，安其居，乐其俗。《道德经·八十章》

¹¹¹ 辅万物之自然，而不敢为也《道德经·六十四章》

บทที่ 5

การเดินทางคือการหลุดพ้น: วาทกรรมทางเลือก

จากบทที่ 3 และบทที่ 4 ได้แสดงให้เห็นวาทกรรมการเดินทางสองกระแสที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมจีน ได้แก่วาทกรรมการเดินทางกระแสหลักที่สัมพันธ์กับปรัชญาขงจื้อ ได้ให้ความหมายและคุณค่าของการเดินทางและจุดหมายปลายทางคือเพื่อการหาความรู้เพื่อมุ่งไปสู่ความก้าวหน้าและความสำเร็จในหน้าที่การงาน อันส่งผลไปสู่สถานที่ดีได้สำเร็จซึ่งก็คืออุดมการณ์สูงสุดตามปรัชญาของลัทธิขงจื้อ ขณะเดียวกัน เมื่อไม่สามารถดำเนินตามวาทกรรมกระแสหลักในการสถานที่ดีได้สำเร็จได้ตั้งที่ปรารถนา วาทกรรมอีกชุดที่เข้ามามีบทบาทและมีพื้นที่ในสังคมจีนคือวาทกรรมการเดินทางคือการกลับคืนสู่ธรรมชาติที่สัมพันธ์กับปรัชญาเต๋า ที่ได้พยายามโต้กลับวาทกรรมกระแสหลักของปรัชญาขงจื้อด้วยการให้ความหมายและคุณค่าของการเดินทาง รวมถึงจุดหมายปลายทางคือเพื่อการกลับคืนสู่ธรรมชาติและความสะดวกสบาย การปลดปล่อยชื่อเสียงลาภยศ การพอใจในสิ่งที่เป็นอยู่ เพื่อนำไปสู่สังคมที่เปี่ยมด้วยสันติสุขอย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตาม วาทกรรมการเดินทางทั้งสองชุดมิใช่จะสามารถตอบคำถามถึงความหมายของการเดินทางและจุดหมายปลายทางที่แท้จริงของมนุษย์ได้ทั้งหมด วาทกรรมชุดการเดินทางคือการหลุดพ้น จึงเข้ามาทำหน้าที่ตอบคำถามและเป็นทางเลือกอีกทางหนึ่ง ซึ่งจากการศึกษากรณีวินิพนธ์นือราชวงศ์ซึ่งพบว่า วาทกรรมการเดินทางคือการหลุดพ้นจะสัมพันธ์โดยตรงกับแนวคิดทางพุทธปรัชญามหายาน

จากการศึกษาพบว่า แนวคิดทางพุทธศาสนากับการหลุดพ้นนั้น จะให้ความสำคัญกับการดับทุกข์มากกว่าการแสวงหาความสุข เนื่องจากความสุขนั้นเป็นสิ่งที่ไม่จีรังยั่งยืนและประกอบไปด้วยอวิชชาและตัณหา หัวใจสำคัญของพุทธศาสนาจึงมุ่งเน้นไปที่ อริยสัจสี่ หรือความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ ได้แก่ *ทุกข์หรือความทุกข์* สภาวะที่บีบคั้น ขัดแย้ง บกพร่อง ขาดแก่นสารและความเที่ยงแท้ ไม่ให้ความพึงพอใจแท้จริง ได้แก่ *ชาติ* *ชรา* *มรณะ* การประจวบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รัก การพลัดพรากจากสิ่งที่รัก ความปรารถนาไม่สมหวัง โดยย่อว่า อุปาทานขันธ 5 เป็นทุกข์ (suffering; unsatisfactoriness) *ทุกข์สมุทัยหรือสาเหตุให้ทุกข์เกิด* ได้แก่ ตัณหา 3 คือ กามตัณหา ภวตัณหา และวิภวตัณหา (the cause of suffering; origin of suffering) *ทุกข์นิโรธหรือความดับทุกข์* ได้แก่ ภาวะที่ตัณหาดับสิ้นไป ภาวะที่เข้าถึงเมื่อกำจัดอวิชชา ตำรอกตัณหาสิ้นแล้ว ไม่ถูกต้อง ไม่ติดข้อง หลุดพ้น

สงบ ปลอดภัย เป็นอิสระ คือนิพพาน (the cessation of suffering; extinction of suffering) และทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาหรือปฏิบัติที่นำไปสู่ความดับแห่งทุกข์ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ได้แก่ อริยอัฏฐังคิกมรรค หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า มัชฌิมาปฏิปทา แปลว่า ทางสายกลาง มรรคมีองค์ 8 นี้สรุปลงในไตรสิกขา คือ สีล สมาธิ ปัญญา (the path leading to the cessation of suffering) (พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, 2546: ออนไลน์) ดังนั้น การเดินทางในพระพุทธศาสนาจึงไม่ใช่การเดินทางทางกายภาพ หากแต่เป็นการเดินทางของจิต กล่าวคือ การเดินทางของมนุษย์และของสรรพสัตว์คือการเดินทางในห้วงวิญญูสงสาร จุดหมายปลายทางคือการแสวงหาหนทางในการหลุดพ้นหรือก็คือการยุติการเดินทางในวิญญูสงสาร トラバドที่จิตใจของมนุษย์ยังหลงมัวเมาไปกับกิเลส ตัณหาและอวิชชามนุษย์ก็จะไม่สามารถเดินทางไปสู่จุดหมายซึ่งก็คือการหลุดพ้นได้ แต่เมื่อใดที่มนุษย์สามารถกำจัดอวิชชา และ “รู้” ตน และ “ตื่น” จากความไม่รู้ เมื่อนั้นมนุษย์ก็จะเกิด “พุทธะ” คือการรู้แจ้ง สำหรับพุทธศาสนิกชนแล้ว แม้การรู้แจ้งเพียงเสี้ยววินาทีก็ถือว่าตรัสรู้แล้ว

จากการศึกษาแนวคิดทางพุทธศาสนากับการหลุดพ้นในกวีนิพนธ์นือราชวงศ์ซ่ง สามารถแบ่งได้เป็น 2 แนวคิด ได้แก่ วาทกรรมการเดินทางคือความทุกข์และวาทกรรมการเดินทางคือการยุติการเดินทาง

5.1 การเดินทางคือความทุกข์

便拚得，一生寂寞长羁旅。

苏洵《摸鱼儿》

ตัดใจเถิด ชั่วชีวิต โดดเดี่ยวเดินทางแสนไกล

ซูจย่ง จาก บทสัมผัสปลา

สำหรับพุทธศาสนาแล้ว มนุษย์ทุกคนเกิดมาล้วนเป็นทุกข์ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า คูณภิกษุทั้งหลาย ก็ทุกข์อริยสังขเป็น โฉน แม้ชาติก็เป็นทุกข์ แม้ชราก็เป็นทุกข์แม้ภริยาที่เป็นทุกข์ แม้โศกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาส ก็เป็นทุกข์ ความประจวบกับสิ่งไม่เป็นที่รัก ก็เป็นทุกข์ ความพลัดพรากจากสิ่งรัก ก็เป็นทุกข์ ปราศจากสิ่งใดไม่ได้แม้แต่นั้น ก็เป็นทุกข์ โดยย่ออุปาทานขันธทั้ง 5 เป็นทุกข์ (พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, 2546: ออนไลน์) หมายความว่า การเกิด แก่ เจ็บ ตาย การไม่สบายกาย ไม่สบายใจ ความโศกเศร้าเสียใจ การพลัดพราก

จากสิ่งที่รัก การ ได้มาในสิ่งไม่พึงปรารถนาล้วนเป็นทุกข์ทั้งสิ้น กล่าวได้ว่า การเดินทางของมนุษย์ ในวัฏฏสงสารล้วนก่อให้เกิดทุกข์ (สงสารทุกข์) ทั้งสิ้น

อย่างไรก็ตาม หากกล่าวถึงการเดินทางที่เป็นการเดินทางทางกายภาพ ย่อมหนีไม่พ้นความทุกข์เช่นเดียวกัน เพราะการเดินทางย่อมสร้างความลำบากทั้งทางกายและทางใจ โดยเฉพาะการเดินทางในสมัยโบราณที่ยากลำบากและใช้ระยะเวลาที่ยาวนาน ผู้เดินทางจำเป็นต้องอดทนอดกลั้นต่อความยากลำบาก โดยเฉพาะกับอารมณ์อาลัยอารมณ์ อารมณ์พลัดพรากจากบ้านเกิดเมืองนอน จากครอบครัวและคนที่รัก แสดงให้เห็นถึงความทุกข์ที่เกิดจากการพลัดพราก ในกวีนิพนธ์ฉือที่เป็นกวีนิพนธ์สำหรับการพรรณนาอารมณ์ความรู้สึกเป็นเอกลักษณ์เฉพาะอยู่แล้ว การพรรณนาถึงความโศกเศร้าและความทุกข์ของการเดินทางจึงปรากฏให้พบเห็น ได้มากที่สุด ในกวีนิพนธ์และวรรณกรรมต่างๆ

จากการศึกษา กวีนิพนธ์ฉือราชวงศ์ซ่งพบว่า การเดินทางก่อให้เกิดทุกข์แห่งการพลัดพราก สามารถแบ่งได้เป็น 3 ชนิดคือ ทุกข์จากการพลัดพรากบ้านเกิดเมืองนอน ทุกข์จากการพลัดพรากจากบิดามารดา และทุกข์จากการพลัดพรากจากคนรัก

5.1.1 ทุกข์จากการพลัดพรากบ้านเกิดเมืองนอน

ความทุกข์จากการเดินทางในวัฒนธรรมจีนที่สนับสนุนให้คนออกการเดินทางเพื่อออกไปแสวงหาอุดมการณ์หรือเป้าหมายในชีวิตที่ทุกคนจะต้องเผชิญก็คือ ความทุกข์จากการคิดถึงบ้านเกิดเมืองนอนที่ตนรัก สำหรับกวีนิพนธ์ฉือที่ถ่ายทอดความรู้สึกโศกเศร้าจากการพลัดพรากจากบ้านเกิดเมืองนอนได้อย่างชัดเจนและมีชื่อเสียงได้แก่ *ซู่มู่เจอ* ของ ฟานจิ้งเยียน

苏幕遮¹¹²

作者: 范仲淹

碧云天，黄叶地，秋色连波，波上寒烟翠。山映斜阳天接水，芳草无情，更在斜阳外。黯乡魂，追旅思。夜夜除非，好梦留人睡。明月楼高休独倚，酒入愁肠，化作相思泪。

¹¹² ซู่มู่เจอ 苏幕遮 เป็นชื่อเรียกชื่อโผเดิมเป็นชื่อท่วงทำนองเพลงในสมัยราชวงศ์ซ่ง คำว่า ซู่มู่เจอ เป็นภาษาของชนกลุ่มน้อยทางภาคตะวันตกของจีน เป็นชื่อของเครื่องประดับศีรษะนักระบำชาวหู 1 บทมี 2 ท่อน ทั้งหมด 62 คำ (Tang Gaocai, editor, 2009: 2633)

ชุมนุมเจอ

ประพันธ์โดย ฟานจิ้งเยียน

เมฆเขียวบนฟากฟ้า ใบไม้เหลืองบนพื้นดิน

สีสนั้ฤดูใบไม้ร่วงบนเกลียวคลื่น หมอกคว้นบนคลื่นมรกต

ภูเขาอบแสงอาทิตย์ฟ้าจรดน้ำ

หญ้าหอมที่ไร้ความรู้สึก อยู่นอกแสงอาทิตย์ที่ส่องถึง

ดวงใจที่คิดถึงบ้าน ความคิดที่ต้องเสาะหาที่พักแรมแปลกถิ่น

แต่ละคำก็มีเพียงฝันที่งดงามเท่านั้น ที่ทำให้เข้าสู่ห้วงนิทรานา

แสงจันทร์ส่องศาลาสุงมิอาจอยู่ลำพัง

สุราในท้องที่เศร้าสร้อย กลายเป็นหยดน้ำตาแห่งความคิดถึงบ้าน

ฟานจิ้งเยียน นักการปกครอง นักการศึกษาและกวีคนสำคัญในสมัยราชวงศ์ซ่งเหนือ ได้ประพันธ์กวีนิพนธ์บทนี้ขึ้นเพื่อบรรยายความรู้สึกคิดถึงบ้านยามที่ต้องออกเดินทางไกล บทแรก กวีบรรยายสภาพที่วาทศน์ได้อย่างงดงาม ให้เห็นภาพของสิ่งที่อยู่บนฟ้าและบนพื้นดิน การเคลื่อนไหวและสีสนั้ของธรรมชาติและภาพใกล้ไกลของทุ่งหญ้า บทที่สอง บรรยายถึงความรู้สึกที่ต้องเดินทางจากบ้าน กวีใช้คำว่า บ้าน เปรียบเทียบกับ ที่พักแปลกถิ่น แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกไม่คุ้นเคยและอบอุ่นเหมือนอยู่ที่บ้าน กวีแสดงถึงความทุกข์แสนสาหัสด้วยการแสดงภาพของการนอนไม่หลับจนต้องใช้ความฝันเข้ามาปลอบประโลมใจ ภาพแสงจันทร์และการขึ้นไปอยู่ที่สูง ดวงจันทร์ หมายถึงการพร้อมหน้าของครอบครัว การขึ้นศาลามองออกไป หมายถึงคิดถึงบ้าน สุรา หมายถึงความกลัดกลุ้ม ซึ่งทั้งหมดนี้ก่อให้เกิดความรู้สึกคิดถึงบ้านจนต้องหลั่งน้ำตา เป็นการแสดงให้เห็นภาพของความอัดอั้นตันใจ ความเงิบเหงา ความกลัดกลุ้มของกวียามที่ต้องเดินทางจากบ้านพนจรไปยังที่ต่างๆ

กวีนิพนธ์นี้มีชื่อเสียงที่แสดงให้เห็นภาพของการคิดถึงบ้านเกิดที่สำคัญอีกบทหนึ่ง ได้แก่ ทำชาสิง

踏莎行

作者:秦观

郴州旅舍

雾失楼台，月迷津渡，桃源望断无寻处。可堪孤馆闭春寒，杜鹃声里斜阳暮。驿寄梅花，鱼传尺素，砌成此恨无重数。郴江幸自绕郴山，为谁流下潇湘去？

ทำชาสิง

ประพันธ์โดย ฉินกวาง

ที่พัก ณ เซินโจว

ม่านหมอกบดบังอาคาร แสงจันทร์มัวอาบเรือข้ามฝาก

ดินแดนต้นน้ำดอกท้อไกลสุดคามีอาจหาพบ

จะทนอยู่อย่างโดดเดี่ยวในที่พักที่ปิดทึบกลางฤดูใบไม้ผลิที่เหน็บหนาวได้อย่างไร

เสียงนกตู้จิวานยามอาทิตย์ลับขอบฟ้า

ม้าเร็วส่งดอกเหมย ปลาถ่ายทอดซื้อความ

พอกพูนจนกลายเป็นความเศร้าที่ไม่อาจนับได้

แม่น้ำเซินเจียง โชคดีที่ได้ไหลรอบภูเขาเซินชาน

แล้วใยจึงไหลลงสู่เซียวเซียง(ที่อยู่ทางเหนือ)ด้วยเล่า?

กวีนิพนธ์บทนี้ประพันธ์ขึ้นขณะที่ฉินกวางเดินทางมาถึงเมืองเซินโจว หลังจากที่ถูกปลดจากตำแหน่งและถูกเนรเทศมายังเมืองเซินโจว (Fu Demin and Lu Jin, 2008: 142) กวีได้บรรยายถึงความรู้สึกที่อึดอัดของตน ดินแดนต้นน้ำดอกท้อหรือเถาฮวาหยวน ของ เถาฮวงหมิง กวีเต๋าในสมัยราชวงศ์จิ้น มีความหมายถึงดินแดนในอุดมคติที่มีแต่ความสุขของจีน หากแต่ *ไกลสุดคามีอาจหาพบ* หมายความว่า สุดท้ายแล้วตัวกวีเองก็ไม่สามารถเดินทางไปหาสถานที่มีความสุขแห่งนั้น ได้แต่กลับต้องทนทุกข์ทรมานต่อไป

ฤดูใบไม้ผลิ แต่เดิมนั้นหมายถึงฤดูแห่งความสุข อากาศเย็นสบายสดชื่นหากแต่กวีกลับรู้สึกเหน็บหนาว เพราะต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยว *นกตู้จิวาน* หรือนกคู้เหว่า ในวัฒนธรรมจีนเป็นสัญลักษณ์

ของความคิดถึงบ้าน เพราะในความเชื่อชาวจีน นกตู้จวนจะร้องว่า “ไปต่อไม่ได้แล้ว” *ม้าเร็วส่งดอก
เหมย* มาจากตำนานในสมัยราชวงศ์เหนือใต้ 南北朝 ว่า ลู่ข่าย 陆凯 ได้ส่งจดหมายไปหาสหายรักที่
เจียงหนัน 江南 ด้วยการส่งดอกเหมยแนบไปกับจดหมายด้วย เป็นการแสดงมิตรภาพระหว่างสหายที่
อยู่ห่างไกลกัน ส่วน *ปลาถ่ายทอดข้อความ* ตามตำนานโบราณกล่าวกันว่า ปลาสามารถส่งสาส์นไปยัง
ผู้ที่เราต้องการส่งได้ (Fu Demin and Lu Jin, 2008: 142) *ม้าเร็วส่งดอกเหมย ปลาถ่ายทอดข้อความ*
พอกพูนจนกลายเป็นความเศร้าที่ไม่อาจนับได้ หมายถึง แม้กวีจะได้รับจดหมายจากมิตรสหาย
มากมายก็ตาม หากแต่ก็ไม่สามารถลบเลือนความเศร้าที่อยู่ในใจได้ สุดท้ายกวีเลือกใช้น้ำ *เฉินเจียง*
มาเปรียบเทียบกับคนว่า แม่น้ำเฉินเจียงไหลรอบภูเขาเฉินซานอันเป็นบ้านเกิดของแม่น้ำเองก็คืออยู่แล้ว
ทำไมต้องไหลไปยังเซียวเซียงที่อยู่ทางเหนือด้วย ซึ่งก็เหมือนกับคนที่สุดท้ายก็ต้องไปอยู่ที่อื่นที่ไม่ใช่
บ้านเกิด ลักษณะอารมณ์และความรู้สึกของกวี มีลักษณะอึดอัดและรำพันกับความเหงาว้าเหว่ของตน

นอกจากการกล่าวถึงความทุกข์ของการพลัดพรากจากบ้านเกิดเมืองนอนแล้ว ลักษณะเด่นที่
สำคัญอีกประการหนึ่งเมื่อมีการกล่าวถึงบ้านเกิดเมืองนอนในสมัยราชวงศ์ซ่งคือ การพูดถึงหรือบ่ง
บอกถึงความอบอุ่นในครอบครัว กวีนิพนธ์เนื้อที่แสดงภาพเหล่านี้ได้อย่างชัดเจน ได้แก่ *อีเจียนเหมย*
ของ เจียงเจี๋ย และ *ซุมู่เจอ* ของ โจวปังเยียน

一剪梅

作者: 蒋捷

舟过吴江

一片春愁待酒浇，江上舟摇，楼上帘招。秋娘渡与泰娘桥，风又飘飘，
雨又萧萧。何日归家洗客袍？银字笙调，心字香烧。流光容易把人抛，红了樱
桃，绿了芭蕉。

อีเจียนเหมย

ประพันธ์โดย เจียงเจี๋ย

นั่งเรือข้ามแม่น้ำอู๋

ความกลัดกลุ้มในฤดูใบไม้ผลิปรารถนาสุรารินรด

นั่งเรือบนแม่น้ำมองไป เห็นชงบนศาลาร้านยั่วเย้า

ทำขวัญเหนียงและสะพานฉินเหนียง ลมพัดปลิวปลิว สายฝนซาซา

เมื่อใดจึงได้กลับบ้านซักชุดเดินทาง

เปล่าขลุ่ยเงินเล่นเพลง จุดกำยานหอม

เวลาที่ไหลผ่านง่ายนักที่ทำให้คนแก่ชรา

ทำให้ลูกอิงเถา(ลูกเซอร์)แดง ทำให้กลัวน้ำว่าเขียว

กวีประพันธ์ขึ้นขณะนั่งเรือข้ามแม่น้ำอู๋ บทแรกบรรยายถึงสภาพทิวทัศน์ที่กวีพบเห็นขณะเดินทาง แม้ว่าจะเดินทางในฤดูใบไม้ผลิที่บรรยากาศงดงาม หากแต่จิตใจของกวีที่ต้องจากบ้านมากลับรู้สึกโศกเศร้า จนต้องใช้สุรามาคับความทุกข์ บทที่สองบรรยายถึงความรู้สึกที่ปรารถนาจะกลับบ้าน ได้ซักเสื้อผ้า ได้เปล่าขลุ่ยเงินเล่นเพลง จุดกำยานพักผ่อน เป็นการแสดงให้เห็นถึงความอบอุ่นของบ้าน การที่เราสามารถปลดเปลื้องภาระ ได้ถอดชุดเดินทางเอาไปซักเก็บ ได้เป่าขลุ่ยเงินเล่นเพลงอย่างสบายใจ ได้นั่งสบายในบ้านดมกลิ่นกำยานหอม ทั้งสิ้นล้วนคือความไฝ่ฝันของผู้ที่ต้องเดินทางระเห่ร้อน หรืออย่างในกวีนิพนธ์ชื่อ ซุมู่เจอ ของ โจวปังเยียนก็ได้มีการกล่าวถึงความอบอุ่นของครอบครัว เช่นเดียวกัน

《苏幕遮》

作者：周邦彦

燎沈香，消溽暑。鸟雀呼晴，侵晓窥檐语。叶上初阳干宿雨。水面清圆，一一风荷举。故乡遥，何日去？家住吴门，久作长安旅。五月渔郎相忆否？小楫轻舟，梦入芙蓉浦。

ซุมู่เจอ

ประพันธ์โดย โจวปังเยียน

จุดไม้กฤษณา บรรเทาอากาศร้อน

วิหคร่องเรียกฟ้าแจ่มใส ฟ้าสว่างฟังวิหคได้ช่ายคา

แสงอาทิตย์ส่องหยาดฝนเมื่อค่ำบใบไม้เริ่มแห้ง

ผิวน้ำกลมใส ดอกบัวชูช่อรอรับลมยามเช้า

บ้านเกิดที่ห่างไกล วันใดจักได้ไป

บ้านที่อู๋เหมิน เดินทางมาอยู่ฉางอันเนิ่นนาน

เพื่อนตกปลาเมื่อเดือนห้าจะจำเข้าได้หรือไม่

พายเรือลำน้อย ฝืนถึงสระดอกบัว

กวีนิพนธ์บทนี้ ประพันธ์ขึ้นขณะที่โจวปังเขียนเดินทางไปรับราชการในเมืองหลวง แม้ในกวีจะใช้คำว่าฉางอันแทนเมืองเปียนจิง เมืองหลวงของราชวงศ์ซ่งเหนือ แต่ความจริงแล้ว ฉางอันหมายถึงเมืองหลวงในสมัยราชวงศ์ถัง มีลักษณะคล้ายกับกวีนิพนธ์ของเจียงเจี๋ย ที่กล่าวถึงความอบอุ่นของครอบครัว โดยการใช้สัญลักษณ์ความเรียบง่ายและความสุขยามที่ได้กลับบ้านกับครอบครัว กวีไม่ได้รู้สึกชื่นชมกับชีวิตในเมืองหลวงแต่กวีปรารถนาจะกลับไปยังบ้านเกิดอันห่างไกลมากกว่า

กวีนิพนธ์นี้ทั้งสองบท แสดงให้เห็นถึงความอบอุ่นความปลอดภัยของครอบครัวและบ้านเกิดเมืองนอน กวีเลือกใช้คำที่แสดงให้เห็นถึงชีวิตที่สุขสงบของคนยามได้อยู่ในบ้านของตน โดยใช้คำว่า *ซั๊กเสื่อผ้า เป่าขลุ่ย เล่นเพลง จุดกำยาน ตกปลา* ทั้งสองบทแสดงถึงความปรารถนาของกวีที่จะเดินทางกลับไปยังบ้านเกิดของตน ความปรารถนาที่จะกลับไปยังบ้านเกิดนี้ เถาเวนหมิง ได้กล่าวว่า *กลับไปเกิด ท้องนากำลังจะรกร้างแล้ว ใยไม่กลับไปเล่า*¹¹³ ก่อให้เกิดแนวคิดเรื่อง *กลับไปคืนสู่ถิ่นเกิด 回归乡土* ขึ้น กวีนิพนธ์นี้ที่สัมพันธ์กับแนวคิดดังกล่าวคือ *อันกงจื่อ* ของ หลิวหย่ง

安公子¹¹⁴

作者：柳永

远岸收残雨。雨残稍觉江天暮。拾翠汀洲人寂静，立双双鸥鹭。望几点、渔灯隐映蒹葭浦。停画桡、两两舟人语。道去程今夜，遥指前村烟树。游宦成羁旅。短檣吟倚闲凝伫。万水千山迷远近，想乡关何处。自别后、风亭月榭孤欢聚。刚断肠、惹得离情苦。听杜宇声声，劝人不如归去。

¹¹³ 归去来兮，田园将芜，胡不归？《归去来兮辞》

¹¹⁴ อันกงจื่อ 安公子 เป็นชื่อเรียกชื่อไฟ เดิมคือท่วงทำนองเพลงในสมัยปลายราชวงศ์ซุ่ย และกลายมาเป็นทำนองเพลงหลักในสมัยราชวงศ์ถัง 1 บทมี 2 ท่อน ทั้งหมด 80 หรือ 106 คำ (Tang Gaocai, editor, 2009: 2631)

อันกงจื่อ

ประพันธ์โดย หลิวหย่ง

ฝั่งน้ำไกลสายฝนเริ่มจางหาย

รู้สึกว้าแหม่นน้ำและฟากฟ้ากำลังมืด

หญิงสาวที่เดินเล่นบนเกาะน้อยเงียบเหงา นกนางนวลนกกระสาขึ้นกันเป็นคู่คู่

มองเห็นไฟที่จุด โคมชาวประมงซ่อนอยู่หลังต้นกกริมน้ำ

วางไม้พายทาสี ฟังเสียงคนเรือพุดคุย

ถามหนทางที่จะไปในคืนนี้ ซีไกลไปยังหมู่บ้านข้างหน้าหลังหมอกควัน

ขุนนางที่เดินทางพักแรมแปลกถิ่น

ยื่นพึงเสากระ โค้งสั้นเนิ่นนาน

ภูเขาสายน้ำอันกว้างไกลซับซ้อนหลงว่าไกลหรือใกล้ คิดถึงบ้านเกิดว่าอยู่แห่งหนใด

ตั้งแต่จากมา ศาลาสายลมและแสงจันทร์ชื่นชมอยู่เดียวดาย

ในจิตใจ อัดอั้นด้วยความเศร้าอาลัยของการลาจาก

ได้ยินเสียงร้องนกตู้่อวี กู๋ร้องเรียกให้คนกลับไป

จากกวีนิพนธ์เห็นได้ว่า กวีเกิดความรู้สึกเหงาและ โดดเดี่ยว กวีเลือกใช้ภาพของคนที้อยๆ หายไปจากทิวทัศน์ นกที่ยืนกันเป็นคู่ๆ แสดงถึงความรักระหว่างคู่รัก ภาพของโคมชาวประมงแสดงให้เห็นถึงครอบครัวและความอบอุ่น แต่เป็นภาพมองเห็นไกลๆและเลือนราง เหมือนกับบ้านเกิดของ กวีที่อยู่ในที่แสนไกล ความอบอุ่นจากไฟก็ดูห่างถึงริมฝั่ง กวีไม่สามารถเข้าถึงความอบอุ่นจากไฟ เหลือไว้แต่เพียงความเหน็บหนาวของการอยู่คนเดียว นกตู้่อวีหรือเรียกอีกอย่างว่านกตู้่อจวน เป็นสัญลักษณ์ของการกลับไปยังบ้านเกิด เป็นนกในตำนาน เล่ากันว่าเจ้าผู้ครองแคว้นฉู่ 蜀国 พระนามว่า ตู้่อวี ได้ยกราชสมบัติให้แก่เสนาบดีผู้ที่สามารถจัดการเรื่องน้ำท่วมได้เป็นผลสำเร็จ ส่วนตนเองหนีไป อยู่ในป่า เมื่อตายไปจิตวิญญาณที่คิดถึงภรรยารัก จึงไปเกิดเป็นนกตู้่อวีบินร้องเรียกหาคนรักที่รออยู่ (Fu Demin and Lu Jin, 2008: 28) กวีเลือกใช้ชื่อกมาแทนความรู้สึกที่อยากกลับไปหาคนรักยังบ้านเกิดของตน

จากกวีนิพนธ์ที่ได้อีกตัวอย่างมา แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกโศกเศร้าที่ต้องพลัดพรากจากบ้านเกิดเมืองนอน ซึ่งจากการศึกษาพบว่า กวีนิพนธ์ที่กล่าวถึงความรู้สึกที่ต้องออกเดินทางนี้มีลักษณะที่โดดเด่นแตกต่างจากยุคสมัยก่อนหน้า ซึ่งปัจจัยสำคัญที่ทำให้กวีนิพนธ์ที่กล่าวถึงการเดินทางในสมัยราชวงศ์ซ่งมีลักษณะที่โดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์สำคัญคือ

ประการแรก ความคิดพื้นฐานของคนในสมัยราชวงศ์ซ่งเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ จะมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการดำรงอยู่ตัวตนของปัจเจกบุคคลและคุณภาพชีวิตของมนุษย์เป็นสำคัญ ในขณะที่ในสมัยก่อนหน้านั้น โดยเฉพาะในสมัยราชวงศ์ถัง จะมุ่งเน้นไปที่ความสำคัญของสังคมภายนอกมากกว่าความเป็นปัจเจกบุคคล ประการที่สอง มาตรฐานของการประเมินค่าด้านคุณภาพชีวิตและความชั่วดีเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือคนในสมัยราชวงศ์ซ่งจะให้ความสำคัญต่อสถาบันครอบครัวและคนรักมากกว่าสิ่งอื่นใด ก่อให้เกิดความรู้สึกที่ว่า บ้านคือสิ่งที่อบอุ่นและเป็นที่พักพิงอันปลอดภัย เมื่อต้องเผชิญกับความยากลำบากขณะเดินทาง บ้านจึงกลายเป็นกำลังใจและเครื่องยึดเหนี่ยวที่สำคัญตลอดระยะเวลาของการเดินทาง ประการสุดท้าย จากสภาพสังคมที่วุ่นวายในสมัยราชวงศ์ซ่งที่เกิดการแตกแยกระหว่างกลุ่มความคิดใหม่และกลุ่มความคิดเก่าในสมัยราชวงศ์ซ่งเหนือและการรุกรานจากต่างชาติในสมัยราชวงศ์ซ่งใต้ ทำให้ประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มปัญญาชนเกิดความรู้สึกหลงทาง สิ่งเดียวที่พอจะเป็นที่พักพิงอันปลอดภัยก็มีเพียงบ้านและครอบครัวเท่านั้น (Shen Jiazhuang, 2005: 281-283)

5.1.2 ทุ๊กซ์จากการพลัดพรากจากบิดามารดา

การกล่าวถึงครอบครัวและบิดามารดา เป็นสิ่งที่พบเห็นได้บ่อยที่สุดในวรรณกรรมและกวีนิพนธ์การเดินทาง เพราะเมื่อมีการเดินทางย่อมมีการจากบ้านจากครอบครัว ดังนั้นจึงไม่แปลกที่เมื่อต้องเผชิญกับความยากลำบากและความเหงาแล้ว ครอบครัวจะเป็นสิ่งแรกที่กวีจะนึกถึง สำหรับการคิดถึงครอบครัวในกวีนิพนธ์จะมีความสัมพันธ์ลึกซึ้งกับแนวคิดสำคัญในวัฒนธรรมจีนคือ แนวคิดครอบครัว 家庭观念 เป็นแนวคิดที่กล่าวถึงความสัมพันธ์และหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว เช่น ในคัมภีร์ประวัติศาสตร์ ได้กล่าวไว้ว่า คำสอนห้าประการต่อบุคคลทั้งสี่ บิดามีคุณธรรม มารดามีเมตตาที่ชายมีไมตรีน้องชายเคารพ บุตรกตัญญู ภายในสงบภายนอกสำเร็จ¹¹⁵ ในคัมภีร์หลี่หรือคัมภีร์ที่ว่าด้วยพิธีกรรมและจรรยาต่างๆ 礼记 ได้กล่าวไว้เช่นเดียวกันว่า สิ่งใดที่เรียกว่าคุณธรรมของมนุษย์

¹¹⁵ ...五教于四方，父义，母慈，兄友弟恭，子孝，内平外成。《史记·五帝本纪》

บิดาเมตตา บุตรกตัญญู พี่ชายดีงาม น้องชายเคารพ สามีมี่คุณธรรม ภรรยาเชื่อฟัง อาวุโสกรุณา ผู้เยาว์ทำตาม ราชอาณาจักร ขุนนางภักดี คือคุณธรรมสิบประการ¹¹⁶ หรือแม้แต่ในราชวงศ์ช่งเองก็ให้ความสำคัญกับแนวคิดนี้เช่นกัน ดังที่จูซีได้กล่าวไว้ว่า บิดาและบุตรมีสายสัมพันธ์ ราชาและขุนนางมีคุณธรรม สามีและภรรยามีความแตกต่าง อาวุโสและผู้เยาว์มีลำดับ มิตรสหายมีสัจจะ...ผู้เรียนควรศึกษาดังนี้¹¹⁷ จากแนวคิดดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญของครอบครัวในสังคมจีน โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับบุตรที่เน้นไปที่ความเมตตากรุณาและความกตัญญูรู้คุณอันเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด (Zhang Junli and Li Dongmei, 2008: 171) ความกตัญญูจัดเป็นคุณธรรมพื้นฐานของมนุษย์ ดังนั้นเมื่อเกิดการเดินทางไกลขึ้น หน้าที่ที่บุตรพึงกระทำต่อบิดามารดาคือการดูแลปรนนิบัติบิดามารดาจึงขาดหายไป ความรู้รับผิดชอบต่อสิ่งที่ตนเองไม่อาจกระทำจึงติดตามไปด้วย

สำหรับกวีนิพนธ์ฉือในสมัยราชวงศ์ช่ง แม้ว่าจะยังคงได้รับแนวคิดเรื่องความสำคัญของครอบครัวเช่นเดียวกับในสมัยอื่น หากแต่ในกวีนิพนธ์ฉือได้แสดงให้เห็นถึงมุมมองต่อเรื่องความกตัญญูกับความคิดถึงอย่างโดดเด่น ได้แก่ *ว่างห่วนหาง* และ *ชีอวีซุนมาน* ของ *เฉินเต๋ออู่*

望远行¹¹⁸

作者: 陈德武

城头初鼓，天街上、渐渐行人声悄。半窗风月，一枕新凉，睡熟不知天晓。最是家山千里，远劳归梦，待说离情难觉。觉来时，帘外数声啼鸟。谁道。为甚新来消瘦，底事恹恹烦恼。不是悲花，非干病酒，有个离肠难扫。怅望江南，天际白云飞处，念我高堂人老。

¹¹⁶ 何谓人义，父慈、子孝、兄良、弟悌、夫义、妇听、长惠、幼顺、君仁、臣忠，十者谓之十义。《礼记》

¹¹⁷ 父子有亲，君臣有义，夫妇有别，长幼有序，朋友有信。...学者学此而已。《白鹿洞书院学规》

¹¹⁸ ว่างห่วนหาง (มองทางแสนไกล) 望远行 เป็นชื่อเรียกฉือโผ เดิมเป็นชื่อท่วงทำนองหลักในสมัยราชวงศ์ถัง มีทั้งแบบสี่ขวลิ่ง และแบบม่านฉือ ถิ่นแบบสี่ขวลิ่ง 1 บทมี 2 ท่อน ทั้งหมด 55 หรือ 60 คำ ถ้าเป็นม่านฉือ 1 บทมี 2 ท่อน ทั้งหมด 106 คำ ในสมัยราชวงศ์ช่งนิยมประพันธ์แบบม่านฉือ (Tang Gaocai, editor, 2009: 2638)

ว่างห้วงทาง

ประพันธ์โดย เฉินเต๋ออู่

เสียงกลองแรกบนกำแพงเมือง

บนท้องฟ้าและถนน เสียงคนเดินทางค่อยจางหาย

หน้าต่างครึ่งบานสายลมจันทรา

หมอนหนาวต้นฤดูใบไม้ร่วง นิทรานิทมิฐ์ว่าอุษาสาว

กลับไปในพื้นที่อันแสนไกล คือบ้านเกิดห่างพันลี้

หากพูดถึงอารมณ์แยกจากยากนิทรา

เมื่อคืน นอกม่านเสียงวิหคกู่ร้อง

ใครกล่าว ว่าเหตุใดมาใหม่จึงฝ้ายหอม

เป็นเพราะกลัดกลุ้มจนอ่อนเพลีย

หาใช่ด้วยเสียใจกับมวลบุปผา หาใช่ด้วยยังมีสร้างจากสุรา

หากดวงใจเต็มไปด้วยความอาลัยจากที่ไม่อาจลบเลือน

เพ่งมองไปยังเจียงหนัน

บนฟากฟ้า หมู่เมฆมาล่องลอย คิดคำนึงถึงผู้ชราในคูหาสูง

กวีนิพนธ์นี้ บทนี้ เป็นการแสดงอารมณ์ความรู้สึก โศกเศร้าจากการพลัดพรากจากครอบครัว และบิดามารดา บทแรก แสดงภาพของเวลาที่กำลังจะเข้าสู่กลางคืน ภาพความวุ่นวายของผู้คนค่อยๆ จางหายไป เมื่อกวีหลับก็ฝันถึงครอบครัวของตัวเองที่อยู่ไกลแสนไกล บทที่สอง กวีแสดงภาพของ ความคิดถึงบ้านจนร่างกายฝ้ายหอม โดยเฉพาะในประโยคสุดท้ายที่กล่าวว่า หมายถึง การคิดถึงบิดามารดานั่นเอง

惜余春慢¹¹⁹

作者: 陈德武

阑葺疏芦，帘编小苇，好个清幽公馆。栽槐夹道，种菊盈轩，景物便堪咏玩。门外一番雨馀，嫩绿缘枝，浅清清眼。悄无人，一枕新凉睡觉，燕泥香暖。 暮地里、对景伤怀，思量无限。回首故园春远。松期竹待，壑谔林嘲，苦被浮名牵绊。一种思情最长，万叠江山，怎生遮断。向北堂见了，忘忧萱草，此心方满。

ชื่อวิษุณม่าน

ประพันธ์โดย เฉินเต๋ออู่

ระเบียงหลังคามุงจากต้นอ้อบางตา ม่านถักด้วยต้นกก ช่างเป็นคฤหาสน์ทิ้งดงาม
 ต้นหวายที่ปลูกริมทาง ดอกเบญจมาศปลูกเต็มหน้าต่าง บรรยากาศช่างน่าชื่นชม
 ด้านนอกประตูฝนเพิ่งจะหยุด สีเขียวอ่อนตามกิ่งไม้ สะอาดสบายตา
 เจียบสงัดไร้ผู้คน นิทรabenหมอนหนาวต้นฤดูใบไม้ร่วง กลิ่นหอมของโคลนรั้งกนางแอ่น
 จับปล้นนั้น ทิวทัศน์ก่อความรู้สึกรีบปวด ความคิดมากมาย
 มองกลับไปฤดูใบไม้ผลิบ้านเกิดที่แสนไกล
 ท่ามกลางหมูสนและต้นไผ่ เสียงร้องแห่งหุบเขาเสียงหัวเราะแห่งพฤษภไพร
 ยากล้าปากเพราะถูกชื่อเสียงจอมปลอมลากผูกติด
 ความคิดถึงหนึ่งที่ยาวที่สุด สายน้ำภูเขามากมายสลับซับซ้อน เหตุใดจึงมาขวางกั้น
 มองไปทางห้องเหนือ ดอกหญ้าชวนเฝ้าลิ้มความทุกข์ ดวงใจนี้เต็ม

กวีนิพนธ์นี้บ่งชี้ให้เห็นภาพของกวีที่เดินทางจากบ้านมาในฤดูใบไม้ร่วง บทแรก บรรยายถึงสภาพที่พักของกวีที่ทิ้งดงาม ธรรมชาติรอบกายที่สุขสบาย แต่บทที่สอง กวีกลับนึกถึง ช่วงเวลาที่ตนเดินทางจากบ้าน จากครอบครัวและความคิดถึงอย่างสุดที่จะพรรณนาได้

¹¹⁹ ชื่อวิษุณม่าน (บทเพลงอาวรณ์ปลายฤดูใบไม้ผลิ) 惜余春慢 เป็นชื่อเรียกชื่อไป 1 บทมี 2 ท่อน ทั้งหมด 109 หรือ 111,113 คำ (Tang Gaocai, editor, 2009: 2630)

ทั้งสองบทแสดงให้เห็นถึงอาการของโรคคิดถึงบ้าน การคิดถึงบ้านในที่นี้มุ่งไปที่บิดามารดาเป็นสำคัญ เพราะคำว่า *ผู้ชราในคูหาสูง* และ *ห้องทางเหนือ* เป็นคำที่ใช้เรียกที่อยู่หรือห้องของบิดามารดาตามลักษณะการปลูกบ้านแบบโบราณของจีน คือ บิดามารดาจะอยู่เรือนที่ปลูกอยู่ทางทิศเหนือของตัวบ้าน หรืออยู่ในตำแหน่งสูงสุดของบ้าน นอกจากนี้ *ดอกหญ้าชวนเฉ่า* ในความเชื่อของชาวจีนแล้วยังหมายถึงมารดาได้อีกด้วย (Shen Jiazhuang, 2005: 285) ความคิดถึงบิดามารดาที่กวีถ่ายทอดออกมามีลักษณะพิเศษคือ เป็นลักษณะของบุตรที่รำร้องเรียกหาบิดามารดายามที่ตนเองต้องจากบ้านไปไกล ซึ่งแม้ว่าแนวคิดเรื่องความกตัญญูจะเป็นเรื่องสามัญสำหรับพื้นฐานของคุณธรรม หากแต่เมื่อพูดถึง *ความคิดถึง* ที่ *ยาวนานที่สุด* นี้กลับพบได้น้อยมากในกวีนิพนธ์ยุคก่อนหน้า กล่าวคือตามปกติแล้วเมื่อกกล่าวถึงบิดามารดาก็จะมีลักษณะของความกตัญญูตามหน้าที่ของบุตรพึงกระทำต่อบิดามารดาหรือกล่าวถึงความโศกเศร้าที่ไม่อาจปรนนิบัติบิดามารดาได้ หรือเป็นการอยากทราบข่าวคราวความเป็นไปของท่านทั้งสอง หากแต่ในสมัยราชวงศ์ซ่ง ลักษณะการกล่าวถึงบิดามารดาจะเน้นไปที่ความรู้สึกรักและคิดถึงที่บุตรมักจะรู้สึกยามที่ต้องห่างจากอก เป็นการโหยหาความรักจากบิดามารดา (Shen Jiazhuang, 2005: 285) และเกิดการตระหนักว่าแท้จริงแล้วตนควรจะอยู่เคียงข้างเพื่อดูแล ไม่ใช่มองว่า *ความกตัญญู* เป็นสิ่งที่ต้องกระทำตามหน้าที่ อีกทั้งลักษณะการกล่าวถึงบิดามารดานั้นไม่จำเป็นต้อง สูงส่งและสวยงาม หากแต่ใช้ภาษาที่เรียบง่ายสื่อถึงอารมณ์ความรู้สึกคิดถึงบิดามารดาอย่างสุดซึ้งแทน

5.1.3 ทุกข์จากการพลัดพรากจากคนรัก

นอกจากความทุกข์ที่เกิดจากการคิดถึงครอบครัวและบ้านเกิดแล้ว สิ่งที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์อีกอย่างหนึ่งในกวีนิพนธ์คือว่าด้วยการเดินทางสมัยราชวงศ์ซ่งคือ ความทุกข์จากการคิดถึงหญิงคนรัก เนื่องจาวรรณกรรมและกวีนิพนธ์ในยุคก่อนราชวงศ์ซ่งจะไม่นิยมการเขียนถึงความรักระหว่างชายหญิงอย่างเด่นชัดหรือเจาะจง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรักที่ไม่เป็นไปตามจารีตประเพณี อีกทั้งไม่นิยมเขียนถึงผู้หญิงที่มีลักษณะมีความเป็นผู้หญิงอย่างแท้จริง เช่น การแสดงอารมณ์ความรู้สึกของผู้หญิงในฐานะที่เป็นผู้หญิง ปัจจัยสำคัญที่ทำให้กวีสมัยราชวงศ์ซ่งหันมาให้ความสนใจเรื่องผู้หญิงกันมากขึ้นนั้น เกิดจากแนวคิดสำคัญคือ *การปลดปล่อยของมนุษย์* 人的解放 กล่าวคือ เป็นการมุ่งเน้นให้คุณค่าและความสำคัญต่อมนุษย์ด้วยกัน และหนึ่งในหัวข้อที่สำคัญคือ การปลดปล่อยความเป็นหญิง ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประการ คือ ประการแรก การที่ผู้ชายในสมัยราชวงศ์ซ่งมีมุมมอง

ต่อผู้หญิงเปลี่ยนไป คือ ผู้ชายเริ่มมองว่า ผู้หญิงเป็นคน ดังนั้นผู้หญิงจึงมีคุณค่าในความเป็นคน เช่นเดียวกับผู้ชาย และประการที่สอง ผู้หญิงเองก็เริ่มตระหนักว่า ตนเองก็คือคนเช่นเดียวกับผู้ชาย ดังนั้นผู้หญิงจึงควรได้รับสิทธิในความเป็นคน เช่นเดียวกับผู้ชาย (Shen Jiazhuang, 2005: 195)

หวางจ้าว 王灼 (ค.ศ. 1081—1162) กวีสำคัญในสมัยราชวงศ์ซ่งได้กล่าวไว้ในหนังสือ *ปี่จี้ ม่านจื่อเล่มที่หนึ่ง* 碧鸡漫志一卷 ว่า คนปัจจุบันสนใจเสียงของผู้หญิง 今人独重女音 ทำให้เกิดวรรณกรรมและกวีนิพนธ์จำนวนมากที่เริ่มกล่าวถึงผู้หญิงในแง่ต่างๆ เช่น ความงาม ความดี ความอัจฉริยภาพ ความน่าสงสาร และมีกรให้คุณค่าหรือเคารพให้เกียรติในความเป็นผู้หญิง อีกทั้งมุมมองของผู้ชายในสมัยราชวงศ์ซ่ง โดยเฉพาะปัญญาชนเกี่ยวกับภรรยา (ทั้งภรรยาหลวง ภรรยาหน้าและหญิงคนรัก) ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่มองว่าภรรยาคือผู้ตาม ผู้อาศัย และเป็นสมบัติของสามี เปลี่ยนเป็นภรรยาคือเพื่อนที่รู้ใจ เป็นคู่ชีวิต ก่อให้เกิดความสัมพันธ์รูปแบบใหม่ระหว่างชายกับหญิง ที่มีลักษณะเท่าเทียมกันในด้านความรัก ความคิดถึง กวีนิพนธ์นี้ที่แสดงภาพความเท่าเทียมกันลักษณะนี้ ได้แก่ *ปู้ส่วจื่อ* ของ หลี่จื่ออี้

卜算子

作者:李之仪

我住长江头，君住长江尾。日日思君不见君，共饮长江水。此水几时休，此恨几时已？只愿君心似我心，定不负相思意。

นักพยากรณ์

ประพันธ์โดย หลี่จื่ออี้

ข้าอยู่ต้นแม่น้ำ ท่านอยู่ท้ายแม่น้ำ

วันแล้ววันเล่าคิดถึงท่านแต่ไม่เห็นท่าน

แม้จะค้ำน้ำค้างเจียงค้วยกัน

เมื่อใดสายน้ำนี้จะหยุดรินไหล

เมื่อใดความ โศกเศร้านี้จะยุติ

เพียงปรารถนาใจท่านเหมือนใจข้า

ย่อมคิดถึงซึ่งกันและกัน

กวีนิพนธ์บทนี้ กวีบรรยายความรู้สึกของผู้หญิงผ่านเสียงของผู้หญิง แม้ว่าจะอยู่ห่างกัน แต่กวีเลือกใช้น้ำนางเจียงเป็นตัวแสดงระดับบ่งบอกสถานะของผู้หญิงและผู้ชายว่าอยู่บนแม่น้ำเหมือนกัน ดื่มน้ำจากแม่น้ำสายเดียวกัน แสดงให้เห็นความเท่าเทียมกันหรือการอยู่ในระดับเดียวกัน หากแต่กวีเลือกใช้ให้ผู้หญิงอยู่ต้นแม่น้ำเพราะสามารถสื่อความคิดถึงสายน้ำให้ไหลไปหาชายคนรักของเธอได้ จากกวีนิพนธ์ข้างต้น ไม่ว่าจะสื่อผ่านเสียงของชายหรือเสียงของหญิง แต่ล้วนแสดงให้เห็นถึงมุมมองที่มองความเสมอภาคระหว่างชายและหญิงอย่างชัดเจน

ลักษณะกวีนิพนธ์สื่อที่แสดงภาพความเท่าเทียมกันของสามีภรรยา การเป็นเพื่อนคู่ชีวิตและเป็นส่วนหนึ่งของกันและกันที่มีชื่อเสียงอีกบทหนึ่ง ได้แก่ *เจ้อกุเถียน* ของ *เหอจู่*

鸛鵲天¹²⁰

作者：贺铸

重过闾门万事非，同来何事不同归！梧桐半死清霜后，头白鸳鸯失伴飞。原上草，露初晞。旧栖新垄两依依。空床卧听南窗雨，谁复挑灯夜补衣。

เจ้อกุเถียน

ประพันธ์โดย *เหอจู่*

ผ่านประตูขางเหมินอีกครั้งทุกอย่างเปลี่ยน มาด้วยกันเหตุใดจึงไม่กลับด้วยกันเล่า
ต้นหวูดตายครั้งต้นหลังน้ำค้างแข็งผ่านพ้น นกยวนยางผมขาวขาดคู่บิน
หญ่กลางทุ่ง น้ำค้างเริ่มเหือดแห้ง
บ้านเก่าหลุมศพใหม่แยกจากกันได้อย่างไร
บนเตียงนอนที่ว่างเปล่าฟังเสียงฝนทางหน้าต่าง ยามค่ำใครเล่าจะจุดตะเกียงซ่อมเสื้อผ้า

จากกวีนิพนธ์จะเห็นว่า กวีเลือกใช้คำว่า *ไม่ได้กลับด้วยกัน ตายครั้งต้น ขาดคู่บิน เตียงนอนที่ว่างเปล่า* ล้วนแสดงให้เห็นถึงความรู้สึกของคนที่กำลังขาดคู่ชีวิต เมื่อภรรยาตายจากไปก็เหมือนชีวิตที่หายไปครึ่งหนึ่ง นกยวนยางหรือนกเป็ดน้ำ สำหรับชาวจีนแล้วเป็นเสมือนสัญลักษณ์ของคนรักที่จะต้องอยู่คู่กันเหมือนกับธรรมชาติของนกยวนยาง เพราะนกยวนยางเป็นนกที่รักเดียวใจเดียว มีคู่ชีวิต

¹²⁰ *เจ้อกุเถียน* (นกเจ้อกุนบนฟากฟ้า) 鸛鵲天 เป็นชื่อเรียกชื่อไป 1 บทมี 2 ท่อน ทั้งหมด 55 คำ (Tang Gaocai, editor, 2009: 2642)

แค่ตัวเดียว หากตัวใดตัวหนึ่งตายจากไป อีกตัวไม่นานก็จะตายตาม กวีเลือกใช้คำว่า *ครึ่ง* สะท้อนให้เห็นถึงมุมมองของกวีที่มีต่อภรรยาอย่างเท่าเทียมกัน *มาด้วยกัน* แสดงให้เห็นถึงการเดินเคียงข้างกัน ไม่มีใครเหนือกว่าใคร แสดงถึงลักษณะการแสดงความเท่าเทียมกันระหว่างชายหญิง

นอกจากมุมมองภรรยาเป็นเพื่อนชีวิตและความเท่าเทียมกันระหว่างสามีภรรยาแล้ว สำหรับปัญญาชนในสมัยราชวงศ์ซ่งภรรยายังเป็นผู้ที่ตนสามารถพักพิงหัวใจยามที่ทุกข์ทนได้อีกด้วย ดังนั้นยามที่ต้องออกเดินทางไกล ผู้ที่จะสามารถเข้าใจความรู้สึกทุกข์ทนของกวีได้ดีที่สุดก็คือ ภรรยาและหญิงคนรัก กวีนิพนธ์นี้มีชื่อเสียงที่สะท้อนแนวคิดนี้ได้อย่างชัดเจน คือ *กุยเฉาฮวน* ของ หลิวหย่ง

归朝欢¹²¹

作者：柳永

别岸扁舟三两只。葭苇萧萧风淅淅。沙汀宿雁破烟飞，溪桥残月和霜白。渐渐分曙色。路遥山远多行役。往来人，只轮双桨，尽是利名客。一望乡关烟水隔。转觉归心生羽翼。愁云恨雨两牵萦，新春残腊相催逼。岁华都瞬息。浪萍风梗诚何益。归去来，玉楼深处，有个人相忆。

กุยเฉาฮวน

ประพันธ์โดย หลิวหย่ง

ฝั่งน้ำห่างไกลมีเรือจอดสองสามลำ

กกอ้อพริ้วพริ้วลมพัดหวิวหวิว

เกาะทรายน้อยกลางน้ำห่านป่าไผ่บินขยายหมอก สะพานข้ามธาร จันทรเสี้ยวและน้ำค้างแข็งขาว

แสงเงินแสงทองค่อยๆจางหาย หนทางยาวภูผาไกลคนมากมายเดินทาง

คนที่ไปมา คันรถพายคู่ ล้วนเพื่อชื่อเสียงและประโยชน์

เมื่อมองไปยังบ้านเกิด ไอ่หมอกแยกห่าง

อยากติดปีกบินกลับไป

ความรู้สึกพลัดพรากของคู่รักผูกพันทั้งสอง ใบไม้ผลิใหม่ฤดูหนาวโหดร้ายผลัดกันเร่งรีบ

¹²¹ กุยเฉาฮวน (พรรษากลับคืนสู่ราชสำนัก) 归朝欢 เป็นชื่อเรียกชื่อไผ่ 1 บทมี 2 ท่อน ทั้งหมด 104 คำ (Tang Gaocai, editor, 2009: 2630)

กาลเวลาล้วนแต่ผ่านไปอย่างรวดเร็ว

จอกแหวนบนเกลียวคลื่นต้นหญ้าชูดันลือลมมีประโยชน์อันใด

กลับไปเถิด หอหยกที่อยู่ลึก มีคนหนึ่งระลึกถึงซึ่งกันและกัน

หลิวหย่ง เป็นกวีที่มีชีวิตอยู่ในสมัยราชวงศ์ซ่งเหนือ กวีนิพนธ์บทนี้ เป็นการแสดงให้เห็นถึงความรู้สึกของกวีที่ต้องเดินทางจากหญิงที่รัก บทแรก บรรยายถึงสภาพทิวทัศน์ที่ได้พบเห็น ขณะเดียวกันก็นำมาถ่ายทอดความรู้สึกอ้างว้างเดียวดายของกวี *ฝั่งน้ำห่างไกลมีเรือจอดสองสามลำ* หมายถึงกวีอยู่คนเดียวบนเรือกลางน้ำ *ห่านป่า* หมายถึงความรู้สึกคิดถึงบ้านและคนรัก *จันทร์เสี้ยว* หมายถึง การไม่ได้อยู่พร้อมหน้าพร้อมตากับคนรัก ตรงข้ามกับจันทร์เพ็ญ *น้ำค้างแข็งขาว* ยิ่งเพิ่มความรู้สึกเหงาให้แก่ผู้ที่เดินทาง ตอนเช้า ผู้คนเริ่มออกเดินทาง กวีเปรียบเทียบการเดินทางของคนก็เพื่อชื่อเสียงลาภยศเท่านั้น

บทที่สอง กวีพูดถึงความรู้สึกที่อยากกลับบ้าน ไปหาคนที่กวีรัก *ใบไม้ผลิใหม่ฤดูหนาว โหดร้ายผลัดกันเร่งรีบ* *กาลเวลาล้วนแต่ผ่านไปอย่างรวดเร็ว* หมายถึง เวลาที่ผ่านไปอย่างรวดเร็ว *จอกแหวนบนเกลียวคลื่นต้นหญ้าชูดันลือลมมีประโยชน์อันใด* หมายถึงชีวิตของกวีที่เดินทางพเนจรรวดเร็ว เหมือนกับจอกแหวนบนเกลียวคลื่น ซึ่งสุดท้ายแล้วกลับดูไร้ประโยชน์ เพราะฉะนั้นสิ่งเดียวที่กวีปรารถนาก็คือ การกลับไปหาหญิงคนรัก คำว่า *หอหยก* หมายถึง ภรรยาหรือหญิงคนรัก ซึ่งเป็นผู้ที่คอยคิดถึงกวีและกวีก็คิดถึงนางอันเป็นที่รักเช่นกัน

กวีนิพนธ์นี้ที่บรรยายถึงความคิดถึงหญิงคนรักที่มีชื่อเสียงของหลิวหย่งอีกบทหนึ่ง ได้แก่ *อวี๋หลินหลิง*

雨霖铃¹²²

作者:柳永

寒蝉凄切，对长亭晚，骤雨初歇。都门帐饮无绪，留恋处、兰舟催发。执手相看泪眼，竟无语凝噎。念去去、千里烟波，暮霭沉沉楚天阔。多情自古伤

¹²² อวี๋หลินหลิง (ระฆังกลางสายฝน) 雨霖铃 เป็นชื่อเรียกชื่อไผ่ เดิมเป็นชื่อท่วงทำนองเพลงในสมัยราชวงศ์ถัง ดำเนินมาแล้วว่า จักรพรรดิถังเสวียนจงแห่งราชวงศ์ถัง 唐玄宗 หลังจากเหตุการณ์กบฏอันลู่ซาน 安禄山 ขณะเดินทางลี้ภัยได้ขึ้นเสวยระฆังท่ามกลางสายฝนและระลึกถึงพระสนมหยางกุ้ยเฟย 杨贵妃 1 บทมี 2 ท่อน ทั้งหมด 103 คำ (Tang Gaocai, editor, 2009: 2633)

离别，更那堪、冷落清秋节！今宵酒醒何处？杨柳岸、晓风残月。此去经年，应是良辰好景虚设。便纵有千种风情，更与何人说？

ระฆังกลางสายฝน

ประพันธ์โดย หลิวหย่ง

จึกจั้นฤดูหนาวหอยเหงาอ้างว้าง ข้างหน้าของศาลายามเย็น เมื่อฝนเพิ่งจะหยุด
ที่ประตูเมืองการคิมที่ไม่มีวันจบ ที่ที่เราปล่อยให้เวลาผันผ่าน แต่เรือกลับคอยให้ข้าจากไป
จับมือกันและมองดูน้ำตาที่นองหน้า ไม่มีคำพูดใดล้าคอตีบตัน
เมื่อคิดถึงการเดินทางพันลี้ผ่านม่านหมอกและเกลียวคลื่น
เมฆยามเย็นลอยต่ำภายใต้ท้องฟ้าทางใต้ที่กว้างใหญ่

คู่รักต้องเผชิญความโศกเศร้าของการพลัดพรากมาแต่ครั้งอดีต
แล้วข้าจะทนกับฤดูใบไม้ร่วงที่หนาวเหน็บนี้ได้อย่างไรเล่า
คืนนี้ จะตื่นจากสุรา ณ ที่ใด ฟังน้ำตื้นหลิว สามลมยามเช้าและจันทร์เสี้ยว
การไปครั้งนี้ยาวนาน ช่วงเวลาที่ดีและทิวทัศน์ที่งดงามไร้ความหมาย
แม้ว่าจะมีความรู้สึกที่มากมาย จะบอกกล่าวกับผู้ใดได้เล่า

หลิวหย่ง เกิดมาในครอบครัวบัณฑิตที่มีความเชื่อถือในลัทธิขงจื้ออย่างแน่วแน่ ทำให้ตั้งแต่เด็กเขาได้รับการปลูกฝังทั้งแนวคิดและความรู้ในลัทธิขงจื้อ เมื่อเป็นหนุ่มเขาจึงตัดสินใจออกเดินทางเพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์และสอบเข้ารับราชการ แต่ก็ต้องผิดหวังเรื่อยมา เขาเดินทางไปถึงเมืองหลวง และได้หลงอยู่กับความรุ่งเรืองและงดงามของเมืองหลวงและมีเพื่อนเป็นหญิงคณิกาจำนวนมาก ดังนั้นเขาจึงเข้าใจในชีวิตของหญิงสาวพวกนี้ (Tang Gaocai, 2009: 2467)

กวีนิพนธ์บทนี้แสดงให้เห็นถึงการร่ำลาจากกันของกวีและคนรัก บทแรก กวีบรรยายถึงการลาจากกันระหว่างตัวกวีกับหญิงคนรัก กวีเลือกใช้สัญลักษณ์ของการเดินทางคือ ศาลาและเรือ คำว่า ศาลา 长亭 หมายถึงศาลาที่จอดม้าเร็วทุกๆ 10 ลี้ มีไว้สำหรับพักผ่อนระหว่างการเดินทาง กวีรู้สึกไม่อยากลาจากหญิงคนรัก จับมือกันและมองดูน้ำตาที่นองหน้า ไม่มีคำพูดใดล้าคอตีบตัน แสดงความรู้สึก

เศร้าโศกจากการลาจากที่ไม่สามารถบรรยายเป็นคำพูดได้ นอกจากท่าทางการก้มมือและน้ำตาที่นอง
โบหน้า

ในบทที่สอง กวีบรรยายถึงความรู้สึกเมื่อจากลาหญิงคนรักแล้ว กวีเลือกใช้สัญลักษณ์ของ
การลาจากกัน คือ *ต้นหลิว* ที่หมายถึงจากหยุดอยู่ และ *จันทร์เสี้ยว* หมายถึง การลาจากและการไม่ได้อยู่
พร้อมหน้ากัน แม้ว่ากวีจะได้พบกับความงดงามของทิวทัศน์แต่ก็ไม่มีคนที่กวีจะถ่ายทอดหรือบอก
ความรู้สึกได้

จากกวีนิพนธ์ทั้งหมดที่ยกตัวอย่างมา ล้วนแสดงให้เห็นถึงความทุกข์ทรมานของการ
เดินทางทั้งสิ้น แต่กระนั้น ใจว่ากวีทุกคนจะก้มหน้ายอมรับความทุกข์ของการเดินทางเท่านั้น เพราะกวี
ก็เกิดการตั้งคำถามถึงการเดินทางด้วยว่า แท้จริงแล้วการเดินทางคืออะไรและเพื่ออะไรกันแน่ กวี
นิพนธ์ถือที่แสดงให้เห็นการตั้งคำถามเรื่องการเดินทางอย่างเด่นชัด ได้แก่ *ปาเชิงกันโจว* ของ หลิวหย่ง

八声甘州

作者:柳永

对潇潇暮雨洒江天，一番洗清秋。渐霜风凄紧，关河冷落，残照当楼。
是处红衰翠减，苒苒物华休。惟有长江水，无语东流。 不忍登高临远，望故乡
渺邈，归思难收。叹年来踪迹，何事苦淹留？想佳人妆楼凝望，误几回天际识归
舟？争知我、倚阑干处，正恁凝愁？

ปาเชิงกันโจว

ประพันธ์โดย หลิวหย่ง

ฝนยามเย็นร่วงหล่นจากฟ้าลงสู่แม่น้ำ

ชะล้างฤดูใบไม้ร่วงให้หนาวเย็น

ลมหนาวยะเยือกค่อยเคลื่อนคลาน

ด่านและแม่น้ำหนาวเหน็บเจียบเหงา

แสงอาทิตย์ยามลับฟ้าส่องเข้าในศาลา

ดอกไม้แดงโรยราใบไม้เขียวร่วงหล่นทั่วทุกที่

ความงดงามของสรรพสิ่งจางหายไป

มีเพียงแต่แม่น้ำจางเจียง

ที่ไหลเรียบเรียบไปทางทิศตะวันออก

มีอาจทนขึ้นเขามองไปยังที่ไกลแสนไกล

เพ่งมองบ้านเกิดแสนไกลอันเลือนราง

ความปรารถนาที่จะกลับยากที่จะเก็บไว้

ถอนใจให้กับการเดินทางปีแล้วปีเล่า

เหตุใดต้องทนทุกข์กับการอยู่ที่อื่นอันยาวนาน

นึกถึงหญิงงามบนศาลาที่เงยหน้ามองออกไป

ก็ครั้งที่เข้าใจผิดคิดว่าคือเรือของคนรักกลับมา

รู้ได้เช่นไรว่าชายฝั่งฝั่งเบียง กำลังเป็นทุกข์กังวลใจอย่างแสนสาหัส

กวีนิพนธ์บทนี้ ประพันธ์ขึ้นเพื่อถ่ายทอดความรู้สึกอ่าวว่าง เดียวดายและคิดถึงบ้านของกวียามที่ต้องเดินทางไปตามที่ต่างๆ บทแรกพูดถึงบรรยากาศและทิวทัศน์ในฤดูใบไม้ร่วง สายฝน ดอกไม้ ใบไม้ ลมหนาว ล้วนเพิ่มความรู้สึกหงอยเหงาและอ่าวว่าง ความงามของธรรมชาติเลือนหายไป จะมีเพียงแม่น้ำจางเจียงที่ไหลไปไม่หยุดเท่านั้น แสดงให้เห็นถึงบรรยากาศที่ทุกอย่างหยุดนิ่ง มีเพียงสายน้ำที่เคลื่อนไหว เปรียบได้กับเวลาที่ไหลเลื่อนไปไม่หยุดนิ่งหรือเปลี่ยนแปลงเช่นธรรมชาติอื่นๆ กวีนำมาเปรียบเทียบกับชีวิตของคนที่เปลี่ยนผันเรื่อยไปไม่หวนกลับ

บทที่สอง บรรยายถึงความรู้สึกของกวียามเมื่อต้องเดินทางจากที่หนึ่งไปสู่อีกที่หนึ่ง ถอนใจให้กับการเดินทางปีแล้วปีเล่า เหตุใดต้องทนทุกข์กับการอยู่ที่อื่นอันยาวนาน กวีรู้สึกสับสนต่อการเดินทางของตนว่าทำไปเพื่ออะไรกันแน่ การเดินทางของตนนอกจากจะสร้างความ โศกเศร้าให้แก่ตนเองแล้ว ยังสร้างความ โศกเศร้าต่อคนที่เขารักที่เฝ้ารอเขาอยู่เช่นกัน

จากกวีนิพนธ์ดังกล่าว จะเห็นว่ากวีเกิดการตั้งคำถามถึงถึงการเดินทาง และไม่เข้าใจว่าเหตุใดถึงต้องยอมทนทุกข์กับการพลัดพราก ลักษณะการตั้งคำถามถึงความทุกข์ของการเดินทางนี้ เป็นการแสดงให้เห็นว่า แท้จริงแล้วการเดินทางไม่ใช่หนทางที่จะนำไปสู่ความสุขหรือความสำเร็จอย่างแท้จริง แล้วสิ่งใดที่เป็นหนทางที่แท้จริงเล่า

5.2 การเดินทางคือการยุติการเดินทาง

เมื่อมนุษย์เกิดการเรียนรู้ว่าการเดินทางไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดๆแล้วก็ตามล้วนก่อให้เกิดทุกข์ทั้งสิ้น เหตุใดมนุษย์จึงต้องขวนขวายออกเดินทางเพื่ออยู่กับความทุกข์ด้วยเล่า แล้วมนุษย์ควรจะทำอย่างไรเพื่อหลุดพ้นจากการเดินทางอันเป็นทุกข์เหล่านี้ แนวคิดเรื่องการหลุดพ้นจึงเป็นทางเลือกอีกทางหนึ่งสำหรับมนุษย์ผู้ที่กำลังเดินทางอยู่

จากการศึกษาวินิพนธ์นักราชวงศ์ซ่งพบว่า แนวคิดที่สัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องการหลุดพ้นนี้ ได้แก่ แนวคิดการรู้แจ้งในตนและตื่นจากความฝันและแนวคิดการเบิกบานในความทุกข์ ซึ่งแนวคิดทั้งสองประการนี้ คือ ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาหรือวิถีทางที่จะนำไปสู่ทุกขนิโรธหรือการดับทุกข์ การขจัดสิ่งซึ่งกิเลสตัณหาและอวิชชาความไม่รู้ หรือก็คือ “นิพพาน” ตามแนวคิดพุทธศาสนา

5.2.1 การรู้แจ้งในตนและการตื่นจากฝัน

ช่างน่าเศร้าเสียจริงที่บุคคลมองข้ามสิ่งที่อยู่ใกล้
 และเสาะแสวงหาความจริงจากสิ่งที่อยู่ไกล
 เปรียบเหมือนบุคคลที่อยู่กลางน้ำ
 ตะโกนหาน้ำด้วยความหิวกระหาย
 เหมือนกับเด็กจากบ้านที่มั่งคั่ง
 ออกเที่ยวหาทรัพย์ในถิ่นอันยากจน
 กรรมแห่งการเวียนเกิดและเวียนตาย
 คือหนทางอันมืดมิดแห่งอวิชชา
 เราได้ท่องเที่ยวไป
 จากหนทางมืดหนึ่งสู่หนทางมืดอีกอันหนึ่ง
 แล้วเมื่อไหร่เราจึงจะพ้นจากความเกิดและความตาย

(Koko-An Zendo, 7 อ้างถึงใน ทวีวัฒน์ ปุณฺฑริกวิวัฒน์ 2531: 42-43)

จากโคลงดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ความรู้แจ้งในตนเองเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด มนุษย์เราไม่สามารถออกไปแสวงหาความรู้แจ้งหรือความเป็นพุทธะหรือการตรัสรู้ได้จากภายนอก ยิ่งออกไปแสวงหาเท่าไร ก็ยิ่งหลงทางและยิ่งห่างไกลจากความเป็นจริงมากเท่านั้น ความจริงหรือสัจจะเป็นสิ่งที่มิได้อยู่แล้วในจิตใจของเราเองหรือในธรรมชาติอันเป็นแก่นแท้ของเรา เมื่อไม่รู้ มนุษย์ก็ลืมนอกไปท่องเที่ยวเสาะหาจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง แต่เมื่อรู้ก็ย้อนกลับเข้าสู่ธรรมชาติดั้งเดิมของตน คือการค้นพบธรรมชาติแห่งความเป็นพุทธะภายในโดยสมบูรณ์ เมื่อนั้นก็จะสามารถตรัสรู้และเป็นอิสระจากการเวียนว่ายตายเกิด ในโพธิสัตว์ศีลสูตร (Bodhisattva-sila sūtra) ตอนหนึ่งกล่าวว่า *โดยพื้นฐานแล้วธรรมชาติของตัวเอง เป็นสิ่งที่บริสุทธิ์และสะอาด ถ้าเรารู้จิตใจของเราและเห็นถึงธรรมชาติเดิมแท้ของเรา เราทั้งหมดก็จะบรรลุถึงความเป็นพุทธะ* (Lu K'uan Yu, 1969:35 อ้างถึงใน ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์, 2531: 39-40) ซึ่งสิ่งที่เข้ามาทำให้มนุษย์ไม่สามารถค้นพบหรือเข้าถึงธรรมชาติเดิมแท้จริงของตนได้นั้นก็คืออวิชชา คือสิ่งที่เปื้อนรากเหง้าแห่งความคิดอันหลอกลวง ความคิดแบบทวินิยม และความคิดปรุงแต่งทั้งหลาย แต่แท้จริงแล้ว อวิชชาไม่สามารถที่จะทำลายธรรมชาติแห่งความเป็นพุทธะในจิตใจของเราได้เลย (ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์, 2531: 40) ดังนั้น มนุษย์ผู้มีปัญญาจึงควรพิจารณาอวิชชาเหล่านั้นและชำระออกไป

ในกวีนิพนธ์เนื้อที่ปรากฏแนวคิดดังกล่าว ได้แก่ *เขียนชีวชู้ยอิน* ของหวังอันฉือ ที่กล่าวถึงชีวิตคนนั้นคือความฝัน

千秋岁引¹²³

作者:王安石

别馆寒砧，孤城画角，一派秋声入寥廓。东归燕从海上去，南来雁向沙头落。楚台风，庾楼月，宛如昨。无奈被些名利缚，无奈被他情担阁，可惜风流总闲却。当初谩留华表语，而今误我秦楼约。梦阑时，酒醒后，思量着。

¹²³ เขียนชีวชู้ยอิน (บทเพลงพันปีแห่งฤดูใบไม้ร่วง) 千秋岁引 เป็นชื่อเรียกชื่อ 1 บทมี 2 ท่อน ทั้งหมด 71-72 คำ (Tang Gaocai, editor, 2009: 2627)

เขียนวิหะยอื่น
ประพันธ์โดย หวังอันฉื่อ

เสียงแผ่นที่ซึกฝ้าจากที่พักแรม

เสียงแตรบนหอคอยสูง

เสียงแห่งฤดูใบไม้ผลิล่องลอยสู่เวียงฟ้าอันกว้างใหญ่

นกนางแอ่นบินลับกลับตะวันออกเหนือท้องทะเล

ห่านป่าจากแดนใต้ร้อนลงเหนือหาดทรายริมฝั่ง

นึกถึงเมื่ออดีต สายลมแห่งกษัตริย์แคว้นฉู่ แสงจันทร์แห่งหออุวีโหลว

เสียดายถูกซื้อเสียงลาภยศผูกมัด

เสียดายถูกอารมณ์ทำให้เสียเวลา

น่าเสียดายที่ละทิ้งความรักไว้

หากครั้งนั้นไม่ปฏิเสธที่จะกลับบ้าน

วันนี้ก็คงไม่ต้องตระบัดสัตย์

เมื่อฝันสิ้น ตื่นจากสุรา ความคิดจึงไหลล่อง

กวีนิพนธ์บทนี้ หวังอันฉื่อประพันธ์ขึ้นในบั้นปลายของชีวิต ที่ต้องเดินทางหนีไปอยู่ในชนบทหลังจากประสบชะตากรรมในวงราชการ (Fu Demin and Lu Jin, 2008: 69) ใบบทแรก กวีแสดงให้เห็นภาพของกวีที่อยู่ระหว่างการเดินทางในฤดูใบไม้ร่วง เสียงแผ่นที่ซึกฝ้าจากที่พักแรม หมายถึง การนำเสื้อผ้าที่ใช้ใส่ในการเดินทางในฤดูใบไม้ร่วงออกมาซัก (Fu Demin and Lu Jin, 2008: 69) นกนางแอ่น เป็นสัญลักษณ์ของฤดูใบไม้ผลิที่กำลังเดินทางกลับไป และฝูงห่านป่าคือสัญลักษณ์ของฤดูใบไม้ร่วง ทั้งหมดล้วนเป็นการแสดงให้เห็นถึงบรรยากาศของฤดูใบไม้ร่วง นึกถึงเมื่ออดีต สายลมแห่งกษัตริย์แคว้นฉู่ แสงจันทร์แห่งหออุวีโหลว เป็นการแสดงให้เห็นถึงการย้อนรำลึกถึงความสุขในอดีตของตัวกวี

บทที่สอง กวีมองเห็นว่า ที่ผ่านมานั้น ชีวิตของกวีถูกผูกมัดและรัดตรึงไปด้วยการหลงใหลในชื่อเสียงลาภยศ รวมไปถึงการทอดทิ้งหญิงที่ตนรักไว้เบื้องหลังเพียงเพื่อความสำเร็จในชีวิตของตน

หากครั้งนั้นไม่ปฏิเสธที่จะกลับบ้าน วันนั้นก็ไม่ต้องตระบัดสัตย์ สุดท้ายก็รู้สึกเสียใจที่มัวแต่หลงมัว
 เมา จนลืมคำสัญญาที่จะเดินทางกลับไปอยู่บ้านเกิด แต่ทันใดนั้น กวีก็กลับเห็นว่า ทุกสิ่งที่ผ่านมาล้วน
 ไม่ใช่ความจริง กวี “ตื่น” จากความฝัน และ “ตื่น” จากสุราที่ทำให้กวีหลงมัวเมา ผู้วิจัยเห็นว่า กวี
 เลือกใช้ สุรา เป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์หลงมัวเมา เช่นเดียวกับวิชา ที่มาปิดบังจิตใจของมนุษย์ ชื่อเสียง
 เกียรติยศ ความรักและความทุกข์ ล้วนแต่ไม่ใช่ความจริงทั้งสิ้น เมื่อ “รู้” และ “ตื่น” แล้ว กวีก็สามารถ
 “คิด” พิจารณาเรื่องราวทั้งหมดโดยปัญญาที่เปี่ยมด้วยสติของตน

นอกจากวินิพนธ์เนื้อที่แสดงแนวคิดเรื่องชีวิตคนเหมือนความฝันแล้ว ยังมีวินิพนธ์เนื้อที่
 กล่าวถึงจิตใจที่ผ่านการขัดเกลาจนอ่อนใต ได้แก่ *สิงเซียงจื่อ* ของ เกอฉางเกิง

行香子¹²⁴

作者: 葛长庚

题罗浮

满洞苔钱，买断风烟，笑桃花流落晴川。石楼高处，夜夜啼猿。看二更
 云，三更月，四更天。细草如毡，独枕空拳。与山麋、野鹿同眠。残霞未散，淡
 雾沉绵。是晋时人，唐时洞，汉时仙。

สิงเซียงจื่อ

ประพันธ์โดย เกอฉางเกิง

ดูหาใหญ่เต็มไปด้วยตะไคร่ที่กลมราวจินตรา

ถ่านนำมาเพื่อซื้อสายลมและหมอกควัน

หัวเราะให้กับดอกท้อที่ไหนดล่นบนสายน้ำใส

ศาลาหินสูงตระหง่าน ยามค่ำแว่วเสียงฝูงลิง

มองเมฆยามสอง ดวงจันทร์ยามสาม ท้องฟ้ายามสี่

หญ้าละเอียดราวผ้าสักหลาด กำหมัดเปล่าต่างหมอน

นอนหลับเฉกเช่นกวางภูเขาและกวางป่า

¹²⁴ สิงเซียงจื่อ (บทเพลงแห่งกำยาน) 行香子 เป็นชื่อเรียกเนื้อไผ่ 1 บทมี 2 ท่อน ทั้งหมด 64,66 หรือ 68 คำ
 (Tang Gaocai, editor, 2009: 2631)

แสงเงินแสงทองยังไม่จากลา หมอกจางจางลงต่ำ

คือสมัยของคนสมัยจีน ถ้าสมัยถึงเหยา เขียนสมัยอัน

เก๋ฉางเกิง นักพรตในสมัยราชวงศ์ซ่งได้ ประพันธ์กวีนิพนธ์บทนี้ขึ้นขณะที่ออกไปบำเพ็ญพรตในป่าเขา แสดงให้เห็นถึงสภาพจิตใจของกวีขณะฝึกฝนจิต *ภูเขาใหญ่* คือสถานที่ในการฝึกจิต กวีเปรียบเทียบตะไคร่น้ำกับเหรียญเงินตรา ว่าแท้จริงแล้วเงินตราและความร่ำรวยไม่ได้แตกต่างอะไรกับสิ่งในธรรมชาติ ดอกท้อและสายน้ำ มาจาก ตำนานต้นน้ำดอกท้อ ของ เกาฮวนหมิง ที่พูดถึงดินแดนอุดมคติของจีน หากแต่กวีกลับ หัวเราะ ไล่ แสดงถึงความพอใจของกวีต่อความสุขรอบตัว *มองเมฆยามสอง ดวงจันทร์ยามสาม ท้องฟ้ายามสี่* เป็นการแสดงถึงสภาพจิตใจของกวี กล่าวคือ *มองเมฆยามสอง* หมายถึงจิตใจที่ถูกบดบังด้วยหมอกเมฆก็คืออวิชชา *ดวงจันทร์ยามสาม* แสงจันทร์คือแสงแห่งปัญญาที่สาดส่องเข้ามาใจจิต และ *ท้องฟ้ายามสี่* หมายถึง ท้องฟ้ายามเช้า แสดงถึงจิตใจที่ปลอดโปร่งไร้ซึ่งหมอกเมฆแห่งอวิชชา เมื่อกวี รู้ และ ตื่น จากอวิชชาแล้ว แม้หญ้าที่นุ่มสบายดั่งผ้าสักหลาด แม้แต่มือที่วางเปล่าก็สามารถหนุนได้ต่างหมอน ผู้วิจัยเห็นว่า *กำหมัดที่ว่างเปล่า* ในที่นี้หมายถึง การยึดติดของมนุษย์ ก็เหมือนกับการไขว่คว้าอากาศที่ว่างเปล่า เพราะทุกอย่างล้วนไม่ใช่ความจริง

จากกวีนิพนธ์จะเห็นได้ว่า ชีวิตมนุษย์นั้นถูกบดบังและลวงหลอกโดย “อวิชชา” หรือความไม่รู้ แต่เมื่อเราสามารถมองเห็นอวิชชาเหล่านั้น เราก็จะบังเกิดความรู้ ความรู้ในที่นี้หมายถึง ความรู้สึกตัวทั่วพร้อมอย่างต่อเนื่องจนเป็นความตื่นขึ้นของชีวิต กล่าวได้ว่า เมื่อไม่รู้ ชีวิตก็จะแสดงพลังออกมาในรูปของกิเลสตัณหาและบาป แต่เมื่อรู้ ชีวิตจึงแสดงพลังออกมาในรูปของปัญญาญาณ (ทวิวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์, 2531: 25) ซึ่งนอกเหนือจากการ “รู้” แล้ว กวีนิพนธ์ยังแสดงให้เห็นการ “ตื่น” ขึ้นจากความฝันหรือความลวงหลอกของอวิชชา

ในทศกมุคสูตร (Dasabhūmika sūtra) มีตอนหนึ่งกล่าวไว้ว่า

เปรียบเหมือนบุคคลผู้ซึ่งในความฝันพบว่าตนเองอยู่กลางแม่น้ำใหญ่ พยายามว่ายน้ำเข้าสู่ฝั่งอีกข้างหนึ่ง เขาได้รวบรวมกำลังทั้งหมด คิรินอย่างสุดชีวิต ในทุกวิถีทาง และเพราะความพยายามและการคิรินนี้เอง เขาได้ตื่นขึ้นจากความฝัน และเมื่อตื่นขึ้น การคิรินทั้งหมดของเขาจึงได้หยุดลง (ทวิวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์, 2531: 68-69)

จากคำกล่าวข้างต้น เป็นการแสดงให้เห็นถึงการตื่นขึ้นจากความรู้สึกอันลวงหลอกของการมีชีวิตอยู่ สู่ความจริงของการตรัสรู้ที่นี้และเดี๋ยวนี้ มนุษย์ฝันว่ากำลังตกอยู่ท่ามกลางห้วงมหาสมุทร

แห่งสังสาระ พยายามทำทุกวิถีทางที่จะดิ้นรนมิให้ต้องจมลงสู่ก้นมหาสมุทร หรือบางคนพยายามกระเสือกกระสนแหวกว่ายไปให้ถึงอีกฝั่ง แต่ขณะที่กำลังเป็นทุกข์อย่างแสนสาหัสและตะเกียกตะกายเอาชีวิตให้รอดอยู่นั้น “ฉับพลัน” ก็ตื่นขึ้นจากความฝันและพบว่า ไม่มีทั้งสังสาระ ไม่มีทั้งนิพพาน เห็นแต่สิ่งที่อยู่ตรงหน้าเท่านั้น หากมองย้อนกลับไปในความฝัน เราก็คงพบว่า ไม่มีสิ่งใดเลยที่เป็นความจริง ชีวิตของมนุษย์ก็เฉกเช่นเดียวกัน ซึ่งลักษณะการรู้อย่างเฉียบพลันทันใดนี้เอง ที่ทางมหายานเรียกกันว่า “ตื่น” การตื่นนี้ก็คือ การ “ตรัสรู้” หรือการเป็น “พุทธะ” นั่นเอง

จากการศึกษากวีนิพนธ์ฉือราชวงศ์ซ่งพบว่า กวีนิพนธ์ที่สัมพันธ์กับแนวคิดดังกล่าวปรากฏให้เห็นในหมู่กวีนิพนธ์ที่เกิดจากผู้ประพันธ์ประสบกับชะตากรรมที่ทุกข์ทนและการผิดหวังจากการรับราชการซึ่งกวีนิพนธ์ที่มีชื่อเสียง ได้แก่ *หนันเซียงจื่อ* ของ *หันจื่อจง*

南乡子

作者：韩世忠

人有几何般。富贵荣华总是闲。自古英雄都如梦，为官。宝玉妻男宿业缠。年迈衰残。鬓发苍浪骨髓乾。不道山林有好处，贪欢。只恐痴迷误了贤。

ชนบททางใต้

ประพันธ์โดย หันจื่อจง

ชีวิตมนุษย์จะยืนยาวเท่าใด

ชื่อเสียงลาภยศรุ่งเรืองสุดท้ายคือความว่างเปล่า

เพื่อรับราชการ วีรบุรุษในอดีตล้วนเป็นความฝัน

ถูกผูกมัดครั้งด้วยทรัพย์สอนเงินทองลูกเมียและกิจการ

อายุนับวันยิ่งโรยรา จอนผมสีขาวไขกระดูกแห้ง

ปรารถนาความสุข มิรู้ว่าภูเขาและสายน้ำจะมีประโยชน์อันใด

กลัวแต่จะทำให้ลุ่มหลงมัวเมาลืมสิ้นปรัชญาญาณ

กวีนิพนธ์บทนี้ กวีประพันธ์ขึ้นเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดการตื่นจากฝันและการถูกหลอกลวงด้วยอวิชา *ชีวิตมนุษย์จะยืนยาวเท่าใด* ชื่อเสียงลาภยศรุ่งเรืองสุดท้ายคือความว่างเปล่า แสดงให้เห็นถึงความเป็นอนิจจังของชีวิตว่าที่ สุดแล้ว ทุกสิ่งทุกอย่างคือความว่างเปล่า เพื่อรับราชการ

วีรบุรุษในอดีตล้วนเป็นความฝันเหล่าวีรบุรุษในอดีตล้วนทำตามอุดมการณ์ชีวิตคือการเข้ารับราชการ แต่สุดท้ายทุกอย่างก็กลายเป็นเพียงความฝัน ไม่ใช่เรื่องจริง อีกทั้งชีวิตยัง ถูกผูกมัดครั้งด้วยทรัพย์สอนเงิน ทองลูกเมียและกิจการ ซึ่งก็คือกิเลสตัณหาต่างๆ ผูกมัดเราไว้ไม่ทำให้สามารถค้นพบความสุขที่แท้จริงได้ สุดท้าย กวีพยายามใคร่ครวญถึงวิธีที่จะหลุดพ้นจากพันธนาการเหล่านี้ โดยคิดถึงการหลีกเลี่ยงออกไป อยู่ตามป่าเขาและธรรมชาติ แต่ก็ยังกลัวว่า ความสุขที่เกิดจากการกลับคืนสู่ชนชาตินั้นจะทำให้ ลุ่มหลงมัวเมาลึกลับปริชาญาณ คือลึกลับปัญหาที่มีมาแต่เดิมของมนุษย์

กวีนิพนธ์บทนี้ เป็นบทที่แสดงให้เห็นถึงการใคร่ครวญพิจารณาถึงวิธีการดำเนินชีวิตของ ขาวจินในสมัยราชวงศ์ซ่งได้อย่างชัดเจนที่สุดบทหนึ่ง การเข้ารับราชการคืออุดมการณ์สูงสุดของปรัชญา ขงจื้อ การกลับคืนสู่ชนชาติคืออุดมการณ์สูงสุดของปรัชญาเต๋า ซึ่งกวีมองเห็นโทษของทั้งสอง อุดมการณ์ ดังนั้น กวีจึงปรารถนาทางเลือกที่สามซึ่งก็คือความปรารถนาที่จะหลุดพ้นความทุกข์นั่นเอง ซึ่งการระลึกได้ถึงนี้เองก็คือการเกิดการรู้แจ้ง การตระหนักถึงอวิชชาที่มาเกาะกุมจิตใจของมนุษย์ให้ หลงมัวเมา กวีไม่ได้บอกว่ากวีตรัสรู้หรือรู้แจ้ง หากแต่กวีกำลังพยายามชี้ให้เห็นถึงทางเลือกที่สาม ซึ่งก็คือความพยายามที่จะหลุดพ้นจากความลุ่มหลงมัวเมานั้นเอง

สำหรับแนวคิด ชีวิตคนเหมือนความฝัน 人生如梦 ในพุทธศาสนาหมายถึง มีความหมาย อยู่สองประการคือ ประการแรก ชีวิตมนุษย์คือความฝันอันหลอกลวง เป็นเส้นทางอันมืดบอด ไม่มี ลักษณะของการรู้ตนและไม่สามารถควบคุมชะตาชีวิตของตนได้ ประการที่สอง หมายถึง การที่มนุษย์ ตระหนักถึงความว่างเปล่าและลวงตาของชีวิตและสรรพสิ่งในโลก ความไม่จริงและชีวิตก็คือภาพฝัน มายา (Zheng Qunhui, 2007: 69) เมื่อมนุษย์ตระหนักเห็นว่าสรรพสิ่งในโลกนี้ล้วนคือมายา มนุษย์ก็จะ ตื่นจากความรูสึกอันหลอกลวงของการดำรงอยู่ของตัวตนของตน และก้าวเข้าสู่ความจริงของการตรัส รู้ที่นี้และเดี๋ยวนี้

อย่างไรก็ตาม ลักษณะของการหลุดพ้นของพุทธปรัชญามหายานนั้น ไม่ได้มีความหมายถึง การนิพพานอย่างพุทธปรัชญาเถรวาท แม้วานิปพานจะเป็นจุดหมายปลายทางสูงสุดก็ตาม แต่สำหรับ มหายานแล้ว การหนีไปหลุดพ้นด้วยการนิพพานแต่เพียงผู้เดียวนั้นถือว่าเป็นการแสวงหาประโยชน์ และความสุขให้กับตนเอง รู้จักแต่ความทุกข์ของตัวเอง และการกระทำดังกล่าวจะส่งผลให้เป็นความ ลึกลับเหลวและความทุกข์ (ทวิวัฒน์ ปุณฺฑริกวิวัฒน์, 2531: 63) ผู้ที่นิพพานในความหมายของมหายานคือ ผู้ที่จะไม่แสวงหาการหยุดพักในความขาดสูญแห่งแรงปรารถนาของมนุษย์ จะไม่หวาดหวั่นในการ เผชิญหน้ากับการเวียนเกิดเวียนตายอันไม่สิ้นสุด ตรงกันข้าม เขาจะกระโดดลงสู่กระแสอันไหนเชี่ยว

ของสังสาระ และจะอุทิศตัวเพื่อช่วยเหลือสัตว์โลกผู้ร่วมทุกข์ ให้พ้นจากการจมอยู่ในนั้นตลอดกาล (D.T.Suzuki, 1963:337-338 อ้างถึงใน ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์, 2531: 67) หมายความว่า นิพพาน นั้นไม่ใช่การปฏิเสธชีวิต การละทิ้งภาระหน้าที่ของชีวิต หากแต่นิพพานคือการดับสิ้นของความคิดปรุงแต่งหรืออวิชชาทั้งหมดในขณะที่เวียนว่ายตายเกิดหรือขณะที่เรามีชีวิตอยู่นั่นเอง

5.2.2 การเบิกบานในความทุกข์

ดังนั้น พระโพธิสัตว์...มีความสุขแม้เมื่อต้องเผชิญกับการทรมานของนรก... เมื่อท่านถูกเขี่ยนตีด้วยไม้ทวนหรือแส้ เมื่อท่านถูกคุมขังในนรก ท่านยังคงมีความสุข...เพราะนี่คือปณิธานอันแน่วแน่ของพระโพธิสัตว์ผู้เป็นมหาบุรุษ...และปณิธานอันแน่วแน่เช่นนั้น ท่านได้รับผล...และเติบโตขึ้นสู่ความรู้สึกเบิกบานในความสัมพันธ์ของท่านกับสรรพชีวิตทั้งหมด และดังนั้น ท่านจึงได้มาซึ่งจิตใจที่เต็มด้วยความเบิกบานใจในทุกสิ่ง...และมีความหนักแน่นไม่หวั่นไหว ไม่สะทกสะท้านต่อการกระทำทั้งหมดของพญามาร (ศึกษาสมุจจย แปล โดย ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์, 2531: 61-62)

จากพระสูตรดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงพระโพธิสัตว์ในพุทธปรัชญามหายานว่า แม้จะต้องเผชิญกับความทุกข์กับบาปนานับประการ แต่พระโพธิสัตว์กลับเต็มไปด้วยความเบิกบานและความสุข เป็นความเบิกบานท่ามกลางความทุกข์ เป็นความเบิกบานสันติภายใน อาจกล่าวได้ว่า ความรู้สึกของความโศกเศร้าและความเบิกบานเกิดจากการกระทำจนเป็นนิสัย เพราะฉะนั้นถ้าเมื่อใดก็ตามที่ความโศกเศร้าเกิดขึ้น ให้เราพิจารณาองดูความโศกเศร้านั้น กระทั่งความรู้สึกเบิกบานค่อยๆเกิดขึ้น จากส่วนลึกภายในจิตใจ จนเกิดเป็นความเคยชิน ความรู้สึกเบิกบานก็จะเกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง ผลของการฝึกฝนปฏิบัตินี้ก็คือจิตใจจะเต็มอยู่ด้วยความเบิกบานในทุกสิ่ง (ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์, 2531: 61)

ตัวอย่างกวีนิพนธ์ที่แสดงให้เห็นถึงการเบิกบานในความทุกข์ ได้แก่ ซีเจียงเยว่ และ เนียนหนูเจียว ของ จางเซี่ยวเสียง

西江月

作者:张孝祥

问讯湖边春色，重来又是三年。东风吹我过湖船，杨柳丝丝拂面。 世路如今已惯，此心到处悠然。寒光亭下水如天，飞起沙鸥一片。

ซีเจียงเยว่

ประพันธ์โดย จางเซี่ยวเสียง

ชื่นชมสี่สันตคุไบไม้ผลิริมทะเลสาบ

สามปีจึงได้กลับมาอีกครั้ง

ลมตะวันออกพัดเรือข้ามทะเลสาบ

พวงกิ่งหยางไบหลิวลูปไล้ไบหน้า

หนทางบนโลกมนุษย์บัดนี้คุ้นชิน

ใจนี้ไปทุกที่ด้วยใจที่ปลอดโปร่ง

ได้ศาลาหอนกวงน้ำราวกับฟ้า

นกกน้ำผกผินบินไป

กวีนิพนธ์บทนี้ จางเซี่ยวเสียง กวีสมัยราชวงศ์ซ่งได้ ประพันธ์ขึ้นหลังจากที่กวีได้มีโอกาสเดินทางกลับไปยังทะเลสาบซานถ่าหู 三塔湖 อีกครั้ง (Xie Chengdao, 2007: 321) บทแรก บรรยายถึงสภาพทิวทัศน์ที่งดงามของทะเลสาบ ลมตะวันออก หมายถึงลมอุ่นสดชื่นของฤดูใบไม้ผลิ แสดงให้เห็นอารมณ์ที่เบิกบานของกวี บทที่สอง กวีกล่าวถึง หนทางบนโลกมนุษย์ ซึ่งเต็มไปด้วยความทุกข์ การแก่งแย่งชิงดีชิงเด่น หากแต่กวีกลับ ทำให้จิตใจนั้น ปลอดโปร่ง ไม่ว่าจะเผชิญความทุกข์บนโลกมนุษย์เพียงใด แต่เมื่อจิตใจเบิกบานแล้ว ก็จะสามารถอยู่ในทุกๆที่ได้อย่างเบิกบานใจ

念奴娇

作者:张孝祥

过洞庭

洞庭青草，近中秋、更无一点风色。玉鉴琼田三万顷，著我扁舟一叶。素月分辉，明河共影，表里俱澄澈。悠然心会，妙处难与君说。应念岭表经年，孤光自照，肝胆皆冰雪。短发萧骚襟袖冷，稳泛沧浪空阔。尽吸西江，细斟北斗，万象为宾客。扣舷独笑，不知今夕何夕？

เขียนหนูเจิว

ประพันธ์โดย จางเซี่ยวเสียง

เดินทางผ่านทะเลสาบตั้งถึง

ทะเลสาบตั้งถึงและชิงเฉ่า

ใกล้กลางฤดูใบไม้ร่วง ไร่สีส้มแห่งสายลม

ผิวน้ำกว้างขวางราวแผ่นหยกสามหมื่นฉิ่ง

มีเพียงเรือของข้าที่ลอยดั่งใบไม้

เงาจันทร์สว่างกลางน้ำ

ทางช้างเผือกประสานเงา

น้ำและฟ้าสว่างสุกใส

จิตใจก็แสนสุขสบาย

สถานที่งดงามยากจะกล่าวกับผู้ใด

นึกถึงเมื่ออยู่ที่ทางใต้เมื่อหลายปีก่อน

แสงจันทร์ส่องกายข้า

ความกล้าหาญล้วนเป็นหิมะและน้ำแข็ง

ผมสั้นหงอยเหงาชายเสื้อเย็น

แนวแน่ล่องลอยท่ามกลางท้องน้ำกว้าง

จะใช้ชีเจียงแทนสุรา

กลุ่มดาวกระบวยใหญ่แทนจอก

สรรพสิ่งเป็นแขก

เกาะเรือผิวปาก ไม่รู้กินนี่คือกินใด?

กวีนิพนธ์นี้บ่งชี้ ประพันธ์ขึ้นขณะกวีถูกปลดจากราชการ และกำลังเดินทางจากกว้างซี กลับไปยังบ้านเกิดทางเหนือ ขณะเดินทางได้ผ่านทะเลสาบตั้งถึง 洞庭 ในมณฑลหูหนัน (Xie Chengdao, 2007: 319) บทแรก กวีบรรยายถึงสภาพทิวทัศน์ที่งดงามของทะเลสาบและธรรมชาติรอบตัว ภาพที่แสดงออกมาคือภาพของความนิ่งสงบ เพราะ ไร้สีสันแห่งสายลม ภาพของความกว้างผิวน้ำกว้างขวางราวแผ่นหยกสามหมื่นจิ่ง และภาพของความสว่างของเงาจันทร์สว่างกลางน้ำ ทางช้างเผือกประสานเงา น้ำและฟ้าสว่างสุกใส แสดงให้เห็นสภาพของจิตใจของกวีที่สงบ กว้างขวางปลอดโปร่งและสว่างด้วยปัญญา

บทที่สอง กวีกล่าวถึงเรื่องราวในอดีตที่ผ่านมา ชื่อเสียงลาภยศที่พยายามไขว่คว้าล้วนคือ หิมะและน้ำแข็ง หมายความว่า สิ่งเหล่านั้นล้วนคือภาพมายา เพราะหิมะและน้ำแข็งไม่นานก็แปรสภาพกลายเป็นน้ำ ไม่คงทนถาวร เคาะเรือผิวน้ำ ไม่รู้คืนนี้คือคืนใด? แสดงให้เห็นถึงภาพของการ ลืมสิ้นทุกอย่างของกวี ไม่ว่าจะเป็นกาละหรือเทศะ ทุกอย่างหยุดนิ่ง จะใช้ซีเจียงแทนสุรา กลุ่มดาวกระบวยใหญ่แทนจอก สรรพสิ่งเป็นแขก เหลือแต่ความเบิกบานใจท่ามกลางธรรมชาติที่ยิ่งใหญ่ ความทุกข์ทั้งหมดไม่สามารถทำร้ายกวีได้อีกต่อไป

นอกจากกวีนิพนธ์นี้ของจางเซี่ยวเสียงแล้ว กวีนิพนธ์นี้ที่แสดงภาพของความปลอดโปร่งและจิตใจเต็มไปด้วยความเบิกบาน ได้แก่ หย่งอู๋เล่อ ของ ฉือหัว

永遇乐

作者：史浩

桃李繁华，芰荷清浄，景物相继。霜後橙黄，雪中梅绽，迤邐春还至。寻思天气，寒暄凉燠，各有一时乐地。如何被、浮名牵役，此欢逐成抛弃。如今醒也，扁舟短棹，更有篮舆胡倚。到处为家，山肴社酒，野老为宾侣。三杯之後，吴歌楚舞，忘却曳金穿履。虽逢个、清朝贵客，也须共来一醉。

หย่งอู๋เล่อ

ประพันธ์โดย ฉือหัว

ผลที่ออกเต็มต้น กระจับและบัวสะอาดบริสุทธิ์

ทิวทัศน์งดงามสอดประสาน

หลังน้ำค้างแข็งต้นส้มเหลือง กลางหิมะดอกเหมยแตกกระจาย

เส้นทางคดเคี้ยวใบไม้ผลิล้อมมาเยือน

ใคร่ครวญถึงอากาศ หนาวร้อนอุ่นเย็น

แต่ละเวลาก็มีความสุขของคน

ใยต้องให้ชื่อเสียงลาภยศผูกมัดตรึงไว้ด้วยเล่า

ความเบิกบานนี้กลับละเลยสลัดทิ้งไป

บัดนี้ตื่นแล้ว เรือน้อยพายสั้น มีวอไม้ไผ่เก้าอี้ชาวหู

ทุกที่ล้วนคือบ้าน อาหารภูเขาเหล่าเช่นไหว

ชายชราบ้านป่าเป็นแขก

หลังจากสามจอก บทเพลงชาวอุ่ระบำชาวฉู่

ลืมนิยายศตวรรษคราศักดิ์

หากพบอาคันตุกะผู้สูงศักดิ์จากราชสำนัก

ก็จักเชิญชวนให้มาด้วยกัน

กวีนิพนธ์บทนี้ ประพันธ์โดย ฉื่อห่าว อัครมหาเสนาบดีและกวีสมัยราชวงศ์ซ่งได้ ต่อมา ลาออกจากราชการและแฝงเร้นกายในโลกแห่งธรรมชาติ (Xie Kingwei, 2010: 10) ในบทแรก กวีบรรยายสภาพของทิวทัศน์ในต้นฤดูใบไม้ผลิ ใคร่ครวญถึงอากาศ หนาวร้อนอุ่นเย็น แต่ละเวลาก็มีความสุขของคน กวีใช้การเปลี่ยนแปลงของฤดูกาลแสดงให้เห็นความงามและความเบิกบานในแต่ละฤดู ใยต้องให้ชื่อเสียงลาภยศผูกมัดตรึงไว้ด้วยเล่า ความเบิกบานนี้กลับละเลยสลัดทิ้งไป การอยู่กับธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงของฤดูกาลนั้นมีความสุขมากกว่าการอยู่กับชื่อเสียงลาภยศ แต่มนุษย์กลับยอมละทิ้งความสุขไปหลงมัวเมาไปกับชื่อเสียงลาภยศแทน

บทที่สอง กวีกล่าวถึงว่า เมื่อตื่นขึ้นจากความฝันอันหลอกลวง เมื่อตื่นขึ้นจากการหลงมัวเมา กวีพลันพบแต่ความเบิกบานใจ กวีสามารถเบิกบานใจได้ในทุกที่ ทุกอย่างอยู่อย่างสมถะ ลืมลืมนิยายศตวรรษชื่อเสียง และยังปรารถนาจะเชิญชวนผู้อื่นให้มาพบเจอกับความสุขที่แท้จริงอย่างที่ตนเองกำลังได้รับอยู่

ลักษณะกวีนิพนธ์ที่แสดงภาพของความเรียบง่ายสมถะ ไม่แยแสกับความทุกข์ และเบิกบานแจ่มชื่นอยู่เป็นนิจ ได้แก่ **ตั้งเฟิงปัว** ของ **ซูฉี**

定风波¹²⁵

作者: 苏轼

三月七日，沙湖道中遇雨，雨具先去，同行皆狼狈，余独不觉，已而遂晴，故作此词。

莫听穿林打叶声，何妨吟啸且徐行。竹杖芒鞋轻胜马，谁怕？一蓑烟雨任平生。料峭春风吹酒醒，微冷，山头斜照却相迎。回首向来萧瑟处，归去，也无风雨也无晴。

ตั้งเฟิงปัว

ประพันธ์โดย ซูฉี

วันที่ 7 เดือน 3 เดินทางไปทะเลสาบซาหู ระหว่างทางฝนตก ไม่มีที่บังฝน คนร่วมทางล้วนแต่
อึดอัดใจ มีเพียงข้าคนเดียวที่ไม่กลัว ไม่นานฟ้าก็สดใส จึงได้เขียนฉือบทนี้

ไม่ต้องไปฟังเสียงฝนกระหน่ำป่าและใบไม้

เหตุใดจึงไม่ค่อยๆเดินและขับลำนำไปเล่า

ไม้เท้าไม้ไผ่และรองเท้าฟางเบาเร็วกว่าอานม้า ใครกลัว

ชั่วชีวิตอยู่ท่ามกลางหมอกฝน

ลมเย็นฤดูใบไม้ผลิพัดให้สร้างมา

เย็น ต่อหน้าแสงอาทิตย์ส่องเฉียงไปยังภูเขา

หันกลับไปทางที่มานั้นเรียบเหงา

กลับไป ไม่มีทั้งลมทั้งฟ้าสดใส

กวีนิพนธ์บทนี้ ประพันธ์ขึ้นขณะกวีถูกลดขั้นและเนรเทศไปยังเมืองหวงโจว (Xie Chengdao, 2007: 319) บทแรก แสดงให้เห็นถึงสภาพจิตใจของกวีที่ไม่หวาดหวั่นต่อความทุกข์และ

¹²⁵ ตั้งเฟิงปัว (คลื่นสงบ) 定风波 ชื่อเรียกชื่อใหม่ เดิมเป็นชื่อท่วงทำนองเพลงในสมัยราชวงศ์ถัง 1 บทมี 2 ท่อน ทั้งหมด 62 คำ (Tang Gaocai, editor, 2009: 2634)

ความยากลำบาก กวีใช้ *ฝนกระหน่ำป่าและใบไม้* แทนความทุกข์ที่กวีเผชิญ *เหตุใดจึงไม่ค่อยๆเดิน และขับลำนำไปแล้ว* แต่กวีเลือกที่จะเผชิญความทุกข์นั้นอย่างเบิกบานใจ *ไม้เท้าไม้ไผ่และรองเท้าฟาง* หมายถึงคนธรรมดาสามัญ ส่วน *อานม้า* หมายถึงขุนนางและชนชั้นสูง กวีแสดงให้เห็นว่า เมื่อชีวิตไม่ได้ถูกพันธนาการด้วยชื่อเสียงลาภยศแล้ว ทุกอย่างก็ดำเนินไปได้ดีกว่า

บทที่สอง *ชั่วชีวิตอยู่ท่ามกลางหมอกฝน* แสดงให้เห็นถึงความทุกข์ในชีวิตของมนุษย์ แต่เมื่อ *ลมเย็นฤดูใบไม้ผลิพัดให้สร้างเมฆ* ซึ่งก็คือ เมื่อมนุษย์ฉับพลันตื่นขึ้นจากภพมายาฝันทั้งหมด แสดงให้เห็นถึงแนวคิด ชีวิตมนุษย์ล้วนคือความฝัน *หันกลับไปทางที่มานั้นเงียบเหงา กลับไป ไม่มี* *ทั้งลมทั้งฟ้าสดใส* เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว ทุกสิ่งทุกอย่างที่ผ่านมาล้วนคือความฝัน ทุกอย่างคือความว่างเปล่า ความทุกข์แท้จริงก็ไม่มีเช่นกัน การหันกลับไปก็คือ การกลับไปสู่ธรรมชาติอันแท้จริงของมนุษย์นั่นเอง

จากกวีนิพนธ์นี้ที่ยกมาเป็นตัวอย่างเห็นได้ว่า ความทุกข์นั้น ก็คือสิ่งที่ใช้สำหรับขัดเกลา และชำระจิตใจของมนุษย์ให้สะอาดบริสุทธิ์เพื่อพร้อมที่จะกลับไปสู่ธรรมชาติแห่งความเป็นพุทธะของตน ดังคำกล่าวของนิชิเรน (Nichiren) ผู้นำพุทธศาสนาที่ยิ่งใหญ่ในประเทศญี่ปุ่น ได้กล่าวไว้ว่า

มิใช่ด้วยการดีและการขัดลัดดอกหรือที่แห่งเหล็กหยาบๆ ได้กลายมาเป็นดาบอันคมกริบ การตืนนินทาและการจงล้างจงผลาญแท้จริงแล้ว มิใช่เป็นขั้นตอนของการชักฟอกและขัดเกลาให้ละเอียดประณีตขึ้นดอกหรือ บัดนี้ ฉันถูกเนรเทศโดยปราศจากความผิดใดๆ แต่แล้วสิ่งนี้อาจจะหมายถึง ขั้นตอนของการชำระล้างบาปอันเคยก่อขึ้น ให้บริสุทธิ์ในชีวิตนี้และจะได้พ้นไปจากภพแห่งความทุกข์ทั้งสาม (William Theodore de Bary: 352 อ้างถึงใน ทวีวัฒน์ ปุณฺทริก วิวัฒน์, 2531: 61)

ธรรมชาติของมนุษย์โดยสภาพดั้งเดิมแล้วเป็นธรรมชาติแห่งสัจจะ เมื่อเราประจักษ์ถึงสัจจะภายในตัวเราแล้ว เราก็จะตื่นขึ้นสู่ความจริงของจักรวาล จะไม่มีการแบ่งแยกระหว่างตัวเรากับสิ่งที่อยู่ภายนอกเหลืออยู่อีก เมื่อสัจจะถูกค้นพบอดีตตัวตนก็จะสูญสลายไป มีเพียงสัจจะเท่านั้นที่ดำรงอยู่ทั้งภายในและภายนอก นี่คือการสอดประสานกลมกลืนระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ นี่คือการที่ความขัดแย้งและความทุกข์ทั้งหมดสูญสลายลง นี่คือการเป็นพุทธะที่ทุกชีวิตกำลังดิ้นรนแสวงหา (ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์, 2531: 43) เมื่อความทุกข์ทั้งหลายถูกขจัดไปจนสิ้น มนุษย์ก็ดำเนินมาถึงอิสรภาพแห่งชีวิตและได้เดินทางมาถึงจุดหมายปลายทางของชีวิตมนุษย์และสรรพสัตว์แล้ว และเมื่อถึงจุดหมาย

มนุษย์ก็ไม่จำเป็นต้องออกเดินทางไปที่ไหนอีก เป็นการยุติการเดินทางแห่งชีวิตมนุษย์ ซึ่งการยุติการเดินทางหรือการหลุดพ้นในชีวิตมนุษย์นี้ ไม่ว่าที่ใดก็สามารถกระทำได้ ดังคำกล่าวที่ว่า

อย่าได้นั่งอยู่กับบ้าน อย่าได้ออกไปสู่ป่า

แต่จงรู้จักใจไม่ว่าเธอจะอยู่ ณ ที่ใด

เมื่อบุคคลพักอยู่ในการตรัสรู้ อันเต็มบริบูรณ์

ที่ไหนคือสังสาระและที่ไหนคือนิพพาน

(William Theodore de Bary: 121 อ้างถึงใน ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์, 2531: 68)

จากโคลกข้างต้น เห็นได้อย่างชัดเจนว่า การจะให้บรรลุถึงจุดหมายปลายทางแห่งชีวิตนั้น ที่จริงแล้วไม่จำเป็นต้องออกไปเสาะแสวงหาซึ่งที่ไกลแสนไกล เพราะนิพพานมีอยู่ที่นี้และเดี๋ยวนี้ เป็นสิ่งที่มีอยู่ในทุกหนแห่งและในทุกขณะเพียงแต่รอการหยั่งรู้เท่านั้น (เพ็งอ้าง, 2531: 67) ดังนั้น มนุษย์ทุกคนจึงสามารถนิพพานได้ตลอดเวลาและทุกที่ แม้แต่การดำเนินชีวิตประจำวัน คนธรรมดาสามัญก็อาจสามารถบรรลุถึงอิสรภาพอันแท้จริงนี้ได้เช่นเดียวกัน เพียงแต่ต้องรู้จักตนเองและความเป็นพุทธะในตนเองเท่านั้น

4.4. วาทกรรมทางเลือก: อธิธิพลพุทธศาสนา

เมื่อวาทกรรมกระแสหลักที่ได้รับอธิธิพลปรัชญาขงจื้อและวาทกรรมที่ได้กลับวาทกรรมกระแสหลักที่ได้รับอธิธิพลปรัชญาเต๋า ไม่สามารถตอบคำถามถึงความหมายและจุดหมายปลายทางของชีวิตมนุษย์ได้ทั้งหมด วาทกรรมทางเลือกจึงเข้ามามีบทบาทแทรกอยู่ในพื้นที่ของวาทกรรมทั้งสองชุด วาทกรรมทางเลือกชุดนี้ ได้รับอธิธิพลจากพุทธปรัชญามหายาน โดยพยายามให้ความหมายและคุณค่าของการเดินทางในชีวิตมนุษย์ ว่าแท้จริงแล้วการเดินทางของมนุษย์มิใช่การเดินทางทางกายภาพ แต่เพียงเท่านั้น หากแต่มนุษย์ทุกคนกำลังอยู่ในการเดินทางท่องเที่ยวไปในวงวัฏสงสาร คือการเวียนว่ายตายเกิด มนุษย์ต้องเผชิญกับความทุกข์อันน่าปการ ดังนั้น หากมนุษย์ปรารถนาจะดับทุกข์แล้ว จำเป็นต้องดำเนินตาม อริยสัจสี่ หรือความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ พร้อมทั้ง กิจในอริยสัจ 4 หรือข้อที่จะต้องปฏิบัติให้ถูกต้องและเสร็จสิ้นในอริยสัจ 4 แต่ละอย่าง จึงจะชื่อว่ารู้หรือเป็นผู้นิพพานแล้ว ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ใน *ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร* พระปฐมเทศนา อันได้แก่

ทุกข์หรือความทุกข์ หมายถึง สภาวะที่บีบคั้น ขัดแย้ง บกพร่อง ขาดแก่นสารและความเที่ยงแท้ ไม่ให้ความพึงพอใจแท้จริง ได้แก่ ชาติ ชรา มรณะ การประจวบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รัก การพลัดพรากจากสิ่งที่รัก ความปรารถนาไม่สมหวัง โดยย่อว่า อุปาทานขั้น 5 เป็นทุกข์ ซึ่งเป็นขั้นแสดงปัญหาที่จะต้องทำความเข้าใจและรู้ขอบเขต เรียกว่า *ปริณญา* คือ การกำหนดรู้ เป็นกิจในทุกข์ ตามหลักว่า *ทุกข์ อริยสัจ ปริณญาย์* แปลว่า *ทุกข์ควรกำหนดรู้* คือ ควรศึกษาให้รู้จักให้เข้าใจชัดเจนตามสภาพที่เป็นจริง ได้แก่ การทำความเข้าใจและกำหนดขอบเขตของปัญหา (statement of evil; location of the problem) (พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, 2546: ออนไลน์)

ทุกข์สมุทัยหรือสาเหตุให้ทุกข์เกิด ได้แก่ ตัณหา 3 คือ กามตัณหา ภวตัณหา และวิภวตัณหา เป็นขั้นวิเคราะห์และวินิจฉัยมูลเหตุของปัญหา ซึ่งจะต้องแก้ไขกำจัดให้หมดสิ้นไป เรียกว่า *ปหานะ* คือ การละ เป็นกิจในสมุทัย ตามหลักว่า *ทุกข์สมุทโย อริยสัจ ปหานตพฺพ* แปลว่า *สมุทัยควรละ* คือ กำจัดทำให้หมดสิ้นไป ได้แก่การแก้ไขกำจัดต้นตอของปัญหา (พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, 2546: ออนไลน์)

ทุกข์นิโรธหรือความดับทุกข์ ได้แก่ ภาวะที่ตัดขาดดับสิ้นไป ภาวะที่เข้าถึงเมื่อกำจัดอวิชชา สාරอกตัดขาดสิ้นแล้ว ไม่ถูกต้อง ไม่คิดข้อง หลุดพ้น สงบ ปลอดโปร่ง เป็นอิสระ คือนิพพาน เป็นขั้นขี้ออกภาวะปราศจากปัญหาอันเป็นจุดหมายที่ต้องการ ให้เห็นว่าการแก้ปัญหานั้นไปได้และจุดหมายนั้นควรเข้าถึง ซึ่งจะต้องทำให้สำเร็จ เรียกว่า *สัจฉิกิริยา* คือ การทำให้แจ้ง เป็นกิจในนิโรธ ตามหลักว่า *ทุกข์นิโรโธ อริยสัจ สัจฉิกาดตพฺพ* แปลว่า *นิโรธควรทำให้แจ้ง* คือ เข้าถึง หรือบรรลุ ได้แก่การเข้าถึงสภาวะที่ปราศจากปัญหา บรรลุจุดหมายที่ต้องการ (พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, 2546: ออนไลน์)

ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทาหรือปฏิบัติที่นำไปสู่ความดับแห่งทุกข์ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ได้แก่ อริยอัฐังคิกมรรค หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า มัชฌิมาปฏิปทา แปลว่า ทางสายกลาง มรรคมีองค์ 8 นี้ สรุปลงในไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นขั้นกำหนดวิธีการ ขั้นตอน และรายละเอียดที่จะต้องปฏิบัติในการลงมือแก้ปัญห เรียกว่า *ภาวนา* คือ การเจริญ เป็นกิจในมรรค ตามหลักว่า *ทุกข์นิโรธคามินี ปฏิปทา อริยสัจ ภาเวตพฺพ* แปลว่า *มรรคควรเจริญ* คือ ควรฝึกอบรม ลงมือปฏิบัติ กระทำตามวิธีการที่จะนำไปสู่จุดหมาย ได้แก่การลงมือแก้ปัญห (พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, 2546: ออนไลน์)

เห็นได้อย่างชัดเจนว่า อริยสัจ คือขั้นตอนหรือกระบวนการอันจะนำไปสู่ความจริงอันประเสริฐซึ่งก็คือการดับทุกข์หรือนิพพาน สำหรับการเดินทางในวินิพนธ์นี้หรือราชวงศ์ซึ่งที่ได้ศึกษานั้น

มิใช่เป็นเพียงการเดินทางทางกายภาพเท่านั้น หากแต่ยังเป็นการเดินทางทางจิตอีกด้วย กล่าวคือ การเดินทางทางกายภาพเป็นเพียงการจำลองการเดินทางของชีวิตมนุษย์ การที่กวีต้องเผชิญกับความทุกข์ในระหว่างการเดินทางและตระหนักรู้ถึงสภาวะจิตขณะนั้นว่าตนกำลังเป็นทุกข์และเป็นทุกข์จากสาเหตุอะไร เมื่อตระหนักถึงความทุกข์และเหตุที่ก่อให้เกิดทุกข์แล้ว กวีจึงพยายามหาวิธีที่จะดับทุกข์นั้น ซึ่งตามพุทธศาสนาหายานแล้ว เพียงแค่ “รู้” และ “ตื่น” จากวิชาที่ก่อให้เกิดทุกข์ทั้งหลายเพียงเสี้ยววินาที ก็นับว่าตรัสรู้หรือก็คือการดับทุกข์ ณ ขณะนั้นแล้ว เมื่อ “รู้” และ “ตื่น” แล้ว เมื่อนั้นจิตใจก็จัก “เบิกบาน” และสามารถอยู่ในกระแสการเวียนว่ายตายเกิดหรือก็คือการอยู่ในความทุกข์ได้อย่างเบิกบาน และนี่ก็คือการดับทุกข์อีกวิธีหนึ่ง

บทที่ 6

สรุปผลและอภิปราย

จากการศึกษาวาทกรรมการเดินทางในกวีนิพนธ์นือราชวงศ์ซึ่งพบว่า การเดินทางนั้นคือกระบวนการหนึ่งของการดำเนินชีวิต หรือสามารถกล่าวได้ว่า การเดินทางคือรูปแบบการจำลองการดำเนินชีวิตของมนุษย์ การเดินทางคือสัญลักษณ์ของวิถีการดำเนินชีวิต ส่วนจุดหมายปลายทางของการเดินทางก็คือ เป้าหมายของชีวิต ที่มนุษย์ทุกคนพึงดำเนินไปให้ถึงจุดนั้น

สำหรับการเดินทางในกวีนิพนธ์นือราชวงศ์ซึ่ง ผู้วิจัยพบว่า การเดินทางอยู่ภายใต้วาทกรรมหลัก 3 ชุด ได้แก่ วาทกรรมการเดินทางคือวิถีผู้อุดมการณ์แห่งชีวิต วาทกรรมการเดินทางคือการกลับคืนสู่ธรรมชาติ และวาทกรรมการเดินทางคือการหลุดพ้น ซึ่งวาทกรรมทั้ง 3 ชุดนี้ ได้พยายามสร้างพื้นที่และตอบโต้วาทกรรมชุดอื่นอยู่ภายในตัววาทกรรมเอง แต่ที่น่าสังเกตคือ วาทกรรมทั้งหมดนี้มิได้แสดงการตอบโต้กันเท่านั้น หากมีการผสมผสานและหลอมรวมวาทกรรมชุดต่างๆเข้าด้วยกันได้อย่างน่าอัศจรรย์

6.1 วาทกรรมการเดินทางคือวิถีผู้อุดมการณ์แห่งชีวิต: วาทกรรมกระแสหลัก

วาทกรรมชุดนี้ เป็นวาทกรรมที่สัมพันธ์กับแนวคิดปรัชญาขงจื้อ เป็นวาทกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อรับใช้อุดมการณ์ทางการเมือง โดยผลิตซ้ำในกลุ่มของผู้ปกครอง ขุนนางราชสำนักและชนชั้นปัญญาชน เพื่อจุดประสงค์ในการจัดระเบียบทางสังคม ซึ่งการจัดระเบียบทางสังคมนี้ เริ่มต้นจากการจัดระเบียบตนเองก่อน ด้วยการเพิ่มพูนความรู้ คำว่า *ความรู้* ในวาทกรรมชุดนี้ มุ่งเน้นไปที่ความรู้ในหมู่มนุษย์และสังคมของมนุษย์ เป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับสังคมและกระแสความสับสนเนื่องทางประวัติศาสตร์ของมนุษย์ เพราะประวัติศาสตร์คือเรื่องราวความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ก่อให้เกิดการสร้างวาทกรรมการเรียนรู้จากอดีตขึ้น การเรียนรู้จากอดีตนี้เป็นแนวคิดที่สัมพันธ์กับแนวคิดของปรัชญาขงจื้อที่ให้ความหมายและคุณค่าของ *ความรู้* ว่า การเรียนรู้ นั้นไม่ใช่การหาความรู้จากสิ่งรอบตัว แต่เป็นกระบวนการการศึกษาประวัติศาสตร์ เพื่อดูความสัมพันธ์ระหว่างประวัติศาสตร์และชุมชนของมนุษย์ มุ่งเน้นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และในกระแสความสับสนเนื่องของประวัติศาสตร์ การกล่าวถึงเรื่องราวของเหล่าอัจฉริยบุคคล ก็เพื่อแสดงให้เห็นถึงผู้ที่สามารถกระทำหรือดำเนินไปตามครรลองแห่งระบบความสัมพันธ์ได้อย่างถูกต้อง ก็จะได้รับการสรรเสริญจากคนยุคหลัง เป็นการ

แสดงให้เห็นถึงและตอกย้ำการดำรงอยู่ของตนในสังคมและเป็นการแสดงถึงพื้นที่ของตนในระบบความสัมพันธ์ ส่วนการใช้เรื่องราวของเหล่าทรราชย์นั้นก็เพื่อแสดงให้เห็นถึงบทลงโทษของผู้ที่ไม่สามารถดำเนินไปตามระบบความสัมพันธ์ได้ ด้วยการกีดกันออกไปจากระบบความสัมพันธ์ การไม่กล่าวถึงหรือไม่สรรเสริญถึงคุณความดีเป็นบทลงโทษทางจริยธรรมขั้นร้ายแรง เพราะเป็นการแสดงให้เห็นถึงการเป็นคนที่ไม่มีความดีและไม่มีตัวตนในสังคม ซึ่งหมายถึงการหลุดออกไปจากระบบเครือข่ายความสัมพันธ์ของมนุษย์ซึ่งขงจื้อให้ความสำคัญมากที่สุด

ลักษณะการประพันธ์วินิพนธ์ที่สัมพันธ์กับวาทกรรมเรียนรู้จากอดีต กวีจะเลือกใช้ชื่อของวีรบุรุษ อัจฉริยะบุคคล ทรราชย์ เหตุการณ์หรือสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์มาเป็นสัญลักษณ์เพื่อบอกความรุ่งเรืองหรือล่มสลาย เช่น *ซุนฉวน แม่ทัพโจวอู๋ ศีกผาแดง ศาลาเป๋ยกู่ถึง* แสดงภาพของความรุ่งเรืองของบ้านเมืองในอดีตและความเก่งกล้าสามารถของเหล่าวีรบุรุษ ขณะเดียวกัน *กษัตริย์แคว้นอู่ เหตุการณ์นอกประตูในท้องหอ เหตุการณ์ในปีหยวนเจีย* ล้วนแต่เป็นสัญลักษณ์ของการสูญเสียบ้านเมือง โดยนำมาเปรียบเทียบกับสถานการณ์บ้านเมืองในสมัยราชวงศ์ซ่ง เป็นความพยายามวิพากษ์วิจารณ์การปกครองและผู้ปกครองในสมัยนั้น

วาทกรรมสู่เส้นทางความเป็นขุนนาง เป็นการเดินทางเพื่อก้าวเข้าไปสู่การรับราชการเพื่อดำเนินตามแนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและขุนนางให้ปรากฏและเพื่อดำเนินการให้ถูกต้องตามหลักคุณธรรม อันเป็นการฝึกปฏิบัติสิ่งที่ได้ร่ำเรียนมาให้เห็นจริง นอกจากนี้ การสอบเข้ารับราชการคือบันไดก้าวแรกในการเปลี่ยนแปลงยกระดับชนชั้นทางสังคม (social mobility) ของผู้ที่สอบผ่านได้เป็นขุนนาง แต่ในขณะเดียวกัน เมื่อพลาดหวังจากการสอบ กวีมีการเลือกใช้วาทกรรมโต้กลับความสำคัญของการสอบเข้ารับราชการ ด้วยการกล่าวถึงความทุกข์ยากของการสอบและชีวิตที่เรียบง่ายของการเป็นชาวบ้านหรือชนชั้นชาวนา วาทกรรมสู่เส้นทางความเป็นขุนนาง เป็นการแสดงให้เห็นถึงการใช้อำนาจ ในการผลิตสร้าง *ความรู้* เพราะเมื่อสามารถเข้าไปเป็นข้าราชการก็มีอำนาจที่จะผลิตสร้างความรู้สำหรับให้ประชาชน การสอบเข้ารับราชการถือเป็นเครื่องมือในการผลิตสร้างความรู้ของอำนาจรัฐอีกด้วย

ลักษณะการประพันธ์วินิพนธ์ที่สัมพันธ์กับวาทกรรมสู่เส้นทางความเป็นขุนนาง กวีจะเลือกใช้อุปมาอุปไมย *รองเท้า รอยเท้า และ เท้า* ในการแสดงภาพการเดินทางไปสอบ ได้แก่ *รองเท้าตะปู รองเท้าฟาง รอยเท้าในโคลน* หมายถึง การเดินทางที่ยากลำบาก *รองเท้าเข้าเฝ้า รองเท้าในตำหนักในเท้าเล็กๆ* คือความสำเร็จที่จะได้มาหลังจากสอบผ่านแล้ว นอกจากนี้ ยังมีการใช้อุปมาอุปไมยเกี่ยวกับการ

สอบผ่านอื่นๆ ได้แก่ การหักกิ่งกษุ หมายถึง การสอบผ่าน แผ่นประกาศทองคำ น้ำหมึกจาง อักษรทองคำ หมายถึง การประกาศผลสอบ อาคันตุกะของท่านตะวันออก งานเลี้ยงมงคลของหลิน หมายถึง การสอบผ่านและได้พระราชทานเลี้ยงจากองค์จักรพรรดิ

สำหรับวาทกรรมสานติได้หล้า เป็นความพยายามของเหล่าขุนนางที่ต้องการดำเนินตามอุดมการณ์ซึ่งจื้อตามความสัมพันธ์ของผู้ปกครองและขุนนาง ขณะเดียวกันก็อ่อนน้อมถ่อมตน เข้าใจต่อราษฎรที่อยู่ต่ำกว่าตน เป็นการเดินทางเพื่อเรียนรู้และเข้าใจชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน เป็นการให้ความสำคัญกับแนวคิดของเมิ่งจื้อที่กล่าวถึงการร่วมทุกข์ร่วมสุขของราษฎรว่า ผู้ที่อยู่บนราษฎรแต่ไม่ร่วมสุขกับราษฎรนั้นมิได้ แนวคิดดังกล่าวปรากฏชัดในสมัยราชวงศ์ซ่งเหนือ หากแต่ในสมัยราชวงศ์ซ่งใต้ แนวคิดเหรินเจ็งกลับไปสัมพันธ์กับแนวคิดได้หล้าเพื่อส่วนรวม (天下为公) และ ได้หล้าคือหน้าที่ของตน (以天下为己任) ก่อให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบต่อแผ่นดินและราษฎร ความรู้สึกที่ต้องการกอบกู้แผ่นดินและการเห็นอกเห็นใจราษฎรที่ต้องเป็นทุกข์จากสงคราม

ลักษณะการประพันธ์กวีนิพนธ์คือที่สัมพันธ์กับวาทกรรมสานติได้หล้า กวีจะเลือกใช้การบรรยายถึงสภาพความเป็นอยู่ระหว่างขุนนางและราษฎร โดยใช้ภาพของ การนั่งเกี้ยว การสวมหมวก การสวมชุดขุนนาง แทนภาพของขุนนาง ขณะที่ใช้เสื้อผ้าหยาบ การนอนริมทาง แทนภาพของราษฎร กวีเลือกใช้ อาหาร เป็นสื่อแทนการรวมกันของขุนนางและราษฎร คือ การกินแป้งสาธิตและการเดินไปขอน้ำชาของชาวบ้าน ส่วนการบรรยายถึงความสูญเสีย การถูกรุกรานจากศัตรูและความโศกเศร้าของราษฎร เป็นการแสดงให้เห็นภาพของความรู้สึกรักชาติและเข้าใจความทุกข์ยากของประชาชน

วาทกรรมการเดินทางทั้งสามชุดนี้ มีลักษณะเป็นกระบวนการหรือเป็นขั้นตอนการดำเนินชีวิต โดยเริ่มจากการศึกษาหาความรู้ การสอบเข้ารับราชการและการปฏิบัติตนตามหน้าที่ขุนนาง ซึ่งเป็นกระบวนการทั้งหมดนี้นำไปสู่ความรู้อันยิ่งใหญ่ คำว่าความรู้อันยิ่งใหญ่ในที่นี้หมายถึง ความรู้ตามคัมภีร์ ต้าเสวีย 大学 เป็นคัมภีร์สำคัญ 1 ใน 4 ของลัทธิขงจื้อใหม่และเป็นคัมภีร์สำคัญในการสอบคัดเลือกเข้ารับราชการ เนื้อหาสำคัญของต้าเสวียคือ 3 หลัก 8 เป้าหมาย 三纲八目 3 หลัก ได้แก่ กระจ่างคุณธรรม 明明德 ประชาใหม่ 亲民 บรรลุสิ่งประเสริฐสูงสุด 止于至善 ส่วน 8 เป้าหมาย ได้แก่ ถ่อมแท้สรรพสิ่ง 格物 เพิ่มพูนความรู้ 致知 จริ่งใจ 诚意 ซื่อตรง 正心 กล่อมเกลادن 修身 จัดระเบียบบ้าน 齐家 ปกครองชาติ 治国 และสานติได้หล้า 平天下 โดยมี กล่อมเกลادن เป็นหัวใจสำคัญ กล่าวคือ มนุษย์จำเป็นต้องศึกษาหาความรู้ เชื่อมมันศรัทธาในคุณธรรมเพื่อนำไปสู่การกล่อมเกลา

คน เมื่อมนุษย์กล่อมเกลادنจนกลายเป็นผู้พร้อมไปด้วยคุณธรรมและความดีงามแล้ว มนุษย์ก็จะสามารถไปจัดระเบียบบ้าน ปกครองประเทศและทำให้ได้ห้าสงบสุขได้ในที่สุด

สรุปได้ว่า การเดินทางไปสู่อุดมการณ์ชีวิตนี้ เป็นการแสดงให้เห็นถึงอุดมการณ์ของปรัชญาขงจื้อที่มีเป้าหมายสูงสุดในการเป็น *จริยบุคคล* คือผู้ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์เชิงจริยะในสังคมของมนุษย์ (สุวรรณ สดาอานันท์, 2533: 16) กล่าวคือ เป็นผู้ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และจารีตที่สังคมกำหนดขึ้น อันจะนำไปสู่สังคมอันเป็นระเบียบเรียบร้อย โดยผ่านกระบวนการศึกษาและฝึกอบรมมนุษย์ตามจารีตที่ได้มีการกำหนดเอาไว้ในความสัมพันธ์ทั้งห้าเรียบร้อยแล้ว แสดงให้เห็นถึงระบบความคิดของขงจื้อที่มีการกำหนดบทบาทและให้คุณค่ากับมนุษย์ไว้อย่างชัดเจนตายตัว โดยผ่านแนวคิด การทำนามให้เที่ยงหรือเจิ้งหมิง 正名

จากการศึกษาเห็นได้ว่า ปรัชญาขงจื้อมองมนุษย์ว่ามีลักษณะเป็น การสัมพันธ์ (relational beings) ความเป็นปัจเจกบุคคลไม่ได้รับการยอมรับหรือให้ความหมาย การสัมพันธ์ของมนุษย์สามารถอธิบายผ่านความสัมพันธ์ทั้งห้า เน้นการศึกษาหาความรู้ตามจารีต เพื่อนำไปสู่การจัดระเบียบการปกครองหรือศานติได้ห้าในที่สุด

6.2 วาทกรรมการเดินทางคือการกลับคืนสู่ธรรมชาติ: วาทกรรมโต้กลับกระแสหลัก

วาทกรรมชุดนี้สัมพันธ์กับปรัชญาเต๋า เป็นวาทกรรมที่แสดงให้เห็นการตอบโต้วาทกรรมการเดินทางกระแสหลักที่เห็นว่าการเดินทางคือเพื่ออุดมการณ์แห่งชีวิต มุ่งเน้นความสำเร็จ ความก้าวหน้าในชีวิต และการจัดระเบียบสังคม วาทกรรมการกลับคืนสู่ธรรมชาตินี้เป็นวาทกรรมที่ผลิตขึ้นในกลุ่มของขุนนางข้าราชการและชนชั้นปัญญาชนที่รู้สึกเบื่อหน่ายกับการเมืองหรือต้องประสบชะตากรรม หรือเป็นผู้แพ้จากเวทีการต่อสู้ทางการเมือง เป็นความพยายามในการสร้างพื้นที่ให้กับคนกลุ่มนี้ เพื่อแสดงให้เห็นว่า วาทกรรมต่างๆ ที่นำไปสู่ความสำเร็จและความก้าวหน้าทางการเมืองนั้น ไม่ใช่ความจริงสูงสุด ความจริงแท้ของชีวิตคือการกลับคืนสู่ธรรมชาติและกลับคืนสู่ชีวิตอันเรียบง่ายต่างหาก ดังนั้นสิ่งที่กวีกลุ่มนี้ทำคือการลาออกจากราชการและกลับไปอยู่ในชนบทหรือหนีไปยังธรรมชาติ

จากการศึกษาพบว่า วาทกรรมชุดนี้มีความพยายามที่จะโต้กลับวาทกรรมที่เข้าไปจัดระเบียบสังคมของปรัชญาขงจื้ออย่างชัดเจน กล่าวคือ ปรัชญาเต๋าเห็นว่า ความหมายของชีวิตมนุษย์นั้น

ไม่สามารถถูกนิยามหรือถูกกำหนดโดยบทบาทการกระทำของมนุษย์ในสังคมเท่านั้น หากแต่จะมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับธรรมชาติที่ยิ่งใหญ่เหนือไปกว่าสังคมของมนุษย์ โดยมนุษย์จะต้องเข้าใจถึงสภาพหรือกฎเกณฑ์ทางธรรมชาติเพื่อให้ดำเนินไปอย่างกลมเกลียว การเข้าไปจัดระเบียบสังคม ก็คือการเข้าไปก้าวทาบธรรมชาติ ปรชญาเต๋า พยายามเรียกร้องให้มนุษย์หันกลับไปสู่สภาวะดั้งเดิมหรือสภาวะอันเรียบง่าย (Return to origin) ดีกว่าที่จะพยายามเข้าไปสร้างกลไกและกฎเกณฑ์ต่างๆ เพื่อมาควบคุมพฤติกรรมมนุษย์ ซึ่งสถาบันที่เข้ามามีบทบาทในการกำหนดและจัดระเบียบสังคมก็คือรัฐ กล่าวคือ รัฐจะเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่สร้างกฎเกณฑ์ กติกาและข้อกำหนดต่างๆ รวมไปถึงการสร้างและให้คุณค่าของสิ่งที่เรียกว่าความรู้ความถูกต้องและความจริง (ที่รัฐสร้างขึ้น) ซึ่งปรชญาเต๋าเห็นว่าสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นการชักนำให้ประชาชนออกจากธรรมชาติดั้งเดิมของมนุษย์ มนุษย์ถูกกำหนดและถูกจัดให้เป็นไปตามความประสงค์ของรัฐ ซึ่งเท่ากับเพิกเฉยต่อคุณค่าของความเป็นมนุษย์และความเป็นปัจเจกของประชาชน ดังนั้น การลาออกรากราชการและกลับคืนสู่ธรรมชาติ ก็คือวิธีการหนึ่งอันจะนำไปสู่การปลดปล่อยจากการครอบงำและถูกชักนำโดยรัฐ

วาทกรรมการเรียนรู้จากธรรมชาติ เป็นวาทกรรมที่สัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องจิตสำนึกแห่งชีวิตและการเป็นอนิจจังแห่งสรรพสิ่ง แนวคิดจิตสำนึกแห่งชีวิตคือการตระหนักรู้ถึงคุณค่าแห่งชีวิต การทะนุถนอมชีวิต เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญและเห็นคุณค่าของการมีชีวิต การหลีกเลี่ยงความตายที่จะมาถึงก่อนวัยอันสมควร ส่วนแนวคิดความเป็นอนิจจังแห่งสรรพสิ่ง เป็นการตอกย้ำถึงความไม่แน่นอนแห่งชีวิต การไม่ยึดติดกับตัวตนและระเบียบสังคม ทั้งสองแนวคิดเป็นการให้ความสำคัญกับความเป็นปัจเจกบุคคล (individuality) ที่มนุษย์มีความเป็นเจ้าของตนเอง (autonomy) และมนุษย์คือผู้ที่จัดระเบียบตนเอง (self-ordering) มิใช่การเข้าไปก้าวทาบจัดการของรัฐหรือสถาบันใดๆ เมื่อมนุษย์หลุดพ้นจากการพันนาการของการจัดระเบียบสังคม เมื่อนั้นจิตใจของมนุษย์ก็จะมีอิสรภาพที่จะท่องเที่ยวไปตามที่ต่างๆ ได้อย่างเสรีและเปี่ยมไปด้วยความสำราญใจ

ลักษณะการประพันธ์กวีนิพนธ์ที่สัมพันธ์กับวาทกรรมการเรียนรู้จากธรรมชาติคือ การแสดงลักษณะการผันเปลี่ยนของกาลเวลา การเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่ง การเกิดการตายและการทดแทนของสิ่งต่างๆ ในธรรมชาติ พยายามใช้ธรรมชาติแทนธรรมชาติจริงๆ ไม่ได้นำธรรมชาติมาเปรียบเทียบกับคุณธรรมของมนุษย์ หากแต่ใช้ความเป็นจริงของธรรมชาติมาใช้ในการประพันธ์

วาทกรรมการกลับคืนสู่สามัญเป็นแนวคิดสำคัญอีกประการหนึ่งของปรชญาเต๋า ที่มุ่งเน้นไปที่การเรียกร้องให้มนุษย์กลับไปสู่สภาวะดั้งเดิมหรือสภาวะธรรมดอันสงบ ดีกว่าการสร้างกลไก

ทางวัฒนธรรมต่างๆมาควบคุมพฤติกรรมทางจริยธรรมของมนุษย์ (สุวรรณ, 2543: 70) เป็นการโต้กลับแนวคิดสำคัญของปรัชญาขงจื้อที่ให้ความสำคัญกับการกำหนดบทบาทและให้คุณค่ากับมนุษย์ไว้อย่างชัดเจนตายตัว ปรัชญาเต๋าเชื่อว่า สันดานมนุษย์นั้นบริสุทธิ์ เรียบง่าย ไม่มีการปรุงแต่งเจกเช่นสรรพสิ่งในธรรมชาติ หากแต่เมื่อมนุษย์ได้มีความรู้ ก็ยิ่งเก่งกาจ ยิ่งก่อความปรารถนา ยิ่งอยากมีอยากได้ไม่รู้จักจบ ทำให้มนุษย์ลืมธรรมชาติที่แท้จริงของมนุษย์ไป ด้วยเหตุนี้ มนุษย์จึงควรกลับคืนสู่สามัญคือการกลับคืนสู่ความสะอาดบริสุทธิ์แห่งสันดานตน ซึ่งการจะกลับไปสู่สามัญนี้จำเป็นต้องดำเนินไปตามธรรมชาติ แนวคิดสำคัญที่สัมพันธ์กับวาทกรรมการกลับคืนสู่สามัญคือ แนวคิดเรื่องการลาออกจากราชการและการกลับคืนสู่ชนบท

ลักษณะการประพันธ์กวีนิพนธ์ที่สัมพันธ์กับวาทกรรมกลับคืนสู่สามัญคือ กวีจะเลือกใช้อุปสรรคณ์ *ซุดซุนนาง* และ *ซุดฟางหมวกงอบ* กล่าวคือ กวีใช้ *การถอดหมวกซุนนาง การถอดชุดกระโปรงซุนนาง* แทนการปลดปล่อยชื่อเสียงลาภยศ แล้วเลือกใช้ *ซุดฟางหมวกงอบ* แทนชีวิตที่เรียบง่าย นอกจากนี้ ยังมีการใช้ภาพของ *ผู้เฒ่าประมง* แทนการหลบหนีจากความวุ่นวายกลับคืนสู่ความเรียบง่ายในธรรมชาติ ส่วนการกลับคืนสู่ชนบท กวีเลือกใช้ภาพความธรรมดาของชนบท เช่น *กระท่อมฟาง เล้าไก่ ปอกฝักบัว ควันที่หุงหาอาหาร ล้วนแต่เป็นภาพอันเรียบง่ายของวิถีชีวิตแบบชาวบ้าน*

สำหรับวาทกรรมฟ้าคนรวมเป็นหนึ่งนั้น แสดงให้เห็นถึงความพยายามโต้กลับวาทกรรมศานติได้ห้ำของปรัชญาขงจื้อที่มีความพยายามเข้าไปจัดระเบียบตนเอง สังคมและได้ห้ำโดยอำนาจรัฐผ่านทางจารีตปฏิบัติและบทบาทของมนุษย์ในระบบความสัมพันธ์ โดยที่วาทกรรมฟ้าคนรวมเป็นหนึ่งได้พยายามเสนอแนวคิดถึงการสอดประสานระหว่างสรรพสิ่งในธรรมชาติโดยไม่ไปก้าวล่วง เพื่อสุดท้ายแล้วมุ่งไปสู่สภาพสังคมที่สงบสุขสันตติอย่างแท้จริง กล่าวคือ เป็นสังคมที่เป็นไปตามธรรมชาติที่ไม่ถูกรอบงำโดยอำนาจรัฐ เป็นสังคมที่เรียบง่ายไร้ซึ่งการปรุงแต่งโดย “ความรู้” ที่สร้างขึ้นของมนุษย์ สังคมที่เปี่ยมด้วยอิสรภาพและเสมอภาค รู้จักพอ ไม่มีความอยากมีอยากได้ ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดตามปรัชญาเต๋า

ลักษณะการประพันธ์กวีนิพนธ์ที่สัมพันธ์กับวาทกรรมฟ้าคนรวมเป็นหนึ่งนั้น กวีจะพยายามใช้กลวิธีการบรรยายการประสานรวมกันของสรรพสิ่งในธรรมชาติ การใช้ความงามของธรรมชาติถ่ายทอดมายังความงามของมนุษย์ กวีนิพนธ์มีลักษณะของ ความสำราญใจ ความมีอิสรภาพ และความรู้สึที่เปี่ยมด้วยอิสรภาพและไร้พันธนาการจากการผูกมัดของสังคม

6.3 วาทกรรมการเดินทางคือการหลุดพ้น: วาทกรรมทางเลือก

วาทกรรมที่เข้ามามีบทบาทในการดำเนินชีวิตของชาวจีนสมัยโบราณ โดยเฉพาะในสมัยราชวงศ์ซ่งคือ วาทกรรมอันจะนำไปสู่ความสำเร็จในหน้าที่การงานของปรัชญาขงจื้อกับวาทกรรมกลับคืนสู่ธรรมชาติของปรัชญาเต๋า แต่กระนั้นวาทกรรมทั้งสองชุดก็ยังไม่ได้ให้คำตอบได้ว่า แท้จริงแล้วจุดหมายปลายทางของการเดินทางของทั้งสองชุดวาทกรรมคือจุดหมายที่แท้จริงที่มนุษย์พึงปรารถนาหรือไม่ วาทกรรมการเดินทางคือการหลุดพ้นจึงเป็นวาทกรรมทางเลือกหรือเป็นคำตอบอีกชุดหนึ่งที่เข้ามามีบทบาทในสนามแข่งขันของวาทกรรมและเป็นทางเลือกที่สามารถเติมเต็มของการให้ความหมายและคุณค่าของการเดินทางแห่งชีวิตได้อย่างลงตัว

วาทกรรมการเดินทางคือการหลุดพ้น เป็นวาทกรรมที่สัมพันธ์กับแนวคิดของพุทธปรัชญาซึ่งในประเทศจีนจะเป็นฝ่ายมหายาน สำหรับพุทธปรัชญาแล้ว ให้ความสำคัญกับการดับทุกข์ มิใช่การแสวงหาความสุข เพราะพุทธเชื่อว่า ความสุขเป็นสิ่งที่ไม่จีรังยั่งยืน หัวใจหลักของพุทธศาสนาจึงอยู่ที่อริยสัจสี่ ได้แก่ ทุกข์ เหตุแห่งทุกข์ ความดับทุกข์และหนทางแห่งการดับทุกข์ ไม่ได้อยู่ที่แสวงหาหนทางแห่งความสุข

การเดินทางภายใต้วาทกรรมการเดินทางคือการหลุดพ้น ไม่ได้มุ่งเน้นการเดินทางทางกายภาพ หากแต่มุ่งเน้นที่จิตของมนุษย์ การที่มนุษย์หลงมัวเมาอยู่ในสังสาระก็ด้วยอวิชชาหรือความรู้ที่ห่อหุ้มจิตของมนุษย์อยู่ ลากยศชื่อเสียง ความสำเร็จในชีวิต ความสวยงามของธรรมชาติ ความทุกข์ต่างๆ ล้วนเกิดจากอวิชชาและตัณหาของมนุษย์ทั้งสิ้น ตราบใดที่มนุษย์ยังหลงมัวเมาอยู่กับสิ่งเหล่านี้ย่อมไม่มีทางที่จะไปสู่จุดหมายคือการหลุดพ้นได้ แต่เมื่อใดที่มนุษย์ “รู้” ตนและ “ตื่น” ขึ้นจากความไม่รู้ เมื่อนั้นมนุษย์ก็จะเกิด “พุทธะ” คือการรู้แจ้ง สำหรับมหายานแล้ว แม้การรู้แจ้งเพียงเสี้ยววินาทีก็ถือว่าตรัสรู้แล้ว

นอกจากนี้ ปรัชญาพุทธมหายาน ยังมองเห็นว่า ความทุกข์ก็คือขั้นตอนหนึ่งของการขัดเกลาและชำระชีวิตจิตใจของตนเอง ให้บริสุทธิ์จากบาปหรือกรรมที่เคยก่อขึ้นมาในอดีต ดังนั้น เมื่อมนุษย์เข้าใจถึงต้นเหตุแห่งทุกข์ได้ เมื่อนั้นจิตใจก็จะเต็มไปด้วยความ “เบิกบาน” อยู่เป็นนิจ ซึ่งความเบิกบานนี้เอง ที่เป็นคุณสมบัติสำคัญของพระโพธิสัตว์ตามคติความเชื่อของพุทธศาสนา มหายาน ซึ่งเบิกบานนี้เอง ผู้วิจัยเห็นว่า ก็คือการหลุดพ้นจากความทุกข์ ไม่ว่าจะเราจะอยู่ที่ไหน จะทำอะไร ไม่ว่าจะ

สุขหรือทุกข์ มนุษย์เราก็จะเบิกบานแจ่มจรัสขึ้นจากสันดานอยู่เป็นนิจ และนี่คือจุดหมายปลายทางของการเดินทาง ตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา

จากการศึกษาวินิพนธ์นือราชวงศ์ซึ่งพบว่า กวินิพนธ์ที่สัมพันธ์กับวาทกรรมการเดินทางคือการหลุดพ้นนั้น สามารถแบ่งได้เป็นวาทกรรมการเดินทางคือความทุกข์และวาทกรรมการเดินทางคือการยุติการเดินทางหรือก็คือการหลุดพ้นจากความทุกข์

วาทกรรมการเดินทางคือความทุกข์ เป็นการแสดงให้เห็นว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาล้วนประสบกับความทุกข์ การเดินทางก็คือรูปแบบของความทุกข์อย่างหนึ่ง เพราะการเดินทางต้องเผชิญกับความทุกข์ทั้งจากทางกายและทางใจ การเดินทางนำมาซึ่งการพลัดพรากจากสิ่งที่คุณรัก ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น การพลัดพรากจากบ้านเกิดเมืองนอน การพลัดพรากจากบิดามารดาและการพลัดพรากจากคนรัก อย่างไรก็ตาม การเรียนรู้หรือตระหนักถึงความทุกข์ที่เกิดจากการเดินทาง คือกระบวนการหนึ่งของอริยสัจสี่ เมื่อตระหนักถึงอารมณ์ที่เกิดจากทุกข์และสาเหตุที่ก่อให้เกิดทุกข์แล้ว ก็จะส่งผลต่อการ “รู้” ตนอันจะนำไปสู่การ “ตื่น” ต่อไป

ลักษณะการประพันธ์วินิพนธ์นือที่สัมพันธ์กับวาทกรรมการเดินทางคือความทุกข์นั้น กวีจะใช้การพรรณนาถึงความยากลำบากในการเดินทาง ความโศกเศร้าจากการพลัดพราก กวีจะเลือกใช้ภาพของความอบอุ่นในครอบครัว ความปรารถนาจะกลับไปพร้อมหน้ากัน ผ่านทางจินตภาพ ดวงจันทร์ หมายถึง ความพร้อมหน้ากัน ดอกหญ้าชวนเฝ้า หมายถึง ความรักและคิดถึงของมารดาที่มีต่อบุตร การขึ้นไปยังที่สูง หมายถึง ความคิดถึงบ้าน จอกแหวนบนเกลียวคลื่น หมายถึง การเดินทางระเหเร่ร่อน นกคู่อิวี่และนกคู่อิวาน หมายถึง การกลับไปยังบ้านเกิด

วาทกรรมการเดินทางคือการยุติการเดินทาง เป็นวาทกรรมที่สัมพันธ์กับแนวคิดการรู้แจ้งในตนและการตื่นจากความฝัน และแนวคิดการเบิกบานในความทุกข์ แนวคิดการรู้แจ้งในตนและการตื่นจากความฝัน หมายถึง การที่มนุษย์รู้แจ้งในตนเองหากแต่มนุษย์นั้นถูกรอบงำด้วยอวิชชาและหลงมัวเมาไปกับกิเลสตัณหาต่างๆ หากเมื่อใดมนุษย์ใช้ปัญญาลอกเอาอวิชชาและตัณหาให้หลุดออกไป เมื่อนั้นมนุษย์ก็จะ “ตื่น” ขึ้นจากความไม่รู้ มีลักษณะเหมือนกับการตื่นขึ้นจากความฝัน ซึ่งการตื่นนี้ก็คือ การ “ตรัสรู้” นั่นเอง

ลักษณะวินิพนธ์ที่สัมพันธ์กับแนวคิดการรู้แจ้งในตนและการตื่นจากความฝัน กวีจะเลือกใช้ภาพของการตระหนักรู้ถึงชื่อเสียงลาภยศที่เป็นเพียงสิ่งจอมปลอม ความสุขจากทรัพย์สินเงิน

ทองคือพันธนาการของชีวิต ขณะเดียวกัน กวีเลือกใช้ภาพของ การตื่นจากฝัน หรือ ทุกสิ่งล้วนคือความฝัน เพื่อแสดงให้เห็นว่ากวีได้ตระหนักรู้ถึงอวิชชาและพร้อมที่จะ “ตื่น” แล้ว

แนวคิดการเบิกบานในความทุกข์ เป็นแนวคิดที่ได้รับอิทธิพลจากความเชื่อเรื่องพระโพธิสัตว์ในพุทธศาสนาเถรวาท กล่าวคือ แม้ว่าจะต้องทนทุกข์ในสังสารคือทุกข์จากการเวียนว่ายตายเกิด หากแต่พระโพธิสัตว์กลับเบิกบานอยู่เป็นนิมิต เป็นความเบิกบานสันติจากภายใน สำหรับกวีนิพนธ์ที่สัมพันธ์กับแนวคิดการเบิกบานในความทุกข์ กวีจะแสดงภาพของความปลอดโปร่ง ความกว้างใหญ่ไพศาล ความไม่รู้สึกลงถึงความทุกข์ การหยุดนิ่งของกาลและเทศะ กวีเปี่ยมไปด้วยความเบิกบานใจท่ามกลางธรรมชาติที่ยิ่งใหญ่

6.4 การตอบโต้และวาทกรรมผสมผสานในกวีนิพนธ์ต่อราชวงศ์ซ่ง

เอกลักษณ์ที่สำคัญอย่างหนึ่งในวัฒนธรรมจีน โดยเฉพาะตามบริบทสังคมสมัยราชวงศ์ซ่ง คือ การหลอมรวมปรัชญาที่สำคัญทั้ง 3 ศาสนา อันได้แก่ ปรัชญาขงจื้อ ปรัชญาเต๋าและพุทธปรัชญาเถรวาทเข้าไว้ด้วยกัน ได้อย่างกลมกลืนและลงตัว ซึ่งเรียกการหลอมรวมของทั้งสามศาสนานี้เรียกว่า *ตรีศาสน์หรือซานเจียว* แม้ว่าในสมัยราชวงศ์ซ่ง ปรัชญาของแต่ละศาสนาจะเป็นเอกเทศและมีการต่อสู้แย่งชิงพื้นที่ในสังคม แต่แนวคิดตรีศาสน์กลับเฟื่องฟูอย่างมาก มีการเลือกใช้คำศัพท์ แนวคิดและวิธีการอธิบายแนวคิดมาใช้ร่วมกัน ซึ่งมีได้ปรากฏเฉพาะในทางปรัชญาเท่านั้น หากแต่ยังส่งอิทธิพลไปยังศาสตร์แขนงอื่นๆ อย่างเช่น ด้านการแพทย์ รัฐศาสตร์ กฎหมาย ศิลปะ และวรรณกรรม

ราชสำนักในสมัยราชวงศ์ซ่งได้ใช้แนวคิดตรีศาสน์นี้ควบคุมประชาชนของตน กล่าวคือ ได้มีการจัดระเบียบสังคมผ่านทางปรัชญาขงจื้อ และมีการตอบคำถามและอธิบายถึงความหมายของชีวิตมนุษย์ของปรัชญาเต๋าและพุทธปรัชญา ก่อให้เกิดแนวคิดใหม่ที่เข้ามาจัดการควบคุมระเบียบทางสังคม ซึ่งก็คือ ปรัชญาขงจื้อใหม่หรือหลี่เสวี่ยี่ 理学 โดยจูซี ได้จัดระบบแนวคิดของตรีศาสน์จีนใหม่ จนกลายมาเป็นแนวคิดสำคัญในสมัยราชวงศ์ซ่งและมีอิทธิพลต่อราชวงศ์ต่อมาของจีนจนถึงปัจจุบัน ขงจื้อใหม่หรือหลี่เสวี่ยี่ กลายเป็นปรัชญาสำหรับนักปกครองและขุนนางข้าราชการ ซึ่งสถานะของขงจื้อใหม่ไม่ใช่เพียงแค่นำแนวคิดของทางราชสำนักเท่านั้น หากแต่ยังกลายเป็นแนวทางในการปกครองกฎหมาย จริตคุณธรรมหรือแม้แต่ศิลปวัฒนธรรม และวิทยาการแขนงต่างๆ (Yang Jun, 2006: 97)

แสดงให้เห็นถึงการแฝงฝังของแนวคิดริศาสตร์เข้าไปในการดำเนินชีวิตของประชาชนในทุกๆด้านไม่ว่าจะรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม

ดังนั้น ในการศึกษาทวินิพนธ์หรือราชวงศ์ซ่งจึงปรากฏให้เห็นถึงการตอบโต้และผสมผสานกันของวาทกรรมชุดต่างๆในทวินิพนธ์แต่ละบท เราไม่สามารถแบ่งได้อย่างชัดเจนลงไปหรือชี้ชัดลงไปได้ว่า ทวินิพนธ์บทนี้อยู่ภายใต้วาทกรรมเพียงชุดใดชุดหนึ่ง แต่ทวินิพนธ์สามารถแสดงให้เห็นถึงวาทกรรมหลายๆชุดในคราวเดียว ยกตัวอย่างเช่น วาทกรรมการเดินทางไปสอบจอหงวน อันเป็นวาทกรรมย่อยที่อยู่ภายใต้วาทกรรมการเดินทางสู่อุดมการณ์แห่งชีวิตของปรัชญาขงจื้อ ที่มีเป้าหมายเพื่อให้สอบเข้ารับราชการและสามารถดำเนินตามความสัมพันธืทั้งห้าได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ แต่เมื่อกวีพลาดหวังจากการที่จะสามารถเข้าไปรับราชการได้ตามแนวคิดการเป็นขุนนางแล้ว กวีก็กลับเลือกใช้วาทกรรมกลับคืนสู่ชนบทอันเป็นวาทกรรมกลับคืนสู่ธรรมชาติและความเรียบง่ายของปรัชญาเต๋ามาเป็นวาทกรรมหลักของชีวิตแทน ได้แก่ *เจียงเฉิงจื่อ* ของ อี้หมิ่น

江城子

作者:逸民

秀才落得甚干忙。冗中秋，闷重阳。百年三万，消得几科场。吟配十年灯火梦，新米粥，紫苏汤。如今且说世平康，收战场，息欃枪。路断邯郸，无复梦黄粱。浪说为农今决矣，新酒熟，菊花香。

เจียงเฉิงจื่อ

ประพันธ์โดย อี้หมิ่น

ชีวโณสอบตกช่างเสียดแรงเปล่า

ยุ่งยากวันไหว้พระจันทร์ กลัดกลุ้มวันฉงหยาง

ร้อยปีสามหมื่น(วัน) จำต้องสอบอีกก็สนาม

ทอดถอนใจกับสิบปี(ได้)โคมไฟเหมือนความฝัน โจ๊กข้าวใหม่ น้ำแกงจืดชู

บัดนี้พูดได้ว่าโลกสงบสุข ยุติสนามรบ หยุดดาวหาง

เส้นทางขาดจากหानตัน ไม่สามารถฝันข้าวฟ่างได้อีก

พูดเพื่อเชื่อว่าวันนี้ตัดสินใจเป็นชาวนา สุราใหม่ กลิ่นหอมดอกเบญจมาศ

กวีนิพนธ์บทนี้ กวีประพันธ์ขึ้นหลังจากที่ตัวของกวีเองไม่สามารถทำตามวาทกรรมการเป็นขุนนางให้ปรากฏเป็นจริงได้ กวีจึงเลือกใช้วาทกรรมอีกชุดหนึ่งนั่นก็คือการเดินทางกลับคืนสู่ชนบทแทน ในบทแรก กวีพยายามแสดงให้เห็นความยากลำบากของการสอบเข้ารับราชการ ความทุกข์ยากของการอ่านหนังสือและสภาพจิตใจที่ย่ำแย่ ส่วนในบทที่สองกลับพูดถึงความสุขที่แท้จริงที่กวีพึงจะได้รับหากกลับคืนไปยังชนบท กลับคืนสู่ความเรียบง่ายแบบเดิม กวีนิพนธ์บทนี้ แสดงให้เห็นถึงการให้คุณค่าของวาทกรรมการกลับคืนสู่ธรรมชาติเหนือกว่าวาทกรรมการก้าวสู่ความเป็นขุนนาง แต่ผู้วิจัยเห็นว่า กวีพยายามหาพื้นที่ที่เหมาะสมให้กับคนผู้ที่กำลังพ่ายแพ้และไม่สามารถดำเนินตามวาทกรรมกระแสหลักของสังคมได้ ด้วยการยกวาทกรรมอีกชุดหนึ่งมาคดทับวาทกรรมกระแสหลักอย่างวาทกรรมของขงจื้อ

ในกรณีนี้สามารถมองได้ว่า วาทกรรมการเดินทางกลับสู่ชีวิตอันเรียบง่าย เป็นเพียงความพยายามสร้างพื้นที่ให้กับกลุ่มของผู้แพ้หรือผู้ที่พลาดหวังจากเวทีการเมืองหรือไม่สามารถดำเนินตามวาทกรรมกระแสหลักของปรัชญาขงจื้อได้ เพราะกวีและกวีนิพนธ์แสดงให้เห็นว่า แม้กวีจะหลบหนีหนีหายไปอยู่ในชนบทหรือมีชีวิตที่เรียบง่ายแล้วก็ตาม แต่กวีก็กลับพูดถึงการกลับไปสู่เวทีการเมืองอีกครั้ง และพร้อมจะกลับเข้าไปสู่วาทกรรมกระแสหลักอย่างวาทกรรมสานติได้ห้ำได้พันที่ กวีนิพนธ์ที่แสดงให้เห็นแนวคิดนี้อย่างชัดเจน คือ *ซู่จงฉิง* ของ ลู่โหยว

诉衷情¹²⁶

作者:陆游

当年万里觅封侯，匹马戍梁州。关河梦断何处？尘暗旧貂裘。胡未灭，鬓先秋，泪空流。此生谁料，心在天山，身老沧洲！

ซู่จงฉิง

ประพันธ์โดย ลู่โหยว

นึกถึงเมื่อครั้งเดินทางพันลี้เพื่อค้นหาความคิดความชอบ

ควมม้าไปชายแดนเพื่อปกป้องเหยียงโจว

¹²⁶ ซู่จงฉิง (กล่าวความในใจ) 诉衷情 ชื่อเรียกชื่อไผ่ เดิมเป็นชื่อท่วงทำนองเพลงในสมัยราชวงศ์ถัง 1 บท มีทั้งหมด 33 คำ (Tang Gaocai, editor, 2009: 2633)

จุดยุทธศาสตร์ในฝันเมื่อตื่นอยู่ไหน?

ฐิติปกคลุมเสื้อคลุมขนเด็ยตัวเก่า

ศัตรูยังไม่ถูกทำลาย ปอยผมขาว น้ำตาไหลเปล่าประโยชน์

ชีวิตนี้ใครจะทำนายได้ ใจอยู่ชายแดน กายชราที่ซางโจว

กวีนิพนธ์บทนี้ ประพันธ์ขึ้นขณะที่ลู่โหยว กวีรักษาติสมัยต้นราชวงศ์ซ่งได้ ได้ไปอาศัยที่ซางโจว คำว่า ซางโจว นี้ ในสมัยโบราณหมายถึง สถานที่ที่ขุนนางหรือปัญญาชนที่ต้องการหลบหนีจากความวุ่นวายนิยมไปอาศัยอยู่ (Fu Demin and Lu Jin, 2008: 306) จากกวีนิพนธ์แสดงให้เห็นว่าตัวกวีได้หลบหนีไปอาศัยยังซางโจวเช่นเดียวกับคนอื่นๆที่หลบหนีออกจากราชสำนักเพื่อแฝงเร้นกายตามวาทกรรมกลับคืนสู่ธรรมชาติของปรัชญาเต๋า หากแต่กวีกลับกล่าวว่า ใจอยู่ชายแดน กลับย้อนแย้งแสดงให้เห็นว่า อันที่จริงแล้ว ความปรารถนาของกวีไม่ได้อยู่ที่การหลีกเลี่ยงหนีจากราชสำนักและสังคม แต่กลับปรารถนาจะไปสู้รบปกป้องบ้านเมือง กวีนิพนธ์บทนี้แสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนถึงวาทกรรมสามชุดที่ตอบโต้กันเองในตัวกวี กล่าวคือ กวีเห็นว่าชื่อเสียงลาภยศที่พยายามค้นหานั้นเป็นเพียงความฝันตามวาทกรรมการหลุดพ้นของพุทธปรัชญามหายาน และหลบหนีไปอยู่ในชนบทตามวาทกรรมกลับคืนสู่ธรรมชาติและความเรียบง่ายของปรัชญาเต๋า แต่ขณะเดียวกันกวีกลับปรารถนาจะกลับไปกอบกู้บ้านเมืองเพื่อนำมาซึ่งสันติสุขได้เหล่าตามวาทกรรมปรัชญาขงจื้อ ผู้วิจัยเห็นว่า กวีเลือกใช้การหลบเร้นกายเป็นเพียงพื้นที่ชั่วคราวของกวีเท่านั้น หากเมื่อใดที่กวีสามารถหรือมีโอกาสก็พร้อมจะกลับคืนสู่วาทกรรมกระแสหลักได้ทันทีเช่นเดียวกัน

จากกวีนิพนธ์นี้บดบังกล่าวแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า วาทกรรมกระแสหลักอย่างปรัชญาขงจื้อนั้น ได้ฝังรากแน่นและส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของชาวจีนในสมัยโบราณอย่างมาก วาทกรรมกระแสรองอย่างวาทกรรมปรัชญาเต๋าและวาทกรรมทางเลือกของพุทธปรัชญามหายานเป็นเพียงพื้นที่สำหรับผู้ที่พลาดหวังหรือไม่สามารถดำเนินกิจกรรมตามวาทกรรมกระแสหลักได้

นอกจากการตอบโต้ของวาทกรรมชุดต่างๆ ในกวีนิพนธ์ที่พบแล้ว ในกวีนิพนธ์นี้ก็ยังมีการตั้งคำถามถึงวาทกรรมชุดต่างๆ โดยเฉพาะวาทกรรมกระแสหลักอย่างวาทกรรมของปรัชญาขงจื้อและวาทกรรมกระแสรองอย่างวาทกรรมของปรัชญาเต๋า และพยายามหาวาทกรรมทางเลือก ซึ่งวาทกรรมชุดที่สามอย่างวาทกรรมของพุทธปรัชญาได้เข้ามารองรับคำตอบนี้ได้อย่างชัดเจน กวีนิพนธ์นี้ที่แสดงแนวคิดนี้ได้อย่างชัดเจน ได้แก่ *หนันเซียงจื่อ* ของ หนันจื่อจง

南乡子

作者：韩世忠

人有几何般。富贵荣华总是闲。自古英雄都如梦，为官。宝玉妻男宿业缠。年迈衰残。鬓发苍浪骨髓乾。不道山林有好处，贪欢。只恐痴迷误了贤。

หนังสือ

ประพันธ์โดย หันนึ่งจง

ชีวิตมนุษย์จะยืนยาวเท่าใด

ชื่อเสียงลาภยศรุ่งเรืองสุดท้ายคือความว่างเปล่า

เพื่อรับราชการ วีรบุรุษในอดีตล้วนเป็นความฝัน

ถูกผูกมัดครั้งด้วยทรัพย์สอนเงินทองลูกเมียและกิจการ

อายุนับวันยิ่งโรยรา จอนผมสีขาวไขกระดูกแห้ง

ปรารถนาความสุข มีรู้ว่าภูเขาและสายน้ำจะมีประโยชน์อันใด

กลัวแต่จะทำให้ลุ่มหลงมัวเมาลึ่มสิ้นปรัชญานาม

กวีนิพนธ์บทนี้ แสดงให้เห็นถึงวาทกรรมถึงสามชุด กล่าวคือ กวีไม่เห็นด้วยกับวาทกรรมการรับราชการของปรัชญาขงจื้อ จากประโยคที่ว่า เพื่อรับราชการ วีรบุรุษในอดีตล้วนเป็นความฝัน และให้คุณค่าว่าไม่ใช่หนทางที่แท้จริง วาทกรรมอีกชุดที่กวีกล่าวถึงคือวาทกรรมกลับคืนสู่ธรรมชาติของปรัชญาเต๋า จากประโยคที่ว่า ปรารถนาความสุข มีรู้ว่าภูเขาและสายน้ำจะมีประโยชน์อันใด แต่กวีให้คุณค่าวาทกรรมชุดนี้ว่า เป็นการแสวงหาความสุขที่ทำให้ลุ่มหลง ซึ่งก็คืออวิชชา ดังนั้นวาทกรรมอีกชุดที่เข้ามามีบทบาทก็คือ วาทกรรมการหลุดพ้นของพุทธปรัชญา กวีเน้นคำว่า ปรัชญานามอันเป็นแนวคิดหลักของพุทธปรัชญา จากภาพรวมของกวีนิพนธ์ จะเห็นว่า ไม่ว่าจะชื่อเสียงลาภยศ ทรัพย์เงินทอง ครอบครัวลูกเมีย ชีวิตร่างกาย ภูเขาสายน้ำ ทุกอย่างคือความว่างเปล่า ทุกอย่างเป็นอนิจจัง ทุกอย่างเป็นมายาทั้งสิ้น แนวคิดดังกล่าว คือหัวใจสำคัญของพุทธศาสนา

อย่างไรก็ตาม กวีไม่ได้เสนอภาพของการตอบโต้กันของชุดวาทกรรมเท่านั้น หากแต่กวีนิพนธ์ก็ยังคงแสดงให้เห็นภาพของการผสมผสานและหลอมรวมระหว่างชุดวาทกรรมด้วยเช่นเดียวกัน

กวีนิพนธ์ที่แสดงภาพของการผสมผสานของวาทกรรมได้อย่างชัดเจน ได้แก่ *ปุ่ส่วนจื่อ* ของ ลู่โฮยว

卜算子

作者:陆游

咏梅

驿外断桥边，寂寞开无主。已是黄昏独自愁，更著风和雨。
无意苦争春，一任群芳妒。零落成泥碾作尘，只有香如故。

ปุ่ส่วนจื่อ

ประพันธ์โดย ลู่โฮยว

พรรณนาดอกเหมย

นอกจุดพักม้าริมสะพานขาด

(ดอกเหมย)บานอย่างเงียบเหงาไร้ผู้ชื่นชม

ยามสายฝนห่าระทมทุกข้ออย่างเดียวดาย

ยิ่งเมื่อต้องแรงลมและสายฝน

มิปรารถนาแข่งขันใบไม้ผลิ

ฟังความริษยาของบุปผาอื่น

ร่วงหล่นเป็นโคลนถูกบดขยี้เป็นธุลี

เหลือเพียงกลิ่นชื่นรื่นดังเดิม

กวีนิพนธ์บทนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นการผสมผสานรวมกันของวาทกรรมชุดต่างๆที่มีความขัดแย้งกันได้อย่างลงตัว กล่าวคือ หากมองในภาพรวมของกวีนิพนธ์ เราจะเห็นถึงวาทกรรมการใช้ธรรมชาติเป็นแบบอย่าง โดยใช้ดอกเหมยเป็นสัญลักษณ์ เพื่อแสดงให้เห็นถึงแนวคิดเรื่องการเป็นอนิจจังของสรรพสิ่ง อันเป็นแนวคิดสำคัญของปรัชญาเต๋าและพุทธปรัชญา ขณะเดียวกัน ก็เห็นแนวคิดเรื่องการได้รับการกล่าวขาน ตามปรัชญาขงจื่อ โดยดูจากประโยคที่กล่าวว่า *ร่วงหล่นเป็นโคลนถูกบดขยี้เป็นธุลี เหลือเพียงกลิ่นชื่นรื่นดังเดิม* กล่าวคือ แม้ร่างกายจะสูญสลายหายไปสิ้นแล้ว หากแต่คุณงามความดีที่ได้กระทำมา ก็ยังคงเป็นที่กล่าวขานต่อไปในอนาคต เป็นการแสดงถึงการสืบทอดพื้นที่

ของตนเองในกระแสดารแห่งประวัติศาสตร์และในระบบความสัมพันธ์ของมนุษย์ ไม่ให้ถูกลบเลือนหายไป

จากกวีนิพนธ์ที่ยกตัวอย่างมา จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ลักษณะการปฏิบัติการทางวาทกรรมของกวีนิพนธ์คือสมัยราชวงศ์ซ่งนี้ ไม่ได้แสดงให้เห็นถึงการตอบโต้กันระหว่างวาทกรรมชุดต่างๆ เท่านั้น หากแต่ยังมีการผสมผสานและหลอมรวมวาทกรรมต่างๆ เข้าไว้ด้วยกันได้อย่างกลมกลืนและลงตัวตามแนวคิดทฤษฎีอันเป็นเอกลักษณ์สำคัญของกวีนิพนธ์และวรรณคดีสมัยราชวงศ์ซ่งและยังส่งอิทธิพลต่อวรรณกรรมยุคต่อมาของจีนจนถึงปัจจุบัน

6.5 ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยเห็นว่า การศึกษาวรรณกรรมของจีนในประเทศไทยนั้นยังไม่เป็นที่แพร่หลายนัก โดยเฉพาะวรรณกรรมโบราณและกวีนิพนธ์โบราณ ผู้วิจัยจึงเห็นว่า วรรณกรรมจีนเป็นวัตถุดิบชั้นเลิศสำหรับผู้สนใจด้านวัฒนธรรมศึกษา ซึ่งหัวข้องานวิจัยที่น่าสนใจและสามารถศึกษาได้อย่างลึกซึ้งมีดังนี้

1. การศึกษาวาทกรรมการเดินทางในวรรณกรรมสมัยอื่น เช่น สมัยราชวงศ์ถัง ราชวงศ์หมิง หรือวรรณกรรมประเภทอื่น เช่น ในบทความ กลอน นิยาย บทละคร เป็นต้น
2. การศึกษาวรรณกรรมโบราณหรือกวีนิพนธ์โบราณของจีนในแง่ของการศึกษาเชิงวาทกรรมในแง่มุมต่างๆ เช่น วาทกรรมสงคราม วาทกรรมครอบครัว วาทกรรมปีศาจไปตย เป็นต้น
3. การศึกษาเปรียบเทียบวาทกรรมในวรรณกรรมจีนและในวรรณกรรมของไทย หรือการศึกษาเปรียบเทียบกับวาทกรรมชาติอื่นๆ

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- ไชยรัตน์ เจริญสิน โอฟาร. วาทกรรมการพัฒนา อำนาจ ความรู้ ความจริงและความเป็นอื่น.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิถียา, 2542.
- ตรีศิลป์ บุญขจร. วรรณคดีเปรียบเทียบ กระบวนทัศน์และวิธีการ. กรุงเทพฯ: ภาควิชาวรรณคดี
เปรียบเทียบ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.
- ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์. วิถีแห่งมหายาน. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ, 2531.
- นววรรณ พันธุเมธา, รวบรวมและเรียบเรียง. คลังคำ. กรุงเทพฯ: แผนกวิชาการ สมาคมนิสิตเก่า
อักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.
- ปกรณ์ ติมปฺนุสรณ์. กัมภีร์เต๋าของจวงจื่อ. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์บุ๊คส์, 2548.
- ปกรณ์ ติมปฺนุสรณ์. กัมภีร์เต๋าของเหลาจื่อ. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์บุ๊คส์, 2547.
- ปิ่นอนงค์ อ่ำปะละ. ภาพสะท้อนสังคมในนวนิยายของโบทันตามแนววาทกรรมวิเคราะห์.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการสอนภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2548.
- รัชฎ สาดราวุธ. จริยศาสตร์แห่งความโศกเศร้าในปรัชญาขงจื่อ. ความเรียงใหม่หรือสร้างปรัชญา
ตะวันออก, สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม: ภาพพจน์ โวหาร และกลการประพันธ์ อังกฤษไทย.
กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, 2545.
- ศรีัญญา อรุณขจรศักดิ์. ภาษาและความเป็นจริงในกัมภีร์เต๋าเต๋อจิงและกัมภีร์จวงจื่อ.
ความเรียงใหม่หรือสร้างปรัชญาตะวันออก, สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.
- สุวรรณา สถาอนันท์. กระแสดารปรัชญาจีน: ข้อโต้แย้งเรื่อง ธรรมชาติ อำนาจและจารีต. กรุงเทพฯ:

สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

สุวรรณา สถาอานันท์. มนุษย์ทัศน์ในปรัชญาตะวันออก. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.

หลุนอี้ว : ขงจื้อสนทนา (The analects of confucius). แปลโดย สุวรรณา สถาอานันท์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

เหมือนมาด มุกข์ประดิษฐ์. จริยศาสตร์แห่งความอาทรในปรัชญาขงจื้อ. ความเรียงใหม่หรือสร้างปรัชญาตะวันออก, สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.

ภาษาอังกฤษ

Aristotle. Rhetoric and Poetics. New York: The Modern Library, 1954.

Foucault, M. The history of sexuality: an introduction. Trans. Robert Hurley. Harmondsworth: Penguin, 1984.

Liu, J. Y. The Art of Chinese Poetry. Chicago: University of Chicago Press, 1975.

Peter, H and Tim Y. Travel Writing. New York: Cambridge Press, 2002.

Turner, J. A Golden Treasury of Chinese Poetry. Hong Kong: Chinese University Press, 1976.

Wang, X.L. Travel and Cultural Understanding: Comparing Victorian and Chinese Literati Travel Writing. Tourism Geographies 8(2006) : 213-232.

Wu, J.S. Chinese Language and Chinese Thought. Philosophy East and West 19, 4(October 1969): 423-434.

ภาษาไทยจีน

- Cao Baoping 曹保平. Zhongguo gudian shici fenlei shangxi 中国古典诗词分类赏析. Nei Menggu: Nei Menggu wenhua chubanshe, 1999.
- Cao Zhiping 曹治平. Changge zhi ai guo yu tongku-Lun Songdai shangdaoci de shenmei jiazhi 长歌之哀，过于痛哭——论宋代伤悼词的审美价值. Suzhou daxue xuebao, 1998.
- Chen Guying 陈鼓应. Lao Zhuang xinlun 老庄新论, Shanghai guji chubanshe, 1992.
- Chen Xingzhong and Deng Liuqing 陈兴中 邓柳青. Tan luloushi de tedian yu zai luyouzhong de zuoyong 谈旅游诗的特点与在旅游中的作用. Leshan shifan xueyuan xuebao, 2010.
- Chen Yuzhen 陈裕祯. Zhongguo wenhua yaolu e 中国文化要略. Beijing: Waiyu jiaoyu yu yanjiu chubanshe, 2004.
- China National Tourism Administration. Wuhan Huanghelou. [Online]. 2012. Available from <http://www.cnta.gov.cn/html/2012-12/2012-12-25-15-50-05345.html> [2013, April 13]
- Fan Youmeng 樊友猛, Zhang Xiaoni 张小妮 and Wang Yuemei 王曰美. Kongzi luyou sixiang: Yanjiu shuping yu zai shenshi 孔子旅游思想：研究述评与再审视. Luyou xuekan.2008.
- Fan Zhimin yuwen gongzuo shi. Shige neirong fenlei. [Online]. 2006. Available from <http://xz7.2000y.net/mb/1/ReadNews.asp?NewsID=454677> [2010, September 8]
- Feng Zhengzhu 冯蒸主. Xuesheng shiyong gu Hanyu cidian 学生实用古汉语词典. Beijing: Renmin ribao chubanshe, 2001.
- Fu Demin 傅德敏. Songci jianshang cidian 宋词鉴赏辞典. Shanghai: Shanghai keju jishu wenxian chubanshe, 2008.
- Gan Song 干松 and Lui Zunming 刘尊明. Beixi suanla: Songcizhong de keju jianying 悲喜酸辣：宋词中的科举剪影. Gidian wenxie zhishi, 2008.
- Guo Boxun 郭伯勋. Songci sanbaishou xiangxi 宋词三百首详析 Beijing: Zhonghua shuju, 2005.
- He Chunhuai 何春环. Tang Song suci yanjiu 唐宋俗词研究. Beijing: Zhongyang minzu daxue

chubanshe, 2010.

Li Guoxiang 李国祥. Lun gudai Zhongguo luyou zhi zhexue jingshen 论古代中国旅游之哲学精神. Shanghai jinrong xueyuan xuebao, 2005.

Li Hongbo and Han Lihua. Luyou wenxue zuopin xinshang 旅游文学作品欣赏. Beijing: Luyou jiaoyu chubanshe, 2007.

Li Min 李敏 and Wu Dengyun 吴登云. Zhongguo gudian shige zhong taohua yixiang de bianhua 中国古典诗歌中桃花意象的变化. Qujing shifan xueyuan xuebao, 2010.

Li Xiaobo 李小波. Bide zhi you yu xinyou zhi lu—Kongzi Zhuangzi de luyou sixiang bijiao 比德之游与心游之路—孔子、庄子的旅游思想比较. Luyou xuekan, 2001.

Li Xingjian 李行健. Xiandai Hanyu guifan cidian 现代汉语规范词典. Beijing: Waiyu jiaoxue yu yanjiu chubanshe, 2004.

Li Xuewei 李学伟. Zhongguo gudai zanshi wenhua yanjiu 中国古代簪饰文化研究. Yunnan yishu xueyuan xuebao, 2006.

Li Yajun 李亚军. Zheliu songbie jie: Lun zheliu minsu yunhan de shushen chongbai shengzhi xingyang guannian 折柳送别解：论折柳民俗蕴涵的树神崇拜、生殖信仰观念. Yangshan xuekan, 2006.

Li Yang 李扬. Songdai paixieci chuanguo shenmei bianhua chanlun 宋代俳谐词创作审美变化 阐论—兼及中国传统喜剧精神的思考. Dongfang congkan, 1998.

Liang Rongji 梁荣基. Cixue lilun 词学理论. Beijing: Beijing daxue chubanshe, 1991.

Lin Guizhen 林桂榛. Jianlun Daxue sangang bamu de rensheng tushi 简论大学三纲八目的人生图式. Daode yu wenming, 2008.

Lin Lin 林琳. Lun Ru Dao luyou sixiang 论儒道旅游思想. Anshun xueyuan xuebao, 2008.

Liu Haiyan 刘海燕. Liqingzhaoci de meixue chutan 李清照词的美学初探. Huaihua xueyuan xuebao, 2010.

- Liu Xie 刘勰. Wen xin diao long zhushi fuxinyi 文心雕龙注释附新译. Taibei: Liren shuju, 1984.
- Liu Xiaozhen 刘晓珍. Songci yu chan 宋词与禅. Beijing: Renmin wenxue chubanshe, 2010.
- Liu Zunming 刘尊明. Ci de qiyuan mianguan 词的起源面观. Wenshi zhishi, 1999.
- Liu Zunming 刘尊明. Songdai de zhushou fengqi yu shouci chuanguo 宋代的祝寿风气与寿词创作. Wenshi zhishi, 1998.
- Min Jun 闵军. Zhongguo gudai yinshi luelun—jiantan gudai Ru Dao yinyi sixiang zhi yitong 中国古代隐士略论—兼谈古代儒道隐逸思想之异同. Zhongguo renmin daxue xuebao, 1993.
- Pi Lanjiao 皮兰娇. Lun Daxue de daode xiuyang tixi 论大学的道德修养体系. Henan qingnian guanli ganbuyuan xuebao, 2006.
- Qi Guanglu 祁光禄. Ruxue yu Songci 儒学与宋词. Changsha dianli xueyuan xuebao, 2003.
- Ren Qiliang 任启亮. Zhongguo wenhua changshi 中国文化常识. Guangdong: Jinan daxue chubanshe, 2002.
- Shen Jiazhuang 沈家庄. Songci de wenhua dingwei 宋词的文化定位. Changsha: Hunan renmin chubanshe, 2005.
- Sun Tieqing 孙轶青. Luyou yu shici 旅游与诗词. Shici xinlun Zhonghua shici, 2002.
- Sun Xuexiao 孙雪霄. Yifu weici: Liuyong de shijing zhi su 以赋为词：柳永的市井之俗. Hebei xuekan, 2002.
- Tang Gaocai 汤高材, ed. Tang Song ci jianshang cidian 唐宋词鉴赏辞典. Shanghai: Shanghai cishu chubanshe, 2009.
- Tang Guizhang 唐圭璋. Quan Songci 全宋词. Beijing: Zhonghua shuju, 1991.
- Tang Guizhang 唐圭璋. Tang Songci jianshang cidian 唐宋词鉴赏辞典. Shanghai: Shanghai cishu chubanshe, 2009.
- Tian Gansheng 田干生. Renlei linhun de zhengzha—shi lun Yanshu Zhuyuci de shengming yishi 人

- 类灵魂的焦虑与挣扎——试论晏殊《珠玉词》的生命意识. Jianghuai luntan, 2002.
- Tian Honghu 田宏虎. Gudai shanshui youji fazhan lunlue 古代山水游记发展论略. Zhongguo minhan xueyuan xuebao, 1994.
- Ting Ying. Songdai de keju zhidu. [Online]. 2008. Available from <http://www.confucianism.com.cn/html/jiaoyu/2299840.html> [2012, April 1]
- Wang Fuxin 王福鑫. Songdai luyou yanjiu 宋代旅游研究. Hebei: Hebei daxuechubanshe, 2007.
- Wang Jie 王杰. Daxue zhi dao: Goujian yi Sangang bamu wei hexin de daode xiuyang tixi 大学之道：构建以“三纲八目”为核心的道德修养体系. Zhongguo wenhua yanjiu, 2001.
- Wang Lin 王林. Zhongguo luyou wenxue zhuyao tedian chutan 中国旅游文学主要特点初探. Zunyi shifan xueyuan xuebao, 2006.
- Wang Linghao 王陵皞 and Lawrence B Solum. Rujia meidefa lixue lungang 儒家美德法理学论纲. Zhejiang daxue xuebao, 2011.
- Wang Xianqian 王先谦. Xunzi jieji 荀子解集. Beijing: Zhonghua shuju, 1988.
- Wang Xiaoli 王晓骊. Biqing Shuqing Tidao—Lun Songdai shanshuici ji qinei zai yiyun 比德·抒情·体道——论宋代山水词及其内在义蕴. Zhongguo yunwen xuekan, 2007.
- Wang Xiaoli 王晓骊. Songdai ciren youxi qingjie jiexi 宋代词人“游戏”情结解析. Zhongguo yunwen xuekan, 2005.
- Wang Xiaoli 王晓骊. Songdai lixue jingshen yu songci jingjie de kaichuang 宋代理学精神与宋词境界的开创. Shenzhen daxue xuebao, 2008.
- Wang Zhaopeng 王兆鹏. Songci liubianshi lungang 宋词流变史论纲. Hubei daxue xuebao, 1997.
- Wu Mei 吴梅. Cixue tonglun 词学通论. Shanghai: Fudan daxue chubanshe, 2005.
- Xia Lingwei 夏令伟. Lun Shihao de tuiyin shenghuo ji qijian deshici chuangti 论史浩的退隐生活及其间的诗词创体. Ningbo daxue xuebao, 2010.
- Xia Chengtao 夏承焘. Songci jianshang cidian 宋词鉴赏辞典. Shanghai: Shanghai cishu

- chubanshe, 2003.
- Xie Taofang 谢桃坊. Songren citi qi yuan shuo jiantao 宋人词体起源说检讨. Wenxue pinglun, 1999.
- Xie Zhenyuan 谢真元. Yisheng bidu Songci sanbaishou jianshang 一生必读宋词三百首鉴赏. Beijing: Zhongguo duiwai fanyi chubangongsi, 2006.
- Xiong Xianguang 熊宪光. Zhongguo gudai luyou wenxue yuanliulun 中国古代旅游文学源流论. Xinan shifan daxue xuebao, 1995.
- Xu Anqi 许安琪. Lun Xinqiji de yiwen weici 论辛弃疾的以文为词. Huazhong kexuejidaxue, 2004.
- Xu Zongyuan 徐宗元. Kongzi sixiang yu luyou wenhua 孔子思想与旅游文化. Shandong daxue xuebao, 1995.
- Xu Xuan 许璇. Luelun Songdaijunshi liliang shuairuo de yuanyin zhiyi: Zhongwen qingwu 略论宋代军事力量衰弱的原因之一：重文轻武. Heilongjian shizhi, 2008.
- Xu Yuanchong 许渊冲. Songci sanbai shou 宋词三百首. Beijing: Zhongguo duiwai fanyi chubangongsi, 2006.
- Xu Yuanchong 许渊冲. Tang Songci yi bai shou 唐宋词一百首. Taibei: Taiwan shangwu yinshuguan, 2001.
- Ye Weilian 叶维廉. Zhongguo shixue 中国诗学. Beijing: Sanlian shudian, 1992.
- Yu Yunguo 虞云国. Xishuo Songchao 细说宋朝. Shanghai: Shanghai renmin chubanshe, 2002.
- Yuwen xinkecheng ziyuanwang. Songci fazhan gaishu. [Online]. 2007. Available from <http://www.eywedu.com/> [2010, September 8]
- Yuan Xingpei 袁行霈. Zhongguo shige yishu yanjiu 中国诗歌艺术研究. Beijing: Beijing daxue chubanshe, 1997.
- Yuan Xingpei 袁行霈. Zhongguo wenxueshi 中国文学史. Beijing: Gaodeng jiaoyu chubanshe, 1999.

- Yue Chuhua 岳楚华. Luyou wenxue zuopin shangxi 旅游文学作品赏析. Chongqing: Chongqing daxue chubanshe, 2008.
- Zhang Junli 张俊丽 and Li Dongmei 李冬梅. Zhongxifang jiating guannian de duibi 中西方家庭观念的对比. Yuwen xuekan, 2008.
- Zhang Peifeng 张培峰. Songshi yu chan 宋诗与禅. Beijing: Zhonghua shuju, 2009.
- Zhang Peiyin 张培茵. Luyouxue gailun 旅游学概论. Ha'erbin: Ha'erbin gongye daxue chubanshe, 2004.
- Zhang Wenjing 张文静 and Tian Yueli 田月丽. Lun Songci zhong ziran yixiang de shengming yishi biaoda 论宋词中自然意象的生命意识表达. Gudai wenxue, 2010.
- Zhang Zhanguo 张占国 and Wang Tiezhu 王铁柱. Zhongguo lidai shici fenlei dupin: Yonghuaijuan 中国历代诗词分类品读：咏怀卷. Beijing: Xuefan chubanshe, 2006.
- Zhang Zheng 章正, Ma Shengli 马胜利 and Chen Yuan 陈原. Zhongguo Song Liao Jin Xia wenxueshi 中国宋辽金夏文学史. Beijing: Renmin chubanshe, 1994.
- Zhao Fujie 赵馥洁. Zhongguo chuantong zhexue jiazhilun 中国传统哲学价值论. Beijing: Renmin chubanshe, 2009.
- Zhao Zifan 赵滋蕃. Wenxue yuanli 文学原理. Taipei: Dongda tushu chubangonsi, 1988.
- Zheng Qunhui 郑群辉. Lun Sushu de rensheng rumeng 论苏轼的人生如梦. Shehuikexue, 2010.
- Zheng Yan 郑焱. Zhongguo luyoushi zhong ruogan wenti de sikao 中国旅游史中若干问题的思考. Hunan shida xuebao, 2000.
- Zhong Rong 钟嵘. Shipin. Taipei: Jingyinwenyuange siku quanshu, 1986.
- Zhou Junping 周均平. Bide Biqing Changshen—Lun Handai ziran shenmeiguan de fazhanhe tupo “比德” “比情” “畅神” —论汉代自然审美观的发展和突破. Wenyi yanjiu, 2003.

- Zhou Liangzhi 朱良志. Zhongguo yishu de shengming jingshen 中国艺术的生命精神. Anhui: Anhui jiaoyu chubanshe, 1995.
- Zhou Xinglu 周兴绿. Lun Songdai keju de jieshi yu shengshi shi 论宋代科举的解试与省试诗. Tongren xueyuan xuebao, 2010.
- Zhou Yao 周瑶. Beisong chanci yanjiu 北宋禅词研究. Shanxi shifan daxue, 2007.
- Zhu Linyan 朱玲燕. Chanzu: Zuowei shenmei wenhua de jiedu 缠足：作为审美文化的解读. Zhejiang daxue chuanmei yu guoji wenhua xueyuan, 2007.
- Zhu Xixiang 朱希祥. Xiezu 写作. Shanghai: Huadong shifan daxue chubanshe, 1997.
- Zhu Xi 朱熹. Shijizhuan 诗集传. Taipei: Taiwan xuesheng shuju yinhang, 1970.
- Zhuang Dongquan 庄东泉. Rujia sixiang yu luyou wenhua 儒家思想与旅游文化. Jiangxi guangbo dianshi daxue xuebao, 2004.
- Zhuge Yibin 诸葛忆宾. Yishi weici bian 以诗为词辨. Beijing daxue xuebao, 2011.

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวภูริวรรณ วรรณสาสน์ เกิดเมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม พ.ศ. 2523 ที่จังหวัดพิษณุโลก สำเร็จ การศึกษาระดับปริญญาตรี อักษรศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยม) สาขาภาษาจีน คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และปริญญาโท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาจีนเป็นภาษาต่างประเทศ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปัจจุบัน เป็นอาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาจีน ภาควิชา ภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก